

ધી 'પરમાર' પ્રીન્ટિંગ પ્રેસમાં ચક્રભાઈ અને
ધનશભાઈએ છાપ્યું—રાજકોટ.

પ્રસિદ્ધ કરનોસ્તા

આ પુસ્તક વેરાવળ નિવાસી દાનવીર ગૃહસ્થ શેઠ સાહેબ મદનજી સોમચંદ ભાઈએ પોતાના મહુમ યુવક સુપુત્રો (જેચંદભાઈ તથા હરખચંદભાઈ) દ્વારા સ્મરણર્થે પુન્યાનુપુન્ય ઉપભવીને ઉભયની શાન્તી માટે લઘ્ય જીવોના શ્રેયની ખાતર વાંચન સતત અને સદાચારની સત્ય પ્રવૃત્તિ ઈચ્છા અને તેનો લાભ સમાજને આપવા, પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યા મુજબ વિજ્ઞાન શિક્ષા મંડળ માંહેના એક મુનિશ્રીના સદ્ગુણોપદેશથી જીર્ણોદ્ધારને લેટ આપેલ છે.

જે ઉચ્ચ આશયથી આ પુસ્તક મુશ્કેલીભર્યા અગર બહેનોને આપવામાં આવે છે તેઓએ સામાન્ય પુસ્તકની માફક દુરઉપયોગ નહીં કરતાં નીચે પ્રમાણેનાં નિયમો સ્મરણમાં રાખવા ચુકવું નહીં.

૧. “જેવા ભાવથી પુસ્તક હાથમાં લેવાય તેવુંજ ફળ મળે” એ કહેવત પ્રમાણે આ પુસ્તક પ્રતિ માન, ઉચ્ચ ભાવ અને વિવેક રાખવો.

૨. સદરહુ પુસ્તકને પેટી, પટારા, કે કપાટની અંદર
યાતો પથેરણામાં દિવસોના દિવસો અને મહિનાના
મહિનાઓ લરી રાખી ઉદ્ધિનું ગૃહ બનાવી તેની
અસાતના નહીં કરતાં અકુરનીશ તેનો ઉપયોગ
કરવો.

૩. ધાર્મિક અને નૈતિક પુસ્તકોનું મનન પૂર્વક વાંચન
આત્માને ઉન્નતિ દિશામાં લાવી મુકે છે, એમ
ધારી આ પુસ્તક શાન્તિ પૂર્વક વાંચી કર્તવ્ય
પરાયણ થવું. -

૪. આ પુસ્તકના વાંચન માટે ખાસ તે નિમીત્ત
ળતી સજગાવવી નહીં.

(અન્ય પ્રવૃત્તિ માટે સજગાવાતી અથવા સજગતી
ળતીના પ્રકાશનો લાભ લેવામાં આવે તો હરકત
નથી.)

પ્રસ્તાવના.

આ પુસ્તક આખું પ્રસ્તાવના રૂપેજ છે, એટલે જુદી પ્રસ્તાવનાની જરૂર નથી, તેમ છતાં તે લખવાનો મને પ્રસંગ મળ્યો તે ખાતે કેટલાક મહાશયોના ઉપકારમાં હું દબાયેલો છું તે ઉપકાર માનવાનો અહીં પ્રસંગ લઉં છું.

૧ મારામાં જે લખાણ લખવાની લેશ માત્ર પણ શક્તિ આવી તે પ્રથમ ઉપકાર પરમ શુદ્ધ આચાર પ્રિય મરહુમ મહાત્મા શ્રી ગુણાખચંદ્ર મહારાજનો છે કેમકે તેમણે અથાગ શ્રમ લઈ મને આ પ્રકારનો અભ્યાસ કરાવેલ છે.

૨ એ અભ્યાસ મારા અંતરમાંજ રહેત, અને તેથી મારી પાસે જે કાંઈ છે તેનો લાલ પરિચટણા આદી કાર્યો દ્વારા હું પોતે તથા પ્રકારે ન લઈ શકત અને શક્તિનો વિકાસ ન થાત, પણ શ્રી જૈન સમાચાર ઓફીસે આ પામર લેખકને વખતો વખત બહાર પડવાનો અવકાશ આપ્યો, અને તેને પરિણામેજ મારી કાંઈક ખીલવટ થઈ, અથવા બહાર શેવા

ખળવવાનો મને પ્રસંગ મળ્યો માટે તેનો પણ અહીં ઉપકાર માનું છું.

૩ પુસ્તક લખવાની પ્રેરણા કચ્છ મોટી પશુના મુનિ શ્રી નાગચંદ્રજી સ્વામી અને યે વિજ્ઞાન લિથુ મંડળ તરફથી થયેલ છે, તે તે પુસ્તકથી જન સમુહને જે કાંઈ લાભ થાય તે માટે તેમનો અસાધારણ ઉપકાર છે.

૪ સંજયા ઉપકારીનો જુદે જુદે ક્રમે ઉપકાર માનવામાં આવેલ છે, પરંતુ વેરાવળવાસી દાનેશ્વરી શેઠ સાહેબ મદનજી ચૌસચંદલાક જેણે મારો માલ દેશાવરમાં લાણી કરવા માટેજ ખરીદવાની ઉદારતા બતાવી છે તેનો ઉપકારી હું કેટલે દરજે છું અને તેને કયા નંબરમાં નાંખું, તે સુંઝવાનું ભરેલા પ્રશ્નનું નિરાકરણ નહીં કરી શકવાથી તેમનો આભાર માની અને તે કયા વર્ગમાં આભાર ગણવો તે કામ સકળ જન સમુહને સોંપવું પડે છે.

૫ ખોતાનો કીંમતી ટાઈમનો ભાગ આપી ઉક્ત પુસ્તકની પ્રેસ કોપી કરનાર ડા. સા. મયાચંદ જેઠાભાઈનો પણ ખાસ અત્કરણ પૂર્વક ઉપકાર માનું છું.

૬ છેવટ આ પુસ્તક વાંચી તે ઉપર મનન કરનારાનો પણ ઉપકાર માનું છું કેમકે—

ખાંણુ ઘડે ઘડનાર પણ, બાણાવળીનું બાણ;
હું તો આ બાણું લખી, પંડિત કરે પ્રમાણ.

આ પુસ્તકની અંદર જે કાંઈ ખુલાસા બતાવવામાં
આવ્યા છે, તે દરેક માણસે માન્ય કરી લેવા, એવો
મારો દેશ માત્ર પણ આગ્રહ નથી કેમકે હું તો એક
ભુલથી ભરેલો છદમસ્ત પ્રાણી છું, પણ જે મુદ્દો હું રબ્બ
કરું તે ઉપર પૂર્ણ તર્ક દોડાવવો એવો તો મારો દુરાગ્રહ
છે, ત્યાર બાદ જે વાત વાજબી લાગે તે કેવળ નિસ-
પક્ષપાત વૃત્તિથી ગ્રહણ કરવી, અને મારી જે ભુલ જણાય
તે ઉપર નિસ્પ્રેહીપણાથી પ્રકાશ પાડનારને મને જ્ઞાનના
દાતાર તરીકે સદા ઉપકારી ગણીશ.

કચ્છ મોટી પક્ષના એક મુનિએ (જેમણે પરમ
સેવા અર્થે પોતાનું નામ બહાર પાડતાં મને અટકાવેલ
છે) આ પુસ્તક પુરું વાંચી તેમાં કેટલીક નોટ કરવા તરુદી
લીધી છે, આ પુસ્તકની અંદર [] આ પ્રમાણે
કાંઉસની અંદર મુકેલું તમામ લખાણ તે મુનિશ્રીનું છે.

લી. પંચ મહાવૃતધારી તમામ સંતોનો

ચર્ચુજ દાસાનુદાસ શેવક,

કરસનજી નંદલાલ શાહ.

ઉપલી પ્રસ્તાવનાનો સાર-પદ્ધતિ--ચોપાઈ.

* ગાંધી પાસથી મળેલો માલ, ફેલવવાને આવ્યો મન ખ્યાલ
ખંદરી વિણ રાજે કોણ કરીયાણું, વેરાવળ વાસીએ ખરચું નાણું
કીંમતી કરિયાણાની કીંમત કીધી, સાથે જણાવી વાંચનની વિધી
શેઠ મદનજીએ કીંમતી જાણી, કરી લોકોમાં ખરીદીને લાંબી
હરીગીત છંદ.

કાંઈ તર્ક ઉઠતાં લાભ મળે, સર્વના જવાબનો
ઉપકાર એતો મહાત્મા, આચારવંત શુભાળનો
રાજકોટમાં રહેનાર આ વ્યક્તિ, કહો કોણ જાણતું
પણ પ્રેમ તેને લેન કિતેજી, પુરો ખતલાવતું
તેણે કરાવી જાણ તેની, દુર કચ્છના દેશમાં
કેઈએ મને તે સ્થળ વિષે, દીડા નથી લવસેશમાં
શુર^૧ પક્ષના મુનિ મંડળે, બહુ લાભ દેવા લોકને
સુચના કરી લખવા મને, તે જશ મુની ત્રીજોકને.

કારણ કે--છપ્યો.

ક્યાં મદારાજ લોજ, ક્યાં રહેા ગાંગો તેલી ?
ક્યાં રહું બિહુક સ્વાન, ક્યાં રહી મહાન હવેલી ?
ક્યાં રહ્યા સાગર ધોધ, ક્યાં રહું નાનું નાણું ?
ક્યાં કોડીનું મુલ, મળિ મળેલું ક્યાં બાણું ?
લેખક બહુ બહુ ગયા લખી, ત્યાં શું વાણું હું રહું ?
મદા પડીતની આગળે, આ હરખનનું શું ગણું ?

ॐ ॥ ज्ञं नमः सिद्धं ॥ ॐ

પ્રતિક્રમાણ

— હું —

સ્પષ્ટિકરણ.

ॐ

તિક્રમાણ—તે બત્રીસ સૂત્ર માંહેલું એક સૂત્ર છે, 'ળીળ' બધાં સૂત્રો એક બાળુએ મુકીને શ્રી આવશ્યક સૂત્રનું વર્ણન લખવા ધાર્યું છે ; તેનું કારણ એટલુંજ કે આવશ્યક એટલે અવશ્ય

કરવા યોગ્ય, જેમ દરેક અજ્ઞાન બાળકને જ્ઞાન આપવું તે દરેક સાધારણ માણસની સામાન્ય ફરજ છે તે બરું; પરંતુ ગમે તેટલી મુશીબત વેઠીને પણ પોતાના બાળકને જ્ઞાન આપવાનો તો સહુ ઉપર બોજે છે, એનો અનુભવ મેળવી વિશ્વ પ્રેમની લાવનામાં વૃદ્ધિ કરવાની છે.

જ્યાં સિદ્ધાંત કલ્યાણકારી તો છે જ પરંતુ આવશ્યકનું ધ્યાન તો અવશ્ય કરવાનું છે.

(૧) પ્રતિક્રમણ એટલે લાગેલાં પાપની માફી.

(૨) પ્રતિક્રમણ એટલે આત્મામાં ખીરનીરની માફક મિશ્રણ થઈ ગયેલ કર્મરૂપી પદાર્થને સોધવાનો, પૃથક્કરણ કરવાનો રસાયણ પ્રયોગ.

(૩) પ્રતિક્રમણ એટલે આત્માને લાગેલા મેલને શુદ્ધ (ડીસઇનફેક્ટ) કરવાની ક્રિયા. આ ઉપરથી જેને જેને પાપ લાગી જાય છે તેવા સર્વ સમજણવાળા જીવને તે ક્રિયા દરવાની જરૂર છે, જેને લેશ માત્ર પાપ લાગતું જ નથી તેને પ્રતિક્રમણ કરવાની જરૂર નથી.

* * *

પ્રતિક્રમણની સમજમાં એક પક્ષની થતી ભૂલ.

હાલમાં કેઈ એવો મત ધરાવે છે કે આવી રીતે પાપ લગાવીને ખાત્રી પાપથી શુદ્ધ થવું તે કરતાં પાપ લાગવાજ નહીં તે શું જોતું? કે જેથી કરીને પ્રતિક્રમણ દરવાની જરૂર એકે નહિ.

જવાબ—પાપ કરતી વખતે ચેતતા રહેવું એ વાત ખરી છે, તો પણ ગમે તેટલા ચેતેલા માણસને પણ પ્રતિક્રમણ કરવુંજ પડશે, કેમકે તાણું ઢઈ રાખેલું મકાન કેટલેક દિવસે ખોલતાં તેમાં કચરો માલુમ પડે છે, જે કે ખુલ્લા મકાન જેટલો નહિ; તેમ પાપની સર્વથા પ્રકારે બાંધીવાળા પુરૂષોને પણ પાપ લાગી જાય છે, મિથ્યાત્વ અવૃત્ત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગનું સેવન છે, ત્યાંજ પાપનું સ્થાન છે.

પ્રતિક્રમણના સંબંધમાં બીજા

પક્ષની ભૂત.

કોઈ કોઈ એવું ધારે છે કે જેને પ્રતિક્રમણ આવડતું તે ગમે તેટલાં પાપ કરે તોપણ વાધો નહિ, કેમકે તેને પાપ ધોવાની કળા આવડે છે એટલે મિચ્છામી દુઃકડં ખોલતાં આવડે છે આ પણ એક મોટી ભૂત છે, ઘરમાં ગમે તેટલો સાબુ હોય અને કપડું ગમે એવું ધોતાં આવડતું હોય, તેથી કરીને કાંઈ નિતા કારણે કપડું મેલું કરાય નહિ. વીંઠી ઉતારવાની દવા ઘરમાં પડી હોય

એટલા માટે કાંઈ વીંછી કરડાવાય નહિં દવા તો સંભાળ રાખવા છતાં વીંછી કરડી જાય તેને માટે છે. એક ડાક્ટરને ખાધેલું ઝેર કાઢતાં આવડતું હોય તે માટે કાંઈ ઝેર ખવાય નહિં, અને ઘરમાં ગમે તેટલી સાવ-રણીયો હોય પણ એટલા માટે કાંઈ પાડોશીના ઘરનો કચરો લાવીને પોતાના ઘરમાં નાખાય નહિં, જેમ સાબુ મેલાં થઈ ગયેલાં કપડાં માટે છે, વીંછીની દવા વીંછી કરડે તેને માટે છે, તેમ પ્રતિક્રમણ પણ સંભાળ રાખવા છતાં પાપ લાગી જાય તેને માટે છે, પણ નહિં કે તેટલા માટે જાણી જોઈને પાપ લગાડવું.

૭૬

પ્રતિક્રમણ ક્યારે થાય ?

પ્રતિક્રમણ સંધ્યાકાળે અને પરાહીયે થાય છે. એટલે દિવસ દરમીયાન લાગેલાં પાપની માફી સંધ્યાકાળે મંગાય, અને રાતની અંદર લાગેલાં પાપની માફી પ-રાહીએ મંગાય છે.

નોટ.—[પ્રતિક્રમણ કયા વખતે થાય તેના શુદ્ધાસામાં શ્રીમદ્-તત્ત્વવિવેચન ૧.૩૧ના ૨૬ મા અધ્યયનમાં કહે છે કે :—
પોરિત્તિ, ચલ્લમાણ, વંતિદાણ તઝોગુરુ, પઢિકમિત્તા

કાલસ, સેજ્જં તુ પડિલેહણ. ચોથા પોરના ચોથા ભાગને વિષે શુરને વાંદી સમય જોઇ સચ્ચા ભૂમીનુ પડીલેહણ કરી પ્રતિક્રમણનો આરંભ કરવો, આનો ભાવાર્થ એવો જણાય છે કે સૂર્યાસ્ત થયાથી પહેલાં આરંભ કરવો. રાત્રી પ્રતિક્રમણ રાત્રીની સમાપ્તિથી અગાઉ શરૂ કરવું.]

પ્રશ્ન—શ્રી ઉત્તરાધ્યયનના દશમા અધ્યયનમાં સમયં ગોયમ મા પમાયણ—હે ! ઇંદ્રીઓને, જીતનાર ક્ષણમાત્રનો પ્રમાદ મા કર, આવી રીતે સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવાની ના કહી છે, તો પછી લાગેલા પાપની માફી માગવા સાંજ સુધી ખમવાથી આયુષ્યનો શો ભરોસો ?

જવાબ:—જેમ કોઈના કરજને માટે કાંધાં કરેલ હોય તેનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે કરજ કાંધાં પાકે ત્યારેજ આપવું. કરજ તો જ્યારે પૈસો હાથમાં આવે ત્યારે ચુકવવું જોઈએ અને જેમ વહેવું ચુકવાય તેમ વધારે શોભા ; તેમ પ્રથમ તો પાપ લાગવાજ ન દેવું એટલે આત્મ સંયમમાં તીવ્ર ઉપયોગની અખંડ પરિણતીએ, સ્થીર અવસ્થાએ વર્તવું, તેમ છતાં લાગે તો તુરતજ પસ્તાવો કરવો, તેમ ન બને તો સાંજ તે પ્રથમ કાંધું છે, તેમ પણ ન બન્યું તો પાખી તે બીજું કાંધું અને તે પણ ન બન્યું તો ચોમાસી પાખી તે ત્રીજું.

કાંધું, અને તે પણ રહી ગયું તો હેવટ સંવત્સરી તે છેલ્લું કાંધું છે તે દીવસે તો લાગેલા પાપની ખરા અંતઃકરણથી માફી માગવીજ જોઈએ, તે કાંધું જો ખડે તો પછી વહેવાર તુટયો. પણ તેનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે ત્યાં સુધી અટકી રહેવું.

પ્રતિક્રમણ કરવાની રીતી.

એક માણસજ પ્રતિક્રમણ જોલે છે, એવો રીવાજ ઘણેખરે રથજો છે. જો પ્રતિક્રમણ કારણ રૂપેજ કરવું હોય તો આ રીવાજ ચાલે, પણ જો ખરેખર કરવું હોય તો આ રીત ચાલે નહિ; તેનાં કારણ:—

૧. આલવણા સદુને ત્રણી હોય નહિ, કોઈને એક વાતમાં વિશેષ દોષ લાગ્યો હોય અને કોઈને બીજી વાતમાં વિશેષ દોષ લાગ્યો હોય. હાખલા તરીકે નોક-રીયાત માણસોને કર્મગ્રાનના દોષ જોઈ. લાગે.

૨. ગ્રંથોના ઉચ્ચારની સાથે અતરમાં તેને ભાવની ખૂબી પ્રતિષ્ઠાનીની જાગૃતી થતા માટે પેને જોડાવતું એ વધારે ઉચિત ને દ્રઢ કારણ સમજાય છે.

૩. સાધુ હુમેશાં પ્રતિક્રમણ પોતાનીજ મેળે કરે છે, તો શ્રાવકોએ જો આવડતું હોય, તો પોતાની મેળેજ કરવું જોઈએ. એક જોલે ને બીજા સાંભળે તે રીવાજ કોઈને પ્રતિક્રમણ નહિ આવડતું હોય અથવા બધા એકી સાથે જોલવાથી ગડબડ થાય, તેટલું માટે શરૂ થયેલ હશે.

૪. એક માણસ પ્રતિક્રમણ જોલે તો બીજા સાંભળનારાઓનાં મન ફારક હોય તેનું ધ્યાન તેમાં રહે નહીં. પ્રતિક્રમણ સાંભળનારાઓમાં જેઓને આવડતું હોય, તેઓને પણ કોઈ કોઈ વખત જોલનાર ક્યાં સુધી જોલ્યો ને શું ભુલ્લી ગયો તે ભાન રહેતું નથી અને નવરા મનથી રહે પણ નહિ તેનો દાખલો:—

એક માણસ પાસે એક ઘોડો હતો તે બીજા માણસને ગામ ગયો અને બીજાએ તે ઘોડાની બહુ તારીફ કરવા માંડી, ત્યારે ઘોડાના ધણીએ કહ્યું કે આ ઘોડો તને બહુ પસંદ હોય તો મારે કાંઈ કામનો નથી, સાગી ધર્મશાળાએ પહોંચ્યા પછી હું તને તે ઘોડો વગર કીંમતે આપીશ. મારે તે ઘોડાનું ત્યાં લગીજ કામ છે પણ શરત એટલી કે તું મારી સાથે સાગી ધર્મશાળા સુધી ચાલ અને રસ્તે રામરામ જોલનો આવ; પણ જો રામ જોલતો અટકા જઈશ તો ઘોડો મળશે નહીં. આ

માણસે ઘોડો લેવાની ઇચ્છાએ રામરામ જોડવું સહેલું ધારી જોડવા માંડયું, પણ વિચાર થયો કે આ ઘોડા સાથે ચોકડું આપશે કે નહિ? ન આપે તો ઘોડો લઇ જવો શી રીતે? ઘોડો ખાંધવો ક્યાં? ખવરાવવું શું? ખડ ક્યાં રાખવું? એવી અનેક કલ્પના થવા માંડી, કારણ કે નકી કરેલી જગ્યાએ પહોંચતાં બીજું કાંઈ કામ ન હોવાથી વિચારોને સ્થાન મળ્યું જેથી રામનામ ગુકી ગયો અને ઘોડો મળ્યો નહીં. આ ઉપરથી સમજવાનું કે કોઈક પ્રતિકમણ જોડે અને સાંભળનારાઓનું મન અસ્થિર—સુન્ય રહે તો અન્ય વિકલ્પ કરવા પામે.

૫. પ્રતિકમણ સાંભળનાર કોઈ લઘુશંકા નીવારવા ગયો, દરમિયાન જે પાક જોડાઈ જવાય તે તેનેજ ખાસ લાગુ પડતા હોય તો તેની આલવણાનું શી રીતે સમજવું?

—

પ્રતિકમણના પ્રથમ એક રીતે ભાગ.

૧. દેવશી—દિવસ સખન્ધી લાગેલા પાપનું આજવણ.
૨. રાયસી—રાત્રી દરમિયાન લાગેલા પાપનું આજવણ.
૩. પપખી—એક પાળીયો તે બીજી પાળી સુધી

એટલે પખવાડીઆ દરમિયાન લાગેલા
પાપની માફી.

૪. ચૌમાસી—ચાર માસ દરમિયાન લાગેલા પાપની
માફી.

૫. અંવત્સરી—વર્ષ દરમિયાન લાગેલા પાપની માફી.

૨૦

પ્રતિક્રમણના બીજી રીતે ભાગ.

જેમ નિશાળની અંદર ભણનાર દાખલો ગણે, ઇતિ-
હાસ વાંચે, ભૂગોળ વાંચે, ચાલતો ગમે તે વિષય
વાંચે કે પાઠજ વાંચે, તે બધું પાઠમા ગણાય છે એટલે
ચોપડીમાં આવેલ તે પણ પાઠ કહેવાય, અને ભણવામાં
આવતા બધા વિષયને સમગ્ર પણ પાઠ કહે છે. તેમ
છ આવશ્યક છે. તેને મળીને પણ પ્રતિક્રમણ કહે છે.
અને છ માંહેલા ચોથાને પણ પ્રતિક્રમણ કહેવાય છે. પણ
લેસનના ઉદાહરણ પ્રમાણે બંનેમાં ફેર છે, તો તે છ
આવશ્યક માંહેલાં પાંચ તો આખા દિવસમાં ગમે ત્યારે
થઈ શકે; પણ ચોથો આવશ્યક જેનું નામ પ્રતિક્રમણ
છે તે આવશ્યક સહિત છ એ આવશ્યક ફક્ત સંધ્યાકાળે
અને પંદોઢીએજ થાય છે, તે છ આવશ્યક કયા કયા ?

શાસ્ત્રીય નામ	ખોલાતાં નામ.
૧ સંવસાવઝ્જેગ પચખાઈ	= સામાયિક
૨ ઉખીત	= ચોવિસંધો.
૩ શુણપરવરતી	= વંદણા.
૪ ખંડાયા સોનંદીયા	= પ્રતિક્રમણ.
૫ ત્રીગીઈ	= કાઉસગ્ગ.
૬ શુણધાર	= પરચખાણ.

૭

આ પ્રકારથી પ્રતિક્રમણ કરવાથી લાભ શું ?

[શ્રીમદ્ ઉત્તરવ્યયન સૂત્રમાં છ આવશ્યકના શ્રેષ્ઠ રૂણ તરીકે મોલ પ્રાપ્તો કહેલ છે, તે છઠ્ઠું અંગ શ્રીમદ્ જ્ઞાતાધર્મકથાંગ છ સૂત્રનાં તિર્થકર નામ કર્મ બાંધવાનાં વીસ સાધન ગાંઠેલું આ ગ્રંથ સાધન છે, તેમ કહેલ છે. તો આથી વિશેષ લાભ શું હોઈ શકે ?

પઠિકમણેગં મંતે જીવે કિં જળયદ્ ?

વયછિદ્ધાણિ પિદ્દેદ, પિદ્ધિવદ્ધિદ્ રૂણ જીવે નિરુદ્ધાસવે

અસવલચરિત્તે અઠસુ પવયળમાયાસુ ઉવડત્તે અપુહત્તે
સુપ્પણિહિણ વિહરહ.

હે કૃપાળુ ગુરૂદેવ ! પ્રતિક્રમણ કરવાથી જીવાત્મા શું
ફલ ઉપજે ?

હે શિષ્ય ! અતિચારાદિ છિદ્રો ઢાંકે અર્થાત્ છિદ્ર
રહીત થાય તેથી આ જીવ હિ સાદીક આશ્રવનું આવા-
ગમન રોકે, નિર્મળ ચરિત્ર પાળી શકે, અષ્ટ પ્રવચનને
વિશે સાવધાન રહી શકે, સંયમ પાળવામાં આગસ રહિત
રહે એટલે સન્માર્ગને વિશે ધર્મિઓને સ્થાપિત કરીને
સંયમ જીવન નિર્વહે.]

ઉત્તરાધ્યયન ૨૯ પ્રશ્ન ૧૧ મું.

કેટલાકો જેને પ્રતિક્રમણ આવડતું હોય નહિ તેવા
અથવા અર્થ કે સમજણ વગર ફક્ત પાઠો આવડતા
હોય તેવા લોકો તો શ્રદ્ધા સહીત પ્રતિક્રમણ કર્યાજ
જાય છે, પણ અર્થ અને ભાવાર્થ જાણ્યા પછી કોઈ કોઈ
જ્ઞાસુને એમ શંકા થાય છે કે આ વૃત્તના પાઠોમાં
જે નીચમો જોલવામાં આવે છે, તેવાં વૃત્ત જેણે લીધેલ
નથી તેને તો પછી ફક્ત આલવણા લેવી તે તો ફારસ
જેવું મનાય, માટે જેણે વૃત્ત આદર્યા હોય તેજ પ્રતિ-
ક્રમણ કરે ખીજાને જરૂર નહીં.

જવાબ:—૧ પ્રતિક્રમણ કોણ કરે અને કોણ ન કરે તે વિચારવાનું મન પ્રતિક્રમણ સાંભળનારને થાય કે ન સાંભળનારને થાય? [દસવિકાલીક મુત્રમાં ફરમાન છે કે:—

સુચ્ચા જાણઈ કલ્યાણં, સુચ્ચા જાણઈ પાવર્ગં
નુભયંતિ જાણઈ સોચ્ચા, જં સેયંતં સમાયરે.

ભાવાર્થ:—શ્રેય અને અશ્રેયનો રસ્તો સાંભળવાથી અગર ઉચ્ચ જીવન અને પશુ જીવન એવવાનું સાંભળવાથી ખ્યાલ આવે છે. જે રસ્તામાં શ્રેય અને ઉચ્ચ જીવનનો રસ્તો આદરવો.]

૨. જે વૃત્તો આળવીયે છીએ તે કેવાં સ્વરૂપનાં છે ને તે આપણે નથી ધનવતા તેથી પ્રતિક્રમણ કરવાની પુર્ણ લાયકાત મેળવવાનો પ્રયત્ન કરવાની ઇચ્છા પ્રતિક્રમણ કરનારને થાય કે ન કરનારને થાય ?

૩. આળવવું શબ્દના બે અર્થ થાય છે, આળવવું એટલે પડતાવો કરવો એમ પણ થાય છે અને, કટ્ટી જવું; વિચારવું પડતાવું પણ થાય છે. તો તે બીજા અર્થ પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ આવશ્યક મત્ર છે તેથી તે બોલવાથી કે સાંભળવાથી સત્રાય પણ થાય છે.

૪. નીચે ખતાવેલી ત્રણ પ્રકારની દવાઓ થાય છે.
તેમાં પ્રતિક્રમણની ૩ જ પ્રકારની દવા છે.

૧ એક એવા પ્રકારની દવા છે કે રોગી ખાય
તો રોગ જાય પણ નિરોગી ખાય તો ઉલટી
વીપરીત પડે.

૨ બીજી એવી જાતની દવા છે કે રોગી ખાય
તો રોગ જાય પણ નિરોગી ખાય તો નફો
નુકશાન નહીં ફક્ત દવાનું ખર્ચ વ્યર્થ જાય.

૩ ત્રીજી એવા પ્રકારની દવા છે કે તે રોગી
ખાય તો રોગ જાય પણ નિરોગીને તે દવા
ખાવાથી રોગ થતો અટકે.

આ પ્રમાણે પ્રતિક્રમણ સાંભળવાથીજ વૃત વિગેરે
આદરવાનો પ્રસંગ આવે છે, એટલે પ્રતિક્રમણ ત્રીજા
પ્રકારની દવા ખરાબર છે. હવે એક સવાલ એ આવે
છે કે વૃતના પાઠ જોડવા, કેમકે વખતે આદરવાનો
પ્રસંગ આવે, પણ સંથારાનો પ્રસંગ તો છેવટ અવસાન
વખતેજ આવે છે તે પાઠ જોડવાની શી જરૂર છે ?

જવાબ:—દરેક માણસને મરવું તે વાત ચોક્કસ
છે એટલે સંથારાનો પ્રસંગ આવવાનોજ, એમાં લેશ
માત્ર શંકા નથી. પણ દરેક લશ્કરને કાંઈ લડવા જવુંજ

પડશે, તે કાંઈ ચોકસ નથી છતાં હમેશાં કવાયદ એટલા માટે કરે છે કે કયે વખતે લડવા જવું પડશે તે ખબર નથી અને વગર કવાયદે લડી શકાય નહીં, માટે કવાયદ હમેશાં કરીને તૈયાર રહેવું પડે છે. તેમ સંસ્કારાનો અવસર આવવાનો હોય તે વાન ચોકસ છે પણ કયે વખતે, તે કોઈને જ્ઞાન નથી. માટે તે કવાયદ લેવાની જરૂર છે. વળી કેટલાક સમજી જીવ હમેશાં શાગારી સંસ્કારો પણ કરી નિદ્રાગત થાય છે.

પ્રતિક્રમણ શરૂ કરતાં પંચ પરમેષ્ટીને વંદન કરવાનું કારણ.

પંચ પરમેષ્ટીમાં જે જે પુરુષોને વંદન કરવામાં આવે છે તે પુરુષો વચ્ચેની પુણ્ય જડતે કાંઈ શ્રેય કરી દે તેમ નથી, અને જો વંદન ન કરીએ તો તે આપણું કાંઈ ખગાડે તેમ નથી, જો યોગથી એકે ગુણ તેનામાં હોય તો તો તે ગય દેવમાં જન્મીને મર્યાદા અને તેવાને વંદનની જરૂર નહીં. પણ વંદન કરનારથી લાભ એ છે કે દ્રવ્ય ઉત્તમ વર્તનથી તે વંદનને લાયક થયા તે

વિચારવાનો અને તે ગુણની નજીકમાં આવવાનો પ્રસંગ આવે. [વંદેતગુણલબ્દય—આત્મસ્થ ગુણોને નિર્ભળ કરી ગુણવશવર્તી છે તે ગુણો મેળવવા માટે વંદન છે.]

પંચ પરમેષ્ટીને વંદનનો પાઠ.

નમો અરિહંતાણઃ—[તેનાં ત્રણ નામ આવી રીતે છે:—

૧ અરહંત—અષ્ટ પ્રતિહાર્યાદિ અતિશયે સહિત હોય તે.

૨ અરિહંત—આત્માને ઢાંકી રાખનાર કર્મો તેને નાશ કરનાર તે.

૩ અરહંત—હવે પછી જેને જન્માદી ધરવાં નથી ; અર્થાત કર્મરૂપ બીજનો નાશ થયો છે તે.]

નમો અરિહંતાણ—અરિહંત દેવને નમસ્કાર હોજો. અરિહંત, જેને કહેવાય ; અરિ એટલે વૈરી આત્માના વૈરી પોતાના ક્રીધેલાં કર્મ રીતે કાઠ નથી તેને હણી નાંખનાર તે અરિહંત જેમ એક એકચીનો દાણો ઝીણા હોય છે પણ તેને માથે ખાડ ચડાવવાથી જેટલી ખાંડ ચડાવે તેટલો તે મોટો થાય છે, તેમ આ આત્માને આઠ

કર્મ ચોરેલાં છે તેથી જ્યારે આત્મા જુદો પડે ત્યારેજ કાર્ય સફળ પુર્ણ થાય છે. વળી જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી અંધકાર દૂર થાય છે તેમ આઠેય કર્મ ખપાવવાથી પછે કાંઈ બાકી રહેતું નથી, અથવા જેમ વાદળાં સૂર્યમાં રહેલી પ્રકાશની શક્તિને દબાવી રાખે છે. તેમ કર્મજ આત્માની શક્તિને દબાવી રાખે છે.

જ્ઞાનમાં જે કાંઈ ખામી રહી જાય છે કે ઇંદ્રિયાં જે કાંઈ ન્યુનતા હોય છે તે પહેલા જ્ઞાનાવરણી કર્મને લઈને છે.

નામ, જાતી, ગુણ, ક્રિયાનો અવ્યક્તબોધ, અથવા જુદા જુદા પ્રકારની જે ઉદ્ધ છે તે બીજા દર્શનાવરણીય કર્મને લઈને છે.

ઇંદ્રિયોને મુખ કે હઃખ બ્રમાંથી કાંઈપણ ભોગવવું તે ત્રીજા ચેતનીકર્મને લઈને છે. તેનું મુખ ભોગવવાનું હોય ત્યાંમુખી પણ મોટા જવાબ નહીં.

મોક્ષમાં અંધાઈ જવું અને અંધમાં જે કાંઈ ખામી રહે છે તે ચોથા ચેતનીકર્મને લઈને છે.

જેથી ગતિ આગતિને વિષે જવું થાય તે અથવા જે ગતિમાં ઉપજો તેવું તેની આધાર, ગરીર, ઇંદ્રિ,

આદી છ પર્યાપ્તી જેટલી બાંધેલી હોય તેટલી પુર્ણ કરે તે આયુષ્ય કર્મ.

આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ નારકી, તીર્થચ, એકંદ્રિ આદી ગતિ રૂપે ઓળખાય તે નામ કર્મ.

લોભી, ક્રોધી, વિગેરે સંજ્ઞા અગર વિશેષણથી ઓળખાય તે ગોત્ર કર્મ.

એને કોઇપણ ધારેલા કામમાં અડચણ આવેથી લખ્ધી, શક્તિનો સ્વતંત્ર ઉપયોગ ન કરી શકાય તે અંતરાય કર્મ.

આ આઠેય કર્મને બાંધનાર તથા છોડનાર જીવ પોતેજ છે, અને જ્યારે સુખ દુઃખનો આધાર પોતાનાં કરમ ઉપરજ છે એટલે સુખ દુઃખનો ઉત્પાદક પણ સહુ સહુનો આત્મા છે. આવી સમજણ જેના અંગમાં ઉડી ઉતરેલી હોય છે તે જીવ કદી કોઈનો વાંક દેખતોજ નથી. તે આઠ કર્મ માંહેલા જ્ઞાનાવરણી, દર્શનાવરણી, મોહની, અંતરાય એ ચાર કર્મ અરિહંત દેવે ખપાવેલા છે અને બાકીનાં ચાર રહ્યાં તે શેકેલા દાણા સમાન નીઃખીજ છે, અથવા બળેલ સીંદરીનો ભુકો કરતાં વાર લાગે તેમ નથી, તેમજ બાકી રહેલાં ચાર એટલીવારમાં ખપાવી અરિહંત દેવ મોક્ષે જનાર છે.

અરિહંતનું ભાવથી કોઈ જુદી વસ્તુનું સ્વરૂપ નથી, આપણા સાધુ જેવા તે સાધુજ છે, પણ તેણે આઠ કર્મ માંહેલાં ચાર જાપાવ્યાં છે અને શેષ આયુષ્ય પુર્ણ કરીને મોક્ષ જનાર છે, એવા પ્રકારના સાધુ અરિહંત કહેવાય છે, અરિહંતમાં કેવલીનો સમાવેશ થાય છે અને તેટલા માટે પંચગરગેહીમાં કેવળી જુદા નથી.

આ મહાન પુરુષના કેટલાક અમત્કાર છે. જે બધા લખવાથી અંદાં લખાણ થાય પણ તે માંહેલાં એક લખીને જે લોકોને એવા ગુણની વાતમાં શંકા રહે તેને સમાધાની દાખલા દલીલથી કરી છે.

નોટ :—[અર્હિસા પ્રતિષ્ઠાવાંતરાતિચ્ચે વૈર ત્યાગઃ

તિથિ ૧ નમઃ પ્રાણીઓ ઉપર પરમકરુણાભાવની જોગસાગી સંપત્તિ ત્રણે કાલે અવિચિત્ર વારાઓ, ત્રણે કાલે અતિવ ઉત્તમેનઃ ગદ્ધિ પામે એવા અદ્વિસંકલ્પના પાત્રનથી જન્મ પર્વતના અન્તર્ગત વૈવાલા પ્રાણીઓ જેવા કે ગિરફ, બકરી, ખાચડી, ઉંચર વાગેરે પ્રાણીઓ એકી સાથે વૈર, ભય, સ્વપાપક દુર્ગુણોને તિથરી, શાંતિ, પ્રેમ અને રૂઢ પુણ્યો મેળવી દુર્ગુણોને જામે.]

અર્હિહંત ભગવાનની વાણી માલમવા મનુષ્ય, દેવતા, તીર્થંકર, સર્વ કોઈ લોકો સમને ભગવાન અર્થે માગધી-

બાષામાં બોધ કરે, તે દરેક જીવ પોતે પોતાની બાષામાં સમજે તેનો દ્રવ્ય દાખલો:—

પાંચ બાઈઓ હુતી તેમાંથી દરેક બાઈઓએ એક મુસાફરને જુદો જુદો પ્રશ્ન પુછ્યો, પેલી બાઈએ કહ્યું કે, હે મુસાફર ! ઘણી જાતના ખેડુત થાય છે તેમાં ઉત્તમ કયો ખેડુત ? બીજી બાઈએ પુછ્યું, ઘોડો સરસ કયો ? ત્રીજીએ પુછ્યું ? સુવાનો ખાટલો શોભીતો કયો ? ચોથીએ પુછ્યું, નીશાનીઓ શોભીતો કયો ? અને પાંચમીએ પુછ્યું, લશ્કરનો સરદાર સરસ કયો ? એવી રીતે દરેકે પુછી લીધું ત્યારે મુસાફરે એક હુડામાં જવાબ આપ્યો કે—

ખેડુત, ઘોડો, ખાટલો, નિશાનીઓ, સીરદાર;
શોભે સઘળાં હોય જો, પંડે પાટીદાર.

એ સાંભળી પહેલી બાઈ સમજી ગઈ કે પાટીદાર ખેડુત સરસ, બીજી એમ સમજી કે પાટીદાર ઘોડો એટલે પાટી ભોં દોડનાર સરસ, ત્રીજી એમ સમજી કે પાટીવાળો ખાટલો સરસ, ચોથી એમ સમજી કે નિશાનીઓ પાટીદાર એટલે જેના હાથમાં સ્વેટ હોય તે સરસ, પાંચમી બાઈ એમ સમજી કે સરદાર પાટીવાળો સરસ,

ઉપર પ્રમાણે એક દ્રવ્ય દાખલો થયો, પણ એ ઉપરથી સમજવ.નું કે અત્યારે આજકાલના કવિઓ એક શબ્દમાં પાંચને જવાબ આપી શકે છે, તો પછી અનંત જ્ઞાનીની શક્તિમાં શું પુણ્યું ?

પંચ પરમેષ્ઠીના પહેલા પદ ઉપરથી નીકળતો વ્યવહારીક નીતી બોધ.

આજકાળે કેટલાક એમજ બોલતા સાંભળવામાં આવે છે કે, જાન વ્યવહારીક નીતિ તેજ ધર્મ, પણ નૈકાર સંત્રતા પંડલાજ પદમાં વ્યવહારીક નીતિ કેટલી છે તેપર જરા લક્ષ તો આપો ? ઉપર લખ્યા મુજબ અરિહંતે માત્ર ચાર કર્મ બપાવ્યાં છે એટલે હજુ ઘાડી ચાર કર્મ વગરેલાં છે, અને ત્યાં પહેલી વંદણા અરિહંતને કરવામાં આવી, તો એ આઠ કર્મ બપાવીને ગોણે ગણેલા છતાં કેઈ દુગેજ નહીં ? અને એ હોય તો પછી પ્રથમ વંદન આદ્ય કર્મ સ્થિત પુરૂષને હોય કે ચાર કર્મ સ્થિત પુરૂષને હોય ?

જવાબ :—આઠ કર્મ સ્થિત પુરૂષો અનંતા છે પણ

તેવા પુરૂષોની ઓળખાણ કરાવનારા અરિહંત છે, તેથી
પેલા તે વંદનીક છે, કેમકે :—

કુહા.

ગુરૂ ગોવીંદ હોનું ખડા, કીનકું લાગું પાય;
પ્રથમ નમું ગુરૂરાજકું, જીનને ગોવીંદ દીયા ખતાય.

આવું અજ્ઞમતીમાં પણ ફરમાન છે, ત્યારે પછી
વિનય જૈન સાસળો મૂલો જૈન માર્ગ જેનું મુળ વિનયજ
છે તેમાં પુછવુંજ શું ? માટે દરેક ખાખતમાં પ્રથમ ઉપકાર
તો રસ્તો ખતાવનારનો છે, નહિ કે વધારે ઉચ્ચા પદ-
વાળાનો. આ ઉપરથી વળી એવો એક અર્થ છે કે જેમ
સિદ્ધ ભગવાન મોક્ષ પધાર્યા છે, પણ તેની ઓળખાણ
કરાવનાર તો અરિહંત દેવ છે તથા તે તિર્થના સ્થાપનાર—
પ્રવર્તાવનાર અરિહંત, તેમ અરિહંતદેવ તો મહા વિદેહ
ક્ષેત્રમાં ખીરાજે છે ને અહીં તેની પણ ઓળખાણ કરાવ-
નાર તો સામાજ સાધુ છે. તો ઉપરના ખુલાસાને અનુસરી
પ્રથમ નમસ્કાર અહીં ખીરાજતા સામાન્ય સાધુઓને
કરવા જોઈએ, છતાં નવકાર મંત્રમાં અરિહંતને વંદન
પ્રથમ કેમ છે ? જો રસ્તો ખતાવનારને પ્રથમ નમસ્કાર
કરે તો સામાન્ય સાધુને પ્રથમ નમસ્કાર જોઈએ, અને

જો ઊંચી પદવી પ્રમાણે નમસ્કાર હોય તો સિદ્ધ ભગવાનને પ્રથમ નમસ્કાર જોઈએ.

જવાબ—જ્યારે સાધુ સુનીરાજ હોય છે, ત્યારે તો સહુ કોઈ સિદ્ધને કે અરિહંતને નમસ્કાર ન કરતાં પ્રથમ સામાન્ય સાધુનેજ નમસ્કાર કરે છે, તે નવકારનો પાઠ તો શુદ્ધ મહારાજની ગેરહાજરીમાં પ્રથમ વંદન અરિહંતને કરવાનો છે. અહા! રસ્તો ખતાવનારનો પ્રથમ ઉપકાર માનવાનો વ્યહવારીક ઉપયોગમાં આવે તેવો દેવા ઉત્તમ પ્રકારનો ગોઘ પહેલાજ નવકાર મંત્રમાં સમાયેલો છે તો પછી ધર્મમાં ખરી રીતે સમજ્યો હોય તેનો વ્યહવાર દેવો શુદ્ધ હોય તેમાં શું સંશય?

નમો સિદ્ધાણં—નમસ્કાર હોજો સિદ્ધ ભગવાંતને.

સિદ્ધ ભગવાંત દોને કહેવાય:—સકલ કાર્ય જેજો સિદ્ધ થયાં. એટલે આઠેય દર્મ માંહેલું એક પણ કર્મ બાકી હોય ત્યાં સુધી તો કાંઈક પણ કામ કરવું બાકી રહ્યું, એટલે સઘળાં કામ સિદ્ધ કર્યાં ગણાય નહીં, જેજો આઠે કર્મ ખપાવ્યાં તે મોક્ષે પધાર્યા તેજોજ સઘળાં કામ સિદ્ધ થયાં કહેવાય. જે દેવને ફરી જન્મ લેવા-પણું છે તેને તો એક કામ બાકી રહ્યું, માટે તે સિદ્ધ કહેવાય નહીં.

સિદ્ધ ભગવાનને જન્મ લેવો નથી એટલે વૃદ્ધ પણ થવું નથી, મરણ નથી, શરીર નથી, અનંત આત્મીક સુખની લહેરમાં સુખિત સીલકા ઉપર ખીરાજે છે. તે અનંત છે, પણ એક રૂપે પણ ગણાય છે, જેમ એક હોલની અંદર એક દીવો પ્રથમ હોય ને પછી ખીજા બે દીવા લાવવામાં આવે તો પ્રથમના દીવાના તેજમાં ખીજા બે દીવાનું તેજ લખી જાય છે, ને બુદ્ધ પડી શકતું નથી, તેમ સિદ્ધ ભગવાનને જે સુખ છે તે ગમે તેટલા ગ્રંથો લખી આપણને સમજાવે તોપણ આપણી કલ્પનામાં આવી શકે નહીં. કેમકે કોઈ બાળક સાત આઠ વરસની ઉમરનો હોય, ગમે તેવું આલાક ને બુદ્ધિશાળી હોય, પણ તેને વ્યાપારમાં વટાવવું સ્વરૂપ સમજાવવું જેમ અશક્ય છે એ એક, અને ખીજું સામાન્ય વ્યહવારમાં થયેલો અનુભવ યથાર્થ સાક્ષાતરૂપે વર્ણવી અને ખીજાને સમજાવી ઠસાવી શકાતો નથી, ત્યારે અનંત શક્તિત્યાત્મક આત્માનું સિદ્ધ સ્વરૂપ અને અનંત આનંદ કયા શબ્દોમાં કયારે કેમ વર્ણવી શકાય ?

નોટ:—[દાખલો મેટ્રીક-ખીએ, એસ, એસ, ખી., એમ. એ. વીગેરે અભ્યાસ કર્તાઓની પરિક્ષા લેવાઇ ગયા પછી પાસ થવાનો ટેલીગ્રાફ અગર બોમ્બે ગેઝેટમાં નામ આવે તો તે વિદ્યાર્થી કેટલો ખર્ચો હર્ષાન ઠી થાય છે, એ હર્ષાનંદનુ યથાર્થ

વર્ણન અજ્ઞાન વિચારી ગામડાવાને કેવી રીતે સ્તુ કરી સમજાવાય ? તેજ પ્રમાણે સિદ્ધના સુખ સમજનાં, આપણા માટે તદ્દન અશક્ય છે, હુંદ્રામાં ત્યાં અનુપમ સુખ છે, અને તે સુખને પ્રાપ્ત કરનાર છવ ફરી જન્મ લેતોજ નથી.

સિદ્ધ ભગવાન કોઈ જાતની કીચા
કે તપ કરે કે નહીં ?

જેને કરજ પતાવવું બાકી હોય તે અવેજ ભરવા સાડ કમાણી કરે, પણ જેને હેણુંજ ન હોય, અને કમાણી માટે સદંતર ઉપશાંત ભાવ હોય તે શા માટે કરે ? વળી બીજું દર્શાવ. જ્યાં સુધી એક માણસને પોતાને રહેવાનું સ્થાન-દેશ-ગામ કે ઘર આવશ્યુ ન હોય ત્યાં સુધી વાહન, યોગાવવા કે ગાલવા, પંથ કાપવાની જરૂર છે, પણ નિર્ધારિત સ્થળે પહોંચ્યા નો તે કશાની જરૂર નથી. સ્ટેશન અને બદરે પહોંચ્યા પછી રેલ્વે કે સ્ટીમરને વળગી રહેવાની જરૂર નથી, તેમ જેને એક પણ કંમે બાકી નથી તે શા માટે તપ કે દિયા કરે ? કંમેને સંકોમી નાશ કરવા માટે તપ છે, અને આત્મ-

પ્રદેશ વર્તી કર્મ સમુક્રમે ઉદ્ધરણ આદી કરી ખાહેર લાવવા એટલે તપ સન્મુખ મુકવા એ કામ ક્રિયાનુંજ છે. ત્યારે તપ કે ક્રિયા તો કર્મ ખપાવવા માટેજ છે.

૭૨૬

સિદ્ધ ભગવાનની સંખ્યા વધારે કે અરિહંતની છે ?

અરિહંતની સંખ્યા વધારે કેમ થાય ? કારણ કે જેમ નવા અરિહંત થયા તેમ જુના અરિહંત મોક્ષે જાય એટલે સિદ્ધ થાય. માટે જેટલા સિદ્ધ થાય તેટલા ઘટે, એટલે કાંઈક સંખ્યા ઘટે ને કાંઈક વધે, પણ સિદ્ધ નવા થાય ખરા પણ જુનાને પણ ક્યાંય જવાનું નથી, એટલે તે સંખ્યા તો વધતી જાય પણ તે જગ્યા રોકે નહિ જ્યોતમાં જ્યોત સમાઈ જાય, જેમકે સમુદ્રમાં પ્રતિમણે સંખ્યાતી નદીઓનું ક્યાં ક્યાંથી વહન થઈ ખેસુમાર પાણી આવે છે, ચાતુર્માસમાં તો પાણીનો જથ્થો એટલો હોય છે કે નદીઓમાં પણ સમાવાની ખાંતી ઉપજે છે, પણ તે નદીઓનું પાણી સમુદ્રના ક્યા ખુણામાં સમાય છે તેની ગમ પડતી નથી, તેમ આટલી

નદીઓ આવવા છતાં સમુદ્રનું પાણી વધતું દેખાતું નથી. જેમ બધી નદીઓનું પાણી સમુદ્રમાં સમાય છે, આ એક બાદર સામાન્ય દૃષ્ટાંતથી જેમ બને છે, તેવી રીતે સિદ્ધના જીવો જ્યોતિમાં જ્યોતિ રૂપે સમાઈ જવા છતાં ક્ષેત્ર વધારે જોઈતું નથી. તેમ જોઈશે પણ નહીં, એમ સમજવાનું છે. તે સિદ્ધ લગવંત આઠ ગુણે ઠરી સહિત છે.

નમો આચરિયાણં=નમસ્કાર હોજો, આચાર્યજીને.

જે સાધુ નીચેના ૩૬ ગુણ ધરાવે તે આચાર્ય ભગવાન-ભાગ્યવાન જાણવા. ૫ મહાવૃત્ત પાળવાં. ૫ ઇન્દ્રિયે ગોપવી રાજો. ૫ સુમતિવાળા. ૫ આચારવાળા. ૪ કથાયના ટાળનારા. ૩ ગુપ્તીવાળા. ૯ વાડ નહિત પ્રહાર્ય પાળવાવાળા.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે જેન ધર્મમાં પત્રી, જ્ઞાનથી, ક્રિયાથી ને ગુણથી અપાય છે. એકલી ઉમરથી કે જાતથી નહિ. આ છત્રીસ ગુણ ગ્રંથને આધારે છે. [સુનીના સતાવીશ ગુણમાં આચાર્યના છત્રીશ ગુણોનો સમાવેશ થાય છે. તેમ એનાએજ ગુણો દૃષ્ટિએ આવે છે ત્યાં ફેર શું?]

જવાબ--[આચાર્ય પ્રભુ આઠ સંપદાએ સંપન્ન હોવાથી પાંચ મહાવૃતો વગેરેની સંપદા-સંયમ તેજ પ્રગટેલ છે, જેની પ્રભા, આતાપ, આત્મિક બળ વધારે નિર્મળ હોવાથી આદર્શ પુરૂષ જાણવા, અને સંપદાને તેટલે અંશે પરિણુમાવી ન શક્યા હોય ત્યાંસુધી મુની મહારાજ જાણવા. અર્થાત્ તે તે ગુણવાળો, દ્રષ્ટિ, ક્રિયા, વ્યવહાર, વાણી ગુણ પરિણુમવાથી થાય છે.]

નમો ઉવ્વજ્ઞાયાણં=ઉપાધ્યાયજીને નમસ્કાર હોજો.

ઉપાધ્યાયજી અગીયાર અંગ, બાર ઉપાંગ ભણે અને ભણાવે તેને કહેવાય છે. તે ઉપાધ્યાયજી ૨૫ ગુણે કરી સહીત છે.

નમો લોણ સવ્વસાહુણં=આ લોકને વીષે સર્વ સાધુ સાધવીને નમસ્કાર.

અહા ! કેવી મોટું મન રાખવાની ચાવી ! ગુરૂ ગોરાળી ઉપર ધર્મ પ્રેમી થવાને બદલે, ધર્મ ઘેલા બની રાગ દ્વેષ વધારનારા મનુષ્યો, આ છેલ્લા શબ્દો ઉપર જરા લાંબો વિચાર કરેતો સ્પષ્ટ સમજાય છે, એમાં તે સંઘાડાને નમસ્કાર છે કે લોકમાં સર્વ સાધુ સાધવીને ?

અરે કોઈ પણ સંઘાડો બાદ કરેલ છે ખરો ? તો

પછી અમુક સંઘાડાને મમતલાવ લઈને વધારે માનનારા અને અમુક સંઘાડાને નહીં માનનારા છેલા નોકારના શબ્દ ઉપર પગ મુકે છે કે નહિ? અને સિદ્ધાંતના શબ્દો ઉપર પગ મુકવાથી બીજો વધારે અર્થ કયો? માટે ગમે તે સંઘાડાના આખા લોકને વિષે ૨૭ ગુણના ધારણહાર સાધુ સાધ્વીને નમસ્કાર છે.

માળાના પારા ૧૦૮ હોય છે તેનું

કારણ.

દરેક મતવાળાની માળામાં ૧૦૮ પારા હોય છે. તેનું કારણ બીજા મતવાળા ગમે તે જતાવતા હોય, પણ જૈન ધર્મમાં પંચ પરમેષ્ઠિના જે ગુણ જતાવ્યા છે. તે બધા ગુણનો ગરવાળો ૧૦૮ હોવાથી માળાના પારા ૧૦૮ હોય છે. એવી કલ્પના છે. પરમેષ્ઠિના એક ગુણનું સ્મરણ, અને ચિત્તવન થયા પછી તેવીજ રીતે બીજા ગુણને માટે બીજો મણકો લેવો. આવી રીતે માળા ગણતાં આત્મ બળવાન, દૃઢ શુદ્ધ ચાન્નિકવાન અને આચાર-વર્તન નીતિવાન બને છે. એથી આ જાવનાં કે

ગયા લવનાં બધાં કર્મોની નિર્જરા થઈ શકે છે. ઘણા ખરા જુવાન અવસ્થાવાળાને ચોવીસ કલાકમાં એકજ કલાક નીવૃત્તિ મળવા છતાં તે કલાકમાં પણ કેટલાક સાધુઓ માળા પકડાવી દીધે છે. માળામાં કાંઈ ખોટું નથી તે પણ તીર્થકરને યાદ કરવાનું એક સાધન છે. ને કર્મ અપાવવાનો એક રસ્તો છે. પણ જે માણસો અવસ્થાને લઈને ખીજો વધારે અભ્યાસ કરવાને લાયક ન રહ્યા હોય, તે સામાયકનો કલાક આજસમાં કાઢવાને બદલે માળામાં કાઢે તો તો સારું, પણ જેનામાં અભ્યાસ કરવાની શક્તિ છે, તેવાને કેવળ માળામાં રાખી દેવા તેનો ન્યાયાધીશને ઝાડુ કાઢવાનું કામ સોંપવા જેવું પરાક્રમ છે. જ્ઞાન તે સઘળી ક્રિયાનું મુળ છે. ધર્મનું મૂળ હયા છે. પદમં નાણં તવો દયા પ્રથમ જ્ઞાન ને પછી દયા એવું શ્રી હસવીકાલીક સુત્રનું ફરમાન છે, માટે સામાયકનો કલાક તો જ્ઞાન મેળવવામાં કાઢવો જોઈએ.

પંચ પરમેષ્ટિ નામ કેમ પડયું, તથા
તે પાઠનું બીજું નામ શું?

પાંચ પુરૂષના શુણુ આમ છે, માટે તે પાઠનું નામ પાંચ પરમેષ્ઠિ ને તે પાંચેના શુણુ મળીને ૧૦૮ થાય, જે લોકો પાસે માળા ન હોય તે દક્ષત આંગળીના વેદાથી અણુ ને અંગુઠા સિવાયની આંગળી ચાર, તેના દરેકના ત્રણ ત્રણ વેદા મળી બાર થાય ને તે બારેય નવ વખત ફેરવાય ત્યારે ૧૦૮ થાય, તે ઉપર નવકાર એણું નામ પડયું હોય એવી કલ્પના કોઈ કરે છે, અને તે કલ્પનાજ છે, કેમકે માળા ધાર્મિક ઉપગરણમાં ગણેલ નથી, એટલુંજ નહીં પણ નિર્મીત સુત્રમાં ત્રીજે ઉદ્દેષે તેા માળા રાખવાનું મુનિઓને માટે આજ્ઞાવણ પણ છે.

વન્દાણા કેમ થાય ?

ने।४:—[वंदनार्थं कर्मजातं शिरनामाप्युपयोजनं किञ्चनैव ।

દિવો ૧૫ થી - ૧૫૫ ડાઘ થી ૧૫૫ થી

અંજલી કરવી, મરતક નમાવવું, પંચાંગ નમાવી વાંદવું, પુજ્યભાવના વિવેક સાથે બતાવવી. આ બધા વંદનના પ્રકાર છે.]

હરેક કામ કરવાની વીધી જાણવી જોઈએ, અને વિધી પૂર્વક જે કામ ન કરવામાં આવે તે કામ સાફ થતું નથી. માટે વંદન કરવાની વિધીના પાઠને તિષ્ઠુત્તો કહે છે. ત્રણ પ્રકારની વંદણા થાય છે. તેમાં પ્રથમ પ્રકાર તે તિષ્ઠુતોનો પાઠ, બીજી ઇચ્છામીખમાસમણા અને ત્રીજી નમોસ્થુણુ.

તિષ્ઠુત્તો ત્રણ વખત-વંદન ત્રણ વખત કરવું.
આયાહિણં પયાહિણં આદાને કરી જમણા કાનથી તે કાળા કાન સુધી પ્રદક્ષિણા કરીને વંદન કરવું.

વંદામી વંદુ છું.

નોટ:—[વંદઈ નમોક્કારો નમંસર્ણ મળ પસાડય ।

મનની શાન્તિવડે ઉદ્ધાસ ભાવથી ગદ્યપદ્યાત્મક ગુણોનું ઉત્કર્ષન-સ્તવન કરવું તે નમસ્કાર.]

નમંસામિ નમસ્કાર કરું છું.

સકારેમિ સત્કાર આપું છું. (સામા જવું, વગેરે).

સમાળોમિ
કલ્પાણં

સન્માન આપું છું. (પધારો વગેરે).
હું મહારાજ ? તમારું દર્શન કલ્યાણ
કરનાર છે.

મંગલં

મંગળીક-શુભ, સંસારને વિષે લ-
ક્ષ્મીની પ્રાપ્તી, પુત્ર પ્રાપ્તી, લગ્ન ને
મકાનનું વાસ્તું, એવા એવાં ચાર
મંગળીક છે, પણ તે ચારેયને અશુભ
લેગને લીધે અમંગળીક થતાં વાર
લાગતી નથી પણ સાધુનું દર્શન
સહાયે મંગળીક છે.

દેવયં

દેવ સમાન દેવ ને અરિકાંત, અને
શુર અરિકાંત પદના ઉમેદાર છે.

નોટ :—[બુદ્ધ જો ઘોડતો, અપ્પાણં ચેરયાહ આણંચ ।
પચ્ચમહવ્વય મુદ્ધ, નાણં મય જણને દિદરે ॥

જે પ્રજાવંત, આદમાને જાન અને અમા પત્ની
રાખે છે તે પાસે મહાવન શુદ્ધ પાત્ર છે, એવા જાની
મુતી મૈત્ર્ય તથા નબળા નેના મનાય છે.]

ચેરયં

જાની. જોતું, અણ શુભી ને પાંચ
શુભની વ્દત્તી, તે જાનીજ છે, અને
તે જાણપણ વગર શુરપદને લાયક

નથી. પાપથી કરે તે પંડીત. કર
સિદ્ધાંત કડકક મુખપાઠ કરે તે નહિ,
(ચેડ્યંતો આ ઠેકાણે અર્થ કેટલાક
મૂર્તિ કરે છે, તે સંભવિત નથી.)

પજુવાસ્સામિ--હે મહારાજ તમારી સેવા ભક્તિ
કરું છું.

વંદણ તથા વંદણાની વીધીના પાઠ પુરો થયા.
હવે પ્રતિક્રમણનો પહેલો આઉસગ્ગ સામાયક તેનો
પાઠ આવે છે.

પ્રશ્ન—સામાયકમાં અને પ્રતિક્રમણમાં ફેર શું ?

જવાબ—પ્રતિક્રમણ એટલે પાપની માફી. હવે આપ-
ણથી કોઈના મકાનમાં કચરો વેરાઈ ગયો હોય, અને
તે કાર્યને માટે માફી માગવી હોય તો, પ્રથમ કચરો
વેરવાનું કામ બંધ કરવું જોઈએ, ત્યાર બાદ માફી
મગાય, પણ કચરો વેરતાં વેરતાં માફી મગાય નહીં,
તેમ જો પાપની માફી માગવી હોય તો પ્રથમ પાપ
બંધ કરવું જોઈએ. આ પ્રમાણે પાપ બંધ કરવું તેનું
નામ સામાયક. પ્રતિક્રમણ એટલે પાપની બંધી તથા માફી.
અને સામાયક એટલે ફક્ત પાપની બંધી, માટે પ્રથમ
પાઠ સામાયકનો બોલાય છે.

—પ્રશ્ન—સામાયકમાં નોકાર, તિથુતો, ઇન્છાગી, તિસો-તરી, લોગરસ, દ્રવ્ય થકી, વિગેરે પાઠ જોવાય છે. તે બધા પહેલાં આવશ્યકમાં કેમ જોવાતા નથી ?

જવાબ—સામાયકની અંદર અમુક વેપ રાખવો અને અમુક પાઠ જોવવા તે તો સામાયકની બાહ્ય ક્રીયાની તૈયારી છે. જેમકે લગ્નમાં લગ્ન લખાય છે, માંડવો નખાય છે, પીડી વીગેરેનાં મુદૂરત હોય છે, અમુક પ્રકારનો વેપ પણ હોય છે, અને તે સંધ્યા વ્યવહારો કરવાની જરૂર પડે છે. વેપ વગર તો પરણનાર ઓળખાય પણ નહીં. તેમ આ બધા પાઠ ને વેપની જરૂર છે પણ વખત ન હોય તો અપવાદમાં તે બધું કર્યા વગર ખાસ કારણે ફક્ત માળા પહેરાવીને મંગળ દેરા પણ દેરવી દેવાય છે, પણ મુખ્ય અગત્યની ક્રિયા તો દેરા દેરવવાની છે, તેમ અગત્યની ચીજ તો વરમાળાજ છે. તેમ સામાયકમાં અગત્યનો પાઠ તો દ્રવ્ય થકીનો છે. તે પાઠ જોવ્યા પહેલાં સામાયકમાંથી હકી પણ જવાય. જેમ બધી તૈયારી છતાં દેરા ન કર્યા હોય તો વખતે પરણેતર રૂઢ સહ શકે છે, પણ દ્રવ્ય થકીનો પાઠ જોવ્યા પછી બધાં સાચાં છે.

પ્રતિક્રમણ તો અમુક વખતે મહત્ત્વ માટે શરૂ થાય છે. અને માલુમ તો આગળ પછાત આવ્યા કરે ને

અવૃત્તી ન બેસતું માટે પ્રથમથી સામાયક બાંધી લીએ છે, પણ જો તેમ ન કરે તોપણ પડીકમણાના પહેલા પઠમાં સામાયકનું બાંધન આવી જાય છે, અને ગમે તે વેષમાં પાપની બાંધી થઈ શકે છે. પણ જેમ માંડવો વગેરે અવસર સાચવ્યા વગરનો વિવાહ નિઃરસ લાગે છે, તેમ આ પચ્ચબાણનું થાય, ને સામાન્ય વેષવાળાને માણસો વૃત્તમાં છે એમ જાણે નહી, તેથી સાંસારીક કાર્મમાંથી વિરક્ત રહેવાનું કામ વખતે વિવેકની ખામી વાળું ગણે. તોપણ જતના રાખવાનું સાધન તો જોઈએ, અને સચેત ચીજ પાસે ન જોઈએ, સામાયક એટલે પાપની બાંધી, અને દિક્ષા એટલે પણ પાપની બાંધી, અને સંવર એટલે પણ પાપની બાંધી. પણ દિક્ષામાં પાપની નવકોટીથી જાવજીવ બાંધી. સામાયકમાં આઠ કોટીથી કે છકોટીથી ઓછામાં ઓછી બે ઘડીની બાંધી, અને સંવર એટલે પાપની ગમે તેટલા વખત માટે બાંધી.

સામાયકમાં અમુક વેષ રાખવાનું
કારણ અને તેવા વેષની સંવરમાં
જરૂર કેમ નહીં ?

સામાયકમાં પાપની બાંધી છે. પહેલું પાપ જીવની
હીંસા. માટે આપણાં કપડાં જો શીવેલાં હોય તો તેનું
પડીવેલું થઈ શકે નહીં. નેકામાં, ચોરણામાં કે ખાંચ
ખુંચમાં જીવાત ભરાઈ રહે તે જોઈ શકાય નહીં. માટે
છુટા લુગડામાં પડીવેલું બરોબર થઈ શકે તે મતલબ
છે, પણ જોયા પડીવેલું ન કરતા હોય તેને તો નેકાવાળો
ચોરણો હોય કે ધોતીયું તે બધું સરખું જ છે, પથરણાં
પણ ફેટલાકનાં રંગ બેરંગ ખુટાદાર એવાં હોય છે કે
તેમાં જીવાત બાગ્યેજ મુકે છે. તો વિચાર કરવો કે પથરણું
ગોળા માટે નથી. જો જુદી જુદી જાતના કપડાનાં
પડવાણું જેનાં બંને પડ એક મગજથી બેગાં થયાં હોય
તે જગ ફાટયું હોય તો અંદર જીવાત છે કે નહીં, તે
કાઈ દીને દેખી શકવાનો સંભવ નથી. માટે પથરણું
ગઈ તેટલો પડનું હોય પણ નેકાની માફક ખુલ્લું
માથ તેવું હોય તોજ પડીવેલું થઈ શકે. કાઠિયાવાદ-

કચ્છના રંગ ભેરંગી દશીવાલા ગુચ્છા, મારવાડ-દક્ષિણમાં
ભરીવાળી મુખપત્રિકા અને સોના, ચોતી, ચાંદીની
માળાઓ છે, તે પ્રમાણે કાંઈપણ જાતનો મોઢ ઉપજે
એવો વેષ સામાયકમાં જોઈએજ નહી. પોતાનું મન
ગમે તેટલી વિરક્ત દશાને પ્રાપ્ત થયું હોય, પણ મોઢ
દશા ઉત્પન્ન થવી તે કેવળ પોતાનાજ મન ઉપર આ-
ધાર નથી. પણ ખીજા સંખ્યાબંધ જોનારાના મન
ઉપર આધાર છે. કોઈ કીમતિ ઉપધી સાથે હોય તો
જીવ તેમાં વળગી રહે છે. ચોરી કરનારાઓને પ્રસંગ
મળે, તે ચીજ જાય તો નુકશાન થાય, મન પ્રણામ
માળાં પડે ને ધર્મની ગ્લાની થાય. માટે સામાયકમાં
નીચે મુજબ ચીજથી વધારે કોઈ ચીજ રાખવી નહી.

(૧) પહેરેલ કપડું, (૨) ઓઢેલ કપડું, (૩) મુહપતિ,
(૪) પાથરણું, (૫) ગુચ્છો, (૬) રજોહરણ, (૭) વાંચવાનાં
પુસ્તક, નકશો, નોટ વીગેરે, (૮) કાંઈ પાપ ન લાગે
તેવું લખવું હોય તો પાપ ન લાગે તેવાં લખવાનાં
સાધન, (૯) ચશ્માની જરૂર હોય તો તે. (૧૦) ઘડી
કે ઘડીઆળ. (આ દશમું ન રખાય તો ઉત્તમ).

(સ્ત્રી જાતીનાં વસ્ત્રો રંગ ભેરંગી શીવેલાં અને
મોઢક હોવા છતાં તેઓ હુમેશાં તેવાંજ વસ્ત્રો પહેરે છે,

જેથી તેના માટે આ નિયમ અપવાદ રૂપે ગણી શકાય છે. તથાપી મર્યાદાની જાળવણીમાં વિચેકની જરૂર છે.)

સંવરમાં સામાયક જેવા વેપની જરૂર નથી કેમકે પુરી બે ઘડી કુરમદ ન હોય ત્યારેજ સામાયકને બદલે સંવર કરવામાં આવે છે, તો પછી પડીચેડગની કડાકુટ કરે તો વખત ઘણો થઈ જાય દાખલા તરીકે જાનુના મકાનનો પાયો ઉઠા નખાય છે, પણ ફક્ત ભાતું-ખ.વા, બેસવા માટે છાપો બાંધવામાં કાંઈ ઉઠા પાયાની જરૂર નહિ.

૫૦

સામાયકમાં લાભ નફો કેટલો ?

કોઈ શ્રંધમાં લગે છે કે--

લક્ષ આંટી સોના તણું, લક્ષ વર્ષ દીગ્ધે જાન;

સામાયક સમ આવે નહીં, એ વાત ધરવી ધ્યાન.

આ વાત ફેટલાક ખોટી કહે છે, એટલે ખરો લાભ હોય નહિ. વાસ્તવિક રીતે તે વાત ખોટી પણ છે, પણ એટલો લાભ હોય નહિ, એટલા માટે ખોટી નથી પણ તે શુભવાંનું દ્રવ્યદાન શુભાશુભમાં લેખાય ? જાન એ શુભ ક્રમનો ભાગ છે. સામાયકથી તો કરેક પ્રસરની રાજ્યતી

આરાધી શકાય. તેથી આત્મભાવ વિશુદ્ધ રહે છે, અને અંતરના ગુણો આદર્શ જેવા થાય છે. એટલે કર્મ, જુરે એવી ક્રિયા છે તો પછી વર્ષ વખતનું પરિમાણ, ગાઉ જગોનું પરિમાણ, રૂપાયા નાણાનું પરિમાણ તે જુદા જુદા પરિમાણની ગાદખાકી ન થાય, તેમ આ એ જુદા પરિમાણ છે. સામાયિક તો દીક્ષાની વાનકી છે. અંતર-વૃત્તીને શાંત કરવા રૂપ અને એવી રીતે હમેશાં કરવા પ્રેક્ટીસ-અભ્યાસ પાડવાની જરૂર છે, આવી પ્રેક્ટીસ-અભ્યાસ થવાથી અપલમાં અપલ માનસિકવૃત્તિઓ પરમ શાંતી ભાવને પામે છે.

નાટ-[સામાદ્રણ્યં મંતે જીવે કિં જળયહ ।

સામાદ્રણ્યં સાવજ્જજોગ વિરંહં જળયહ ॥

હે ગુરુદેવ ? સામાયિક કરવાથી શું ફળ ઉપજે ?
હે શિષ્ય ? જગતની ઉપાધિ સાવધયોગ આશ્રિત છે,
તેને ઉપશાંત કરી શાંતીને ટકાવી શકે છે. અર્થાત
વિરતિપણ આવે છે].

સામાયિક કરનારે પોતે લીધેલા વૃત્તમાં વેધારે સાવ-ધાની રાખવાની જરૂર છે. આ પ્રમાણે આછામાં આછા જે ઘડીના સંવરમાં આવ્યા વગર પ્રતિક્રમણનો પહેલો આઉસગ્ગ સચવાય નહિ; તેમ પાપથી મુક્ત, થયા વગર પાપની માફી મળે નહિ.

પહેલા આવશ્યકનો પાઠ.

इच्छामिणं धञ्छुषुः भारी भरलु छे.

મંતે હે મહારાજ ! (પણ તેમાં શું વળે ?)

तुम्हेहिअब्भणुनायसमाणे-आपनी आशा छाय तोज्
ખને. વિનયનો કેવો ઉત્તમ યોધ ? આશા
વગર કશું કામ કરવાની શરૂઆતમાંજ
ના ઠહી.

देवसिओ-दिवस स'ण'धी. अह्मी रात स'ण'धी, पञ्चणी
સ'ખ'ધી, ચોમાસી સ'ખ'ધી, સંવત્સરી
સ'ખ'ધી વિગેરે જેવું પ્રતિક્રમણ હોય
તેવું યોલાય.

નોટ—[સત્તામાં રહેતા સંજલના કપાયની ચોકડી, ક્રોધ,
માન, માયા, લોભ વગેરેને દબાવવા દિવસ અને રાત્રિ
પ્રતિક્રમણ કરાય છે. તેવીજ રીતે અપ્રત્યાખ્યાની
ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડીને ઉપસમાવવા
પાક્ષિક પ્રતિક્રમણ, પ્રત્યાખ્યાનની ચોકડીને દબાવવા
ચોમાસિક પ્રતિક્રમણ અને અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન
માયા, લોભની ચોકડીઓ શોધવા સંવત્સરી પ્રતિ-
ક્રમણ કરાય, એમ પરંપરાએ પ્રમાણ છે કારણ કે
તેની સ્થિતિ અનુક્રમેથી ૧૫ દિવસ, ચાર માસ,

એક વર્ષ અને બે વર્ષ સુધીની છે. તેમ તે ચોકડીઓ અનુક્રમે કેવળજ્ઞાની, સર્વવૃત્તિપણું, દેશ-વૃત્તિપણું અને સમકિતને પ્રગટ થવા ન દે.]

લી. બિહુ.

પડિકમીડં ઠાણમિ પાપનો પસ્તાવો કરું છું અનેરોને કરાવું છું.

દેવસિ દિવસ સંબંધી.

જ્ઞાન જ્ઞાન.

દરસણ દર્શણ.

ચારિત્ર ચારિત્ર.

તપ તપને વિષે.

અતિચાર ચિંતવનાર્ય કરેમિ કાઉસગ્ગં જે દોષ લાગ્યો હોય તેનું ચિંતવન કરવા માટે કાઉસગ્ગ કરું છું.

જેમ દ્રવ્ય, ક્રમાણીનું સરવૈયું કાઢવા માટે પોતાની સર્વ પ્રકારની મિલકત ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે, -તેમ આત્મ ક્રમાણીમાં મુડી ૪ પ્રકારે છે. તેમાં પ્રથમ જ્ઞાન-જ્ઞાનની ૮ જાત છે. તેમાં ૩ જાતનાં જ્ઞાન આત્મમાંની ક્રમાણીમાં ઉપયોગી નથી. અને જે જ્ઞાન સમકિત એટલે શુદ્ધ સંમજજ સહિત છે, તે આત્મક્રમાણીનું સાધન છે.

તેના પાંચ પ્રકાર છે. (૧) મતિજ્ઞાન એટલે મતને લઈને જાણપણું. (૨) સુત્રજ્ઞાન એટલે સિદ્ધાંતની મદદથી જાણપણું. (૩) અવધિજ્ઞાન એટલે અમુક હદ સુધી જાણે દેખે તે. (૪) અનપર્યાવજ્ઞાન એટલે સામાધણીના મનની વાત જાણવાની શક્તિ. (૫) કેવળજ્ઞાન એટલે જેનાથી કાંઈપણ વાત અજાણી નથી.

દર્શન

શુદ્ધ શ્રદ્ધા.

ચારિત્ર

વર્તન જે કાંઈ વૃત્ત પચ્ચખાણ હોય તે.

તપ

આ શબ્દ બહુજ કામનો છે. આ શબ્દોનો મહિમા હજી જૈનોમાં રહેલો છે. પણ તેનો ખરો ઉદ્દેશ બાળુએ રહી જઈને કેટલીક વખત તેનું સ્વરૂપ હેરણા કરનાર થઈ પડે છે.

સંવરથી કરીને નવાં કર્મ આવતાં અટકે છે. પણ એક મકાનનું બારણું બંધ કરવાથી તેનો નવો કચરો આવતો બંધ થાય, પણ તેથી કરીને અંદરનો અગાઉનો કચરો સાફ કર્યા વગર કાંઈ મકાન સાફ થાય નહીં. પણ અંદરનો કચરો સાફ કરીને બારણું બંધ કરવામાં આવે તો એરડો સાફ થાય, તેમ સંવરથી નવાં કર્મ બંધ થાય અને તપથી જીનાં લાગેલાં કર્મ છુટે.

જેમ કેટલીક ચીજ સાબુથી સાફ થાય છે. પણ કોયેલા સાબુથી ઘોળા થાય નહિ. તેને તો બાળવામાં આવે ત્યારે ઘોળા થાય. તેમ આત્મા સાફ કરવાનો સાબુ તો તપ છે.

પ્રશ્ન—આત્મા સાફ કરતાં શરીરને શા માટે કષ્ટ આપવું ?

જવાબ—મેલવળું ધી સાફ કરવું હોય તો તેને ઉનું કરવું જોઈએ, અને ધી સાફ કરવા માટે ધીને કબો તપાવવો પડે છે, કેમકે તેમાં ધી રહેલું છે. તેજ દાખલે આત્મા શરીરમાં રહેલો છે માટે આસન દૃઢ, દ્રષ્ટિ સ્થિર, કાયા અચળ, કાર્ય સાવધાન કરવા માટે શરીરને હળવું, અપ્રમાદી, શાંત, સ્થિર બનાવવા માટે ખાસ તપની જરૂર છે.

નાદઃ— [વિષય કષયાહાર, ત્યાગો યત્ર વિધિયંતે; ।

ઉપવાસ સવિજ્ઞેયો, શેષ લંબનકં વિદુઃ ॥

વિષય પચીસ, કષાય સોળ, અને આહાર ચારનો (કલેષ-રૂપ-કે નિયાણાની છઠ્ઠા રાખ્યા વગર) વૈરાગ્યથી સમજીને ત્યાગ કરે તેનું નામ તે ઉપવાસ; બાકી તે લાંબણ.]

કેટલાક લોકોએ અપવાસમાં જ એટલે ન ખાવામાં જ સર્વ પ્રકારનું તપ સમજી ગયાં છે, પણ જેનાથી તે

ન અને તે તપ વગર રહે છે, માટે તપનું સ્વરૂપ જેમ વધારે ઓળખાય તેમ તપ કરવાની વધારે સમજ આવે છે. તપના મુખ્ય લેહ બે છે. (૧) બાહ્યતપ. (૨) અભ્યંતર તપ.

૪૫

બાહ્યતપ—

એટલે જે ઉપરથી દેખાય પણ શરીરને કદ વધારે અને લાભ ઓછો, ત્રાંબા નાણાની માફક, જેને સાચ-વવામાં ભાર ઘણો ને મુલ્ય નહીં તે બાહ્યતપના છ પ્રકાર—

૧ અણુસણુ—અહારનો ત્યાગ, ઓછામાં ઓછો ગમે તેટલી મુદતને માટે અને વધુમાં વધુ જીવ-જીવ એટલે સંત્રારાને પણ અણુસણુ કહે છે. અપવાસ, પોષો, એકટાણું, તમામ તપ ઠેક સંત્રારા સુધી આમાં સમાઈ જાય છે. બાર પ્રકારના તપમાં કોઈ સ્થળે અપવાસ કે ચોવિહાર એવું નામ છે નહિ, તો શું પણ તે તપ નહિ? તે તપ ખરોજ. પણ અણુ-સણુમાં તેનો સમાવેશ છે.

૨ ઉણોદરી—અહારનું ત્યાગ ન બન્યું અને તપ કરવો હોય તો પેટ ઉણું રાખવું. જેટલું ખાઈ શકાય તેથી ઓછું ખાવું એટલે શરીર નીરોગી ને અર્ચ પણ ઓછું થાય. લોભી માણસની માફક ઘર બચાવવા માટે ઉણું રહેવું એ ઉણોદરી તપ નથી, પણ દાનના અવસરે દાન આપી તે વસ્તુ મેળવવા ફરીથી ઉડી તડખડમાં ન ઉતરવું; ઉપકરણ અને આહાર કમી કરવાથી આ તપ નીપજે છે.

૩ વૃત્તિસંક્ષેપ—કાંઈ પણ જાતની અશુભ વૃત્તિ થાય તેને દબાવવી. સહનશીલતા, સમાનભાવ, અને ઇંદ્રીનીગ્રહ, આ તપથી કરી શકાય છે.

૪ રસપરિત્યાગ—જુદી જુદી જાતના રસમાંથી બને તેટલી રીતે માનસિક વૃત્તિ, અને રસનાઈદ્રીને તેમાં લીન થવા ન દે.

૫ કાંઈ કલેશ—ચિત્તનો ઉત્સાહ (વીર્યઉલ્લાસ) અને ઉપયોગ—સાવધાનતા—તન્મયપણાથી જુદા જુદા આસન વીગેરે કરીને મળશુદ્ધિ, વીકાર શુદ્ધિ કરી દેહની નસાઓમાં રહેલા પ્રમાદાદી દુર્ગુણોની વફતોને ટાળે.

૬ પ્રતીક્ષાલીનતા—ઈદ્રોઓને શબ્દરસાદી વિષયોમાં લીન થવા ન દેવું અને કષાય, માન, યોગ, કામ ને દાખમાં રાખે. આ તપ કરવાથી બહુ પ્રકારના ભયથી મુક્ત થવાય છે.

છ અભ્યંતર તપ.

બહારથી દેખવામાં આવે તે તપ કહેવાઈ ગયા, હવે અભ્યંતર તપ તે ગીની ને નોટો સમાન છે. પ્રાપ્ત કરતાં કષ્ટ ઘણું, કોઈ જાણે દેખે નહીં, છતાં લાભ બહુ.

૧ વિનય—ગુણાનુરાગી થકું, ગુરવાદીકની આશાતના ટાળવી, નમ્ર ભાવ રાખવો, આ તપ વિનય. તે વેરીને વશ કરવાની ઉમદી જડી ખુટી છે.

૨ વયોવચ્ચ—આગતા સ્વાગતા યા સેવા ભક્તિ.

૩ પ્રાયશ્ચિત—કરેલાં પાપ—અપરાધની કપટ ખુદ્ધિ રહીત શાસ્ત્ર, ગુરૂ આત્માની શાખે આતવીને સજ્જ ભોગવવી તે.

૪ સ્વાધ્યાય—સિધ્ધાંતને સંભાળનાં, વિચારતાં, અભ્યાસ કરતાં અંદર રહેલા ગૂઢ તત્વો ઉપર તરી

આવે. શાસ્ત્ર પ્રાકૃત વિશેષ વધે. તે વાંચવાથી પુછવાથી, સંભાળવાથી, સમજવા—સમજાવવાથી થાય છે.

૫ ધ્યાન—કોઈપણ વસ્તુની વિચારણા અંતઃકરણમાં કરવી, તે ધ્યાન. આ શુભને અશુભ બે પ્રકારે છે. તેમાં શુભ વસ્તુમાં સ્વરૂપનું યથાર્થ નિરીક્ષણ કરી અંતઃકરણમાં વિચારણા કરવી, ને ધર્મ ધ્યાન અને નીર્મળ આત્મશુદ્ધ સ્વરૂપનું પ્રગટ સાક્ષાત્કાર કરવું, તેનું નામ શુકલ ધ્યાન.

૬ કાઉસગ્ગ—કાયાને વોસરાવી તે ઉપરથી મુછાં ઉતારી સ્થીર રહી અમુક સમયનું કેરવું. એકાગ્રભાવે.

નોટ—જ્ઞાન, દર્શન, ચારીત્ર, તપ, વીર્ય અને ઉપયોગની શુદ્ધિ કરવા, કર્મ આવરણ રહિત કરવા જે તપનો ઉપયોગ લેવા-કરવામાં આવે તે અભ્યંતર તપ છે. મન ઈન્દ્રિયો, યોગવૃત્તિનો અન્યસ્થાને થતો જે સ ઉપયોગ તેને કબજામાં લાવવા માટે જે સાધન— તપનો ઉપયોગ કરવામાં આવે તે આક્ષતપ.

૬ાખયોઃ—વિનય તપ કરવાથી શુદ્ધિ નિર્મળ થાય, નિર્મળ

શુદ્ધિવાળો જ્ઞાન અભ્યાસ કરી શકે, અને જ્ઞાન અભ્યાસથી જ્ઞાન ગુણ પ્રગટ કરે. આ અભ્યંતર લાભ છે. ઉણાદરી તપથી સંતોષ આવે. સંતોષથી મન કળજે રહે, ને મન કળજે હોય તો ક્ષુધા વેદની પર જ્ય મેળવી શકાય. આવી રીતે બાહ્યકળ આપવાનો ગુણ મુખ્યમાં છે જેને એવો તપ તેને બાહ્યતપ કહેવાય. અને મુખ્ય રીતે અંતરના ગુણોને વિકસાવવા જે તપ કામ કરે તે અભ્યંતર તપ ગણાય.]

લી. શોધક

એક સામાયકમાં દીર્ઘદષ્ટીથી વિચાર કરતાં આ બારે તપનો સમાવેશ થઈ જાય છે.

અહા કેવો સરસ રસ્તો ! વગર ઈચ્છાએ અને નીરૂપાયે લાચારી સાથે સહન કરવાં પડે તેવાં હુઃખ પણ જો સમજ શક્તિથી સહન કરતાં આવડે તો તપના સ્વરૂપમાં બદલી શકાય.

દાખલો:—કોઈ વખત તાવ સખત ગ્રીહી આવ્યો તેને લઈને ફેટલાક દીવસ મીઠાન ન જમાય પણ જમવાની ઈચ્છા ખરી, હવે જે માણસ તેની હાયવોય કર્યા કરે તેનાથી પણ જમાય નહીં, ને ઉલટાં કરમ બંધાય, પણ તેને એવો વિચાર કયો કે ઘણા દીવસ મીઠાન ઉડાવ્યાં છે. હું સમજણ પુત્રક મિઠાન છોડું

તેમ નહોતો આ ઠીક જોગ આવ્યો છે. ભલા, આવા દીવસો જે દીવસોએ મિષ્ટાન ઉડાવ્યાં છે તેના પ્રમાણમાં કેટલા થોડા ? આ પ્રમાણે સમજનારનાં ઘણાં કર્મ ખરે. અહા ! શી વીતરાગના જ્ઞાનની ખુબી ! આથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે તપ કરવા માટે કયાંય જવું પડે તેમ નથી, સંસારમાં સમયે સમયે તપ થાય તેવા પ્રસંગો આવ્યાજ કરે છે. જે સ્થિતિમાં આવી પડીએ, તે સ્થિતિ આપણાં બાંધેલાં કર્મને લીધે આવેલ છે, અને તે લાવનાર આપણો આત્મા છે, માટે કોઈ ઉપર રાગ દ્વેષ ન લાવવો એવી સમજણ તેનું નામ તપ.

હવે જેને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ હોય અને તે આવરણવાળાં હોય તેને પ્રગટ કરવા કાર્યોત્સર્ગ આંદો કરવાની જરૂર પડે છે. પણ જેને સર્વ કર્મ સંબંધી આવરણો ક્ષય થયાં છે, તેવા સિદ્ધ ભગવાન બાહ્ય ચારિત્ર-તપાદીથી રહિત છે તેઓના આંતરગુણોજ પ્રકાશમાન છે, એટલે સેજે તપ, જ્ઞાનનાં ગુણમાં અખંડીત સદા મગ્ન છે. પછી નોકારનો પાઠ બોલાય છે. ત્યાર પછીનો પાઠ બહુ મુદ્દાનો છે, તે દસ્તાવેજની સહી કરવાનો છે. કયા કરાર ઉપર સહી કરી છે, તે વિચારી જોવાનું છે, અને પાળી શકાય તેટલાજ કરાર કરવાના છે.

કરેમિ	કરું છું.
મંતે	હે પૂજ્ય ?
સામાઙ્યં સાવજ્જોગં પચ્ચસ્વામિ-સાવજ્જોગ ૧૮ પાપનાં	પરચખાણુ કરું છું.
જાવનિયમ-નિયમ છે ત્યાં સુધી, ઓછામાં ઓછી મનુ	ધડી વધુમાં વધુ જાવ છવ.
પજ્જુવાસામિ	સેવા કરું છું.
દુવિહં	બે કરણ.
તિવિહેણં	ત્રણ જોગ.
નકરેમિ	હું પોતે કરું નહીં.
નકારવેમિ	અનેરા પાસે કરાવું નહીં તે
	બે કરણ.
મણસા, વયસા, કાયસા મન, વચન ને કાયાથી તે	ત્રણ જોગ.
તસ્સમંતે	તે પ્રમાણે હે પૂજ્ય.
પઢિકમચ્ચમિ	પડી કમું છું.
નિંદામી	નિંદુ છું.

નોટઃ—[નિન્દણયાણં મંતે જીવે કિં જણયદ્ધ ।

નિન્દણયાણં પચ્છાણુતાવં જણયદ્ધ ॥

પચ્છાણુતાવેળાં વિરજ્જમાણે, કરણગુણસેઠિં પડિ-
વજ્જહ । કરણગુણ સેઠી પડિવત્તે ય ણં, અણગારે મોહ-
ણિજ્જં કમ્મં ઉગ્ધાણ્હ ॥

શિષ્ય પ્રશ્ન—હે પૂજ્યપાદ ભગવાન ? કરવાની
અનીચ્છા તથાપિ થયેલા દોષો નિંદાય અને
વખોડવાય તો જીવ શુ ફળ પ્રાપ્ત કરે ?

ગુરુ ઉત્તર—હે પ્રશ્ન કરતા શ્રામણક ? થયેલા
(કરેલા નહીં, કરણ જો દોષો કરેલા હોય
તો નિંદા ન થઈ શકે, પણ પ્રાયશ્ચિત્ત એજ
મનોશુદ્ધિ માટે ઉપાય છે) દોષોને અવખોડ-
વાથી, અનુચિત્ત જાણવાથી, તિરસ્કારની
લાગણી ઉપજવાથી અને હૃદયમાં કંપ થવાથી
પશ્ચાતાપ (વેગ આવેશવશાત્ દોષો સેવાધ
ગયા હોય તે વેગ, આવેશ, શીત પડતાં)
અરૂચિ પેદા થાય છે ; અરૂચીથી વૈરાગ્ય
ઉપજે છે, વૈરાગ્ય રંગ આવવાથી અપૂર્વ
કરણ ગુણશ્રેણી અંગીકાર કરે ; જેથી
અપૂર્વ ગુણશ્રેણી વર્ત્તિને અલગાર દર્શન-મોહ-
નિકર્મદીક આઠ કર્મનો નાશ કરે છે.]

નોંધ:—[ગરહણયાદ્યં ણં મંતે જીવે કિં જણયઈ ।

ગરહણયાદ્યં અપુરેકારં જણયઈ ॥

અપુરેકારગણ્યં ણં જીવે અપ્પસત્થેહિંતો, જાગેહિં-
તો નિયત્તેઈ પસત્થેય પડિવજ્જઈ । પસત્થજોગા પડિ-
વત્તેયણં અણગારે, અણંતઘાઈ પજ્જવે સ્વેઈ ॥

શિષ્ય પ્રશ્ન—હે ગુરુ ! ગુરુની સમીપે સાવધ દોષ
પ્રકાશે તો જીવ શુ ઉપાળે ?

ગુરુ ઉત્તર—(આપણા આત્મા) સાવધ દોષો,
સેવેલા-સેવાએલાનો પ્રકાશ ગુરુ સમીપે કરવાથી,
આપણા આત્માને હીલવાનું સ્થાનક ઉપરાળે,
અને સધળે હીલવાનું સ્થાનક પામવાથી,
અપ્રસરત-મન, વચન, કાયાના યોગ છુટી
નય છે ને પ્રસરત-મન, વચન, કાયાના
યોગે પ્રવર્તે છે, જેણે પ્રસરત-મન, વચન,
કાયાના યોગ અગીકાર કરેલ છે તે આણુગાર
— અનનજ્ઞાન દર્શનને વિનાશકારી (જ્ઞાન
દર્શન ઉપજનાં આરબીલના કરનાર) એકવા
જે કર્મ તેડનાં પુદ્ગલને અપાવે છે]

અવાર્ણં વોમિરામિ ક્ષપાય, યોગ ક્ષપે ગણાના આત્માને
મુક્ત કરું છું.

આંત્રી સામાયક આઉસગ પુરો થયો. ૫

દરેક જાતનાં પરચખાણમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ને ભાવ જોડવાંજ જોઈએ અને કદી જોડે નહીં. તે શરધવાતો જોઈએ. તે પ્રમાણે સામાયકના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ને ભાવ ખતાવું છું.

દ્રવ્યથી—૧૮ પાપના પરચખાણ. (સાધુને પણ તેમ).

ક્ષેત્રથી—લોકમાં કોઈપણ સ્થળે પાપ થઈ શકે નહીં.

કાળથી—ગમે તેટલો વખત. (સાધુને જાવ જીવ).

ભાવથી—આઠ કોટી કે છ કોટી. (સાધુને નવ કોટી).

અઠાર પાપનાં નામ જાણવાની અહીં જરૂર છે. પાપનાં નામ જાણ્યા વગર સંવર થઈ શકે નહીં. કેમકે સુખડીની બંધી જેને પાળવી હોય તેને જો સુખડીની ચુરી ઓળખાણ ન હોય તો તે બંધી તુટવાનીજ વળી કોઈ કહી બળી તે સુખડી. આવાં ઉપલક્ષ જાણપણાંથી તો પીપરમેટ, દ્રાક્ષ, રેવડી, શેરડી વીગેરે ખાનારને પણ આ માણસ દોષિત ગણે. માટે તે અઠારનાં નામ જાણ્યાં પછીજ સામાયક થઈ શકે. માટે પહેલું પગથીયું ધાર્મિક અભ્યાસનું ૧૮ પાપ શીખવાનું છે.

ત્યારે કોઈ જૈનશાળામાં તેમ શીખવાતું કેમ નથી ?

જેમ નાનું બાળક ત્રણ ચોક બાર ગોખે છે. પણ તેને સમજણ નથી કે પૈસાની ત્રણ પેન તો ચાર પૈસાની કેટલી. તે ગણવામાં આ પલાણું કામ આવે પણ તે સમજવામાં તો કાંઈક વધારે બુદ્ધિ જોઈએ છીએ. તે બુદ્ધિ તે વખતે તે બાલકમાં હોતી નથી, એટલે પ્રથમ તેને આંક ગોખાવી જાય છે, અને પછી મોટી ઉમરે બુદ્ધિ આવ્યા પછી તેજ આંકનો ઉપયોગ કરતાં શીખે છે. અને જૈનશાળામાં અભ્યાસ બાળવયથી કરાવાય છે, એટલે તે વખતે કર્તવ્ય સમજ્યા જેટલી બુદ્ધિ ન હોય, માટે પાઠ ગોખાવી તૈયાર કરાવાય છે. પણ જે સમજશક્તિ આવ્યા પછી શીખવા માંડે, તેને તો પ્રથમ નવ તત્ત્વ શીખ્યાબાદ સામાયક પડીકમણું શીખે તો સાફ. કેમકે જીવ અજીવ જાણ્યા પહેલાં શેની દયા પાળવી ?

કોઈ એક સાધુ જેણે ઉત્તરાધ્યયન આખી મોઢે કરેલ તથા બીજાં કેટલાંક શાસ્ત્રા કોઈપણ પ્રકારની ભેશ માત્ર સમજણ વગર ફેવળ મુખ પાઠે કરેલ તેને પાટ,

ત્રસ કે થાવર એમ પુછતાં કોઈ વખત ત્રસ ને કોઈ વખત થાવર કહે છે. તે ચારિત્ર પાળવાના ગમે તેવા અર્થી હોય પણ શી રીતે પાળે ?

નોટ:—[પદમં નાણં તત્તદયા, एवं चिठइ सव्व संजए ।

અનાળી કિં કાંહી, કિં વા, નાહિહિ છેય પાવગં ॥

“આ ગાથાની નોટમાં મી. વાડીલાલ મોતીલાલ શાહ નીચે મુજબ લખે છે.”

અહીં જ્ઞાનની ઉચ્ચતા સમજાવી છે. દયા દયા પોકારવાથી કે શરીર વડે દયા પાળવાની માત્ર કાળજી રાખવાથી માણસ શુદ્ધ સંયમ પાળી શકે નહિ, કારણ કે જીવ કેટલી જાતના છે, અજીવ શું છે, એ વિગેરે નવતત્ત્વ ન સમજનાર માણસ ગમે તેવો દયાળુ હોય તોપણ અજ્ઞાનને ક્ષીધે અજાણતાં હિંસા કરી બેસવાનો. શું કરવાથી શ્રેય થશે અને શું કરવાથી પાપ થશે, એ બાબતનું જાણપણું પ્રથમ જરૂરનું છે. જ્ઞાન એ આચારની આંખ છે. જ્ઞાનપુર્વક (અને નહિ કે જ્ઞાન સિવાય) ક્રિયા મોક્ષદાતા છે. શ્રી દક્ષવિકાલીક સુત્રની આ ગાથા આ જમાનામાં તો ખાસ કરીને અત્યંત ઉપકારી છે. અને જ્યાંહાં ત્યાંહાં આગળ આમળ ધરવા જેવી છે ; કારણ કે આજે સેંકડે હપટકા જેટલા જૈનો શુષ્ક ક્રિયાનેજ મોહી રહ્યા છે, જ્ઞાનનો ખપ કરતા નથી ; અને જે થોડાઓ જ્ઞાનની અગત્યતા સ્વીકારે

છે તેઓ પણ પ્રાયઃતત્વથી નહિ પણ થોડકા વર્ગે ગોખી કહાડવાના જ્ઞાનથી સંતોષ માની બેઠા છે. વસ્તુનું સ્વરૂપ સમજવામાં આવે તો જ “ જ્ઞાન ” કહેવાય. અને જ્ઞાનથી ચારિત્ર (Character-સંવર્તન) પર અસર થયા વગર રહી શકેજ નહિ. જે અભ્યાસથી ચારિત્ર ઉચ્ચ થવા ન પામે તે અભ્યાસને “ જ્ઞાન ” કહેવાય નહિ]

અઢાર પાપનાં નામ.

(૧) જીવની હીંસા. (૨) જીહ્વા જોલવું. (૩) અણુ દીધેલી ચીજ લેવી. (૪) સ્ત્રીનો સંગ કરવો. (સ્ત્રી ને પુરુષનો સંગ). (૫) પરિગ્રહ. (૬) ક્રોધ. (૭) માન (૮) માયા એટલે કપટ. (૯) લોભ. (૧૦) રાગ. (૧૧) દ્વેષ. (૧૨) કલેશ. (૧૩) અભ્યાખ્યાન એટલે કોઈ ઉપર આળ ચડાવવું. (૧૪) પારકી ચાડી. (૧૫) પારકા અવર્ણવાદ. (૧૬) અધર્મના કામમાં રતિ ને ધર્મના કામમાં અરતિ. (૧૭) કપટ સહિત જીહ્વા. (૧૮) મિથ્યાતની શ્રદ્ધા.

હવે અહિંસા પરમ ધર્મ તો સહુ કહે છે. પણ જીવ કેને કહેવાય, તે જાણ્યા વગર દયા પજાય કેમ ? માટે:—

(૧) પૃથ્વી, (૨) પાણી, (૩) અગ્ની, (૪) વાયુ, (૫) વન-
સ્પતિ અને (૬) ત્રસ એટલે દરેક પ્રકારનો હાલતો ચાલતો
જીવ તે ઉપરાંત દેવતા અને નારકી. આ માંહેલા કોઈ
પણ જીવની હીંસા ન થાય, ત્યારે તો હજુ એક પાપ
કુર થયું. રાગ એટલે પ્રીતી. ઝેર કરતાં રાગથી વધારે
કર્મ બંધાય છે. બીજાં બધાં પાપ લાગી જાય છે તે
આળવણ, સંવર તપથી માફ થઈ શકે, પણ કોઈ માથે
આળ ચડાવેલ હોય તે તો પોતા ઉપર એવાં આળ આવે
તોજ છુટે. માટે હસતાં હસતાં પણ કોઈપણ જીવ
ઉપર આળ ચડાવતાં બહુ બીક રાખવાની છે. અઢારમું
પાપ જ્યાંસુધી છે ત્યાંસુધી આવકપાણું નથી.

અઢારે પાપ તો સંવરમાં હોય ત્યારેજ તબાય, પણ
છેલું તો સદાય તજવુંજ જોઈએ. નહીંતર આવકપાણું
છેજ નહીં.

જેમ કોઈને કપડું લેવું હોય તો ફક્ત લાંબાઈ
જોલવાથી પુરું સમજાય નહિ, પણ પનો, બોજ ને
ભાત પણ કહેવાં જોઈએ. તેમ દરેક પરચખાણુને દ્રવ્ય,
ક્ષેત્ર, કાળ ને ભાવ તે ચાર આસન જોઈએ. અને તે
ચાર આસન સહુએ સહુની શક્તિ અનુસાર ભરવાનાં
છે, સહુને માટે સામાન્ય હોઈ શકેજ નહિ.

જેમ એક મકાન કોઈએ ખરીદ કર્યું, તો જે કોઈ પુછે તેને એમ મલમ કહેવાય છે કે અમુક મકાન ખરીદ્યું, પણ રજીસ્ટર દસ્તાવેજમાં તો ચારે હાથ હાથ ચોકસ કરવી પડે છે, તેમ વાતચીત કરવામાં ફક્ત બ'ધીનું' નામ બોલાય, પણ દસ્તાવેજમાં સહી કરતાં એટલે બ'ધનનો પાઠ બોલતાં ચારે આસન નહીં કરવાં બેઈએ.

પ્રશ્ન—ત્યારે ચાર વાનાં તો રહ્યાં, પણ એક પચ્ચ-આણનાં નામ સિવાય કોઈપણ બાબત પચ્ચઆણ કરાવનાર કેમ બોલતા નથી ?

જવાબ—૧. જ્યાં પચ્ચઆણમાં સઘળાં ક્રિયાપદ પહેલા પુરૂષ એક વચનમાં અને મૂળ લેહમાં બોલાય છે, અને બધું બ'ધન પચ્ચઆણ દેનારને થાય છે કે દેનારને તેનો પણ વીચાર કહી કરવામાં આવતો નથી, જે પાઠ પોતે પચ્ચઆણ લેતાં બોલે તે પાઠ સામાને પચ્ચઆણ આપતાં બોલે, આવી ધમાધમ ચાલે છે, છતાં કોઈને વિચાર થતો નથી, ત્યાં કોઈને લેશ માત્ર દરકાર નથી, તે સિવાય બીજું શું કારણ અપાય ?

સિદ્ધાન્તમાં કોઈપણ સ્થળે કોઈપણ સાધુએ કોઈ પ્રકારની બ'ધી કોઈ શ્રાવકને પહેલા પુરૂષ એક વચનના

મૂલ ભેદના ક્રિયાપદ વાપરીને કરાવી, એવું કોઈ બતાવશે ? મેં હજી બધાં શાસ્ત્રો જોયાં નથી તો આ બાબતમાં શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ કાંઈ જોલી જવાય તેથી નિશ્ચય તો લખતાં અટકું છું. પણ એટલું તો ચોક્કસ છે કે શાસ્ત્રમાં અપાયેલ પચ્ચબાણ જો સાધુએ આપેલ હોત તો તે ક્રિયાપદો પહેલા પુરૂષ એક વચનમાં ને મૂળ ભેદમાં હોયજ નહીં, અને પહેલા પુરૂષ એક વચન મૂળભેદમાં ક્રિયાપદ વગર પચ્ચબાણ શાસ્ત્રમાં નજ હોય, તો તે સાધુના મોઢાનાં હોય નહિં, પણ પોત પોતાની મેળેજ કરેલાં હોય.

દાખલા તરીકે સામાયક પોતપોતાની મેળેજ બાંધે છે, કેટલાક કહે છે કે પોતાની મેળે પચ્ચબાણ દેવાં, તે અવિનય ગણાય. સિદ્ધાંતમાં પચ્ચબાણ આપવાનું શી રીતે છે, તે જાણ્યા પહેલાં આ બાબતમાં મત આપી શકાય નહી. જો સિદ્ધાંતમાં સહુએ મેળે લીધેલાં ઠરે તો પછી અવિનયનો કાંઈ વહેમ રહેતો નથી. અને જો સિદ્ધાંતમાં પહેલા પુરૂષ એક વચનના પ્રેરક ભેદના ક્રિયાપદ નિકળે; અથવા પોતે લીધેલ બંધન અને સામાને આપેલ બંધનના પાઠમાં કાંઈ ફારફેર નિકળે તોપછી વિનય પુરેપુરો જાળવેજ નોંધએ. પણ વિનય જાળવવા

વાળા ભકતો સામાયક જેવડું વૃત્ત કરે ત્યારે ફક્ત આંસા માગીને પોતાની મેળે જાંધનનો પાઠ ખોલે છે, ત્યારે વિનય ક્યાં જાય છે ? (૧) પહેલી સામાયક મેળે થઈ શકે અને બીજી સામાયક અથવા સંવર વખતે ગમે તેવી વ્યાખ્યાનની ધારા ચાલતી હોય તોપણ વાંચનારને અટકાવીને તેની પાસે પરચખાણુ લેવાં જોઈએ. આની મતલબ કાંઈ સમજતી નથી. અનુમાનથી મતલબ એટલીજ વરતાય છે કે, ભાઈના લીધેલ વૃત્ત પ્રખટા જાણુ.

કોઈ જવાબ આપે કે પરચખાણુ લેનારની વતી શુરૂ ખોલે છે, માટે પહેલા પુરૂષ એકવચનમાં મુજ લે-દમાં હરકત નહી.

અલણુ માણસની વતી સહી કરે તે ચાલે. પણ ભણેલ માણસની રૂબરૂ ભણેલ માણસની વતી સહી કરવાની અંધાધુંધી ભરેલી દેખીતી રીત, મહાવીરના ખારીકમાં ખારીક કાયદા કાનુમમાં ચાલે કે ?

હરેકને પરચખાણુ લેતાં આવડતાં હોય માટે શુરૂઓ આપે, એમ હોય તોપણી જેને પહેલી સામાયક જાંધતાં ન આવડતી હોય, તેને કેમ થાય છે ? તે ગમે તેની પાસે જાંધી શકે. શુરૂ પાસે જાંધે તો પણ કાંઈ

જોડું નથી. પણ ફેવળ ન આવડવા માટેજ મોટા પર-
ખને દિવસે સેંકડો માણસોને વ્યાખ્યાન સાંભળતાં હરકત
આવે તે કરતાં (અવિનય ગણાતો ન હોય તો), પરચ-
આણ મોટે અક્ષરે લખી સહુ વાંચી શકે તેમ ચોડવા
(કાગલ ઉપર) તે શું જોડું ? હવે જ્યારે માણસો દ-
રેક આખતમાં શખ્તોના અર્થ સમજવા લાગ્યા, તેમાં
ખાસ કરીને પરચઆણના પાઠનો અર્થ સમજ્યા વગર
હવે ચાલશે કે ? અને જે સાધુ પોષાખ ધાવતાં અસણ,
પાણ વીગેરે નકરેમી, નકારવેમી બોલે, તેનાથી પછી
આહાર પાણી થાય કે ? આ રૂઠી કાંઈ એકજ જગોએ
નથી; પણ દરેક જગોએ આવું ચાલે છે, તો હવે વિ-
ચારીને જો અવિનય થાય છે, એમ લાગતું હોય તો
પુરુષ ભેદ ફેરવવાની જરૂર છે.

(૨) કરણક્રોટી ન જોલવાનું બીજું કારણ એ છે કે
કોઈ પણ જાતના ઉદ્દેશના વિચાર વગર પરંપરામાં જેમ
ચાલતું તેમ ચલાવ્યા કરવું એવો રીવાજ છે, પૂર્વે કોઈ
પગની જોટને લીધે, કોઈ લંગડું ચાલતું માટે આપણે
પણ લંગડું ચાલવું કે ?

આ ઉપર એક હસવા લાયક રસુજી કથા છે. એક
વખત કેટલાક મીયાંભાઈ નીમાજ પડવા લેગા થયા,

નિર્ધારે તો અપુર્ણતા છે, પણ આ પ્રમાણે કાળ તો કોઈ ભુલતું નથી.

સાવથી એટલે શું ?

સાવની સમજણ બહુ ઉપયોગી છે, તે કેટલાકને ખર્ખરું પણ નથી. પણ આ સમજણ નહીં હોવાથી સામ-સામો કલેશ થાય છે, આ સમજણ જો ખરોખર ધ્યાનમાં આવે તો આઠ કોટી, છ કોટી, વૃતાદિ કરનારાને એને લેશ માત્ર પણ કલેશ રહે નહીં. એવા કલેશ કરનારાને એક કોટી પણ નથી. અરે કેટલાક અજ્ઞાનતાથી ત્યાં સુધી જોલે છે કે આ સાધુ આઠ કોટીના છે. અને આ છ કોટીના છે, પણ જરા કરણકોટી તરફ લક્ષ દોઢવે તો ખબર પડે કે સાધુ નવ કોટીથી ઓછો હોયજ નહીં. છ કોટીને આઠ કોટીથી લડી મરતાં પહેલાં આઠ શું અને છ શું, તે લેશમાત્ર વીચારતા હોય તો કલેશનું મુળ રહેજ નહીં. જો કરણકોટીનો વિચાર સુઝે તો ખબર પડે કે દરેક માણસને જુદે જુદે વખતે જુદા જુદા પચ્ચણાણમાં જુદી જુદી કોટી હોય, તો પછી આઠ કોટી કે છ કોટી ક્યાં કોઈ રહ્યું ? ચોથા વૃત્તમાં આઠ

કોટી કયાં જાય છે ? પાંચમા, સાતમા વૃતમાં છ કોટી કયાં જાય છે ? સંધ્યામાં કેમ સર્વે નવ કોટી જાહે છે ? કોટી એટલે કરણ અને યોગનો શુભાકાર, કોટી એટલે 'પચ્ચખાણનું' રક્ષણ કોટ = કીલ્લેખ'ધી જેથી રક્ષણ થાય. તેજ કરણકોટીથી મનુષ્યો અધશ્રદ્ધાના રાજ્યમાં કર્મ બંધન કરે. એ પચ્ચમ આરાના ચમત્કારની વાત નહીં તો બીજું શું ? જોગ ત્રણ છે. મન, વચન અને કાયા.

નોટ:—[૧ કાચિક પાપો—અશૌચ, દેવગુરને વાદે, હિંસા, ચોરી, પરપીડા, અબ્રહ્મચર્ય વિગેરે.

૨ વાચિક પાપો—નિ દા, મિથ્યા ભાષણ, અપ્રિય-હૃદયવેધક તપાવનારી કુર અને કઠોર વાણી, વિગેરે.

૩ માનસિક પાપો—દુર્વાસના, દુર્વિકાર, વિતર્ક તૃણા, અસૂયા—ક્રોધ આદિ કૂર—રૂપરિણામી ભાવો.]

કરણ ત્રણ છે. કરવું, કરાવવું, અને રૂકું જાણવું. આ પ્રમાણે વધારેમાં વધારે નવ કોટી થાય. એટલે પહેરવાની માળા એક સરવાળી પણ હોય, અને નવ સરવાળી પણ હોય. જેમ વધારે સરવાળી માળા પહેરે તેમ સાફ, પણ ચોતાને

ઝાઝી સેરવાળી પહેરવાની શક્તિ ન હોય તો કાંઈ કાંઈની સેર ચોરવા ન જવાય, તો પોતાની શક્તિ જેટલી સેરા પહેરવી. વળી તે વધારે સેરવાળી આજ્ઞ સચવાશે કે નહીં તે પણ વિચારી જોવું. નહીંતર તેજ માળાથી પોતાનું માથું કપાય. આઠ કોટી પરચખાણ લઈને નવ કોટી પાળવાં તે સાડું, પણ જો આઠ કોટી પાળવાની શક્તિ હોય તો સાત કોટીએ શામાટે દેવાં?

સિદ્ધાન્તમાં તો ૪૯ ભાંગા પરચખાણના બતાવ્યા છે. તે નીચે પ્રમાણે છે. તે ધારવામાં આવે તો ખબર પડે કે પરચખાણ કરવાની બધાની શક્તિ સરખી ન હોય, જેનાથી જેમ અને તેમ વિચારી કરે.

૪૯ ભાંગા.

- (૧) કડું નહીં મનથી. (૨) કડું નહીં વચનથી.
 (૩) કડું નહીં કાયાથી. (૪) કરાવું નહીં મનથી.
 (૫) કરાવું નહીં વચનથી. (૬) કરાવું નહીં કાયાથી.
 (૭) રૂડું જાણું નહીં મનથી. (૮) રૂડું જાણું નહીં વચનથી.
 (૯) રૂડું જાણું નહીં કાયાથી.

આ ૬ લાંગામાં એકજ કરણ અને એકજ ભેગ
આવે એટલે $૧ \times ૧ =$ એક કોટી કહેવાય અને એક
કોટી નવ જુદી રીતે થાય.

(૧૦) કરું નહીં મનથી, વચનથી. (૧૧) કરું નહીં વચનથી,
કાયાથી. (૧૨) કરું નહીં મનથી, કાયાથી. (૧૩) કરાવું
નહીં મનથી, વચનથી. (૧૪) કરાવું નહીં મનથી કાયાથી.
(૧૫) કરાવું નહીં વચનથી, કાયાથી. (૧૬) રૂઠું જાણું નહીં
મનથી, વચનથી. (૧૭) રૂઠું જાણું નહીં વચનથી કાયાથી.
(૧૮) રૂઠું જાણું નહીં મનથી, કાયાથી.

આ લાંગામાં એક કરણ ને બે ભેગ છે. એટલે $૧ \times ૨ = ૨$ કોટી
કહેવાય. બે કોટી પણ જુદી જુદી રીતે થાય. વળી બે કરણ ને
એક ભેગ તે પણ $૨ \times ૧ = ૨$ કોટી કહેવાય તે ૬ રીતે
થાય એટલે બે કોટી ૧૮ રીતે થય, તેમાં ૬ થી ૧૮
સુધી રીતે કહી, અને બીજી ૬ રીત ૨૨ થી ૩૦ સુધી
અંગણ કહેવાશે.

(૧૯) કરું નહીં મન, વચન, કાયાથી. (૨૦) કરાવું
નહીં મન, વચન, કાયાથી. (૨૧) રૂઠું જાણું નહીં
મન, વચન, કાયાથી.

આમાં એક કરણ ને ત્રણ ભેગ છે. એટલે
 $૧ \times ૩ = ૩$ કોટી કહેવાય. તેની ત્રણ રીત ૧૮

થી ૨૧ સુધી. વળી ૩ કરણ ને એક જોગ તે પણ ત્રણ કોટી કહેવાય. તેની રીત ત્રણ છે, તે ૪૩-૪૪-૪૫ આગળ કહેવાશે, એટલે ૧૯ થી ૨૧ ત્રણ આગળ કહેવાણી અને ૪૩-૪૪-૪૫ હવે કહેવાશે. કુલ ત્રણ કોટીની છ રીત છે.

(૨૨) કર્ક નહી-કરાવું નહી મનથી. (૨૩) કર્ક નહી-કરાવું નહી વચનથી. (૨૪) કર્ક નહી-કરાવું નહી કાયાથી. (૨૫) કર્ક નહી-રૂડું જાણું નહી મનથી. (૨૬) કર્ક નહી-રૂડું જાણું નહી વચનથી. (૨૭) કર્ક નહી-રૂડું જાણું નહી કાયાથી. (૨૮) કરાવું નહી-રૂડું જાણું નહી મનથી. (૨૯) કરાવું નહી-રૂડું જાણું નહી વચનથી (૩૦) કરાવું નહી-રૂડું જાણું નહી કાયાથી.

આમાં બે કરણ ને એક જોગ આવેલ છે. એટલે $2 \times 1 = 2$ કોટી કહેવાય છે. અગાઉ ૧૦ થી ૧૮ સુધી ૯ લાંગા ૨ કોટીના કહ્યા છે. ને હવે ૨૨ થી ૩૦ બે કોટીના થયા. એટલે બે કોટીના કુલ ૧૮ લાંગા થયા

(૩૧) કર્ક નહી-કરાવું નહી મનથી, વચનથી. (૩૨) કર્ક નહી-કરાવું નહી વચનથી, કાયાથી. (૩૩) કર્ક નહી-કરાવું નહી મનથી, કાયાથી. (૩૪) કર્ક નહી-રૂડું જાણું નહી મનથી, વચનથી. (૩૫) કર્ક નહી-રૂડું જાણું

નહી વચનથી, કાયાથી. (૩૬) કરું નહી-રૂઠું જાણું નહી
મનથી, કાયાથી. (૩૭) કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી
મનથી, વચનથી. (૩૮) કરાવું નહી રૂઠું જાણું નહી
વચનથી, કાયાથી. (૩૯) કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી
મનથી, કાયાથી,

આમાં બે કરણ ને બે જગ થયા. એટલે $2 \times 2 = 4$
કોટી કહેવાય. ચાર કોટીના ૩૧ થી ૩૯ એટલે નવ
ભાંગા થયા.

(૪૦) કરું નહી-કરાવું નહી મન, વચન, કાયાથી.
(૪૧) કરું નહી-રૂઠું જાણું નહી મન, વચન, કાયાથી.
(૪૨) કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહિ મન, વચન, કાયાથી.

આમાં બે કરણને ત્રણ જગ એટલે $2 \times 3 = 6$

કોટી કહેવાય. ૬ કોટીની ૩ રીત, ૪૦ થી ૪૨ તથા
બીજી રીત પણ છ કોટીની ૩ કરણને બે જગથી
થાય છે. ૪૬ થી ૪૮ સુધી આગળ કહેવાશે, એટલે
કુલ ૬ કોટીની ૬ રીત થઈ.

(૪૩) કરું નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી મનથી. (૪૪)
કરું નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી વચનથી. (૪૫)
કરું નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહિ કાયાથી.

આમાં ૩ કરણ ને એક જોગ એટલે $૩ \times ૧ = ૩$ કોટી થઈ. અગાઉ ૧૬ થી ૨૧ સુધીનીરીત ૩ કોટીની બતાવી છે. અને હવે ૪૩ થી ૪૫ સુધી ૩ રીત ત્રણ કોટીની બતાવી, એટલે કુલ ૬ રીતે ૩ કોટી થઈ.

(૪૬) કરૂં નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી મનથી, વચ-
નથી. (૪૭) કરૂં નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી વચનથી,
કાયાથી. (૪૮) કરૂં નહી-કરાવું નહી-રૂઠું જાણું નહી
મનથી, કાયાથી.

આમાં ૩ કરણ ને એ જોગ આવ્યા એટલે ૬ કોટી થઈ. તેની ૪૬ થી ૪૮ ત્રણ રીત હાલ બતાવી, અને એ કરણ ને ત્રણ જોગથી પણ $૨ \times ૩ = ૬$ કોટી થઈ. તેની ૪૦ થી ૪૨ સુધી રીત અગાઉ બતાવી છે. એટલે કુલ છ કોટીના છ ભાગા થયા.

(૪૯) કરૂં નહી-કરાવું નહીં મન, વચન, કાયાથી.

આમાં ૩ કરણ ને ૩ જોગ આવ્યા એટલે નવ કોટી થઈ તેનો એકજ ભાગો ૪૬. આ રીતમાં લેશ માત્ર છુટ રહી નહિ. તે સિવાય બધી રીતો થોડી ઘણી પણ છુટવાળી છે. પણ આ રીત મહા વિકટ છે. દિક્ષામાં પુરેપુરી ૪૬ મી રીતે પચ્ચઆણ પાળવાં જોઈએ.

નોંધ:—૧. [કાયયોગ—વીર્યાંતર કર્મને ક્ષયોપશમ થતાં ઔદારિક આદિ સાત પ્રકારની કાયવર્ગણામાંથી અન્યતમવર્ગણાની અપેક્ષા કરી, આત્મ પ્રદેશની સાથે સંયોગ થતાં કંપવું તે કાયયોગ.

૨. વચનયોગ—એ કરતાં વિશેષ વિર્યાંતરાય અર્થવા મતિશ્રુત જ્ઞાનનાં આવરણોનો ક્ષયોપશમ પ્રાપ્ત કરી વચન લબ્ધીને સમીપ થયે છતે આત્માના પ્રદેશ જે વચનરૂપ પરિણામને સન્મુખ જોડાય તે વચનયોગ.

૩. મનોયોગ—અત્યંત આખ્યાંતર વિર્યાંતરાય અને નોઇન્દ્રિય આવરણના ક્ષયોપશમરૂપ મનોલબ્ધિની સમીપ થવાથી, અથવા પુર્વોક્ત બાહ્ય નિમિત્તોનું અવલંબન હોવાથી મન:પરિણામની સન્મુખ આત્માની પ્રદેશોનું જોડાવું તે મનોયોગ.]

૪૬મી રીતમાં જરા પણ ખામી આવે તો કરાર તુટયો. પણ તે દેવા પહેલાં પુરેપુરું સમજવું જોઈએ. ઘરખોળનું ભવજીવનું સાદું છે. મેરૂ ઓળંગવો સહેલ, મીણને ફાંતે લોઢાના ચણા ચાવવા સહેલ, તેથી પણ ૪૬મી રીત પાળવી મુશ્કેલ છે. એવી મુશ્કેલી વગર જન્મ મરણ ટળે કે ? અને એવું પરાક્રમ રોટલા માટે રખડ નારાઓમાં હોય કે ? આ લાંગા ઉપરથી સમજશે કે ૪૬મી માણસની શક્તિ અનુસારે કરણ કોટી જુદી

તો ઠીક લાગે છે. તેમ એટલો બધો વાંધો લરેલો પણ નથી જો કદી સંવરમાં જ ચારિત્ર સમાઈ ગયેલું હોય તો તો આ અર્થમાં કાંઈ વાંધો નથી, પણ સંવર કરણીમાં ન હોય, છુટો કરતો હોય, છતાં પણ તેને પાંચમું ગુણધાણું તો હોય છે. તો પછી તેને ચારિત્ર વગરનો કેમ કહેવાય ? માટે નીચેનો અર્થ વધારે સંલવીત લાગે છે પછી કેવળી ગમ્ય.

જેટલું બાંધન છે તે ચારિત્ર અને છુટ છે તેટલું નહીં ચારિત્ર. સમકીતની પ્રાપ્તિ હોય અને એક પણ પરચખાણ ચોખું રાજે તે દેશથી ચારિત્રવાળા ગણાય. માટે અહીં જેટલું ચારિત્ર તે ગણવાનું છે, વખતની વાત ઉપર અગત્યતા નથી, વખતની વાત ઉપર લક્ષ આપવાથી ગુણધાણની વાત તુટી જાય છે.

સુપ્તસામાણ સુત્ર તેમજ સમાધીને વિષે.

તિન્નંગુત્તિર્હિ મન, વચન, કાયા. આ ત્રણ તો સદાય મનુષ્ય પાસે છે. તે કાંઈ વ્રતમાં ભક્તી વખત નાંખી દેવાતાં નથી, પણ જેમ

શુભિ નામનું લોહનું હથીયાર લાકડીમાં છુપાવેલું હોય છે, અને તેથી કોઈ ત્રાસ પામતું નથી. જેમ ચુલાનો અગ્નિ રાખમાં દાખેલો હોય છે તેમ મન, વચન, કાયા દખાવેલાં હોય છે. યાદ રાખવું કે શુભિ લાકડીમાં સંતાડી ચોગ્ય વખતે સંહાર કરવા બહાર કાઢવી તે તો દગો છે. તેમ કરવું નહીં. તે તો મહા પાપ છે, પણ મન, વચન, કાયા સંવરમાં હોઈએ ત્યાં સુધી ગોપવી રાખવાં. આ કામ મહો મુશ્કેલ છે, તે કેવું મુશ્કેલ છે તે દખાવી જોનારને સમજાય, અને જ્યારે એ ઘડી પણ દખાવી રાખવું આકરું પડે છે, ત્યારે જાવ જીવ દખાવી રાખનારને (નહીં કે ક્ષત દખાવવાનું વૃત્ત લેનારને) કેટલો ધન્યવાદ છે તે બરોબર સમજશે, અને સાધુ સાધ્વીને અંગ નમાવવાનું કારણ પણ આ પ્રકારે ગોપવાની તેઓની બહાનુ દુરીઓજ છે.

અન્નંકસાયાણં ચાર કપાય-કોધ, માન, માયા, લોભ.
માન એટલે અહંકાર. માયા એટલે કપેટ.

જેમ કસાઈ ગમે તેવા અનર્થ કરે તેમ આ
ચાર પણ પાપમાત્રી કરનારા કસાઈજ છે.
ધન્ય છે તે ચાર દુઃખાવનારને. આપણે
પણ સંવરમાં હોઈએ એટલીવાર તો
દુઃખાવવાજ જોઈએ.

પંચન્દ્રામણુવયા ણં પાંચ આણુ વૃત.

તિન્દ્રેગુણવરાહિં ત્રણુ ગુણુ વૃત.

ચત્ત્રંહંસિન્દ્રા વ્વયાણં ચાર શિક્ષાવૃત.

વારસ્સવિહસ્સ બાર પ્રકારનો ધર્મ. ધ્યાન રાખો કે અ-
ગીયાર પ્રકારનો નહીં. બારસ્સ વિહસ્સનો
પાઠ બોલવા છતાં શું સમજણથી એવી
પરપણા ચલાવતા હશે કે વૃત અગીયારજ
પણાય, તો પછી બાર પ્રકારના શ્રાવક
વૃતરૂપી ધર્મ શા માટે બોલતા હશે ?

સાવગ્ગ ધમ્મસ્સ શ્રાવકનો ધર્મ.

જંલહીયં જે ખંડીત થયો હોય.

જંવિરાહીયં જેની વિરાધના થઈ હોય.

તસ્સમિત્થામીદુક્કહં તે નિષ્ક્રળ હોજો.

નાદિ—મિત્થામીદુઃકહં જેનો વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અર્થ.

મિદાર—મૃદુ—સુકુમાલ, અને અદંકાર રહિત થવાને

વારતે, છકાર—દોષનો ત્યાગ કરવાને અર્થે, મિકાર—મર્્યાદામાં રહેવાને એટલે લાગેલા દોષોથી નિર્મુક્ત થવા, પરન્તુ જે ક્રિયા કરવાથી દોષ લાગે છે તે દોષીત ક્રિયાનો હું હવે ત્યાગ કરીશ. એટલે મર્્યાદા—આત્મભાવમાં રહીશ, દુ અક્ષર પાપકારી ક્રિયાની નિબુંછના કરવા, ક અક્ષર તે જે-મેં પાપ કીધું તેને 'કકારે કરી ઉપસમાવવું છું. આ બધા અક્ષરો મળી મિચ્છામીદુક્કડ' થાય છે.]

અર્થથી ખરા પાઠમાં કોઈમાં અપાણું વોસિરામી શબ્દ આવે છે, ને કોઈમાં મિચ્છામીદુક્કડ પાઠ આવે છે. એમાં બહુ સમજવા જેવું છે. જ્યાં અપાણું વોસિરામી શબ્દ આવે ત્યાં પચખાણુ આવી જાય છે. માટે શું શું શબ્દો બોલાણા તે વાત ધ્યાનમાં રાખવાની છે. જેમકે અપાણું વોસિરામી તે સહી કરવા બરોબર છે. માટે શેમાં સહી કરી તે વાત ધ્યાનમાં રાખી હોય તો જ કારાર પ્રમાણે વરતાય, અને જે પાઠને છેડે મીછામી દુક્કડ આવે તે પાઠમાં બોલાયેલાં કૃત્યો કૃત્યા હોય તો માફ માગવાનું છે; માટે પ્રથમતો તેવાં કૃત્યો કરવાં નહીં તે વાત પુરી ધ્યાનમાં લઈ લીધા છતાં થઈ ગયાં હોય તો તેની માફ માંગાય.

તસ્સ ઉતરીનો પાઠ.

(આ પાઠ જ્યારે જ્યારે કાઢસગ્ગ કરવો હોય ત્યારે બોલવાનો છે).

તસ્સઉતરી તે પ્રધાન એટલે એટ.

करणेण કરવાને માટે.

पायछित्तकरणेण पापनुं छेदन. पाप अदार पाप छेदवा
माटे कडिसगग छे, माटे जेने पाप न
लागे ते कडिसगग न करे.

प्रश्न—साधुने पापनी बंधी छे छतां કેમ કાઢ-
સગ્ગ કરે છે ?

જવાબ—બંધી પાપ કરવાની છે, પણ તેથી પાપ
હાજો નહિ તેમ નથી સમજવાનું.

विसोही करणेण विशेष शुद्ध करवाने अर्थ.

बिसकी करणेण त्रय सत्य रहित करवाने अर्थ. १

માયા એટલે કપટ, ૨ નિયાણું એટલે
આત્માના શ્રેય એટલે નિર્જરાના હેતુ સિવાય
બીજી સુખાદીના ફળની ઈચ્છાએ કરણી
કરવી તે નીયાણું કહેવાય. તે નીયાણું

કરવામાં મહા અનર્થ છે. અને ત્રીજું શલ્ય
મિથ્યાત્વ છે. તેનું વર્ણન આગળ કહેવાશે.

પાવાણં ૧૮ પાપ.

કમ્માણં ૮ કરમ અને ત્રણ સલ્ય કુલ ૨૬.

નિર્ગ્ધાણંઠાણં બોલ ટાળવાને અર્થે.

ઠામીકાસગ્ગ કાઉસગ્ગ કરૂં છું.

અન્નથ તેમાં નીચે મુજબ આગાર છે. આ આગાર-
માં બહુ સમજવા જેવું છે. બધા આગાર
કુદરતી હાજતનાજ છે. તે એકેય આપ-
ણથી અટકાવાય તેમ નથી, છતાંપણ
તે-વાત ધ્યાનમાં ન રાખતાં કોઈ પણ રીતે
શરીર ખીલકુલ હલાવવું નહિ, એવી પ્રતિજ્ઞા
કરે અને પછી કુદરતી હાજતને લઈને
પણ જો અંગ હલી જાય તો પરચખાણનો
લગ થાય, માટે જે કોઈ વૃત્ત લેવું તેમાં
ન બની શકે એવી બાબતમાં પ્રથમથીજ
આગાર રાખવા. પણ પાછળથી એમ
ન કહેવું કે તે તો ક્યાંથી બને ?
ન બને તેવું કરવાનું કોઈ કહેતું નથી.
માટે પ્રથમ વૃત્ત લેતી વખત ખૂબ વિચાર

કરી આગાર રાખો. થોડું લીચો અને આજું
પાળો, પણ આજું લીચો ને પછી બને તેટલું
પાળો એમ નહીં.

- ૧ ડસ્સસિણં ઉચો શ્વાસ લેવાથી.
- ૨ નિસ્સસીણં નીચો શ્વાસ લેવાથી.
- ૩ સ્વાસીણં ઉધરસ આવવાથી.
- ૪ છિણં છીંક આવવાથી.
- ૫ જંભાણં બગાસું આવવાથી.
- ૬ ઉડુણં ઓડકાર આવવાથી.
- ૭ વાયનિસર્ગેણં વાસર આવવાથી.
- ૮ પિત્ત પીત આવવાથી.
- ૯ ભમલીણ ચક્રી આવવાથી.
- ૧૦ મુચ્છાણ મુર્છા આવવાથી.
- ૧૧ સુદુમેહિંઅંગસંચાલેહિં જરાક અંગ હલે.
- ૧૨ સુદુમેહિંદીઠસંચાલેહિં જરા નજર સંચરે.
- ૧૩ સુદુમેહિંસ્થેલસંચાલેહિં જરા બડખો સંચરે.
- ૧૪ એવંમીઙ્ઘિં—આગારેહિં એ આદી આગારેથી.

અમગ્ગો—મારો કાઉસગ્ગ ભાંગે નહીં. અવિરાહિત—
વિરાધે નહીં. એટલે ભાંગે તો નહીં પણ જરા દોષ પણ

લાગે નહીં કેમકે પ્રથમથીજ છુટ-રાખેલ છે. હુજ્જમે હો જો મારો. ૧ કાઉસગ્ગો-કાયાને હલાવવી નહી તે. ૨ જાવ અરિહંતાણં-અરિહંતનું નામ લઉં ત્યાં સુધી. ૩ ભગવંતાણં-ભગવંતનું નામ લઉં ત્યાં સુધી. ૪ નમોકારેણં-નમકાર જોલું ત્યાં સુધી. ૫ નપારેમિ પાણું નહી એટલે પુરો કરું નહી. તાવ-ત્યાં સુધી. કાંયં-કાયાને. ઠાણેણં-એક સ્થાનકે. મોણેણં-મૌન્યપણે. જ્ઞાણેણં-એક ધ્યાને. અપ્પાણંવોસિરામી-પાપકારી કાયા ભાવને તણું છું.

દરેક વખતે કાસગ્ગ કરવા માંડ્યા પહેલાં આ પાઠ જોલવોજ જોઈએ જો ન જોલે તો પચ્ચખાણુ પણુ ન આવે અને આગાર પણુ ન આવે.

નોટઃ—[કપાયનું જ્યારે સેવન થાય સારે જૈન દ્રષ્ટી તેને કપાય ઉપાધીવાળો હોવાથી કપાય આત્મા છે, એમ તે વખતે સ્વીકારે છે. કપાયથી આત્માને અલગ રાખવા માટે તે કપાય ભાવને તજવાની આ ડેકાણે ધારણા કરાય છે]

અહીં દૃઢ અતિચારનો કાઉસગ્ગ થાય છે, તે દરેક વૃત્તને છેડે છેલ્લે આવશે. કાઉસગ્ગ જેનો કરવો હોય તે પાઠ મનમાં ચિંતવવો પણુ જરાપણુ શુભ હલાવાય નહી. કાઉસગ્ગ એ પણુ એક અભ્યંતર તપ છે.

અહીં સામાયક આઉસગ્ગ પુરો થયો છે, હવે ચોવીસથો એટલે લોગસ્સ કહે છે.

લોગસ્સ-લોકને વિષે. ઉજ્જોયંગરે-ઉદ્યોત કંરવા-
વાળા. ધમ્મ-ધર્મ. તિથ્થયરે-તીર્થ ચતુર્વીધ સંઘરૂપી
તીર્થના સ્થાપનાર અથવા સંસાર રૂપી સાંગરને પેઢે
તીર જવું તે તીર્થ અથવા સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક, શ્રાવિકા
તેચાર તીર્થ. જિણે--રાગ દ્વેષના છતવાવાળા. અરિહંતે-
અરિહંત. કિત્તિસ્સં-કીર્તી કંઈ છું. ચડવિસંપીકેવલી-
ચોવીસ અને બીજા ઘણા ચોવીસ તો દર ચોવીસીએ
તીર્થકર થઈને મોક્ષ જાય. તે અને સામાન્ય કેવલી થઈ
મોક્ષ અનંતા ગયા તે પણ સમજવા.

હસમ-રીખવદેવ સ્વામી. મજીયં-અછતનાથસ્વામી.
ચ-વળી. વંદે-વાંદુ છું. સંભવ-સંભવનાથ સ્વામી.
મભિનંદણં-અભિનંદન સ્વામી. ચ-વળી. સુમદં-સુમતિ
નાથ સ્વામી. ચ-વળી. પડમપ્પહં-પદમ પ્રભુ સ્વામી.
સુપાસં-સુપાર્શ્વનાથ સ્વામી. જીણં-રાગ દ્વેષના છતણુહાર.
ચ-વળી. વંદપ્પહં-વાંદ પ્રભુ સ્વામીને. વંદે-વાંદુ છું.
સુવિદં-સુવિધીનાથ સ્વામી. ચ-વળી. પુપ્ફદંતં-પુષ્પ
દંત સ્વામી. સિયલ્લ-શિવજનાથ સ્વામી. સિરજંસં-

શ્રી અંસનાથ સ્વામી. વાસપુજં-વાસુપુજ્ય સ્વામી. ચ-
વળી. વિમલ-વિમળનાથ સ્વામી. મળંત - અનંતનાથ
સ્વામી. ચ-વળી. જીણં રાગ દ્રેષના જીતણહાર. ધમ્મ-
ધર્મનાથ સ્વામી. સંતિ-શાંતીનાથ સ્વામી. ચ-વળી.
વંદામી-વાંદુ છું. કુંથું-કુંથુનાથ સ્વામી. અરં-અર-
નાથ સ્વામી. ચ-વળી. મલ્લિયં-મલીનાથ સ્વામી. વંદે-
વાંદુ છું. મુળીસુવિયં-મુનીસુવૃત સ્વામી. નમી-
નમીનાથ સ્વામી. જીણં-રાગ દ્રેષના જીતણહાર.
ચ-વળી. વંદામિ-વાંદુછું. રિષ્ટનેમિ-અરિષ્ટ નેમી
સ્વામી. પાસં-પ્રાર્થનાથ સ્વામી. તહં-તેમજ.
વદ્ધમાણં-વિર વર્ધમાન મહાવીર સ્વામી. ચ-વળી.
एवं-એણે પ્રકારે. મયે-મે. અભિથુયા-વણુન કથું.
વિહુય-અપાળ્યા. રયમલા-કર્મરૂપા રજ અને મેલ.
પહિણ-અપાળ્યા. જરમરણા-જન્મ ને મરણ.
ચ્છવિસંપિ-ચોવીસ અને બીજા સામાન્ય. જીનવરા-
જીનવર દેવ. તિથ્થયરા-તીર્થંકર દેવ. મેપસાયંતુ-મને
પ્રસન્ન થશે. કિતીયં-કીર્તી કહુંછું. વંદીયં-વંદનીય
છો. મહીયા-યુગ્મએલા છો. જેણ્ણોગસ્સ-જે લોકને
વિષે. ઉત્તમા-ઉત્તમ. સિદ્ધં-સિદ્ધ. આરુગ-રોગ.

રહીત. વોહિલામં—સમકીતની પ્રાપ્તી. સમાહી-સમાધિ.
 વર—પ્રધાન. મુતમં—સર્વોત્તમ. દિતુ—મને દીઓ.
 ચંદેસુ—ચંદ્રમા સમાન. નિમ્મલયરા—નિર્મળ. આઈ-
 ચ્ચેસુ—સુર્ય થકી. અહીયં—અધીક. પયાસરા—પ્રકા-
 શના કરનાર. સાગર—સમુદ્ર જેવા ગંભીર. વર—
 પ્રધાન. ગંભીરા—વધારે ગંભીર. સિદ્ધા—હે સિદ્ધ
 ભગવાન ? સિદ્ધિ—મુક્તિપદ પ્રતે. મમ—મને. દિસંતુ-
 આપો, દેખાડો. એવા સિદ્ધનું પદ મને પ્રાપ્ત થાઓ.

* ચોવીસંથો પુરો થયો. *

ઈચ્છામી ખમાસમણાનો પાઠ.

ઈચ્છામી—ઈચ્છું છું. સ્વમાસમણો—હે ક્ષમાવંત પુન્ય
 વંદિત—વાંદુ છું. જાવળીજ્જાણ—શરીરની યથા શક્તિ
 પ્રમાણે. નિસીહિયાણ—અશુભ ભોગ નિવેધીને. અણુ-
 જાણહ—આજ્ઞા આપો. મે—મુજને મિ—મર્યાદા માંડે.
 હગ્ગાહં—આવવાની આજ્ઞા. નિસહી—એ શબ્દ બોલવાની
 સાથેના ઉચ્ચારની શુદ્ધ પાસે. અહોકાયં—એમ તમારી

કાયાને. કાણ સંકાસં-મારી કાયાને કરચું છું. સ્વમ-
 ગિજ્જો-અમલો. મે-હે પુણ્ય ! કિલામો-કાંઈ કીલામ-
 ના ઉત્પન થાય છે. અપકિલંતાણં-આપની કીલામના
 ગઈ છે. વહુસુમેણં-ઘણા શુભ યોગે કરી (દર્શન બહુ
 શુભ-છે). મે-આપનો. દિવસો વહુકકંતો-આજનો દિ-
 વસ વહી ગયો. જતામે-હે જાત્રાસ્થ માહારાજ ખરી
 જાત્રા સાધુ મુનીરાજનીજ છે. જવાણિ જં ચં-ઈદ્રિને એ-
 ટલે ઈદ્રિના વિષયને લાગ્યા છે. મે-હે પુણ્ય ? સ્વામેમિ-
 ખમાવું છું. સ્વમાસમણો-ક્ષમાવંત હે પુણ્ય. દેવસિયં-
 દિવસ સંખંધી. વહુકકમં-અવિનય થયો હોય, અપરાધ
 થયો હોય. આવસિયાણ-આવશ્યક કરણીને વિષે. પઢી-
 વકમામિ-પઢીકમણું કરતાં. સ્વમાસમણાણં-ખમાવું છું.
 દેવસિયાણ-દિવસ સંખંધી. આસાયણાણ-૩૩ પ્રકારની
 અશાતના થઈ હોય. તિતિસંનયરાણ-તેત્રીસ તથા બીજે
 પ્રકારે. જં કિ વી મિચ્છાણ-કીચીત માત્ર ખોટું કર્યું હોય.
 મણદુક્કઢાણ-મને કરી માહું ચીંતવ્યું હોય. વય-
 દુક્કઢાણ-વચને કરી માહું ચીંતવ્યું હોય. કાય-
 દુક્કઢાણ-કાયાએ કરી માહું ચીંતવ્યું હોય.
 કોહાણ-ક્રોધ કર્યો હોય. માણાણ-માન કર્યું હોય.

માયાએ-કપટ કરેલ હોય. લોભાએ-લોભ કર્યો હોય. સન્વકાલીઆએ-સર્વ કાળને વિષે. સન્વમિછોવયરાએ-જે કાંઈ ખોટું કર્યું હોય. સન્વધમાઝ્કમણાએ-જે સર્વ ધર્મ કરણીને વિષે. આસાયણાએ-જે અસાતના ઉપજાવી હોય. જોમેદેવસિડ-જે મેં દીવસ સંબંધી. અઝ્યારો-અતિચાર. કડ-કીધાં હોય. તસ્સ-તે, અતિચારને. સ્વમાસમણો-હે ક્ષમાવંત સાધુજી. પઢિક્કમામિ વેળાના કડં છું, દુર કડં છું. નિંદામી-નીંદું છું. એટલે ખોટું કર્યું એમ કહું છું. ગરિહામિ-(ગુરુજીની સાક્ષીએ) ધિક્કાડં છું. અપ્પાણં વોસીરામિ-એવો જે મારો આત્મા તેને તળું છું.

આ પાઠમાં લખેલા બોલ કરવા નહીં, તે ધ્યાનમાં રાખવું. આ એક પ્રકારની વદણા છે. ઉક્કડું-આસને એટલે ઉભડક પગે તે બે વળત બોલવાની છે. વંદણાનો આ ઉત્કૃષ્ટ પ્રકાર છે. અહીં ત્રણ આઉસગ પુરા થયા છે, અને ચોથો આઉસગ શરૂ થાય છે.

આજના દિવસ સંબંધી જ્ઞાન, દર્શણ, આદિના તપને વિષે જે અતિચાર લાગ્યો હોય તે, આખોડિ-અહીં આળવુંનો અર્થ ફક્ત કંઈ છું

ચિંતવું છું, એવો થાય છે. અતિચાર-અલ્પ દોષ. આગમે-સિદ્ધાન્તને વિષે. તિવિહે-ત્રણ પ્રકારના. વન્નતે કહ્યા છે. તંજહા-તે છે તેમ કહું છું. સુત્તાગમે-ફક્ત સુત્ર પાઠ જેમાં અર્થ લખેલ હોય નહીં તે. અધ્યાગમે-જેમાં ફક્ત અર્થ હોય તે પણ સુત્ર કહેવાય. તદુમયાગમે-સુત્ર તથા અર્થ બંને સાથે હોય તે અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે. જે જે કૃત્ય કરવું હોય તે કરવાની વીધી જાણવી જોઈએ. વિધિ પુર્વક જે કામ ન આવડે તે કામ વિપરીત થાય. જેમ દવા ખાતાં પરડેજનું લાન ન રહે તો દવા વીપરીત પડે, તેમ જ્ઞાનની પણ (ભલે વ્યવહારીક હોય કે ધાર્મિક હોય) ખતેની વીધી તે પરડેજ છે તે ધ્યાનમાં રાખવી. દરેક ક્રિયાનું મુળ જ્ઞાન છે, માટે પ્રથમ જ્ઞાનને ત્યાર પછી દર્શન ને ચારિત્રના ખોલ ખોલાય છે. જ્ઞાનના ચૌદ અતિચાર ટાળે ત્યારે જ્ઞાન લેવાની લાયકાત આવે; નહીં તો ઉલટું તે જ્ઞાન પોતાનેજ નડે. બીજા અતિચાર તરફ એણું ધ્યાન હોય તો જે બાબતના તે અતિચાર લાગ્યા હોય તે બાબતમાંજ નડતર થાય, પણ જ્ઞાન તો સર્વ ક્રિયાનું મુળ માટે તેમાં અતિચાર લાગે તે સર્વ ક્રિયામાં નડે, તે ચૌદ અતિચાર નીચે મુજબ છે.

જંવાહર્ય—સુત્ર આઘા પાછા લણ્યા હોય,

વચ્ચામેલીયં—ધ્યાન વગર સુત્ર લાગ્યા હોય. હીણસ્વરં—
 અક્ષર ઓછો લણાણો હોય. અચ્ચરકરં—અક્ષર અઢકો
 ભણાણો હોય. પયહીણં—પદ ઓછું લણાણું હોય એ-
 ટલે મુકી દીધું હોય. વીણયહીણં—વિનય રહીત લણાણો
 હોય. યાદ રાખવું કે વિનય તો મુળ છે તે વગરનું જ્ઞાન
 કેં ક્રિયા કશું નથી. જોગહીણં—મન, વચન, કાયાના ભોગ
 ભણતાં, ઠેકાણે ન રહ્યાં હોય ગમે તે કામ શીખવામાં જેટલું ધ્યાન
 હોય તેટલુંજ આવડે છે. ઘોસહીણં—અશુદ્ધ ઉચ્ચાર કર્યો
 હોય, અશુદ્ધ ઉચ્ચારથી અર્થનો અનર્થ થાય. જેમકે
 શોક એટલે મોજ અને શોક એટલે દીલગીરી. લખ-
 વામાં જરા પણ ફેર નથી છતાં ઉચ્ચારના ફેરથી કેવા
 વીપરીત અર્થ થયા? સુઠુદિનં—રૂઠું જ્ઞાન અવનિતને દીધું
 હોય. દુઠુપઢીછીયં—અવનિત પણે જ્ઞાન લીધું હોય
 અકાલેકસજ્ઞાત—અકાલ હોય ત્યારે સજ્ઞાય કરી હોય.
 પરોડીઉં, મધ્યાન્હ, સંધ્યાકાળ અને મધરાત તે ચારખેળે
 મ્હડીએ અકાળ કહેવાય છે. તે અકાળમાં સજ્ઞાય થતી નથી.
 પરંતુ આવશ્યક તો પરોડીએ અને સંધ્યાકાળેજ ખોલાય
 છે, તેથી તે સુત્રને અકાળની હરકત નથી. કાલેનકર-
 સજ્ઞાત—સજ્ઞાય કરવા જેવો સમય હોય ત્યારે સજ્ઞાય
 ન કરી હોય. અસજ્ઞાત—કેટલીક અસજ્ઞાય કહેવાય

છે તે સ્થીતિમાં સજાય ન કરાય છતાં કરી હોય.
 સજાઈ ન સજાય—સજાય વખતે સજાય ન કરી હોય.
 તસ્સમિછામીદુઃકલ્પ—તે સર્વે મિથ્યા હો. તે બત્રીસને
 કોઈ ચોત્રીસ અસજાય કહે છે તે નીચે મુજબ :—
 ૧. નજીકમાં હાડકાં પડ્યાં હોય, ૨. માંસ પડ્યું હોય,
 ૩. લોહી પડ્યું હોય, ૪. વિષ્ટા પડી હોય, ૫. રક્તશાન
 હોય, ૬. ચંદ્રચંદ્રણ હોય, ૭. સુર્યચંદ્રણ હોય, ૮. મોટું
 પ્રખ્યાત માણસ ગુજરી ગયું હોય, ૯. રાજ્યમાં ભવન
 હોય, ૧૦. નજીકમાં પચેંદ્રી જીવનું કલેવર હોય, ૧૧.
 તારા ખર્યાં હોય, ૧૨. દસે દિશા રાતી થઈ ગઈ હોય,
 ૧૩. અકાળે ગાજવીજ થાય, ૧૪. અકાળે વીજળી થાય,
 ૧૫. અકાળે કડાકા થાય, ૧૬. બીજના ચંદ્રમાની ચાર
 ઘડી, ૧૭. આકાશમાં નવીન ચીન્હ થાય, ૧૮. ધુમસ
 પડતી હોય, ૧૯. ઠાર તથા ઝાકળ પડે, ૨૦. ઘણો
 તોફાની પવન હોય, ૨૧. અશાઠ શુદ્ધ ૧૫, ૨૨. અશાઠ
 વદ ૧, ૨૩. ભાદરવા શુદ્ધ ૧૫, ૨૪. ભાદરવા વદી ૧,
 ૨૫. કારતક શુદ્ધ ૧૫, ૨૬. કારતક વદી ૧, ૨૭. ચૈત્ર
 શુદ્ધ ૧૫, ૨૮. ચૈત્ર વદ ૧, ૨૯. પ્રભાતે, ૩૦. મધ્યાને,
 ૩૧. સાંજે, ૩૨. મધ્ય રાત્રે બે ઘડી સુધી એટલે
 બત્રીસ થયા. અને કોઈ આસુ શુદ્ધ ૧૫ ને આસુ વદ
 ૧ એમ બે ગણી કુલ ચોત્રીસ ગણે છે. તે સમયે સજાય

કરતાં અતીયાર, એવો વખત હોય ત્યારે સજાય ન કરી
હોય તે ચૌદ પ્રકારે પાપ લાગેલ હોય તો માફ માણું છું.

૭૨૬

હવે સમકીતનો પાઠ કહે છે.

આ પાઠ ઘણાજ ઉપયોગી છે. કોઈ માણસ
“માસે માસે ડજો વાલા, કુ સગેળં તુ મુંજણ”
માસ માસના ઉપવાસ કરે ને સોયની અણી ઉપર રહે
તેટલોજ આહાર પારણામાં કરે પણ તે જો તે કરણી
સમકીત વગરની હોય તો જન્મ મરણના ફેરા ટાળી
શકાય નહિ. કેવળી ભગવાન સમાનર્થીજ દીક્ષા એટલાં
બધાં વરસ પાળી કે તે સુદત દરમીયાન બંધાયેલી
મુહુપતીઓના દોરાનો ઢગલો મેડૂ પર્વત જેવડો થયો,
તોપણ જો તે કમાણી સમકીત વગરની હોય તો તે
કરણથી ફક્ત મીઠો ભવ મળે, સુત્રમાં કરણી દુર્લભ છે
એમ નથી કહ્યું પણ ‘સધ્યાપરમદુલ્હા (ઉત્તરાધ્યયન)’
સમકીત એટલે શ્રદ્ધા થવી દુર્લભ છે એમ કહ્યું છે.
સમકીત જેવી મહત્વતા કોઈપણ શબ્દમાં નથી, જેમ
હરીયામાંથી મોતી કાઢવાં તે પણ છવ દુરળાન કરી
અંદર હુબકી માર્યા વિના નીકળતાં નથી, તેમજ સમકીત

રાજા આટલી બધી મહત્વતાનો છે, તો તે પણ મુશ્કેલી વગર પ્રાપ્ત ન જ થાય. તે કાંઈ પતાસાં નથી કે કોઈના દેવાથી ખાધ જવાય ? સમકીતના સ્વરૂપનાં લક્ષણને માટે તો મોટા મોટા ગ્રંથો લખાય તેમ છે. હાલ અહીં તેવો અવકાશ નથી. કેટલાક સંઘાડામાં ઘણાખરા સાધુઓ શ્રોવકના લોભા છોકરાઓને પોતાનું સમકીત લેવાનું કહે છે. -૧. આ ક્રિયાનો જો કાંઈ અર્થ થતો હોય તો એટલોજ છે કે, જેમ એક માણસ પાસે ઘી ભરેલું ઠામ હોય તે બીજો માણસ ખુચી લેવા માંડે ને ઘી ઢોળાઈ જાય, એટલે ઘી વાળો તે વગરનો થયો. પણ તેથી કુરીને સામા માણસને કાંઈ ઘી મળી ન જાય; તેમ તે 'સમકીત' દેનાર સાધુ મમત્વ ભાવને છેતરપીંડીની જાળ પ્રતાપે સમકીત વગરનો થાય. એટલે સામા માણસે તેનું સમકીત લઈ લીધું કહેવાય. પણ તેથી સામા માણસને કાંઈ સમકીત આવે નહીં. તે સમકીત આપનારનો હેતુ એટલો છે કે મારા ઉપર મોહ રાખજો બીજા ઉપર રાખીશમાં અને મને હુમેશાં મદદમાં રહેજો વિગેરે વિગેરે.

ભિન્ન ભાવ શીખાવે તે સમકીત કહેવાય કે મીથ્યાત્વ કહેવાય ? સમકીત તે આત્માનો ગુણ છે તે ભાવવાચક નામ છે, તે કોઈનાથી દેવાય શી રીતે ? અરૂપી ચીજ

કોઈ રીતે દેવાયજ નહીં, સમકીતનું સ્વરૂપ સમજવાય
 પણ માફ સમકીત લે, એમ કહેવું તે તો મોહની
 જાળ પાથરી કોઈને મિથ્યાત્વમાં દોરવાનું કામ છે. આવી
 રીતે સમકીત શાસ્ત્રમાં કોઈ ત્યાગીએ કોઈને આપ્યું
 હોય તેમ સંભવતું નથી. અલગત જેને પ્રતાપે જે કંઈ
 જાણપણું થાય તેનો ઉપકાર માનવો તથા શુશ્રુષ્ઠિએ
 માન આપવું તે સહુની ફરજ છે, પણ વીતરાગના
 પંથમાં અપ્રસસ્ત રાગ હોઈ શકેજ નહિં. અને આવી
 રીતે સમકીત લેનારાઓને પણ નવકાર મંત્રમાં તો સહુ
 સાહુણું જોડવું પડે છે. અને એવી રીતે જો સમકીત
 લેવાતું હોય તો પછી કોઈ માણસ ગોંડલ સંઘાડામાં
 અમુક મુનીનું સમકીત લીએ, અને તેને મારવાડમાં
 કમાવવા અર્થે જવું પડે, તો ત્યાં તે ગોંડલ સંઘાડાના
 મુની ક્યાંથી કાઢે ? સમકીત એ એવી ચીજ છે કે તે
 પ્રાપ્ત થયા પછી વધુમાં વધુ પંદર ભવે મોક્ષ જવાયજ.
 અને કેટલાક અભવ હોય છે તે કોઈ કાળે મોક્ષ જવાના નથી.
 દોરા મંતરેલ જાંઘવાળી દીકરા જન્મતાં હોય તો
 સંસારમાં કોઈને પરણવાની જરૂર પડે નહિં; તેમ સાધુને
 મોદેથી સમકીત આવી શકત તો પછી અભવ હોવ પણ
 કોઈ રહે નહીં, અને સર્વ હોવ મહારાજ પાસે સમ-
 કીત લઈ મોક્ષગામી થાય. આવી આવી અનેક રીતે

સમજાવવા છતાં બાળકોને તેમના ગુરૂ સમક્ષીત લેવા લલચાવે તો પછી નીચેની વાત ધ્યાનમાં રાખવી. આવી રીતે સમક્ષીત આપનારા પણ એટલું તો કહેજે કે જેમ માળાપ એકજ હોય, તેમ ગુરૂ એકજ હોય તે ફેરવાય નહીં. (છતાં જો અગાઉ ધરાઈ ગયેલ હોય તો તે પડતા મુકી પોતાને ધારવા માટે અનેક રીતે સમજાવવાનો પ્રયાસ કરવાનું ચુકતા નથી) હવે માળાપતો કુદરત-થીજ જેને ત્યાં પોતે જન્મ લીધો તેજ છે તેમાં કંઈ પસંદ કરવા પણું નથી, પણ જન્મ મરણના ફેરા મટાડનાર ગુરૂ એકજ હોય અને પછી ફેરવાય નહીં તો પછી તેમની લાયકાત જાણવા જેટલી શક્તિ આવ્યા પહેલાં કોઈનું સમક્ષીત કેમ લેવાય ?

નોંટ:—[સત્ત્વ સ્વરૂપનું યથાર્થ જાણપણું એનું નામ તે સમક્ષિત, દેવગુરૂ અને ધર્મ. એ ત્રણે તત્ત્વની પુરિસ્કૃત સમજ તે સમક્ષિત, શ્રદ્ધા, ભાષન, અને રમણતા આ ત્રણે એકમેક સ્ફાટિક જેવા સ્વચ્છ, શુદ્ધ હોય એ સમક્ષિત. સત્યને સત્યરૂપે અને અસત્યને અસત્યરૂપે ઓળખાય. તેની પ્રતીતી હૃદયમાં થાય તેને ઉપયોગ કરાય એ પણ સમક્ષિત શુદ્ધ સ્વરૂપનું યથાર્થરૂપે કંઈ અશે જ્યાં સુધી ભાન ન થાય ત્યાં સુધી અજ્ઞાન હોય છે. અને અજ્ઞાન એ મિથ્યાત્વ છે તે અસત્યને જન્મ આપે છે, ત્રણે કાળે તપાસતાં જો મિથ્યા ન થાય એવા ભાવને જાણવું એજ સમક્ષિત

શાસ્ત્રકારો કહે છે. જ્યાં સુધી દર્શનમોહનીકર્મનું પ્રાપ્ત્ય ન્યૂન ન થાય અગર ન કરાય ત્યાં સુધી સમકિતનો ઉદ્ભવ થાય નહીં એમ શાસ્ત્રકાર શાક્ષી આપે છે.]

શોધક.

ત્યારે દીક્ષા કેમ દર્ષ શકાય ? આ વખતે કોઈ તર્ક કરે કે ત્યારે સમકીત ન દર્ષ શકાય, તેવી વાત સ્થાપવામાં આવે છે તો પછી સંજમમાં તો સમકિત કરતાં કાંઈક વિશેષ છે. કેમકે સમકિતમાં તો દીક્ષાની બજના પણ સંજમમાં સમકિતની નિયમા, તો પછી દીક્ષા કેમ દેવાય ? જવાબ—દીક્ષા સમકિત સહીત હોય તો તો બવના ફેરા ઘટે, પણ સમકિત રહીત હોય તોપણ કરેલી કરણીનું કાંઈક ફળ મળે. માટે સમકિત હશે કે, નહિ તે વિચાર્યા વગર કરણી તો કરવીજ એટલે દીક્ષા તો સમકીત હશે, અને સમકિત ન હોય તો પણ નિર્થક નથી માટે દીક્ષા દેવાય. દીક્ષાની કરણી તો અભવથી પણ થાય, પણ સમકિત અભવ્ય પણ હોયજ નહીં. એક વિશેષ મુદ્દો — અમુક સંસ્થામાં દાખલ થવા ઈચ્છનાર ઉમેદવારોને તે સંસ્થામાં દાખલ કરવાનો હક કોણ ધરાવી શકે, કે જેનામાં એવું જાણવાની હામકાત હોય કે આ ઉમેદવાર દાખલ થવાને હાયક છે કે નહીં. અને તેની સાથે નાલાયક દાખલ ન

કરવા જેટલી હીંમત પણ ધરાવતા હોય. પણ કોઈ એવા મુનીરાજ (સમકીત દેનારા) કોઈને નજરે કદી પડેલ છે કે જેણે કોઈપણ સમકીત લેવા આવનાર જીવની લાયકાતની ખાતરી બતાવી ? અલબત્ત જીવે કદી સમકીત થનાર નથી, તો પછી સમકીત દેનાર તરીકે હક ધરાવનાર ઉમેદવાર લબ્ય છે કે અલબત્ત છે તેટલું તો જીવણની શક્તિ હોવીજ જોઈએ. પણ જ્યાં પોતેજ લબ્ય કે અલબત્ત છે એટલું પણ જીવણની શક્તિ નથી ત્યાં સમકિતના દાતાર બનવાનો દાવો કરનાર શામાટે મિથ્યાત્વથી મુકાયેલા સંલવતા નથી એમ ન માનવું ?

સમકિત પ્રાપ્તિમાં કેટલોક પ્રકૃતિમાં ફરફર થવાની જરૂર છે. તે આગળ સમજાવવામાં આવશે.

જેમ અજવાળું સમજાવવા માટે અંધારું શું તે સંમજવાની જરૂર છે, તેમ મિથ્યાત્વનું સ્વરૂપ સમજાવવા પછીજ સમકિતનું સ્વરૂપ સમજાય છે. તે નિચે મુજબ મિથ્યાત્વ એટલે ખોટું, તે અઢારમું પાપસ્થાનક છે. જેમ અંધારું હોય ત્યાં અજવાળું હોયજ નહીં તેમ મિથ્યાત્વ હોય ત્યાંસુધી સમકીત હોયજ નહી. તો પછી સમકિત વગરે જ્ઞાન, દર્શણ કે ચારિત્ર ક્યાંથી હોય. અર્થાત ન જ હોય.

મિથ્યાત્વના રૂપ લેદ છે તે સમજી તેથી દુર
રહેવું. તે નીચે પ્રમાણે.

૧. હઠવાદી-જોગી વાતને પકડી રાજો સુકે નહિ
(સમજવા છતાં પણ) ૨. બધા દેવને બધા ગુરૂને માને.
૩. તિર્થકરનો માર્ગ જાણે છતાં ઉપદેશ અન્ય ધર્મનો
આપે. ૪. બીલકુલ ધર્મનું જાણપણું ન કરે તે. ૫. કયો
મત ખરો અને કયો જોરો તે નહીં ન કરે અને સંશય-
માં રહે. ૬. આત્માના કલ્યાણને માટે પરભવને અર્થે
લોકમાં મનાતા દેવ, ગુરૂ કે ધર્મને માને. ૭. કાંઈ
લાલચે જૈન મતના દેવ ગુરૂ કે ધર્મની માનતા કરે.
૮. આ ભવતા કલ્યાણ અર્થે લોકમાં મનાતા દેવગુરૂ
કે ધર્મને માને. ૯. જૈન ધર્મથી જોણું પડ્યે. ૧૦ જૈન
ધર્મથી અધીકું પડ્યે. ૧૧. જૈન ધર્મથી વિપરીત પડ્યે.
૧૨. જૈન માર્ગને અન્ય માર્ગ કહે છે. ૧૩. અન્ય
માર્ગને જૈન માર્ગ કહે. ૧૪. ધર્મને અધર્મ કહે.
૧૫. અધર્મને ધર્મ કહે ૧૬. સાધુને કુસાધુ કહે.
૧૭. કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ ઘણાખરા માણ-
સો એમ કહેતા નજરે પડે છે, કે આપણે સાધુની
રીતમાનન જાણપણું કરવાનું શું કામ, પાળ્યો તે ન્યાસ
યજ્ઞ, નહિ પાળ્યો તે તેને સહન કરવું પડ્યો. પણ જો

સહુ એમ માનશે તો પછી સાધુપણનાં અને કુસાધુ-
પણનાં લક્ષણ ક્યાંથી જાણવામાં આવશે? અને તે
જાણવામાં નહીં આવે તો. ૧૬મા અને ૧૭મા મિથ્યાત્વથી
કેમ છુટાશે? અને તે નહિ છુટાય તો સમકીતની પ્રાપ્તી
ક્યાં થઈ? અને સમકિત વગર જ્ઞાન, ચારિત્ર કે તપ
કાંઈ છે નહીં. આ ખુલાસો ૧૮ થી ૨૧ મા મિથ્યાત્વને
લાગુ પડે છે. ૧૮. જીવને અજીવ સરથે તો. ૧૯. અજીવ
ને જીવ સરથે તો. એટલે સમકીતમાં ખપવા ઇચ્છનારને
જીવ અજીવનું જાણપણું અવશ્ય જોઈએ. ૨૦. આઠ કર્મથી
મુકાણા તેને નથી મુકાણા કહે. ૨૧. આઠ કર્મથી નથી
મુકાણા તેને મુકાણા કહે તો. ટુંકામાં જે વાત જેવી છે
તેવી ન સરથતાં ન હોય તેવી સરથે તો મિથ્યાત્વ. ૨૨.
અવિનય. ૨૩. આશાતના, ૨૪. અજ્ઞાનતા. ૨૫. અક્રિયા
એટલે કાંઈ ક્રિયા કરવાની જરૂર નથી એમ માને. ટુંકામાં
સમકિતની વિશેષ સમજણ તો ગુણ સ્થાનકમાં છે. પણ
ઉપલક્ષ સમજણ એટલી કે દેવ તે અરિહંત બીજા કોઈ
નહીં. ગુરૂ ગમે તે સંઘાડાના પંચ મહાવૃત પાળનાર,
બીજા કોઈ નહિ. ધર્મ તે કેવળીનો બતાવેલો કેવળ
અહિંસામય. એ ત્રણ તત્વની મજબુત શ્રદ્ધા શુદ્ધ તેનું
નામ સમકીત.

હવે પડીક્રમણામાં બોલાતો સમકીતનો

પાઠ લખાય છે.

દંસણ-આસ્તા. સમાકિત-ખરા ધર્મનું આચરણ. પરમચ્ચ-એજ મોટો અર્થ. સંચ્ચવોવા-સમાગમ કરવો. સુદિઠ-લક્ષી દ્રષ્ટીથી. પરમચ્ચ-એ મુખ્ય અર્થની સેવણા સેવા કરવી. વાવિ-અને વળી. વાવન્ન-સમકિત પામ્યા બાદ જોઈ એમ. કુદંસણ-એને મુળશું સમકિત હોય નહિ. વજ્જણા-તેને ન જવા. સમત્ત-એજ. સદહણા-ખરી શ્રદ્ધા. એવાસમાકિતનાસમણોવાસણં - એવા સાધુના પડખાના સેવનાર શ્રાવકને. સમસ્તસ સમકિતના પંચઅંકારાપયાલા-પાંચ અતિચાર. જખરા અતિચારની સમજણ: જેમ એક દીવાલને લુણા લાગવા માંડે તે દરમીયાન ઘર ધણીને ખળર ધાય, તે લુણા લાગવાનું મુળકારણ શોધી કાઢે ને દીવાલ રીપેર કરાવે તો દીવાલ પડી જાય નહીં પરંતુ તે લુણાની દરકાર ન કરે તો રહેતાં રહેતાં દીવાલ પડી જાય. તેમ એવું કાંઈ કૃત્ય કરે જે કૃત્યથી વૃત્ત તદન નાશ ન પામે, પણ હગમગી જાય તેને અતિચાર કહેવાય; તેવાં કૃત્ય કરવા નહીં પણ જે ધર્મ જાય તો વૃત્ત ભાંગવાને

શુનો નહિ, પણ અતિચાર લાગે. તેમાંથી વખતે તે માણસ અટકે પણ ખરો ? એમ બેદરકારીથી અતિચાર વારંવાર સેવ્યાજ કરે તો તેમાંથી વૃત્ત લાગે એટલે અણચાર થાય. પાંચ સમકીતના અતિચાર જાણવા, પણ આદરવા નહી. સંકા-જેન માર્ગની અંદર શકા રાખે. બે લાઈ પાસે એકેકું ઇંડું હતું, જેને શ્રદ્ધા હતી તેનામાંથી જનવર થયું અને જેને શક હતો તે ખંખ-કાવ્યા કરતો જેથી કુટી જવાથી કાંઈ ન નીકળ્યું. કંઠા—પારકા પંથની ઇચ્છા કરવી તે. વિતીગીચ્છા—કરણીનાં કળનો સદેહ. પરપાસંઢ પરસંસા—પાખંડી મતની પ્રસંશા. એટલે એનો અર્થ એમ નહિ કે કોઈ પંથને ધીકારવો. જેનામાં અમુક સારાં લક્ષણ હોય તો તે પ્રમાણે પોતાનામાં તે લક્ષણ દાખલ કરવા પ્રયાસ કરવો. પપપાસંઢસંહવો—પારકા પંથમાં અતિશય જવું આવવું. પોતાના માર્ગમાં પુર્ણ જાણપણું કર્યા પછી પારકા પંથમાં જાય આવે તો તે ક્તેહ કરે, પણ પોતાના માર્ગના જાણપણા વગર અન્ય માર્ગમાં કસાઈ જવાનું જોખમ; એમ સમકિતરૂપ રત્નમાં મિથ્યાત રૂપ રજ મેલ લાગ્યો હોય તો મિચ્છામી દુઃક્કડં.

જુઓ સમકિતને રત્ન સમાન કહ્યું માટે તે બહુ

જાળવવાની જરૂર છે. અને તેમાં કાંઈ ક્રિયાની જરૂર નથી, એમાં તો માન્યતાની જરૂર છે. માટે જૈન સિવાય બીજી શ્રદ્ધા છોડી દેવી તેનું નામ તે દર્શન. તે ખુબ યાદ રાખવું.

અતિચાર ટાળીને શુદ્ધ સમક્ષિતનું સ્વરૂપ સમજ્યા પછી ચારિત્રની લાયકાત આવે છે, ચારિત્રવાળા થવું એટલે બે જાતના ધર્મમાંથી. એક જાતનો ધર્મ બહુ કરવો. બે જાતના ધર્મમાં ૧. આગાર ધર્મ, ૨. અબુગાર ધર્મ.

નોટ:—[નઆગારોયસ્યસઃઅણગાર—નથી બ્રાહ્મણાંતરવંશાદે મૂર્છાસ્થાન જેને તેનું નામ તે અબુગાર. શાસ્ત્રમાં આમ પુરુષોએ જે સયમ ઇચ્છે પુરથી તે અંત લગી પાળતા સંયમીને નિવૃત્તીએ રહી, આત્મ સાધન કરવા દુરમાન આપેલ છે. તે દુરમાન વંશગ્ય વિવેક, આત્મશુદ્ધિ, અમૂર્છાભાવ નિર્મળ રહેવા-રાખવા પ્રણેયેલ છે. આચારંગ વિગેરે સિદ્ધાંતના નિયમો નિઃસંગ અવસ્થામાં રહેનાર સર્વોર્ધવાન મોતસારી મુનિ માટે છે કે જે એકે નિયમ અસક્ય કે અસ્થાન છે એવી સ્વપ્નેએ ભાવના સંભવે નહિ.

અબુગાર ધર્મનો કોઈ એકાન્ત માર્ગ એવોજ અર્થ હરે છે, માધુ ધર્મનાં પચ્ચપ્પાણ નવે નવે કોટીએજ દોષ તેમાં પ્રાણનો ભોગ આપે પણ પાંચે મહાશ્વેતો વગેરેને

સદોષ ન જ કરે. સિદ્ધાંતમાં જે કાર્ય કરવાનો પ્રયોધ હોય તથાપિ તેવું કાર્ય ન કરવું એમ દુગત્રહીઓ કહે છે. આ વાત ઇચ્છા, મોહ અશક્તિ કે સિદ્ધાંતની અનાજ્ઞામાં રહેતા હોય તેને માટે તો વ્યાજબી છે. પણ સકારણે ખાસ અપવાદ વખતે નદી ઓળંગવાનું મુતીને દશાસુતરકંધમાં કહ્યું છે, તો નવે કાટીએ તેમ કરતાં પરચખાણ રહે કે નય? કેટલાકો આવી આજ્ઞા માટે પણ આ શકાની નજર રાખે છે. વિધિમાર્ગ બહુ વિચારણીય છે.]

લિધુ.

આગાર ધર્મ એટલે જે ધર્મમાં કાંઈક, કાંઈક આગાર એટલે છુટ રાખેલ છે, અને અણુગાર ધર્મ એટલે જે ધર્મમાં બીલકુલ આગાર એટલે છુટ નહીં. એમાં સારો ધર્મ કયો—આગાર વગરનો ધર્મ સારો તેમાં શક થું? પણ તે પાળવો મુશ્કેલ છે. તો બીલકુલ આગાર ન રાખીને દોષમાં આવવું, તે કરતાં જેટલી વાત ન પળાય તેનો પ્રથમથીજ આગાર રાખવો તે બીજો આગાર ધર્મ.

અણુગાર ધર્મ—એટલે સાધુ મુની રાજનું ચારિત્ર.

આગાર ધર્મ—શ્રાવકનું ચારિત્ર. શ્રાવકને બાર વૃત પાળવાનાં છે,

બાર વૃતનું નામ સાંભળી કેટલાક લાઇઓ ભડકે છે, તેઓ એમ ધારે છે કે સંસારી કામ ધંધાથી પરવારવા જેવી સ્થિતિ આવે, ત્યારેજ બાર વૃત અંગીકાર કરાય છે, પણ તે તો ભુલ છે; એવી સ્થિતિવાળાથી તો આગાર ધર્મ અંગીકાર કરાય. અણુગાર ધર્મમાં પણ જો એવી સ્થિતિ આવવાની રાહ જોવી પડે તો અણુગાર ધર્મમાં અને આગાર ધર્મમાં ફેરફાર ?

દરેક વૃતની ગાંધણી બારીકીથી તપાસી જોતાં માલમ પડે છે કે જે બાળત પાળી ન શકાય તેવી બાળતોના વૃતમાં આગાર છે. પણ તે બારીકીથી જોવાની જરૂર છે.

વૃત પહેલું.

સાધુનું.

દ્રવ્યથી-ઠોઠપણુ ભતની
હીંસાની બંધી.

દેવથી-આખા લોકમાં.

ધાવકનું.

દ્રવ્યથી-દુકલ ત્રસ છવની
હીંસાની બંધી.

દેવથી-આખા લોકમાં.

કાળથી—જવ જવ જવે
ત્યાં સુધી.

ભાવથી—નવ કોટી. મનથી,
વચનથી, કાયાથી હીંસા
કરવી નહી, કરાવવી
નહિં, કરતાં રૂડું
જાણવું નહિં.

કાળથી—જવે ત્યાં સુધી.
પણ પ્રથમ મહાવરો
પાડવા ગમે તેટલો
વખત.

ભાવથી—મનથી, વચનથી,
કાયાથી, હીંસા કરું
નહી, હીંસા કરાવું
નહીં, રૂડું જાણવાની
ખંધી નહી.

ઉપરની હકીકતમાં સાધુ કરતાં શ્રાવકને કેટલાકે
આગાર આવ્યા, હજુ પણ વિશેષ આગાર છે તે આ-
ગળ આવશે. હીંસા કરતાં રૂડું જાણવાની ખંધી કેમ
નહી ? તે એક સવાલ છે. શું ! રૂડું જાણવામાં પાપ નથી ?
રૂડું જાણવામાં પાપ તો છે, પણ હીંસાથી બનતા
કૃત્યોનો લાભ લેવા આપણે તત્પર છીએ, એટલે રૂડું
જાણવાની ખંધી બહુ આકરી છે. રૂડું જાણવાની ખંધી
કરનારામાં પણ કેટલા તે ખંધી પાળી શકતા હશે ! તે
કેવળી ભગવાન જાણે.

પહેલા વૃતનો પાઠ

ઉંચું—પહેલું વૃત ઓછું ઓછું શા માટે સાધુનાં વૃત પુર્ણ છે, તે આ શ્રાવકનું વૃત અપુર્ણ છે માટે તે ઓછું બોલાય છે.

થુલાઓ—ભારે, આ શબ્દ જો વૃતને લાગુ પડે તો ખારવૃતમાં આ વૃત ભારે છે એમ અર્થ થાય, જો કે સાધુ મુનીરાજના વૃતથી ઓછું છે; પણ તે શબ્દની પછી “પાણાઈવાય” એવો શબ્દ છે તેને “થુલાઓ” શબ્દ લાગુ પડે તો—મોટા જીવની હોંસાની બંધી એવો અર્થ થાય. બન્નેમાં ગમે તે અર્થ લેવામાં વાંધો નથી.

નોટ:—[પહેલા વૃતમાં સ્થુત-મોટું. શબ્દ રાખવાનું પ્રયોજન થું છે? તેનો ખુલાસો—

મુ જલ જલણ નીલવણ, છિત્તીચડપંચિર્દિંઈન વજીવા ।

મણવયકાયગુણયા, હવંનિ તે સત્તવીસેતિ ॥ ૧ ॥

ફકાસી ફસાકરણ, કારણાણુમદ્તાહિયાહોદ ।

સચ્ચિય તિકાલગુણિયા, દુનિસયાહુંતિતેયાલા ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—૫૦૦, પાણી, અગ્ની, વાયુ, વનસ્પતિ, ભેદંદ્રી, તેમંદ્રી, સારંદ્રી, પંગેંદ્રી, એ નવ પ્રકારના જીવને મન, વચન, કાયાએ ગુણના સનાતિસ ભેદ થાય છે, તેને કરતું, કરાવતું, અનુભવતું એ ત્રણ કર્મે ગુણવાથી એકાક્ષી

ભેદ તે એકાસી ભેદને જીત, લવિષ્ય, વર્તમાન એ ત્રણે કાળમાં હિંસા થાય છે, માટે ત્રણ કાળથી ગુણુતાં ૨૪૩ જસો ત્રેંતાલીસ ભેદ થાય છે.

જસો ત્રેંતાલીસ ભેદની દયા પાળવામાં આવે ત્યારે અહિંસાવૃત્ત સંપુર્ણ ગણાય ?

જ્યારે શ્રાવકો મોટકા-ત્રસજીવ, સઅપરાધિ વિગ-લેંદ્રી વર્ણ હણવાના (મારવાના) પચ્ચખાણુ પહેલાં પાળી શકે, માટેજ આ વૃત્તમાં સ્થુલ શબ્દ યોગ્યો છે]

પહિલું-પેલું. અણુવૃત્ત-ઓછું. થુલાડું - મોટકા. પાળાઈવાયાડ-પ્રાણી જીવ માત્ર (એટલે એકેંદ્રીય સિંવાય બધા જીવો) ની હિંસાને. વેરમણં-તણુ છું, બંધી કરુંછું. ત્રસજીવ-હાલતા ચાલતા જીવેંદ્રીય-બેધં-દ્રિવાળા (કાયા અને મુખ). તેંદ્રી-ત્રણુ ઈંદ્રિવાળા (કાયા, મુખ નાક) ચોરેંદ્રીય-ચાર ઈંદ્રિવાળા. (કાયા, મુખ, નાક, આંખ.) પંચેંદ્રીય-પાંચ ઈંદ્રિવાળા. (કાયા, મુખ. નાક, આંખ, કાન.) આમાં દેવતા એટલે દેવ લોકમાં રહેનારા દેવ, મનુષ્ય, ક્ષેત્રમાં રહેનારા મનુષ્ય, નરકમાં રહેનારા નારકી તથા પાંચે ઈંદ્રિવાળા જનાવરનો સમાવેશ થાય એવા. જીવ-જીવ. જાણી-ઓળખી. પ્રીછી-નજરે દેખી હણવાની છુદ્ધીથી એટલે ઈરાદાથી હણવાનાં પચ્ચખાણુ. (અને

સાધુને સર્વ જીવ એકંદ્રી એટલે પૃથ્વી, પાણી, અગ્ની, વાયુ ને વનસ્પતિ સુદ્ધાંત મારવાનાં પચ્ચખાણુ.) વિશેષ આગાર ફક્ત શ્રાવકનેજ સાધુને નહિ. સર્વસંબંધી--મારા પોતાના અથવા મારા કોઈ સંબંધીના શરીર માંહીલાપીઠાકારી-શરીરમાં પીઠા કરનાર જીવ હોયતો જાંધી નહી. સઅપરાધી-કોઈ જીવ મારો અપરાધ કરી જાય તો, તે આધારે તેને હણવાથી માફ વત ભાંગે નહિ. પણ એટલી વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખવી કે તે અપરાધ કરનાર. વિગલંદ્રિયવિના—એટલે વિજ્ઞાન સહીત હોય તોજ. શું એકંદ્રીની હીંસામાં, સગા સંબંધીને પીઠા કરનાર જીવની હીંસામાં અને વિગલેન્દ્રી વગરના અપરાધ કરનાર જીવની હીંસામાં પાપ નહી હોય ? તેમાં પાપ તો ખરૂં. પણ પહેલા વૃત્તમાં પાપની તદ્દન જાંધી નથી. વળી પાણી શકાય તેટલુંજ વૃત્ત લેવું, તે વાત વારંવાર ધ્યાનમાં રાખવા જેવી છે. એકંદ્રીની જો પુરેપુરી દયા પાળવા માટે તો રસોઈ, પાણી વગેરે સ્વયંજાં વ્યવહારિક કામ એટલી પડે માટે સંપૂર્ણ દયા તો ત્યાગીનેજ પાલવે. અને અપરાધીને પણ ન હણવા એવું જો-સૂત્ર લીએ તો પછી સહુ કનેડગત કરવામાં બાકી રાખે નહીં, છતાં જેટલી સમતા રાખી શકાય તેટલો લાભ થાય ; પણ સમતા ન રહે તો વૃત્ત ભાંગે નહિ. આવી ઠંડાપણથી

જુતની ખાંધણી કરવામાં આવી છે, છતાં આંખ ઉઘાડી નજર ન કરીએ અને ન પળાય ન પળાય એમ કહીએ અને સાંભળ્યા કરીએ તેનું નામ કર્મની ખડોળતા નહીં. તે ખીજું શું ?

નોંધ:—[અંધાતંત્ર થકી વિશ વસા માંહેલી સવા વસો દયા ખતાવવામાં આવે છે ? —

જીવા સુહુમા સ્થુલા, સંકપ્પારંમદ અતે દુવિહા ।

સાવરાહ નિરવરાહા, સાવરકા ચેવ નિર વરકા ॥૧॥

ભાવાર્થ:—જીવ જે પ્રકારના છે સુક્ષ્મ અને સ્થુલ. સ્થુલની દયા દેશ વૃત્તી પાળે છે ? પણ સુક્ષ્મની દયા પાળવાનો કામી છે; તથાપિ પાળી શકતા નથી. તેથી સુક્ષ્મના દશ વિસા બાદ જતાં બાકી સ્થુલના દસ રહે છે, તેનો આરંભ સમારંભ કરતાં જીવની ધાત થાય છે જેથી પાંચ વસા બાદ જમ્બૂકત પાંચ વસા દયા રહે છે. અપરાધિને માટે હણવાની છુટ રાખેલી હોઇને જે પાંચ વસા દયા હતી તેમાંથી અર્ધી એટલે અઢી વસા દયા બાદ જનાં બાકી અઢી વસા રહી; જેમાંથી સ્ત્રી, પુત્રાદિ માય, બે સ, ઢોર આદિ આપણી અપેક્ષા (નેસરા) એ રહ્યાં છે, તેને ગડ-ગુંબડાદિક થતાં તેમાં પડેના જંતુઓ માટે જે ઇલાજ લેવામાં આવે તેથી તેનો (જંતુઓનો) નાશ થાય. જેથી કરીને સવા વસો દયા બાદ જતાં બાકી નિરપેક્ષાનો જવા વસો રહ્યો.]

આકુટી—બાણી બેઠને. હળવા-મારવાના. નિમિત્તે-
ખુદ્ધિએ. હળવાના પચ્ચાણ—મારવાની બંધી. તથા--
તેમજ. સુક્ષ્મકેંદ્રી પણ હળવાના પચ્ચાણ--સુક્ષ્મ એ-
કેંદ્રી છવ આપણા મારવાથી મરતા નથી માટે તે
હણવાની પણ બંધી કરવાની છે.

પ્રશ્ન:—જે કામ નથીજ થઈ શકતું તે બંધી, ન
કરે તો પણ થઈ શકતું નથી તો પછી બંધી કરવાથી
શું લાભ ?

જવાબ:—રાવી રોકવી તો જે કામ પોતાથી થઈ
શકે તેમ હોય તેની બંધી કરતાં પહેલાં ખુબ વિચાર
કરવો, પણ જે વાત ન જ થઈ શકે તેમ ખાત્રી હોય
તેનાં પરચખાણુ તો તુરત કરવાં, કેમકે નથી થઈ શકતું
છતાં અવૃત્તની રાવી શા માટે લેવી ?

રાવીની વિશેષ સ્મરણ.

એક મકાન હોય તેમાં સરસામાન બર્થો હોય પણ
જો તે મકાન ખુલું હોય તો તેમાંથી સરસામાન જેને
બેઠએ તે લઈ જાય, અને તે લઈ જનાર એટલો બધો
દોષવાન ગણાય નહીં, પણ જો તે મકાનનું (૧) બારણું
અટકાવેલ હોય, (૨) સાંકળ ખીટું હોય, (૩) તાળું

બીડેલ હોય. આ બધી સ્થિતિમાં પેલી સ્થિતિમાં સર-
સામાન લઈ જનારનો ઓછો દોષ, તેથી બીજી સ્થિતિમાં
વધારે દોષ, અને ત્રીજી સ્થિતિમાં સહુથી વધારે દોષ.
પણ સલામતિ ત્રીજી સ્થિતિવાળાની સહુથી વધારે,
બીજી સ્થિતિવાળાની તેથી ઓછી, અને પહેલી સ્થિતિ-
વાળાની સહુથી ઓછી. આ પ્રમાણે પચ્ચબાણુ તે તાળાં
બંદોબસ છે.

દાખલો બીજો:—એક માણસે વીસ વરસ સુધી
કઠી રાત્રી ભોજન કરેલ નથી પણ તેને રાત્રી ભોજનની
બંધી નથી, ત્યારે કોઈએ રાત્રી ભોજનની બંધી કરવાનું
કહ્યું, ત્યારે તે માણસે જવાબ આપ્યો કે અમારે તો
જમવાનો વખત સાંજનોજ છે. આજ વીસ વરસ થયાં
કઠી રાત્રી ભોજન કરેલ નથી તો હવે બંધી કરવાની
શું જરૂર ? ત્યાર બાદ તેને કોઈ એક નિકટના સગાને
ત્યાં જવાનો પ્રસંગ આવ્યો, ત્યાં રાત્રે પહોંચ્યો ત્યારે
સગાએ રાત્રે વાળુ કરવાનું કહ્યું. આ માણસે ચોખી ના
પાડી. સામા માણસે બહુ આગ્રહ કર્યો, પોતે કહે કે
આજ વીસ વરસ થયાં રાત્રી ભોજન મેં કરેલ નથી,
માટે આજે રાત્રે વાળુ ન કરું. પેલા સગાએ પુછ્યું કે,
તમારે બંધી છે ? સોગનથી કહો. એટલે ના કહી.
પેલા સગાએ એકના એક દીકરાના સોગન આપ્યા,

જેટલે પહેલાં મેમાનને જમવું પડે કે નહીં ? પણ જે કદી પરચખાણ કરેલ હોત તો પછી કોઈ સોગન દીએ કે ? પરચખાણ નથી તો ત્યાગની કાંઈક ન્યુનતા છે.

દાખલો ત્રીજો—એક રાજા પાસે અખુટ દ્રવ્ય થયું, તે દ્રવ્ય સાચવવા માટે રાજાએ એક તળાવ ખોદાવી તળાવની અંદર દ્રવ્ય દાટી ઉપર આરસ પથ્થર પાથર્યાં. ત્યાર બાદ પાણીથી તે તળાવ ભરાયું પછી કોઈ કારણે તે દાટેલું દ્રવ્ય કાઢવાની જરૂર પડી. પણ તે તળાવનું પાણી ખાલી કર્યા વગર તે દ્રવ્ય શી રીતે નીકળી શકે ? તે પાણી ખાલી કરવા માટે રાજાએ ઘણા કોસ ચાલુ કર્યા, ઘણા દીવસ જવા છતાં તે તળાવ ખાલી થયું નહીં. તપાસ કરતાં માલુમ પડ્યું કે જેટલું પાણી ઉલેચાય છે, તેથી વધારે પાણી સરોમાંથી આવે છે. તો જ્યાં સુધી એ સરો ખંધ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે તળાવ કદી ખાલી થાયજ નહિ. તેમ ખાંધેલા કર્મ ખાલી કરવાને ગમે તેટલો પ્રયાસ કરે, પણ જ્યાં સુધી નવાં કર્મો આવતાં ખંધ થાય નહીં ત્યાં સુધી જીવ કર્મ રહિત થાય નહિ. અને આ નવાં કર્મ આવવાનો જે પ્રવાહ તેનું નામ રાવી.

દાખલો ચોથો—કેટલાક માણસો એમ કહે છે.

કે જે રૂતુમાં જે ચીજ મળતી નથી તે ચીજની ખંધી કરવાની શી જરૂર ? પણ મળતી હોય તે ચીજની ખંધી તેને ખાવાનું ખંધ કરીએ ત્યારેજ કરાય. પણ ન મળતી હોય તેની ખંધી કરવામાં જે ઢીલ કરવી, તેટલી ખાવાની ઇચ્છા ખરી કે નહિ ? માટે ખંધો ઇચ્છા ન કરવાની છે. કારતક માસમાં કેરીની ખંધી કરવાનું એ જણને કહેવામાં આવ્યું, તેમાંના એકે કહ્યું કે આ વખતે મળતીજ નથી, ખવાય તેમ નથી, તો નકામી રાવી શા માટે ચડાવવી ? બીજાએ કહ્યું કે જે ચીજ મળે નહિ તેની ખંધી કરવી, એ તો એક છેતરપીંડીનું કૃત્ય છે; તે હું નહિ કરું. હવે એકાએક બહાર દેશાવરથી કોઈ મહેમાન કારતક મહીને આવી ચડે અને કેરી સાથે લઈ આવે તો તે કેરી રાવીની બીક રાખીને પરચખાણુ કરનાર પુરૂષ નહિ ખાય ? કે પેલા છેતરપીંડીથી દુર રહેવાનો દાવો કરનાર ભાઈ નહિ ખાય ?

દાખલો પાંચમો—એક વખત એક જુવાન પુરૂષે ધર્મની મશકરી કરતાં મને કહ્યું કે, ઉપાશ્રયમાં એક ડોશી કે જેના મોઢામાં દાંત નહોતા, તેણે ચણિયા બોરની ખંધી કરી, પણ દર વરસે પાશેર ખાવાની છુટ રાખી. વળી તેણે મને કહ્યું કે તે બાઇથી બોર કયાં ખવાય એમ હતાં ? આવી ખંધીથી શું લાભ ? આ ડોશીનું કૃત્ય

ને કે હાર્ય જનક હતું, તોપણ પહેલા જુવાનીઆને
 મેં જે જવાબ આપ્યો તે ધ્યાનમાં રાખવા જેવો છે.
 મેં કહ્યું લાઈ ને તે બાઈએ બોર તદ્દન બંધ કર્યા
 હોત તો તો હું તમારી મશ્કરીનો કાંઈ જવાબ દઈ
 શકત નહીં, પણ તમે પોતેજ કહો છો કે તે બાઈએ
 કાંઈક પણ મોકળ રાખી, તેથી શું પ્રત્યક્ષ ખાત્રી થતી
 નથી કે તે બાઈને ખાવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી, અને તે
 ઇચ્છા ફક્ત તેણે પાશેરમાંજ સમાવી દીધી. કેટલીક
 વખત દરદને લઈને માણસો અમુક ચીજ નથી ખાઈ
 શકતા, તેથી શું તે ખાવાની ઇચ્છા બંધ કરી કહેવાય?
 નહિજ. તો પછી બધામાંના ઇચ્છા પણ બંધ કરાયછે.
 કેઈ કેઈ વખત માઠા કર્મની તીવ્ર ઇચ્છા જીવને કેવી
 રીતે પાયમાલ કરે છે તેનો શાસ્ત્રનો દાખલો—દરીયાની
 અંદર મોટા મગરમચ્છ થાય છે. તે પોતાના પેટમાં
 ઘાગુંજ પાણી ભરે છે. અને તે પાણીની સાથે કેટલાંક
 માછલાં પણ ગળી જાય છે. પછી જ્યારે તે પાણી તેના
 પેટમાં ભરાય ને સમાય નહિ એટલે કેટલુંક પાણી
 બહાર ઢાડી નાખે છે, ને તે પાણીની સાથે કેટલાંક
 માછલાં પણ બહાર નીકળી જાય છે, આ વખતે એક
 તુલસ મચ્છ આ મદાન મગરમચ્છની આખની પાંપણ
 ઉપર રહે છે ન આ ગનાવ એકને એટલું તીવ્ર ક્રપાંત

કરે કે અરેરે આવડું મોટું શરીર મળવા છતાં આ મગરમચ્છ આટલાં બધાં માછલાંને જીવતાં જવા દીએ છે. અરેરે શું કરું કે મને આવડું મોટું મહાન શરીર મળેલ નથી, પણ જો મને એવું શરીર મળેલ હોત તો હું એકપણ માછલું જીવતું જવા દેત નહીં. આવા માઠા ધ્યાનથી, નર્ક ગતીની અનુપૂર્વિના આક્રમણથી તે સાતમી નર્કે જાય છે. મનની તીવ્ર દુર્વાસના નકી માઠી ગતી અપાવે છે. તેનો એક બીજો દાખલો—કોઈ બાઈ કે ભાઈ વિષય વાસનાની તીવ્ર ઈચ્છાથી જે કર્મ બાંધે, તે કર્મ જો તે વિષય ભોગવે તો કોઈ કાળે પણ તૃપ્તી થવાથી બધાતાં બધ થવા સભવ, પણ નપુસક ની તીવ્ર ઈચ્છાથી બધાતાં કર્મ કદી બંધ થાય ? કેમકે કનીષ્ઠ વેદનો ઉદય છે. આવા આવા ઘણા દાખલા-થી સમજાશે કે ઈચ્છા રૂંધવાનાં પચ્ચબાણ કરવાં જોઈએ, નહિતર વાસના આવતા ભવમાં ભાવ ભજવે છે. આ ઉપરથી એવો ઉદ્યો અર્થ લેવાનો નથી કે માઠા કામના અધુસાય અંતરમાં આવે કે તરત માહુ કામ કરી લેવું. જેથી અધુસાયને અગે બધાતાં કર્મ બંધ થાય પણ તે અધુસાય નીકળી જાય તેવા રસ્તા લેવા, ખંજર આવે તે ખંજોરવાથી, તે વખતે બધ થઈ લાગે, પણ ખરું જોતાં વધારે ખંજર ઉત્પન્ન થાય, તેમ વિષય વિકારના

અધુઆય વિષય એવવાથી તૃપ્ત થતા નથી, પણ તપથી અને ઉંચી ભાવનાથી બંધ થાય છે. માટે તે રસ્તા અંગીકાર કરવા.

[કેટલીક વખતે શબ્દ રસાદિ વિષય વધારે સેવાય છે, તેમ વાસના વધારે બળવંતર બને છે. નીતિશાસ્ત્ર કહે છે કે :-

उद्योगः कलहः कंडु, घृते मद्य परस्त्रिय,
आहारो मैथुनं निहा, सेवनातु विकर्षते

અર્થ—ઉદ્યમ, કલેશ, ખરજ, લુગાર, મદીશપાન, પરદારા શક્તિ, આહાર, મૈથુન, નિંદ્રા એટલાં સેવાથી લાલસા અને તૃપ્તિ વધારે વધે છે].

હાજલો આત્મો—બાળકને સ્તનપાન કરવાનું કાળ શીખવે છે? તે હિમાબે, છવની અને તકાળની ઈચ્છા હિંસાની છે. તો સમજણ ચેળવ્યા પછી સુકમ એકેદ્રીની હિંસાની દુર થવું, કેમકે દુર થયા વગર પાકુ તે હિંસા મધ શક્તી નથી. નકારી રાવી આવે છે.

નોટ :- દિવના અગેશમાં પ્રાણીઓને મંદાર કરવાની લાલસા મંદ છે ત્યાં જિવમાંના પ્રાણી પ્રાણી નરક દયા ભાગ્યેજ નાખતા અંગારા દિંસા કરવાથી દોસા થાય છે, ગિંત-વ તો કે. ચા. ૧૦, તેમ જોયી દિંસા થાય તેવો વિવેક નરક માં તત્તમ દોસ થાય છે.]

ત્યારે પહેલા વૃતમાં એમજ બંધન છે કે જાણી નેધને હણવાની બુદ્ધિએ હિંસા કરવાની બંધી છે. તે પછી તે વૃતમાં શ્રાવકને કંઈ કરવા પણ રહ્યુંજ નહીં. એમ કોઈ કહેશે કેમકે સેહેજે એવા પ્રકારની હિંસા કંઈ શ્રાવક કરેજ નહિ; તેનો જવાબ:—

એમ છે માટે સર્વ વૃતમાં રાજરૂપ પહેલું વૃત એકદમ આદરવાની જરૂર છે, તેથી કરીને એવા પ્રકારની હિંસા કરનારા ઘણા અજ્ઞાન જીવ જગતમાં છે તેની રાધી બંધ થાય, તે વૃતના અતિચાર જાણવા, પણ આદરવા નહિ? ત્યારે જાણવા શા માટે? છાંડવા માટે જાણ્યા વગર છોડાય કેમ? તે અતિચાર જળરા છે એટલે લગભગ અણુચારની સાથે ઉભા રહે એવા છે. પહેલા વૃતના અને સમકીર્તના અતિચાર, લવાણ સમુદ્રના વડવા મુખ પ્રમુખ ચાર પાતાળા કલશા સામાન એટલે જળરા કહેલ છે.

જાવજીવાણ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુર્વિહં-
ભ કરણે કરી. તિવિહેળં—ત્રણ ભેગે કરી. નકરેમિ—હુ
ચોતે હિંસા કરૂ નહિ (અને) નકારેમિ—(ખીજા પાસે)
હિંસા કરાવું નહીં (એવી રીતે બે કરણ). મળસા-
મને કરી. વયસા—વચને કરી. કાયસા—કાયાએ કરી.

એવી રીતે ત્રણ ભેગ. (બે કરણ અને ત્રણ ભેગ એમ
 $2 \times 3 = 6$ છ કોટીએ હણવાનાં પરચખાણ). એવા-
 એવા. પહેલા-પહેલા. થૂલ-મોટા. પ્રાણાતિપાત-અવની
 હીંસા (થકી). વેરમણ-નિવર્તવાના. વ્રતના-વ્રતના.
 પંચઅડ્યારા-પાંચ અતિચાર. પાચાલા-મોટા પાતાળા
 કળસા જેવા. જાળીયન્વા-જાણવા. નસમાયરિન્વા-પણ
 આદરવા નહીં. તંજહા-તે જેમ છે તેમ તેઓલોનું-કહું
 છું. વંધે-દયા ઉઠી જાય તેવી રીતે કોઈ જીવને ચપો-
 ચપ બાંધવો નહિં. તેમ કરવાથી મન કઠોર થઈ જાય
 અને હિંસા કરતાં વાર લાગે નહિં, પણ દયા ભાવ
 કાયમ રાખીને કોઈ જાળકને મુદારવાની ધમકી માટે
 બાંધવું પડે તો અતિચાર નહિં કેમકે ઉદ્દેશ ઉપર આ-
 ધાર છે. વહે-દયા ઉઠી જાય તેવી રીતે જીવ માર માર-
 વાથી વખતે જીવ થઈ જાય; કેમકે ક્રોધના આવેશમાં
 ક્યાં અને કેટલું વાગ્યું તે ધ્યાન રહે નહિં, માટે છુટો
 પા કહી કરવો નહિં તે વાત ધ્યાનમાં રાખવી. કેમકે
 છુટો પા કયે હેઠલું લાગશે તે આપણા કાચુમાં નથી,
 અને એવા સજ્જત મારને અજે છ માત્ર મુઘીમાં તે
 જીવનું મોત થાય તો હિંસા કરી ગણાય. છવિલીપ-
 (કોઈ જીવના) નાક, કાન છેલ્લાં નહિં, ગોધા સમા-

રવાનો ધંધો કરે, પણ ડાકટરો અવયવ છેદે અથવા માખાપ વ્યવહાર માટે નાક, કાન વિધાવે તે અતિચારમાં આવે નહિ તેમાં દુષ્ટ પ્રણામ નથી. અફમારે-(કોઈ જીવના) ગુણ ઉપરાંત ભાર ભરવો નહિ. બીચારા અમોલ જીવ બોલી શકે નહિ તેને માટે રાજ્ય પણ ગુન્હેગાર ગણે છે. મતપાણવોછેણ-(કોઈ જીવને) ભાત પાણીની અંતરાય ન પડાવવી. કોઈ નોકર માણસ જમવા બેઠો તેને સાદ કરી કહે કે ઉઠ પછી જમજે, આ કામ કરી આવ. હવે, તે કામ બીજે વખતે ન થાય એમ હોઈને જમતો ઉઠાડે તો તો કદી બહુ વાંધો નહિ, પણ તેવું કાંઈ ન હોય ને શેઠાઈને અગે એવો હુકમ કરે તે દયા રહિતનું કામ કહેવાય. ગામમાં ઘણે દિવસે કોઈ જમણુવાર આવે ને કોઈ જમવાની ઇચ્છાવાળો માણસ જમવા આહ્યો, તેને દેખીને કહે કે હજુ હમણું કુટુંબનું આવું મરણ થયું છતાં જમવા કેમ જાય છે ? કાંઈ વિચાર છે કે નહિ ? એટલે જમવા જનારો માણસ કહે કે હું તો છોકરાંઓને ઘર બતાવવા જાઉં છું; એમ કહી પાછો વળે. આ મહા કર્મ બંધણી છે. એવું ડાઢઢા-પણ કરવું નહિ. રીખવદેવ મહારાજ જેવા જખર માણસને પણ કેટલાક પહોર માટે પડાવેલ ભાત પાણીની

અંતરાયનું ક્ષણ કેટલાક માત્ર સુધી લોગવનું પકડું હતું
તો ખીજને શું પુછવું ?

સર્વ ધર્મવાળા “અહિંસાપરમોધર્મ” એ
વાક્યને પોતાનો સુદ્રા લેખ ગણે છે છતાં
માત્ર જૈન ધર્મજ દયા ધર્મ કહેવાય છે
તેનું કારણ શું ?

અહિંસા પૂરમોધર્મ એમ ગણા સ્વીકારે છે, તે
ખરૂં પણ કેટલાક કહે છે કે ધર્મ નીમીત્તે હિંસા કર-
વામાં બાધ નથી. વળી કેટલાક કહે છે કે કોઈ પણ
જાતના પ્રયોજન વગર હિંસા કરવી નહિ, વળી કેટલાક
તો જીવ કોને કહેવાય તે જાણતા નથી, અને જૈન ધર્મ
એમ કહે છે કે કોઈપણ કારણે હિંસા કરવીજ નહિ,
અને કદી ન ચાલતાં કરવી પડે તો તેમાં પાપ માનવું,
અને ધર્મ અર્થે તો હિંસા કરવાની ચોખી જૈન
ધર્મ ના કહે છે.

સંસાર ખાતે કાંઈ હિંસા થાય, તેનો પસ્તાવો
ધર્મસ્થાનકમાં કરીએ, પણ ધર્મસ્થાનકમાં ધર્મ નીમીત્તે
હિંસા કરવી તે પસ્તાવો ક્યાં કરવો ? જેમ કાંઈ જગો
પર આગ લાગે તો પાણીથી ઠારીએ પણ પાણીમાં

આજલાગે તે શી રીતે ઠારવી ? હીંસામાં જો ધર્મ થાય તો પછી પાપ શી રીતે થાય ?

એક રસુજી ખરો અનેલો દાખલો—આ લેખકે એક મંદીરમાં હાંડીમાં તેલ પુરેલો ગ્લાસ દીઠો. તે વખતે શ્રાવણ માસ હતો. વરસાદનો વખત હતો, તેથી ગ્લાસમાં તેલની સપાટી ઉપર જીવાત એટલી પથરાઈ હતી કે નીચે કેવા રંગનું અને શેનું તેલ છે, તે વરતાતું પણ નહોતું અને તે સર્વ જીવાત નાશ પામી હતી. તેનો પૂજારી એક પ્રાદ્મણ હતો અને મારે તેની સાથે બોલવાની છુટ હતી. તેથી મેં તે પ્રાદ્મણને કહ્યું, જોયું મહારાજ ! આ કેવો જીવમ કેટલી હીંસા ? તે મહારાજે તદન વિચીત્ર જવાબ આપ્યો કે જે જીવ આ પવિત્ર ધામમાં મરે છે તેનો ઉદ્ધાર થાય છે. ત્યારે મેં તે પ્રાદ્મણને કહ્યું કે મહારાજ તમને તમારા જીવનો ઉદ્ધાર કરવાની વધારે ઉત્કઠા છે કે, આવા દીવામાં બળી મરતા બીજા જીવનો ઉદ્ધાર કરવાની ? મહારાજ કાંઈ જવાબ આપી શક્યા નહીં. ઘર આગળ વીવા પ્રસંગ હોય અને ગમે તેટલા દીવા કરે, તેથી ગમે તેટલી હીંસા થાય તો એમ મનનું સમાધાન થાય કે મોહ દશાને વશ થઈને શોભા માટે આ હીંસા થાય છે. પણ હીંસામાં ધર્મ માનવો તે કૃત્ય કુખ્યાવનાઈ છે. લોહીવાળું કપડું લોહીથી સાફ કરવાના

પ્રયાસ જેવું આ ડહાપણ છે. માટે ધર્મ નીમીત્તે હીંસા કરવી નહીં ; અને હીંસામાં ધર્મ હોયજ નહિ.

પ્રયોજન માટે હિંસામાં વાંધો નથી, એમ માનનારા જ્યારે એટલો વિચાર કરે કે; પ્રયોજન પડવાથી પોતાને કોઈ હુણે તો વસતું લાગે કે ન લાગે ? એમ છતાં પ્રયોજને હીંસા કરવામાં વાંધો ન ગણતા હોય તેઓએ એમ વાક્ય ગોઠવવું જોઈએ કે વિના પ્રયોજને અહિંસા તે પરમોધર્મ. પણ આમ કોઈ જોલતું નથી.

જીવ કોને કહેવાય અને કોને ન કહેવાય તે જાણપાત્રું કયાં વગર જીવદયા પગાય નહિ, વનસ્પતિમાં જીવ નહીં માનનારા પણ કરમાયેલી વનસ્પતિને મરી ગઈ કહે છે. ખીલેલી વનસ્પતિ કેવી સુશોભિત દેખાય છે ? અને તેજ લીલોતરી કરમાયા પછી કેવી વરતાય ? કેટલીક વનસ્પતિમાં મનુષ્યની પેઠે નરને માદા હોય છે. લલ્લ-મણી કે રીસામણીનો છોડ જેણે ધ્યાન પૂર્વક જોયો હોય તેને સમજાશે કે તેની ફરસેંદ્રી ફેટલી નાજુક છે. કેટલાંક જાડ તો સ્વભાવે એવાં સાંભળ્યા છે કે તેની નીચે આવનારનો તરત શીકાર થઈ જાય છે. નાગરવેલના વેલ્લાની એવી ખુશી છે કે જે વખતે નાગરવેલનો વેલો સડી જાય તે વખતે તે વેલામાંથી તોરેલાં પાન ગમે તેટલા ગાઉ છેડાં, મોઢડ્યાં હોય છતાં સડી જાય, જમીનની

અંદર રહેનાર, સુરણ વિગેરે કેટલીક મુદત સુધી સતેજ રહે છે, તેથી પણ ખાત્રી થાય છે કે તેમાં જીવની સંજ્યા વધારે છે. આલું છતાં ખાણુક પુલ દેવને ચડાવનારા દેવનું કેટલી રીતે અપમાન કરે છે ? જે દેવ હિંસાથી દુર રહેવાનું ફરમાવે છે, તે દેવનું ફરમાન દેવનું જ બાનું આપીનેજ તોડે છે. દેવને તો પુલના જીવ પણ બાલ બચ્ચાં સમાન છે, તો પોતાનાજ બાલ બચ્ચાંની હિંસાથી રાજી રહેનાર તરીકે દેવને માનવો, તે દેવ માથે કેવી નિર્દયતાનું હડહડતું તહોમત ! શું મનુષ્ય જેટલી પણ દેવને દયા નહીં ? સુગંધીથી જે ખુશ થાય તેને ઇંદ્રીના અંકુશમાંથી છુટયો કેમ કહેવાય ? વળી નીર્જીવ પદાર્થ નાનો મોટો ન થાય ને વનસ્પતિ તો વધે છે. ઢગલે ઢગલા ખારો ખડી વિગેરે વપરાય છે છતાં ખુટતાં નથી તો પછી ઉત્પત્તી નવી થાય છે; તે ચોક્કસ થયું તો ઉત્પત્તી નિર્જીવ ચીજની થાય નહિ; પાણીનું પણ તે પ્રમાણે થાય છે.

અગ્ની પણ ખોરાક (બળતું) ન મળે તો ઠરી જાય છે, નિર્જીવ ચીજનો નાસ થાય નહિ.

જે જ્ઞાની પુરૂષો આ છ જાતના જીવ વર્ણવી ગયા, તેને ખોટું કહેવાનું કાંઈ પ્રયોજન નહોતું.

કેટલીક જાતની વૃત્તની છાપેલી ચોપડીઓમાંથી મનાતી અગવડતા.

—ઘણી ખરી ચોપડીઓમાં પહેલા વૃત્તમાં હરેક સ્થાવર જીવની હદ ફરમાવેલી છે. આવી હદ બાંધવી બહુ ઉત્તમ છે ને કરવાની જરૂર છે, પણ આ વાત કોઈ બીજે પાને બતાવી હોત તો સાફ હતું. કેમકે આ બધો વિસ્તાર વ્રતમાં બતાવેલ છે તેથી ઘણાખરાનું માનવું એમ થાય છે કે વૃત્તમાં આવી મર્યાદા કરવીજ પડે અને તે કરવાનું પોતાથી બને તેમ નહીં હોવાથી વૃત્ત આદરવાનું માંડી વાળે છે, પણ જે લોકોને મોઢ પહેલું વ્રત હોય તેઓએ પાઠ આપો ધ્યાન પુર્વક વિચારીને બોલી જવો, ને જોવું કે તેમાં કયાંય આવી બંધી આવે છે? અ. પ્રમાણે કરણી માત્રનું મૂળ પહેલું વ્રત છે, તે તો હરેક શ્રાવકે પાળવુંજ જોઈએ, આ જગોએ એક પ્રશ્ન થાય છે કે પડીકમણાની અંદર વ્રત બોલે તેથી પહેલું વ્રત બધાઈ ન જાય?

જવાબ—જે પાઠમાં તત્સલતેથી અપ્પાણ્વ વોસ્ત્રી-રામી આવે તેમાં બંધાઈ જાય. આમાં તો મિહામીદુઃકહં—તે જોટું કીધેલું નિષ્કળ થાતે એમ છે માટે આ પદ આજવણું છે તે પ્રમાણે બધા વ્રતમાં સમજી લેવું.

વ્રત બીજું.

નોટ:—[બીજા વ્રતમાં સ્થુલ શબ્દ આવે છે તેની સમજ—
જગતમાં આટલા કારણે અસત્ય બોલાય છે, અર્થાત
એથી અસત્યની ઉત્પત્તિ છે.

ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ—કામરાગ, મોહરાગ,
દ્રષ્ટીરાગ—દ્વેષ, હાંસી, ભય, બુદ્ધિ, કુતુહલ વિકૃતિ—સ્ત્રી-
કથા, ભતકથા, દેશકથા, રાયકથા. રતિ, અરતિ અને નિંદા,
આ દોષે ના વશથી જો સત્ય બોલનાર બોલે છે પરંતુ તે તે
દોષોએ પરાભવેલો હોઇને તે સત્ય પણ અસત્યમાં
ગણાય છે.

ગૃહસ્થ માણસ ઉપલા દોષોની જતના ન કરી શકે
એવો સંસાર સંબંધ છે. જેથી સર્વથા ત્યાગ કરવું એ
દુષ્કર છે. માટે આ અસત્ય સુક્ષ્મ હોઇને તેની યત્ના
કરવાની જરૂર છે]

વીજું અણુવ્રત થુલાડ મુસાવાયાડ વેરમળં.

ત્યાગીને માટે સર્વ પ્રકારનું
દ્રવ્યથી—બુદ્ધિ બોલવાની
બંધી.

ક્ષેત્રથી—આખા લોકમાં.

સ સારીને માટે અમુક પ્રકારે
દ્રવ્યથી—મોટું બુદ્ધિ બોલવાની
બંધી.

ક્ષેત્રથી—આખા લોકમાં.

કાળથી—નવ જીવ જીવે
ત્યાં સુધી.

લાવથી—નવ કોટી. મનથી,
વચનથી, કાયાથી જીવું
બોલવું નહીં, જીવું જો
લાવવું નહિં, જીવું
બોલતાં રહું જાણવું
નહિં.

કાળથી—જીવે ત્યાં સુધી.
પણ પ્રથમ મહાવરો
પાડવા ગમે તેટલો
વખત.

લાવથી—છ કોટી મનથી,
વચનથી, કાયાથી, જીવું
બોલવું નહિ, તેમ
બોલાવવું નહિં.

ફક્ત છ કોટી શા માટે તે પહેલાં જીવમાં જોઈ લેવું.

મોટું જીવું કેને કહેવું તેનો ન્યાય પણ બોલનારને
મોઢથી નહીં, તો તો પછી જેને જેને જે પ્રકારનું જીવું
બોલવાની જરૂર પડે તેને નાનું જીવુંજ ગણે, માટે મોટા
જીવના પણ દાખલા આપ્યા છે.

કનાલિક-વરકન્યાના કામ અર્થે તો મોટું જીવું
બોલવાનું કારણ એ છે કે તેમાં ઘણેટો અનર્થ આજો
જન્મારો પહેાંચે છે, કોઈને કોઈ ખરાબ પાડોશી જીવું
બોલીને ગોતી આપ્યો હોય, કે ખરાબ તોફાન ગોતી
આપ્યો હોય તો તેનું માફું પરિણામ આજો જન્મારો.

સહન કરવું ન પડે, કેમકે તે તો બદલાવી શકાય પણ પરણેતર કાંઈ રદ કરી શકાય ?

આ ઉપર એક રસુજ દાખલો — એક શ્રાવક વૃત્ત પાળવાનો ડોળ કરતો હતો તેના આવો ડોળ જોઈને તેના ઉપર કેટલાક માણસોને બહુ વિશ્વાસ હતો, આસપાસના ગામમાં એક આંધળી કન્યા હતી તેનું સગપણ કરવાને કન્યાના પિતાએ કાંઈ અશા આપી, આ શ્રાવકજીને કહી રાખેલ, પછી તેજ શ્રાવકજીના સનેહીમાં એ કન્યાનું સગપણ કરવાની વાત ચાલવા લાગી. વરવાળાએ આ શ્રાવકજીને વૃત્તધારી જાણી તેના ઉપર વિશ્વાસ રાખીને પુછ્યું કે ભાઈ તમારે તે કન્યાને નજરે જોયેલ છે કે નહીં ? આંખે કાને કાંઈ હરકત નથી ને ? આપણે કાંઈ રંગરૂપની જરૂર નથી. શ્રાવકજીએ જવાબ આપ્યો કે, હા મેંતો જોયેલ છે, તે કન્યાને આંખે કાંઈ નથી, આમ વિશ્વાસઘાત કરી ફેરા ફેરવી દીધાં. પરણીને ઘેર આવ્યા બાદ તેના સાસરીઆએ શ્રાવકજીને કહ્યું કે તમને વૃત્ત ધારી જાણી જુદું કાંઈ કાળે જોલશે નહીં એમ ખાત્રી હોવાથી અમે તમારે ભરોસે આ સંબંધ જોડ્યો, અને કન્યા તો આંખે ખીલકુલ દેખતી નથી, તો આ વખતે તમારું ખીજું વૃત્ત કયાં ગયું ? શ્રાવકજીએ છાતી ઠોકીને જવાબ આપ્યો કે, મેં તે વખતે તમોને જે

શબ્દો કહ્યા, તે બરાબર યાદ રાખ્યા હોત તો મારા ઉપર આવું તદ્દન હડહડતું તહોમત મુકવાનું ભે-
ખમ, તમે ખેડત નહી. મેં ખુલે ખુલ્લું કહ્યું હતું કે
આંખે કાંઈ નથી, એટલે આંખે કાંઈ છેજ નહીં. તો
પછી જ્યાં કાંઈ હોય નહી તે દેખે શી રીતે ? તમે મુર-
ખાઓ મારો જવાબ સમજો નહી તો દેખ કોનો ?
આમ કહી પોતાની નિર્દોષતા સાબીત કરી, પણ તેથી
શું તે કાંઈ નિર્દોષ ઠરે ? તેમાં કપટ યુક્ત જીહ્વા બોલાય
છે. ખુલ્લા જુઠા કરતાં આ વધારે દોષને પાત્ર છે.

આપણે બોલેલા શબ્દો ગમે તેટલા ખુલા હોય,
પણ તે શબ્દોથી આપણે સાંભલનારને શું સમજાવવા
માગીએ છીએ તે ઈરાદા ઉપર સત્ય અસત્ય નહી થાયછે.

ગોવાલીક—ગાય ભેંસ વીગેરે દાર સંબંધી કા-
મમાં. આ મોટકા જુઠાનો જીજી દાખલો છે—કોઈ
દાર કોઈ પ્રકારની ખાગીવાળું હોય અને કોઈને દગો
કરી વેચી મારું હોય, તો તે દાર અને તેનો ખરીદનાર
બન્ને પોતાની હયાતી સુધા દુઃખ વેડે, માટે જે પ્રકાર-
નું જુઠું બોલવાની કોઈને તીર્થ કાળ સુધા દુઃખ સ-
દન કરવું પડે તે પ્રકારનું અસત્ય તે મદદ અસત્ય
ગણાય.

એવા અસત્યનો એક રમુજ હાખલો — એક વૃતધારી તરીકે ગણાવવાનો દાવો કરનાર શ્રાવક પાસે એક લેંસ હતી, તે લેંસ ખીલકુલ દુધ દેતી ન હતી તેથી આ શ્રાવકજીને વૃતમાં ખામી ન આવે, અને તે લેંસ કોઈને ત્યાં જાય, એવું કરવું હતું. પણ—

પરનારીમેં પ્રીત, ચાર પરમેશ્વરકુ લજના;

દેવું કામા ના બને, લોટ ખાના ચાર લરના.

આ ભાઈની ગામમાં ગહુ પ્રતિત હતી, આથી અંદર રહેલી દાનત કોઈ જાણતું નહી, પણ કેવળીથી કાંઈ અજાણ્યું નથી, તે વાત તે ભાઈ તે વખતે કોણ જાણે કેમ વીસરી ગયા હશે. લેંસનું એક ઘરાક શેઠ પાસે આળ્યું. અને શેઠને પુછ્યું કે શેઠ સાહેબ આ લેંસનું દુધ કેટલું? શેઠ તો પોતાને વૃતધારી ગણતા હતા, તેથી મોટેથી કાંઈ બોલ્યા નહી, અને છીપર સામી આંગળી કરી એટલે તે ઘરાક એમ સમજ્યો કે આ છીપર જેટલું તોલમાં દુધ છે, આ ઉપરથી તેણે લેંસ ખરીદી. ઘેર ગયા પછી દુધ લેશ માત્ર દીઠું નહી, એટલે પહેલા ગૃહસ્થને કહ્યું કે શેઠ તમને વૃતધારી જાણી લમારા ઉપર પ્રતિત રાખી અમે લેંસ ખરીદી, તો આવો હગો કરવો તે આપને લાજમ છે કે? મહેરબાન સાહેબ

મારા ઉપર દયા ન આવી તે ખેર, તમારા વૃત્ત સામું
તો જોવું હતું ? શેઠે કહ્યું મેં મારા વૃત્ત ખોળાર સાચ-
વ્યાં છે, મેં પત્થર સામે આંગળી કરી હતી તેનો અર્થ
એટલો કે પત્થરમાંથી દુધ નીકળે તો ભેંસમાંથી નીકળે,
આ કપટ યુક્ત જીવું કહેવાય.

ઘણી વખતે ઢેરોથી અમતોય ઉપજ્યા પછી આવાં ઢોરોને
કસાઈને અગર અનાયને અપાએલાના દાખલાઓ જોવાય
છે, તે મહા અનર્થનું કારણ છે. પ્રથમના દાખલાને આ
દાખલો તદ્દન મળતો છે એટલે વિશેષ વર્ણન કરવાની
કાંઈ જરૂર નથી. કપટ યુક્ત જીવું જોલવું તે વિષના
ઘડાને અમૃતના ઢાંકણ સમાન છે. અમૃતનું ઢાંકણ તે
ઉપરની ણનાવટ છે, અને ઉપરની ણનાવટ ઘણાને જીવ
ખવરાવે છે. પણ ચોક્કસ ધ્યાન રાખવું કે પ્રભુને ઘેર
પોષાંગાઈનું રાજ નથી. કહેલાં કર્મ અવશ્ય ભોગવવાં
પડશે, દેવતાકૃતે તો કપટ કરતાં એટલું અભીમાન
આવે છે કે, તેઓ કોંઈકે આ પરાક્રમીનું કપટ તો
કોઈ દેવમુવા સમર્થ નથી. આંખમાંથી કંઈ કાઢે એમ
જામે તેને દેવતાની કમર ફેરવ્યાં કરું ને કોઈને અણધાર
પણ ન દઉં, પણ તેને ખબર નથી કે ભોગવવા દાખ
આકૃષ્ટ લાગશે.—તેનો એક દાખલો—

એક સુતારે પોતાના ધધાની નિર્દોષ કમાણીથી સંતોષ નહિ સીનતાં, એક ચોરની પુષ્કળ કમાણી જોઈ ચોર સાર્થે સૈયારો કર્યો ને ખાતર પાડવા જવા માંડ્યું. એક વખતે એવું બન્યું કે એક ગૃહસ્થને ત્યાં ખાતર પાડવા જતાં પ્રથમ એક પથરની દીવાલ આવી તે આ ચોરે તોડી, એટલે આડી ખીજ એક લાકડાના પાટીઆંની દીવાલ આવી એટલે સુતારને કહ્યું કે ચાલ હવે તારું કામ આવ્યું, સુતારે તે દીવાલ તોડવા માંડી પણ તોડતાં તોડતાં વિચાર કર્યો કે ફક્ત કાણું પાડવું તેમાં શું? તે તો હરકોઈ પાડી શકે પણ મારે તો એવી કમળ કોરણી કરવી કે જોનારા કોતરનારની કળા ઉપર તાબુબ થઈ જાય: એમ કરી પુલ, સુરજ કાગરા વિગેરે વિગેરે એવી એવી કોતરણી કરીને ફાંકું પાડ્યું. ત્યાર બાદ પહેલા ચોરે કહ્યું કે હું ઘણી વખત અંદર દાખલ થાઉં છું, તો તું પણ અંદર જતાં શીખ. તે સુતારે અંદર પગ ઘાલ્યા અને હજી દાખલ થયો નથી તેટલામાં અંદર એકાએક ખડખડાટ થવાથી તે ધરધણી જાગી ગયો. અને સુતારના પગ દેખી પગ ઝાલીને ખેંચવા મડ્યો. પેલો ચોર સુતાર પકડાઈ ન જાય માટે માથું ખેંચવા મડ્યો. આ પ્રમાણે એક બાબુએથી પગ ખેંચાય, ને એક બાબુથી માથું ખેંચાય. તેમા જો આ સુતારે ફક્ત ફાંકું જ પાડ્યું

હત તો તો એ એ ચનારમાંથી વિશેષ બળવાળો સુતારને
જો'થી કાઢત, પણ જે કળા બતાવવા સાફ કમરકારથી
કરેલ તેમાં સુતારનું શરીર વેરાઈને કટકા થઈ ગયું.

આ દાખલામાં અનીતીનાં કૃણ કૃત બતાવ્યાં છે,
ચોટકુંજ નહી, પણ અનીતીમાં કુશળતા બતાવવાનું
અતી માત્ર ધરાવનારની શી વસ્ત્રે ધાય તે દર્શાવ્યું છે.
આ તો આ ભવની દશા થઈ, પણ પરભાવમાં જે થયે
તે તો બુદ્ધ. માટે કદી કેઈ વખતે કાંઈક લોભને લ-
ઈને કાંઈક અણસમજાઈને લઈને અનીતી કરવી પડે તો
નિત્ર રસથી ન કરવી.

મોમાર્ગિક—આ ચોટકાં બુઠાનો ત્રીજો નમુનો છે.
અને તેનો અર્થ જમીન સંબંધી અમત્ય એવો થાય છે,
અમુક જમીનમાં જો પાડેશીને વાંધો પડે ત્યારે જે
હકીકત જાણ્યા થાય તેથી વિરુદ્ધ દર્શાવવું તે આ પ્ર-
કારનો દાખલો છે.

દોઈની બજારની જમીન થોડા તથા પણ ગેરવાજબી
કરી ખોલવાથી અને બીજો રથજો તેને તેથી ધબાગથી
વચાવે અર્થાત, તોપણ બજારની જમીન બરોબર આવેજ
તરી, અને એવા તો દોઈના મકાનમાં અધાડું રહી આવ,
દોઈના મકાનમાં નહર નહી આવ, દોઈને હવાની હરકત

રહી જાય, તે તમામ પ્રકારની મુસીબતનું માંડું પરિણામ તેમાં રહેનારાઓને વંશપરંપરા ભોગવવું પડે છે. પછી મકાનમાં અંધાઈ દેખી, કોઈ તેમાં રહેનારને પુછે કે તમે બધા સહાય માંદા કેમ રહો છો ? ત્યારે તે બીચારો કહે કે ભાઈ શું કરીયે. ઘરમાં અજવાળું આવી શકતું નથી; તેથી બીનાશ સુકાતી નથી પણ ઘરનાં ઘર મુકી ક્યાં જઈએ ? ત્યારે પુછનારે સવાલ કર્યો કે ઘર બાંધતી વખતે બુદ્ધી રીતે બાંધવાનું ધ્યાનમાં કેમ ન રાખ્યું ? ત્યારે જવાબ મળ્યો કે ભાઈ પાછળનું નવેરું અમારું હતું તેથી જાળી મુકવાનો અમારો હક હતો, માટે આ બહારના ઘર બાંધ્યાં, નહિંતર બીજી રીતે બાંધત. પણ ફલાણા ડોસાએ લાંચ ખાઈને નવેરામાં હક નથી એવી સાક્ષી આપી અને તેની વૃદ્ધ અવસ્થા સાચું જોઈ તેના ઉપર પ્રતિત આવી અને મારું બધું ટળી ગયું. આ વંશપરંપરાનાં આંસુડાં કહેવાય. તે આ પ્રકારનું અસત્યનું પરિણામ.

થાપણમોસો—કોઈએ વિશ્વાસ રાખી સાચવવા માટે કાંઈ થાપણ સોંપી અને પછી ઇનકાર જવું તે મહા વિશ્વાસઘાતનું કામ છે. કહેવત છે કે “ વિશ્વાસઘાતી મહાપાપી ” સસારની ગીલગીચ એવી છે કે આવી બાબતમાં ચોરની મા કાઠીમાં મોં ઘાલીને રૂવે એવું

થાય છે. એટલે આમ કુટાઈ જાય. તે કાઠને કહેવાય પણ નહિ અને કહેવાય પછી નહીં. વખતે પડેલું દુઃખ કાઠને કહેવાની તેની અગર ઓછી થાય છે, પણ આ તો કહેવાય એવું નહીં કહેવાથી કંઈક તો હીવાના બની જાય છે.

મોટકી કુટી સારા-એટલે જે જોડી સાક્ષી ભરવાથી મહા અનર્થ થાય. તેવા પ્રકારની જોડી સાક્ષી. એટલે થોડું નુકશાન થાય તેની જોડી સાક્ષી પુરવાથી પાપ નહિ એમ સમજવાનું નથી. પણ વૃત્ત આદરવું તે કાંઈ પાપની બાંધી કરવાનું નથી. પાપની બાંધી કરનાર તો કાંઈપણ પ્રકારની જુડી સાક્ષીમાં આવી શકેજ નહિ અહીં ખુલાસો કરવાની જરૂર રહે છે કે કાંઈની અંદર સોગત ઉપર અપ્રિયારી નહીં જે પુછપાછ થાય છે તેને વ્યવહારીક બાબતમાં સાક્ષી કહે છે. જે મહત્તી શબ્દનો એવો હુંકા અર્થ તેવો હોય તો પછી મોટો ગજબ લગાડવાની જરૂર નથી. તે બાંધી પડપુઝમાં લેગ માત્ર અમલ્ય વહવું તે સર્વ મોટકી કુટી સાબર ગણાય. આ જગોએ શાખ શબ્દ બહુ બંદોબાસ જગમાં બપડેલ છે. કાંઈ ગમે તેની સાધારણ બાબતમાં અનુભવન આપવું તે સાક્ષી ગણાય છે.

દાખલો—જે નીચા નળે હેલ્ડ શ્રદ્ધાને મેર પ્રમા ત્યાં તે શ્રદ્ધાને દેખાતી નોકમે જમવા બેસવાનું કહ્યું. તે માણસે

(ફક્ત વ્યવહાર અર્થે અને જમવા નહિં એસવાની મતલબથી બીજે કોઈ કારણે નહિં) ગય મારી કે હું જમીને આવ્યો છું. ને બીજે માણસે તે વાત મજબુત કરી, તો આ પણ કુડી શાખ કહેવાય. પણ મોટકી નહિં; પરંતુ તેમ બોલવાથી પણ કોઈને મહા નુકશાન થાય તેમ હોય તો પછી તેટલા શબ્દો પણ મોટકી કુડી શાખમાંજ ગણાય. ઉપરના પાંચ નમુના આખ્યા એટલે કાંઈ એ પાંચ પ્રકારનું અસત્ય એજ આવૃત્તમાં તજવાનું છે એમજ સમજવાનું નથી. જેમ માલનું ગાડું ભર્યું હોય તેમાંથી નમુના તરીકે ફક્ત એક મુઠીજ બતાવાય, તેમ આ પાંચ તો મોટા બુઠાનાં નમુના બતાવ્યા પણ એવા એવા અનર્થ જે જે વાણીમાંથી ઉત્પન્ન થાય તે સર્વ પ્રકારની વાણી બોલવાથી તે વૃત્તનો ભંગ થાય. એટલા માટે આ વ્રતના પાઠમાં ઇત્યાદી મોટકું બુઠું બોલવાનાં પરચખાણુ શબ્દ વાપરેલ છે.

જાવજીવાણ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં--
એ કરણે કરી. તિવિહેણં-ત્રણ બેગે કરી. નકરેમિ--
એ કરું નહીં. (બુઠું બોલવું નહીં.) નકારવેમિ-એ
કરાવું નહીં. (બીજા પાસે બુઠું બોલાવવું નહીં.) મણસા-
મને કરીને. વયસા-વચને કરીને. કાયસા-કાયાએ

કરીને. એટલે ત્રણ ભેગ ને બે કરણ $3 \times 2 = 6$ એમ
છ કોટીએ પચ્ચાણ.

एवांवीजायुल—એવા બીજા મોટા. મૃષાવાદ—જુહું
બોલું તે. વેરમણ—તજવાના. વૃતના—વૃતના. પંચઅર-
આરા—પાંચ અતિચાર. જાણીયવા—જાણવા. નસમા-
યરિવા—(પણ) આદરવા નહીં. તંજહા—તે જેમ છે
તેમ. તેઆલાડ—તે કહું છું.

મુળ દ્રવ્યધકીમાંજ એવા પ્રકારની મર્યાદા કરી છે કે
હવે કાંઈ આગાર રાખવાની જરૂર રહેતી નથી. દ્રવ્ય,
ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ પહેલાં વૃત પ્રમાણે.

તેના પાંચ અતિચાર.

સહસ્સામર્યાણે—કાંઈ છવને ધારકો પડે તેવી
વાત કરવી નહીં.

હવે જે વાત સાચી હોય પણ જો ધીમે ધીમે
અવે વિગતસર કહેવામાં ન આવે, તો તેમાંથી વચ્ચે
કાચા હંચાના માણસને ગાંડુ ભયંકર અસર થાય; માટે
તેવા અનર્થ ઉત્પાદક દૃવ્યને જુહું તે નહીં પણ લગભગ
જુહું જેવું અનર્થકારી એટલે અતિચાર રૂપે ગણ્યું.
કહેવત છે કે—

ખાડાંને ખાડું કહે, વસમાં લાગે વેણ,
ધીમે ધીમે પુછીએ, કેમ ગયાં તમ નેણ.

સ સારમાં સાઈ માહું તો બન્યાજ કરે છે, અને
ગમે તેવા અકરે કાળના બખરહોય તે પણ આખ્યા વગર
છુટકે નહી. પણ તે વિગતથી રીતસર બખર આખ્યા
હોય તો ઓછું વસમું લાગે. તે વિષે એક વાત.

એક સારી સ્થિતિનો ગરાસીયો જરા નબળી
સ્થિતિમાં આવી ગયો, તેથી બહાર દેશ કમાવવા ગયો.
કેટલાંક વર્ષ વિત્યા બાદ તે ગરાસીયાનાં ઘરનાં બધાં
માણસ મૃત્યુ પામ્યાં એટલુંજ નહીં પણ મિલકત બધી
નાસ પામી, ફક્ત એક નોકર રહ્યો. તે નોકર પોતાના
શેઠને શોધવા નીકળ્યો, કેટલોક વખતે શેઠ મળ્યા, હવે
શેઠને જો એકદમ બધા પાયમાલીના બખર આપે તો
શેઠના ત્યાંજ બાર વાગી જાય, માટે નોકરે કેવી યુક્તિ
કરી તે સાંભળો.

શેઠ પુછ્યું કે—ભાઈ ઘર આગળ સહુ છે તો સારી
પેઠે ને.

નોકરે જવાબ આપ્યો—સહુ છે તો સારી પેઠે એમ
કુશલ પણ...એમ કહીને જરા
અટક્યો.

એટલે ગીરાસીયો સોગન આપીને અચકાયાનું કારણ પુછ્યું, એટલે તેણે કહ્યું કે પણ તમારો પાળેલો કુતરો મરણ પામ્યો.

ગીરાસીયો—અરે મારો વાઘ જેવો કુતરો કેમ કરતાં મરણ પામ્યો ?

નોકર—તમારી ઘોડીના હાડકાં ખાઈને.

ગીરાસીયો—(અમકીને) અરે, દેવતાઈ ઘોડીને શું થયું ?

નોકર—ચંદી વગર.

ગીરાસીયો—અરે આ શું ગજળ ? ચંદીના ઠોઠાર ભરી ગયો હતો તેનું શું થયું ?

નોકર—ડોશીના કારજમાં ખલાસ.

ગીરાસીયો—અરે ! મારાં પુત્ર્ય માતૃશ્રીને શું થયું ?

નોકર—કુમાર સાહેબના વિરહથી જુરી જુરીને.

ગીરાસીયો—શું કુમારનું પણ તેમજ થયું ? તે શી રીતે ?

નોકર—ધાવળ વગર.

ગીરાસીયો—અરે શું તેની મા પણ ગુજરી ગઈ તે શાથી ?

નોકર—કોલેરા મનાથી.

ગીરાસીયો—ત્યારે હવે રહ્યું કોણ ?

નોકર—આ તમારી સેવામાં હાજર છે તે સેવક.

ગીરાસીયો—પણ તું તો આંહી છે ? તો મકાન મિલકત
વીગેરે કોને સોખ્યાં ?

નોકર—બધે ઠેકાણે લાલબાઈ લાગી ગઈ.

આ પ્રમાણે સર્વ પ્રકારની પાયમાલી કમેકમે સંભ-
ળાવવાને બદલે બધું સાથે સંભળાવ્યું હોત તો કેવી માઠી
અસર થાય ?

રહસ્યામર્યાદા—કોઈની ગુહ્ય વાત ખુલ્લી કરવી નહિ.
આપણને કોઈએ પોતાની ગુપ્ત વાત કરી હોય, તે
પ્રથમ તો આપણે ખુલ્લી નહિ કરીએ તેવા ભરોસાથીજ
કીધી હોય, છતાં જો તે ખુલ્લી કરવામાં આવે તો વિ-
શ્વાસઘાત કહેવાય. વળી તે વાત જો બહુ નામોશી
ભરેલી હોય તો બહુ લાગણીવાળું માણસ વખતે આપ-
ઘાત કરે, તો મનુષ્ય હત્યાનું પાપ લાગે.

સદારમતમેષ—પોતાની સ્ત્રીની વાત ખુલ્લી કરવી
નહિ. આ શબ્દોમાં સ્ત્રીઓએ “ સમરથારમતમેષ ” શબ્દ
બોલવો જોઈએ.

આગલા અભિયારમાં આવી ગયું કે કોઈની ગુહ્ય

વાત પ્રકાશમાં ન લાવવી છતાં આ અતિચાર જુદો લખવામાં એક અતિ ઉત્તમ વ્યવહારીક શિક્ષણ મળે છે. દરેક પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીને અને સ્ત્રીએ પોતાના પુરૂષને પર ગણવાના નથી. એવું વ્યવહારીક બંધારણ હોય, એમ આ અતિચારથી સિદ્ધ થાય છે, કેમકે બંનેની સમૃદ્ધિ, સુખાકારી, લાજ, આખરૂં, ફરજંદ, મિલકત બધું સંચાઈજ હોય છે, કોઈ સ્ત્રી એમ નહિ કહે કે આ મકાન મારા ધણીનાં છે. પણ મહારાં છે—એમ કહે છે. અને તે સ્ત્રીનો હરકોઈ દાગીનો પુરૂષ પોતાનો છે એમ કહે છે. એટલે કોઈના મર્મ જોલવાની ના પ્રથમના અતિચારમાં કદી, પણ સ્ત્રી પુરૂષ તે કોઈ નથી, પણ પોતાનું અંગ માની, એક જીવંતના મર્મ જોલવા માટે તો આગલા અતિચારથી બાદ આવે નહિ; માટે આ અતિચાર જુદો લખ્યો છે કે, કોઈ સ્ત્રીએ પુરૂષના— કે પુરૂષે પોતાની સ્ત્રીના (જે કે પર નથી તે જાણી) મર્મ જોલવો નહિ. આટલું છતાં કેટલા બધાં હંપતી કુસંપથી રહે છે ?

મોસાંવયસં—જોડો ઉપદેશ કરવો નહિ. ઉપદેશ કરવો તે ઉશ્કેરણી છે.

દાખલો—એક સરકારે સામાં સરકરના રસુર્સામદ્

ખજાવનારને પકડ્યો, અને સજા કરવા માંડી, ત્યારે તે ખજાવનારાએ કહ્યું મને શા માટે મારો છો ? હું કદી તમારા સામે હથીયાર ઉંચકતો નથી. ત્યારે તેને કહેવામાં આવ્યું કે તું હથીયાર ઉંચકતો નથી તે ખરું, પણ તું રણુશીંગડું ખજાવીને લડવાની ઉશ્કેરણી કરે છે તે કાંઈ જેવો તેવો ગુન્હો નથી.

કુદલેહકરણે-કુડા (ખોટા) લેખ કર્યા હોય. આ અતિચારમાં પણ ખડુ ખૂબી છે.

અતિચાર તે કાંઈક અલ્પ દોષ છે તે અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે. ઉપલક્ષ વિચારથી અભયખી થયા વગર રહેશે નહિ કે ખોટા લેખ કરનારને અહીંના વ્યવહારી કાયદા કરતાં ધાર્મિક કાયદા ખડુ આકરા હોય છતાં આ કૃત્યને ક્રૂર અતિચારમાં કેમ ગણેલ હશે ?

ધાર્મિક કાયદા વધારે આકરા હોય તેનો ખુલાસો.

અહીંનો ગુન્હો કયો હોય છતાં પૂરાવો ન હોય કે અચાવ કરતાં આવડે તો ખચી જવાય, પણ આવા કાંઈ પુરાવાની જરૂર પડે નહીં. વળી કોઈ એક ખકરીને મારે, તે ખકરીનો ધણી ફરીયાદ કરે તોજ ગુન્હો ગ-

ણાય, અને તે પણ બકરી તો ધણીઆતું પ્રાણી છે તો, પણ નિધણીઆતાં પ્રાણીને મારવામાં અહીં તો કાયદો લેશ પણ ગુન્હેગાર ગણતો નથી. પણ ધાર્મિક કાયદો તો ગુન્હો કરવાનો આગામ અંતરમાં માત્ર ધાયે; ત્યારથીજ ગુન્હેગાર ગણે છે, એટલે ધાર્મિક કાયદો એવા બારીક છે, કે જે દૃત્યને વ્યવહારીક કાયદો ગુન્હો ન ગણે તેને પણ ધાર્મિક કાયદો તો વૃત્તિ, કૃતિ અનુસાર ગુન્હો ગણેજ. એવાં ઘણાં કૃત્યો છે કે જે વ્યવહારીક બાબતમાં ગુન્હો નથી ગણાતાં પણ ધાર્મિકમાં તો ગુન્હો ગણાય, પરંતુ એણું તો એક પણ કૃત્ય નજ હોય કે જેને વ્યવહારીક કાયદો ગુન્હો ગણે, અને ધાર્મિક કાયદો ન ગણે. જે અમ શયું હોય તો પછી ધાર્મિક કાયદાની બારીકી શું? આ પ્રમાણે જે કૃત્યથી વ્યવહારીક કાયદાથી દેટલાક માણની જેલ મળે તે કૃત્યને ધાર્મિક કાયદો માત્ર અનિવાર્યરૂપે ગણે તે કંઈ રીતે વાસ્તવીક લાગતું નથી. પણ શ્રીવિતરાગના માર્ગમાં તો જે કૃત્ય જેટલે દરજ્જે જોપને પાત્ર હોય તેટલોજ દોષવાન તે કૃત્યને ઠરાવે છે. “બીલગના ચારને ફાંસીની સજા” શ્રીવિતરાગ માર્ગમાં હોયજ નહીં. જે કૃત્ય નહીં કરવાની પ્રવિગ્ધા કરી છતાં તે કૃત્ય કરે તો પછી અનિવાર્ય કહેવાયજ નહિ, ત્યારે પછી અનિવાર્ય કેમ થાય? જેલમાં

જનું પડે એવો લેખ ઉપયોગમાં લીએ તે તો મોટકી કુડી શાખમાં ગણાય એટલે તે અણાચારજ ગણાય, પણ તેવો લેખ લખ્યો, (હવે જો કે તે રજી કરવાની મતલબથી લખ્યો છે.) છતાં વખતે કોઈ બોધ દેનાર મળી આવે તો પછી તે રજી કરવાનું માંડીવાળનું મન થાય કે નહિ? અને આ પ્રમાણે તે લેખ રજી કરવાનું માંડીવાળે તો વ્યવહારીક કાયદો તેને બીલકુલ હોષમાં ગણે નહીં, ત્યારે શું ધાર્મીક કાયદો તેને બીલકુલ હોષમાં ગણે નહીં? ના, એમજ જો તે જનું કરે તો પછી ધાર્મીક કાયદાની ખારીકી શું? ત્યારે શું? જે કૃત્ય ખરેખર કર્યું નથી પણ જે કૃત્ય કરવાની તૈયારીજ થઈ છે, તેવી સ્થિતિમાં ગુન્હો કર્યાનું ઠેરાવવું? આવી પોલ પણ કાંઈ વિતરાગી કાયદામાં હોય કે? નહીંજ. માટે જોટો લેખ જો કે લંદો રજી ન કરે પણ કયો ત્યારથી અતિચાર તો થઈ ચુક્યો; અને જો તેનો ઉપયોગ કરત તો અતિચાર નહીં પણ અનાચારજ કહેવાત.

માચું બોલવું સહેલું કે જીઠું બોલવું સહેલું ?

દેખીતી રીતે જીઠું બોલવું સહેલું લાગે છે, પણ જરા ઉંડો વિચાર કરતાં માલુમ પડે છે કે જીઠું બોલવામાં કેટલીક રચના કરવી પડે છે, એક જીઠું માટે ઘણાં જીઠું ગોઠવવાં પડે છે, અને સત્ય બોલવામાં લેશ માત્ર ગોઠવણ કરવી

પડતી નથી, વળી કુદરતી વેગ સત્યની તરફ છે; કેમકે
અમે તેવો જુઠા બોલો. માણસ હોય તો પણ આખો
દિવસમાં જુઠાં વેણ કરતાં સાચાં વેણ તેને અવશ્ય
વધારે બોલવાં પડે છે. કેમકે જુઠું તો કાંઈ પોતાનો
સ્વાર્થ હોય ત્યારેજ બોલવું પડે છે; માટે જે કૃત્યો વધારે
વખત થાય તે કુદરતી છે અને તેથી વિરુદ્ધનું કર્તવ્ય
કૃત્રિમ છે. એ ઉપર કહેલા પાંચ અતિથાર માંહેલાં જે
કાંઈ અતિથાર લાગ્યા હોય તો તસ્સમિચ્છામિદુકઃ—
તે બોલું કરેલું નિષ્ફળ થાશે.

વ્રત ત્રીજું.

નોંદ—ત્રીજા વ્રતમાં સ્થૂત શબ્દ આવે છે તેનું પ્રયોજન—
બધી ચોરી ચાર જાતની છે ૧ સ્વામીની. ૨ જીવની.
૩ ગુરુની, ૪ નિર્ધરની

૧ સ્વામીની—જોનું, રૂપું, બાંકપાત્ર આદિ જે જેની
માલીફાનાં હોય તે માલિકની રજા વિના
લેવાય તે ચોરી સ્વામીની કહેવાય.

૨ જીવની—મનન-જીવ મરીન-કળા, ડાળ, બીજ, તી-
નેરમાં હા છે, એ જીવો પોતાને હેન

બેદન કરવાની રજા ન આપે અને જો કરે
તો ચોરી લાગે

૩ ગુરની—જે કાર્ય કરવા ગુરએ મનાઈ કરી છે, તે
કાર્ય પ્રછન્નપણે કરે અથવા કોઈ પણ રીતે
કરીને ગુરની આજ્ઞાનો ભંગ કરે તે ચોરી
કહેવાય.

૪ તિર્થકરની—આધાર્કર્મી આદિ જે દોષો ટાળવા
તિર્થકર મહારાજે શ્રમણ, શ્રમણી, શ્રાવક,
શ્રાવિકાને દુરમાવેલું છે, તે દોષોનું જો સે-
વન કરે તો ચોરી કહેવાય.

આ ચાર પ્રકારની ચોરી સર્વ વૃત્તી ટાળી શકે.
જ્યારે ગ્રહસ્થ ખીજ ત્રણ પ્રકારના અદત્તની યતના કરી
પ્રાપ્ત રીતે—સ્વામી અદત્ત ટાળવા નીયમ કરે આટલા
માટે સ્થુલ શબ્દ યોજાયેલો છે]

ત્રીજું અણુવ્રત—ત્રીજું ઓછું (સાધુના મહાવ્રતથી
ઓછું.) થુલાડ— મોટું. (ખીજ જગતના જીવો સાથે
સરખાવતાં મોટું) અદિનાદાણાડ—અદત્તા દાન, અણુ-
દીધેલું લેવાથી. વેરમણ—નિવર્તું છું. ત્રીજા વ્રતનો જે ભંગ
કરે તેને ખીજ વ્રતનો ભંગ કરવોજ પડે. ત્રીજું વ્રત
ચોરીનું છે, પણ ચોરીની ઈચ્છા કરવી તે તો હલકા
વર્ણને હોય, ઉચ્ચ વર્ણને તો વગર આજ્ઞાએ કોઈ ચીજ

લેવી તેથીજ ત્રીજાનો લાંગ થાય છે. જે વ્યભિચાર કરવાની મના તો હલકા વર્ણને થાય, પણ ઉચ્ચ વર્ણને તો દ્રષ્ટી તેવી કરવી તેજ લાગેછે. ઘોડા, ગધેડા, જાડેર રસ્તા ઉપર ગલીથી કરે, પણ કાંઈ કોઈ વધી જારીપર કરે ? તેમ શ્રાવકો તો સુલેકના અમલદાર છે માટે તેમને તો વગર આજ્ઞાએ કોઈ ચીજ લેવાનીજ મના છે.

ત્યાગીને

દ્રવ્યથી—અણ હીધેલી ચીજ
લેવી નહિં.

ક્ષેત્રથી—આખા લોકમાં.

કાળથી—જાવ જાવ જાવે
ત્યાં સુધી.

ભાવથી—નવ કોટી. મનથી,
વચનથી, કાયાથી ચોરી
કરવી નહીં, ચોરી
કરવની નહિં, ચોરી
કરનાં રૂઢું જાણવું
નહિં.

સંસારીને

દ્રવ્યથી—મહત્વતા વાળી
ચીજ અણ હીધી લેવી
નહિં.

ક્ષેત્રથી—આખા લોકમાં.

કાળથી—જાવે ત્યાં સુધી.
પણ પ્રથમ મદાવરો
પાડવા ગમે તેટલો
વખત.

ભાવથી—છ કોટી મનથી,
વચનથી, કાયાથી, ચોરી
કરવી નહિં, તેમ
કરવવી નહિં.

સ્વાતરચ્છાણી-ખાતર પાડીને લેવું. ગાંઠડી છોડી-
ગાંસડી છોડીને લેવું. તાલુપરકુંચીફકરી-કોઈનું તાણું
ખીણ કુંચીએ ઉઘાડીને લેવું. પઢિવસ્તુ ધણીયાતી જાણી-
પડેલી ચીજ પણ ધણી કોણ છે તે જાણમાં હોય તે
ખપે નહિ. ઇત્યાદીક મોટકું અદત્તાદાન લેવાના
પક્ષસ્થાન-એ વગેરે જાતની ચોરી મોટી કોઈની રજા
સિવાય લેવું તેના પચ્ચખાણ. (તેમાં નીચે મુજબ
આગાર મુકેલો છે.) સર્ગા સંબંધી તથા વ્યાપાર સં-
બંધી ન મરમી વસ્તુ ઉપરાંત-સગાની, સંબંધીની, વેપા-
રમાં વાનગી નમુનાની તે સરવે પણ ભરમ વિનાની
વસ્તુ (એટલે એવી હલકી કે જે લેતાં કોઈ ચોર ઠરાવે
નહિ કે ઠપકો આપે નહી.) તે સિવાય ખીણ ખધી
વસ્તુઓ.

વિશેષ ખુલાસો કોઈ કોઈ છાપેલી પ્રતમાં એમ
છાપેલ છે કે સર્ગા સંબંધી, વેપાર સંબંધી, અને
નિભર્મીનો આગાર આ પ્રમાણે ચાર આગાર રાખે તો
પછી વૃત રહુજ ક્યાં ને, ભાંગે શી રીતે ?

સર્ગાનું ગમે તે લઈ લેવાથી જો વૃત ન ભાંગે તો
માલ મીઠકત સંબંધી વાતમાં અહીંના રીવાજ પ્રમાણે
સહુથી નજીકના સંબંધમાં સ્ત્રી-હવે તેનો કાંઈ દાગીનો

તેની માફીની વગર ઉઠાવી લેવાથી, જો તે દાદ માગવા ઇચ્છે તો, વ્યવહારીક કાયદેથી સજા થાય કે નહીં? તો પછી અગાઉ કહેવાઇ ગયેલ છે કે જે બાબતમાં વ્યવહારીક નીતિનો કાયદો સજા કરે તે બાબત ધાર્મિક કાયદો માફ કરેજ નહીં. તેજ પ્રમાણે સંબંધીનું અને તેજ પ્રમાણે વેપારમાં ઓછું હીએ અને અધીકું હીએ તો સજા થાય, અને હીવાસળીની સળી જેવી તકન દીંમત વસરની ચીજપણુ અલગણ્યાની કે વેપારના કામ વગર લેવાથી સજાને પ્રાપ્ત થાય છે; માટે તે ચાર છુટ હોયજ નહીં, પણ છુટ તો એવી છે કે સગાંની, સંબંધીની, વેપારમાં અને તે બધી પણ નજીવી ચીજ હોય અને અજાણતાં આવી ગઈ હોય તોજ છુટ અને તે નજીવી પણ સગાંની, સંબંધીની, કે વેપારનીજ હોવી જોઈએ. ગમે તેની નહીં.

નજીવી એટલે કેટલી દીંમતની ?

આ વાત નહીં ન હોય તો પછી જેને જેટલી દીંમતની ચીજનો ખપ પડે તે નીશર્મિ ગણે, પણ એ કાંઈ દીંમત ઉપર આધાર નથી જે ચીજ લેવાની વાત તેનો પછી વદે, તે આદમાં ન આવે તે નિશર્મિ ગણાય. જે મરુત્તનો નીજ લેવાય તે માણસ તે ચીજને

કેટલી મહત્વતાવાળી ગણે છે તે વિચારવાનું છે. એક બાળકની કોડી લેવાથી (ધનવાનનું ધન લીધેલ હોય તે કરતાં) તે બાળકને વધુ વસમુ લાગે; માટે તે વખતે કોડી નિભર્યાં નહીં. અદત્તાદાન લેવાના પચ્ચણ-અણુ લીધેલું લેવાની ખંધી, ચોરી કરવાની ખંધી. જાવજીવાણ-જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહ-એ કરણે કરી. તિવિહેણ-ત્રણ જોગે કરી. નકરેમિ-ચોરી કરે નહીં. નકારવેમિ-ખીજા પાસે ચોરી કરાવું નહિ. મળસા--મને કરીને. વયસા--વચને કરીને. કાયસા--કાયાએ કરીને એ કરણ અને ત્રણ જોગ. ૨x૩=૬ એમ છે કોટીએ પચ્ચણ. એવા ત્રીજા થુલ-એવા ત્રીજા મોટા. અદત્તાદાન--અણુલીધેલું લેવું. ચોરી કરવાના. વેરમણંત્રતના--તજવાના વ્રતના. પંચઅર્યારા--પાંચ અતિચાર. જાળીયવા--જાણવા. નસમાયરિવા-પણ આચરવા નહિ. તંજહા-તે જેમ છે તેમ. તેઓડું-તે કહ્યું.

નોંધ--[ચોરીના શાસ્ત્રકારોએ નીચે પ્રમાણે પ્રકારે કહ્યા છે. ૧ ચોર સાથે મળવું. ૨ ક્ષેમ કુશળનું પુછવું. ૩ સંજ્ઞા પદ્ધતી કરવી. ૪ ચોરીનું ધન સંતાડવું. ૫ જગ્યાઓની ફાડ વિગેરે તપાસવી. ૬ ગલી કુચીનો રસ્તો

ખતાવવો. ૭ ^{શયાદિ} _{પચારી} આપવી. ૮ ચોર ચાલેલો હોય તેના પગની નીશાની ટાળવા માટે પ્રયત્ન કરે ૯ વિશ્વામો આપવો. ૧૦ પાદ પતન કરે. ૧૧ આસન આપે. ૧૨ ચોરને છુપાવે. ૧૩ ચોરને મિષ્ટાન આપે. ૧૪ તેલાદીકથી મર્દન કરે. ૧૫ રસવતી કરવાનાં સાધન આપે. ૧૬ પીવાને શીતળ પાણી આપે. ૧૭ ચોરી કરવાનાં સાધનો આપે.]

તેનાહટે—ચોરની ચોરેલી વસ્તુ ખરીદી હોય, ચોરની ચીજ આપણે તો જોકે કીમત આપીને લીધેલ હોય; તો પણ જો તે ચીજનો માલિક આપણા ઘરમાં તે ચીજ દેખે તો આપણને ચોર સમજે. વળી સ્થાનીક કાયદામાં ચોરાઉ ચીજની આપેલી કીમત પાછી ન મળે અને સજા થાય તથા આળસુ બન્ય.

ચોરાઉ ચીજ સમજવી શી રીતે ?

જો ચીજ તેની સાધારણ કીમત કરતાં બહુ ઓછે મળે તે ચીજ ચોરાવ હોવાનો બહુ સંભવ છે, માટે આછી કીમતે ખરીદ કરવાની ત્રણવાળા છવ આ પ્રકારના શુદ્ધામાં બહુધા આવે, તેવી ત્રણ વગરના છવ આગ્યેજ એવા શુદ્ધામાં આવે એમ સંભવ રહે છે.

તજ્જર વડગે—ચોરને ચોરીના કામમાં મદદ કરવી તે.

વિરુદ્ધરજાફકમે--રાજાએ જે કામ કરવાની મના કરી હોય, તે કરવું તે ત્રીજો અતિચાર. ૧

રાજાનો થયેલો હુકમ ગમે તેવો પ્રતિકુલ હોય તો પણ તે પાળ્યા બાદ તે બાબત વિનંતી કરવી. અહાહો? રાજ્યલક્ષ્મી રહેવાનું કેવું ઉત્તમ પ્રકારનું શિક્ષણ? આમાં રાજ્યદ્રોહી ગુન્હાને કયાં અવકાશ મળે છે? જો જોનો પ્રભુના હુકમને માન્ય કરીને વર્તે તો તેઓની રાજ્યમાં કેટલી પ્રતિષ્ઠા વધે? આવાં જૈન ધર્મનાં ફરમાન છે, એમ માની એક અમલદારે એક જૈન પત્રકારને પત્રકાર તરીકે જોઈ ઇત્તા જામીન દેવામાંથી મુક્ત કર્યો હતો એમ સાંભળ્યું છે, પણ પાછળથી ખુદ જૈનોથીજ આ દેખી શકાયું નહોતું એવી અફવા ચાલી હતી.

કુદતોલે—કુદમાળે—કુડાં તોલાં કુડાં માપ રાખવાથીજ અતિચાર લાગે ને વાપરવાથી અણુચાર થાય છે; કેમકે વધારે માલની કીમત અણુદીધેલી લીધી છે. આના ખુલાસામાં ઘણું લખાય તેમ છે, પણ તે સર્વે ખુલાસો બીજા વ્રતના “કુડલેહકરણ” બોલમાં આવી જાય છે.

તપદિસ્વગવવહારે--હલકી અને ભારે ચીજ સેજ લેજ કરીને આપે અથવા જતાવે કાંઈ ને આપે કાંઈ.

આવા ગુન્હાને ક્રૂર અતિચાર કેમ કહ્યો હશે ? અણ્ણ-
ચાર કેમ નહીં ? એવો પ્રશ્ન ઉપલક્ષ દ્રષ્ટીએ નજર
કરતાં આવે છે, પણ અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે કે જેવો
ગુન્હો એવી સત્તા. જો એક ચીજની અંદર અનેરી
ચીજ લેખવી મુળ ચીજ તરીકેજ લેખવાયથી
ચીજ વેચે તો અતિચાર નહિ, પણ તેજ ચીજમાં ક-
લકી નાંખીને વેચે તો અતિચાર.

ઉઘા ચામાં હલકો ચા નાંખે તો ત્યાંજ અતિચાર,
પણ ચાને બદલે ણીજું કાંઈ નાંખે તો અણ્ણચાર.
કેમકે વેચતી વખતે ચા કહીને વેચાય છે. એવાં
ત્રીજા વૃત્તમાં જે કાંઈ પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો
તત્સંમિચ્છામિદુષ્ટં.

✽

ચોથું વ્રત.

નોટ:—[ચોથા વ્રતમાં સ્તુતિ વિશેષણનું પ્રયોજન.

પાંચ હંદિના ગન્ધ, રૂપ, રસ, ગંધ, અને સ્પર્શ એ
પાંચ વિષય છે.

૧. આતેંદિના—સ્તુતિ, સ્તુતિને ને મિત્ર એ વખતે તેને
રાગ-દ્વેષ એ બંનેએ મુજબ જ તે ગમતા
ને અમુગમતા એવી રીતે (૧૨)

૨. ચક્ષુષંદ્રિના—કાળો, લીલો, રાતો, પીળો, ઘોળો, એ પાંચ તેને સચેત, અચેત, ને મિશ્ર એ ત્રણ ગુણતાં પંદર તથા રાગ, દ્વેષ એ બેથી ગુણતાં ત્રીસ તે ગમતાં ને અણુગમતાં એ રીતે (૬૦)

૩. ઘાણેદ્રિના—સુરભિ ને દુરભિ એ બંનેને સચેત, અચેત ને મિશ્રથી ગુણતાં છ તથા તેને રાગ, દ્વેષ બંનેથી ગુણતાં બાર તે ગમતાં ને અણુગમતાં એ રીતે (૨૪)

૪. રસેદ્રિના—તીખો, કડવો, કસાયલો, ખાટો, મીઠો, એ પાંચ તેને સચેત, અચેત, મિશ્ર એ ત્રણથી ગુણતાં પંદર તથા તેને રાગ-દ્વેષ એ બેથી ગુણતાં ત્રીસ તે ગમતાં ને અણુગમતાં એ રીતે (૬૦)

૫. સ્પર્શેદ્રિના—સુંવાલો, ખરખરો, ભારે, હલકો, લુખો, ચોપડ્યો, ઊનો, ટાઢો એ આઠ તેને સચેત, અચેત, મિશ્રથી ગુણતાં ચોવિસ તથા તેને રાગ-દ્વેષ બંનેથી ગુણતાં અડતાલીસ તે ગમતાં અને અણુગમતાં એ રીતે (૮૬)

ઉપર પ્રમાણે શ્રોતેદ્રિના ૧૨, ચક્ષુષંદ્રિના ૬૦, ઘાણેદ્રિના ૨૪, રસેદ્રિના ૬૦, સ્પર્શેદ્રિના ૮૬ એ પ્રમાણે કુલ વિષયના ૨૫૨ બેઠ થાય છે.

ભાવાર્થ—પાંચ ઈંદ્રિયા ત્રેવિંશ વિષય અત્રે બસો બાવન વિકારો એ સર્વનો ત્યાગ પવિત્ર આત્મા મુતી મહારાજથીજ બની શકે છે. તે સંસારીથી પાળવું મુશ્કેલ છે જેથી સ્થુલ શબ્દ યોગ્યયેલ છે.]

ચોથું અણુવ્રત થુલાડ મેહુણાડ વૈરમણ—ચોથું ઓછું સાધુના વ્રત કરતાં ઓછું. તે મોટકા મૈથુન સેવવા થકી નિવર્તું છું. (દુર રહું છું)

આ વ્રત બહુ મોટું છે છતાં આ વ્રતને માટે મુળ શબ્દાર્થનો વિચાર કર્યા વગર એવી અંધાધુની ચાલે છે કે આ વ્રત ૬૦ વરસે પણ થોડાજ અંગીકાર કરે છે, અને તેથી નાની ઉમરે તો આ વ્રતનું નામ-સાંભળતાંજ છાતી ઠેકાણે રહેતી નથી. અજ્ઞાન માણસો પોતાનું ગમે તેમ ચંલવે, પણ જે સમજી માણસોએ આ વ્રતની વ્યાખ્યા પુરેપુરી વિચારી આ વ્રત આદર્યું હોય તે માણસોને જો ફરજદ થાય તો પછી તેના ઉપર વ્રત તોડ્યાનું કે અનીતિનું તહોમત મુકે છે, માટે આ અજ્ઞાન દિશા ટાળવાની જરૂર છે. ચોથા વ્રતમાં—સદારસંતોસિણ અવસેસંમેહુણં વિહંના પચ્ચાણ—એટલે જે પોતાની પરણેલી સ્ત્રીથીજ સંતોષ માને, અને બીજા ટોઇની સાથે મૈથુન સેવવાનું પરચ્યાણ કરે તેનું

ચોથું વ્રત લેશ માત્ર અપુર્ણ નથી; તેમ આગારીક પણ નથી. આ પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રી ઉપરાંતનાં પરચ-આણનેજ જ્યારે ચોથું વ્રત ગણાય છે, તો પછી તેમાં આગાર હોય એમ બોલવું તે શ્રાવકનું તો રહ્યું પણ માણસાઈનુંજ લક્ષણ નથી, અને પોતાની સ્ત્રીના પણ પરચાણ લેવાં તે તો ચોથા વ્રત ઉપરાંત એક ઉત્તમ પ્રકારની તપસ્યા છે; કેમકે શ્રી ભગવંતનું ફરમાન છે કે બ્રહ્મચર્ય સમાન કોઈ તપ નથી. કેટલાકની સમજણ એવી હોય છે કે દરેક ધાર્મિક ક્રિયાને વિશેષ આકર્ષે સ્વરૂપ આપવાથી વધારે લાભ થાય, પણ તે મોટી ભૂલ છે. આકર્ષે સ્વરૂપ તેમ મોળું સ્વરૂપ બંનેમાંથી એક પણ નહીં રાખતાં જેવું હોય તેવું બતાવવું એજ શ્રેય છે. આકર્ષાં પરચઆણ પાળવાવાળા બહુ થોડા મળે છે, અને આકરાશને લઈને વ્રત લેતાં ઘણાં અટકતાં મેં જોયાં છે. જે વખતે લોકોને એમજ ખબર હતી કે લાખોની મુડી રોકી શકે તેવા લોકોજ મોટાં કારખાનાં સ્થાપી શકે ત્યારે વેપારની વધારે ખીલવટ હતી-? કે હવે જ્યારે લોકો સમજે છે કે બધા કાંઈ લખપતી ન હોય, એક દોકડાનો એક પાઈનો પણ લાગ રાખી શકાય છે ત્યારે વેપારની ખીલવટ વધી છે? શું? પણ તો સ્ત્રીજ માળવી નહીંતર પાપમાં પડ્યાજ રહેવું? એમ

કદીજ નહીં. કરણી તો યથા શક્તિ, બુદ્ધિ, સાધન અનુસાર કર્યાજ કરવી.

અલબત્ત જીવને પણ કરેલી કરણીનું ફળ મળ્યા વગર રહેજ નહીં, તેમ લબ્ય જીવને પણ કીધેલાં કર્મ ભોગ-વવાંજ પડશે; માટે કરણી તો કર્યેજ જવી, વળી સર્વથા ત્યાગ તો છઠી પડીમા પછીથી છે.

શીયલરૂપી રત્ન જેનું શુભ થયું છે તેને નરસિંહ મહેતાએ પણ ગણેલ છે. જ્યારે નરસિંહ મહેતાને બ્રહ્મ કરવાનું કામ એક કુલટાએ કરવાનું માથે લીધું, તે કુલટાએ નરસિંહ મહેતા ઉપર અનેક પ્રકારના હાવભાવ કર્યા, ત્યારે મહાન લકતે તે ગાઈને કહ્યું કે તમે માણસ છો કે જનાવર? તે ગાઈએ જવાબ આપ્યો કે હું માણસ છું, ત્યારે નરસિંહ મહેતાએ કહ્યું કે માણસને તો જોડલાં નાતથી નીમી આપેલ છે. જેને દેખે તેના સામી દ્રષ્ટી કરવી તે કામ તો જનાવરનું છે, કે જે સહોદરને પણ જોળણે નહીં, તેમ જનેતાને પણ જોળણે નહીં.

એક એવી કલ્પના થઈ શકે છે કે જે લોકોને મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થયાથી, એમ આરતો રહેતો હોય કે અરેરે અમે જાનવર કેમ ન થયાં? તે લોકોથી પછી

શીંગડાં કે પુછડું તો લગાડી શકાતું નથી, પણ કર્તવ્ય તદ્દન જનાવર જેવું કરી, પોતાની મુરાદ પાર પાડે છે.

શિયળવંતાની સંખ્યા બહુ થોડી જોવામાં આવે છે, તેમાં કારણભૂત સ્ત્રીઓ છે કે પુરૂષો ?

આ બાબતનો કેટલાંક દ્રષ્ટાંત અને

પુરાવા સહીત અંગત અભિપ્રાય.

જ્યારે ચીતરવાની કળા ચીતારાના હાથમાં હોય ત્યારે ચીતારાએ સીંહને પકડીને તાબે કરેલ છે, એવા દેખાવનું ચિત્ર ચીતરાય તેમાં નવાઈ શું ? પણ જો તે કલમ સિંહના હાથમાં હોય તો પછી તે ચિત્ર બીજેજ રૂપે ચીતરાય; પરંતુ સિંહ અને ચિતારો બંને પક્ષકાર છે, તે પ્રમાણે જો હું પક્ષકાર તરીકે અભિપ્રાય આપું તો મ્હારે સ્ત્રીઓનેજ વિશેષ દોષીત કહેવી પડે, પણ જ્યારે ધાર્મિક લખાણ લખવાની કલમ હાથમાં લીધી છે, ત્યારે એક ન્યાયાધીશ તરીકે ચુકાદો આપવો પડે અને તે વખતે પોતાનો પક્ષ ખેંચવા માંડુ તો મોટો ગુન્હો ગણાય. મ્હારી નીચેની દલીલો ધ્યાનપૂર્વક ઉંડા ઉતરી વાંચવાથી ધ્યાનમાં આવશે કે વધારે દોષીત પુરૂષોજ છે, છતાં પણ જેને કારણ કાર્યનો વિચાર કર્યા વગર એમજ નકી કર્યું હોય કે અમે પુરૂષો તો બ્રહ્મ

રની માફક ગમે ત્યાં ઉંડા ઉતરી સુગંધ લેવાને હુકદાર
છીએ; ત્યાં મારી દલીલ ચાલે નહિ, કારણ કે મમત
વાળાઓ પાસે મૌન્ય ધર્યા વગર હુંતો—

“ જ્ઞાનીનો ગુરુ છું, અજ્ઞાનીનો દાસ;
પેલે ઉપાડ્યો ધોકલો, તો મેં જોડ્યા હાથ.

ખીન્ને રસ્તો જ નથી” પણ વીસ, પચીસ વરસો થયાં પડીકમણું
કરનારાઓ અને કરાવનારાઓ ચોથા મતમાં “સહાર સંતો-
ધીએ” શબ્દજોલે છતાં એમ જોલે કે સર્વથા મુક્યા વિના ચોથું
વૃત્ત કહેવાય નહીં, એવી હઠ કરે તેને શું કહેવું? જેને
પડીકમણું ન આવડતું હોય તેને પાઠ દેખાડી ખાત્રી
કરાવીએ. આમ ઉદ્દેશને જગાડાય, પણ જગતાને શી
રીતે જગાડાય ?

એક સ્ત્રી પુરૂષનો રમુજ સંવાદ—હરીગીત.

પુરૂષ—અળખા ઠરી અતિ આદમીના કાળજાં તેવેતરે,

સ્ત્રી—ઉલટા અતિસે આદમી લોળી ત્રિયાને છેતરે;

પુરૂષ—કુણાં મરદનાં કાળજાં આ કાળકાંઓ ખાય છે,

સ્ત્રી—ગરજે બિચારા બાપડા ખવરાવવાને જાય છે. ૧.

પુરૂષ—હું કામની ને કુતરી એ જોઉંને સરખા ગણું,

સ્ત્રી—રખડ્યા કરે મહોં જુઓ તો શ્યામની પેઠે ધણું;

પુરૂષ-મેં દુઃખ દીઠું બહુ બહુ, નથી સાર કંઈ આ વાદમાં,
સ્ત્રી-વિતલી ઘણી બાકી હજી, સીદને પડ્યા ફીસાદમાં. ર.

ઉપર જેમ ચીત્રકાર પુરૂષ બતાવવામાં આવેલ છે,
તેમ ભાષા જ્ઞાનનો વધારે દાવો કરનાર પુરૂષે ભાષા
જ્ઞાન બતાવવા કહ્યું કે સ્ત્રીઓ પોતાનું નામ અબળા
એટલે બળ વગરનું કરાવેલ છે; એમ છતાં કામો
તો એવાં કરે છે કે ઘણાં આદમીની બીજી કોઈ પણ
ચીજને રંજીત નહિ પોચાડતાં ફક્ત તેનાં કાળજીજ
વેતરે છે, આમ પહેલી લીટી બોલી જ્યાં બીજી લીટી
બોલવા જાય છે; ત્યાં સ્ત્રીએ નિચે સુજબ જવાબ આપ્યો,
કે ચોર કોટવાળને ઢંડે તે ક્યાંની રીત ?

ઉલટા ઘણા ઘણા આદમી અમારી ખેરાંની ભોળી
જાતને છેતરે છે. પરણતી વખતે શુ કોલ કરાર કર્યા
છે તે કેટલા પુરૂષો યાદ રાખી તે પ્રમાણે વર્તે છે ? સ્ત્રી
ગમે તેવી અનાચાર સેવતી હશે તોપણ પકડાય ત્યારે
છાતી ઠોકીને નિર્દોષ હોવાનું દલીલ નહિંજ કરે, અને
પુરૂષ ઘણાખરા કદી રોગ વીગેરે બીકથી અનાચાર
નહિ સેવતા હોય, તોપણ પોતાનો કરેલો કોલ કરાર
યાદ નહીં રાખતાં પોતાને ગમે તેમ ભટકવાને અને કરેલ
કોલકરાર તોડવાની સનંદ મળી એમ માને છે એટલે
છેતરે છે કેણુ તેનો ખ્યાલ કરે ?

સ્ત્રીની દલીલ પુરી થઈ, વાદવિવાદ ભારે ચાલ્યો. સ્ત્રીની દલીલ કાંઈક વધારે લીટીઓમાં આવી, હવે તો જે પ્રત્યક્ષ દાખલાથી સિદ્ધ કરે તે સાચું કરે એમ હતું, તેથી પુરૂષે નીચે મુજબ દાખલો આપ્યો કે તમે કાળ-કાઓ (જુઓ જ્ઞાની પુરૂષની સભ્યતા) બીજું કાંઈ ન ખાતાં ફક્ત મરદના કુણાં કાળજાંજ ખાવ છો, એટલે કે મરદનું શરીર હજી ખંધાણું ન હોય ત્યાંથીજ સ્ત્રીના સંગથી ખવાઈ જાય છે. વળી બીજો અર્થ પણ એવો થાય છે કે; પુરૂષ વર્ગને જે કમાવાની વ્યાધી છે, તે સ્ત્રીને લઈને, કેમકે દ્રવ્ય વંશ વિસ્તારને જરૂરનું છે. ને તે સ્ત્રીને લઈનેજ તેથી ચાર પાંચ વર્ષના બાળકને લણવા માટે સીંહ જેવી માસ્તરની બીક રાખવી પડે છે, તે કમાવવાની કડાકુટ માટેજ છે, એટલે હજી જ સ્ત્રી પોતા કરતાં પાંચ વર્ષથી વધારે નાની હોય તો તે તે જન્મી પણ ન હોય, તે પહેલાં પુરૂષનાં ખંધાતાં કાળજાં ખવાઈ જાય છે. પુરૂષ પરાક્રમ વર્ણવાઈ ગયું. એટલે સ્ત્રી જવાબ આપે છે કે ? બીચારા બાપડા તે કાળજાં ખવરાવવા ગરજે જાય છે, કાળજાં ખવાઈ જાય છે તે વાત ખરી ? પણ પુરૂષ વર્ગ તે કાળજાં ગરજવાન થઈને ખવરાવે છે, ગમે તેવા રાજ્યકર્તાને પણ સ્ત્રી કદી તેડવા જતી નથી. બહુ જખર હોય તો ખાંડું

મોકલે પણ સ્ત્રી કદી પ્રથમ જતી નથી. સગાંસાઈ જોળખીતા સંબંધી વિગેરેને લઈને પુરૂષો જાય છે, અને જોન જોડીને આનંદ માને છે. વળી લોગ લોગવવામાં જે પુરૂષોની પોંચમાલી થાય છે, તેમાં પણ તેવી દુરાચારણી સ્ત્રીઓ તો એક સ્થાનક રાખે છે, ફેરીના ધંધા માફક રખડતા રખડુ લોકો ગોતતા જાય, ફાંસામાં ભરાય તે કોનો વાંક ? સ્ત્રીની દલીલ એવી સજડ થઈ કે પુરૂષ કાંઈ બોલી શક્યો નહીં; અને મનમાં વિચાર કર્યો કે આની સામે આપણું ભાષણ ન ચલાવ્યું હત તો ઠીક હતું. જે કહ્યું તેથી અધીક સાંભળ્યું (જે કે વાત શરૂ કરનાર પોતે હતો) તેથી બોલ્યો કે હું સ્ત્રી અને કુતરી બંનેને સરખા ગણું છું. જેમ કુતરી વડચકું ભરે તેમ મેં તને જરા કહ્યું તેટલામાં તેં વડચકું ભર્યું. સ્ત્રીએ જવાબ આપ્યો કે તમે પુરૂષ વર્ગ એટલે કોઈ તમારું મુખતીઆર નથી એટલે તમે જેમ બોલો તેમ પાંસડું. દીને રાત કહો તોપણ તમારે પાલવે; તે પ્રમાણે તમે સ્ત્રીને કુતરી કહો છો, પણ જરા નજર તો કરો? કુતરો જે ઘરઘરનો રોટલો પડાવે, ઘણાં ઘર ભાટકે ત્યારેજ નીરાંત કરે, અને જ્યાંથી લાકડી લાગે ત્યાં પણ પાછો જાય, તેવો કયો વર્ગ ? અને ભલે વિષય વાસના ગમે તેવી પ્રબળ હોય તો પણ પોતાનો ઉંબરો આલીને બેસી રહેનાર

કયો વર્ગ ? આમ અપમાન છતાં બુદ્ધે સ્વયે ભટકનાર કયો વર્ગ છે ? આ વાત ઉપર જરા આંખ ઉઘાડો તો, ખબર પડે કે શી રીતે છે. પુરુષ મનમાં સમજી ગયો કે આ મને પરોક્ષ રીતે મારાજ શબ્દો પાછા આપે છે. તેથી, જોડ્યો કે મને તો આ વાદ વિવાદમાં હશે ગણું, સાંભળવું પડયું, આ વાદમાં કાંઈ સાર નથી એટલે કે હું થાક્યો, ત્યારે આગળે કહ્યું કે એમ અત્યારમાં શું થાકી જાવ છો, હજી તો આપણે બેજ છીએ પણ હજી તો છોકરાં થયે ત્યારે ખબર પડશે; આમ હવે તો આ પ્રીતિમાં પડ્યા શા માટે ? આ સવાદથી જણાઈ આવે છે, કે હોપને પાત્ર કોણ છે.

એક વધારે દલીલ—ગમે તેવી લાંપટ સ્ત્રી હોય છતાં તેવી નથી તેવો ડાળ બતાવવા માટે જે પુરુષ વર્ગ તેને નિર્દોષ શબ્દો કહે, તેને કહે છે કે મારી લાજ લીધી અને કંઈક તોફાન કરે, કોરટથી ગુન્દેગાર પણ દગલે, અને બીજી બાજુથી (એક ગણ્યા ગાંઠ્યા ધર્મ પરાયણ પવિત્ર પુરુષો બાદ કરતાં) ઘણા ખબર તો ન્હારે કોઈ સ્ત્રી કોઈ કારણે પોતાની આંખે કે કપાળે તત્ત્વ નિર્દોષ વૃત્તિથી લાઘવ અડાટે ત્યારે તે પુરુષને લાજ દેવાની વત તો રહી, પણ ઉતરો જોડના આજુસને કહે કે મારા સાચા ઈમારો કેવો કરે છે ?

મેરદનો અપાટો જોયા ? હવે આમાં પુરૂષની બાબતમાં લાજ રહી ક્યાં ? એટલે પુરૂષ વર્ગે પોતાની લાજની કીમત ધુળની ચપટી જેટલી પણ રાખી નથી. નહીંતર આખરનો જવાબ માગવાની ચાનક ચડવાને બદલે ઉલટો ખુશી થાય કે ?

પુરૂષો દોષીત વધારે છે તેનો બીજો દાખલો.

સ્ત્રીઓ લાજ કાઢે છે તેનો શું અર્થ છે ? પોતાનું મુખ પુરૂષોથી સંતાડવા માગે છે; હવે વિચાર કરવો કે જે સ્ત્રીજ ઉપાડી જવાનો જેની તરફથી લય હોય તેનાથી તે સ્ત્રીજ છુપાવાય છે. માટે સ્ત્રીઓ પુરૂષોને એટલા શકદાર ગણે છે કે તેઓને પોતાનું મુખ અદ્રશ્ય રાખવું પડે છે. પોતે તો લાજ કાઢવા છતાં પુરૂષોનું મુખ નોંધ શકે છે, એટલે તે જાત શકદાર સંભવતી નથી, લાજ તો કેવળ મર્યાદા માટે કઢાય છે એમ કોઈ દલીલ કરે તો વિચારો કે—પિતા, માતા વિગેરે પીયર પક્ષના વડીલો શું મુરખી નથી ? છતાં તેમની લાજ કેમ કઢાતી નથી, તેનું કારણ એજ કે તેઓ તો પુત્રીલાવથી જુવે છે. આ પ્રમાણે પુત્રી લાવથી જોવાને અંગે અથવા બીજા કોઈ કારણે જ્યાં પવીત્રતા સાચવવાની ખાત્રી છે ત્યાં લાજ કાઢવી પડતી નથી. અને જો તે પ્રમાણે

પુરૂષ વર્ગની, પવીત્રતાની પૂર્ણ ખાત્રી હોત તો લાજ કાઢવાનો રીવાજ હોતજ નહીં, આથી મારી માગણી લાજ ન કાઢવી એમ નથી. હવે તો વ્યવહારસર લાજ કાઢવી પડે છે, ને તે બહુ લાલકારક છે; પણ તેની ઉત્પત્તિ પુરૂષ વર્ગને શકદાર ગણવાને એક આધાર રૂપે માની શકાય તેવી છે.

વળી રૂઢવે દેનમાં પણ ગમે તેવી સ્ત્રી પુરૂષ વર્ગના ટળામાં બેસે છે તેથી વધારે સાંકડ થાય છે. કેમકે સ્ત્રી વર્ગ સાથે પુરૂષને બેસવા દેવામાં આવે નહીં, એટલે તારૂં મારૂં મૈયારૂં અને મારૂં મારા બાપનું. આ પ્રમાણે વર્તવામાં સ્ત્રીઓ ફાવે છે, કેમકે કોઈ પુરૂષ વાંધા લેતા નથી; પણ કેટલાક તો એવા નીકળે છે કે તે વર્ગ હોય તેવા ટળામાં સાંકડ લોગવતાં છતાં પણ બેસીને ગુસ્સ થાય છે. પુરૂષ વર્ગ એટલો બધો શકદાર છે કે તેને સ્ત્રીઓના ટળામાં પણ દાખલ થવા હુકમ નથી.

મને આ બધી દલીલોમાં કોઈ એમ કહેશે કે સ્ત્રી સ્વરૂપે વધારે કામી હોય છે, પણ તેથી કરીને તે સ્ત્રીવત્ત્વ ન હોય તેમ નથી. અનીતિ કરવી તે તો તૃષ્ણા ઉપર આધાર રાખે છે. ગમે તેવો શ્રીમંત પણ

તૃષ્ણાને વશ થયો અનીતિ કરે; અને ગમે તેવો રાંક
ખોવા ન હોય તોપણ ટેક રાખી અનીતિ ન કરે, તો તે
વંધારે પ્રશંસાને પાત્ર છે. વળી દરેક ધર્મ શાસ્ત્રમાં,
કથામાં, નાટક વિગેરેમાં પુરૂષોએ સ્ત્રીઓને કનેડગત
કંરી છતાં, સ્ત્રીઓએ પોતાની ટેક જીવને જોખમે જાળવી,
એવા જેટલા દાખલા આવે છે તેના પ્રમાણમાં પુરૂષ
ટેક જાળવી એવા કેટલા દાખલા થોડા આવે છે તે શું
ખતાવે છે? વંધારે કામી છતાં પહેલ ન કરે તે વંધારે
પ્રશંસાપાત્ર કેમ નહીં?

જે માણસ મર્યાદામાં છે તે તો કુછંદી ગણાતાં
ખીએ છે, પણ જેને મર્યાદા નથી તે તેમાં લાંછન ન
ગણતાં ઉલટું ખડાઈ મારે છે. આ પ્રમાણે કુછંદમાં પંજું
લાંછન ન ગણનારાની સંખ્યા પુરૂષોમાં વંધારે છે કે
સ્ત્રીઓમાં?

સ્ત્રીઓ ધર્મથી ખીક ન રાખે તો વ્યવહારથી પણ
શરમાય છે, અને કેટલાક પુરૂષો તો પોતાના મનને
એમજ માને છે કે પોતાને ગમે તેમ ભટકવાનો હક
છે પણ તેઓને એટલો પણ વિચાર નહિ સુજતો હોય
કે જે જગોએ પોતે ભટકવાનો હક માને છે, તે પણ
જો કોઈની સ્ત્રી છે તો પછી સ્ત્રીને પણ વગર હકે

ભટકવાની સ્થિતિમાં તેમણે મુકી કે નહિ? આ જગતમાં, દરેક માણસને દરેક ચીજ પોતાની આવગી રાખવાની ખુબ ઇચ્છા હોય છે; સર્વની એમ ઇચ્છા હોય છે કે, મારી લાકડીને મારી છત્રીને વિગેરે વિગેરે ચીજને કોઈ ન અડે, અને હુંજ વાપરું તો સાડું પણ જેમ સ્થિતિ વધારે સારી તેમ આવગી ચીજો વધારે રહે છે; ગરીબને દરેક ચીજ માણસ દીઠ રાખવી પાલવતી નથી. રાજા ણાદશાહો તો સહુન આવગાં રાખે છે, શિક્ષકો આવગા રાખે છે, ડોક્ટરો આવગા રાખે છે, અને ટ્રેન પણ આવગી રાખે છે; તે વધારે જલદી પહેંચાડવા માટે નહિ; આવગી ટ્રેન માટે પશુ બંદોબસ્ત કરતાં એટલો વખત લાય છે કે તે પહેલાં પણ સાધારણ દેન મળે છે. ફક્ત આવગીમાં જવાનું પોતે પોતાનું યોગીયન માને છે. આવી રીતે ચીજ આવગી રાખવાની પ્રણા ઇચ્છા સર્વ જીવને પાલવતી નથી, પણ સહુને સ્ત્રી તો જાતી બધનથી આવગી નીમી આપેલ છે છતાં સદીયારામાં પડી પારકી એંઠમાં પડતી વખતે આવગી રાખવાનું અભિમાન ક્યાં જતું રહે ?

લંપટ પુરૂષો કયાં સુધી પાયમાલી કરે છે ?

લંપટ માણસની રોગથી કેવી પાયમાલી થાય છે તે અહીંથી વાંચીને જાણવા કરતાં કોઈ મોટા દવાખાનાની મુલાકાત લઈને વાકેફ થવું. તેઓ જીવે ત્યાં સુધી દુઃખ સહન કરે છે એટલુંજ નહિ પણ ફરજ દોમો રોગનો વારસો મુકી જાય છે. ગર્ભમાથીજ બાળકમાં રોગનાં બીજ રોપે છે, વળી પ્રજા પણ પિતા પ્રમાણે થાય છે, અને તે પુરૂષનાં અપલક્ષણ તેનાં બાળકો પણ દેખીને શીખે છે.

લંપટ માણસો તાબાના માણસોથી બહુ દબાયેલા હોય છે, પોતાનાં ગુન્હા છતાં થઈ જવાની તેમને બીક રહે છે. એટલુંજ નહિ પણ જે કામમાં તેઓ દોષીત ન હોય તે કામમાં પણ તાબેદાર કોઈ તહોમત મુકે તો તે પુરૂષને બીવું પડે છે, કેમકે તેનું જોડણું આછું હોય છે.

લંપટતામાં આવતા સ્વાદનું એક કેવીએ દ્રવ્ય

દાખલાથી કરેલું જણાવું.

એક કુતરું એક હાડકું ઠોલવા માડે છે, અને એટલે સુધી ઠોલે છે કે તે હાડકું આછીદાર બની તેની પોતાની ઠાઠમાં લાગે છે ને ઠાઠમાં

લોહી નીકળે છે. તે લોહી કુતરાને મીઠું લાગવાથી કુતરો હાડકાંને વધારે ઠાલવા માંડે છે, પણ જે સ્વાદ આવે છે, તે પોતાનાજ લોહીનો છે એમ ણીયારો સમજતો નથી. તે પ્રમાણે લંપટ આદમીને જે સ્વાદ આવે છે, તે પોતાનાજ ધનને, તનને અને આખરૂંને લોગે છે; પણ તે તેને ખબર પડતી નથી.

એક પ્રત્યક્ષ પરિમાણ—એક શુદ્ધ શિયલવંતી બાઈ કાંટલાં તુટેલાં વસ્ત્રો પહેરી ફરતી હોય, અને કાંઈ મોટા રજવાડાના ખાસ તાયફા એકલું ઝરીયન બાદીને ફરતા હોય, તો તે બંને દેખાવમાં આત્મા કોની તારીફ કરે છે, તે જાણતનો સહુએ પોતપોતાના હિલથી વિચાર કરી લેવો.

શિયળનો મહીમા—શિયળનો મહીમા લખવાથી આદો આવે તેમ નથી. શ્રી ઉવવાઈ યુવમાં એટલે સુધી કહેલું છે કે કોઈ બાઈ ને શિયળ પાળવાની ણીલકુલ ઇચ્છા નથી, છતાં લેગ ન મળવાથી ચરમને લઈને શિયળ પાળવું પડે છે, તે શિયળ પણ જે ચોખ્ખું હોય તો તે મરી ૬૪૦૦૦ વરસને આવળે દેવતા થાય; તો મળી છતી લેગવાઈએ અને ઇચ્છાએ શિયળ પાળવાના લાભનું શું કહેવું ?

કેટલાક લોકો શૃંગારમાં ધર્મ કહે છે.

જ્યાં શૃંગાર હોય ત્યાં ધર્મ હોઈજ ન શકે “રામ ત્યાં કામ નહિ અને કામ ત્યાં રામ નહિ” કોઈ ધર્મનું આતું ફરમાન સ્વપને પણ હોવા સંભવ નથી. વિષય લાંપટ ધર્મ ગુરૂઓએ પાછળથી અનર્થ કરી આ વાત ઘુસાડી દીધી એમ ખુલ્લું જોવામાં આવે છે. રાસલીલા વગેરે એમ સુચવે છે કે પ્રભુ ઉપર અત્યુત્તમ પ્રેમ ભાવ રાખવો. તે પ્રેમ કોના જેવો તેને માટે દ્રવ્ય દાખલો શોધવો પડે છે. દ્રવ્ય પ્રેમમાં સ્ત્રી પુરૂષનો પવિત્ર પ્રેમ અતી ઉત્તમ હોય છે તે કરતાં પણ પ્રભુ ઉપર વિશેષ પ્રેમ રાખવો એ ઉદ્દેશથી તે રાસલીલા વગેરે યોજાયેલ છે. આ પ્રમાણે ગમે તેટલું લાખતાં પણ લાંપટતાના નુકશાનનો અને શીયળના લાભનો પાર આવે તેમ નથી. લાંપટ પુરૂષને ચોરી કર્યા વગર ચાલતુંજ નથી. લાંપટતાનો કૃત્રિમ ઉત્પન્ન થયેલો પ્રેમ નાણાને લીધે ટકે છે. તે નાણું ગમે તેટલું હોય પણ એઠા એઠા ખુટી જાય છે, અને વધારે કસાવામાં લાંપટ માણસનું મન ખુંચતું નથી. એટલે કે તૃણા રહિત હોય તોપણ ન ચાલતાં ચોરી કરીને અવળે રસ્તે દ્રવ્ય મેળવવું પડે છે.

તેનાથી સાચું જોલાય શી રીતે ? શેમાં હીંસા છે લાભ છે, શુણ છે, ધર્મ છે તે વિચારવાનું મન લાંપટ માણસને થતુંજ નથી, કારણ કે કામી બાર ગાઉમાં અધિકાર દેખે છે.

નોટ:—[શબ્દ, ૩૫ રસાદિ વિષયોમાં મોહાશક્તિ ધરી મનની વૃત્તિએ ને તાણે થઇ કામાધ બની, કામરાગ, કામભાવ, કામ અનાચાર, કામવાળા કર્તવ્યો, કામી દ્રષ્ટિ કરવા ઉતેજવામાં આવે એટલે ઇન્દ્રિયે ને નિકારી, અતૃપ્ત, લાલચુ, સંદીગ્ધ, કામેચ્છાવાળી, અશુદ્ધ, વ્યભિચારી કરવામાં આવે અગર એવી જાતના કામો કરતાં કારવતાં પ્રતિમન શુદ્ધિ જાય તો તે પણ અનાચારી સમજવો.

મધુનની સંજાને આધીન થઇ, મોહ કે વિપયાદીમાં ગ્રસ્ત થઇ ખરાબ ચિંતવના કરે છે તે પણ કામી ગણાય છે. કામી પુરુષોનું વીર્યબળ કામી વૃત્તીને લીધે ક્ષણે ક્ષણે ક્ષીણ થાય છે. અધીક લાલસા વધે છે, દુઃસ્વપ્ન આવે છે, ચિંતાગ્રસ્ત રહે છે, દારીદ્રમાં દટો થાય છે, અશક્તિ આવે છે, માતા ભગ્ની સુદ્ધાનુ જ ન જુડી જાય છે. એકાન્ત મેંવાય છે, લાજ મર્યાદા રચતી નથી, હેઝબટાઉ થઇ રહતું ગમે છે, ગાળા મેન કરે છે, કોઇપણ મોહક કે સામાન્ય રૂપવાન પહેરી એટી કે સાદા વેપારી સ્ત્રી જાય તો તેને જોવામાં નિર્લજ્જપણાને ઉપયોગ કરે છે, કુવા, રસ્તો, બસી, બારણે કે ગોળે બેસતું કે ઉભતું બહુ ગમે છે. કોઝીયા કરવાં, નફ્ટ વેચ રાખવો, જુજારી ગાયનો

ગાવાં, ઘણી વખતે ધાર્મિક પદો પેલીને કાંતે પાડવા લલ-
કારી ગાતા સાંભળ્યા છે. આ વિગેરે વ્યભિચારી પુરૂષોના
આચાર છે. કેમ ઝોળખ્યા તો કે આચારે ? આવા લોકો
ધર્મ ઉપાશ્રયે, દેવમંદીરમાં ખાસ ભટકતા જોવામાં આવે
છે, તેની નજર ઉપરથીજ તેવા લોકો ઝોળખાય છે.]

ભિક્ષુ.

લ'પટ માણસોનો ભરોસો નહિ.

કોઈ કરાર થયો હોય તે તુટવાનો સંભવ હોય તો
કરાર કરતી વખતે બહુ સારા આગરૂદાર માણસોને પાસે
રાખવામાં આવે છે અને જેમ તેવા વધારે માણસોની
હાજરીથી કરાર થયા તેમ વધારે ણંધનકારક હોય છે.
એટલાજ માટે સગપણ અને લગ્નનો કરાર સ્ટેમ્પના
કાગળ ઉપર નહિ એટલુંજ નહિ પણ કોઈપણ જાતના
કાગળ વગર થયેલ કોલ કરાર કોરટને પણ માન્ય
રાખવો પડે છે. લગ્નની ક્રિયા વખતે સ્ત્રીએ પુરૂષને અને
પુરૂષે સ્ત્રીને શું વચન આપ્યાં છે તે તો બુઝો “અમે
આજથી એક બીજાના જીવન પર્યંત કોઈ પણ જાતની
ન્યુનતા અંતરમાં પણ નહીં લાવતાં એકત્ર થઈને રહીશું
કોઈ પણ પ્રકારે બુદ્ધિ રાખીશું નહીં.” છતાં એવી
જગ જાહેર કબુલીયાત જે તોડે તે બીજો શું કરાર
માળસો ?

કરાર તોડનારાની સ્ત્રીઓ વ્યવહારથી દબાઈ જાય તો વાત બુદ્ધી, પણ જો તેઓ કોરટ સુધી પહોંચે તો પોતાના ધણીની સ્થિતિને અનુસરીને જોરાકી પોશાકીનું હુકમનામું મેળવી શકે છે, ત્યારે કરાર તોડનારા કેમ શું કે આં કરી શકતા નથી? એ તો કોરટનો ભાવ ચીજો ઉપર અધીકાર નથી એટલે તે ઉપર હુકમનામું બનતુ નથી. કરારમાં ભાવ અને દ્રવ્ય બધું અરસપરસ ગીરવી મુકાયેલ છે તો જે સ્ત્રીએ પુરૂષ ઉપર ઈતખાર રાખી માત, પિતા, સગા, સનેહી સર્વસ્વ તજશું અને મુઆ પછી પણ તેનું નામ લઈને તે કરારથી બંધાય છે, તે સ્ત્રીને દગો દઈ ગીરવી મુકેલી ચીજ અન્ય સ્થળે ઉપયોગ કરે તો વિશ્વાસઘાતી ક્યાં છુટશે ?

પ્રશ્ન—દીક્ષા લેનારે કરાર તોડ્યો કહેવાય કે નહિ ?

ઉત્તર—દીક્ષા લેનારે કરાર તોડ્યો કહેવાયજ નહીં કેમકે કરાર છવનાં સુધીનો છે અને દીક્ષા એ તો ફરી જનમ છે,

સ્ત્રીને ધર્મ શીખવનાં પુરૂષને ગુરૂ બનાવવાનું પાપ લાગે કે નહિ ?

એક એવી અજ્ઞા જેવી દલીલ સાંભળવામાં આવે કે પુરૂષ જો સ્ત્રીને ધર્મ શીખવે તો તેનો ગુરૂ થયો

હેવાય ને પાપ લાગે. કેવી ઉંધી સમજ ! સર્વ
જીવને ધર્મ પમાડવો તે સહુની સાધારણ ફરજ છે,
પણ બાંધન તો એકનેજ ધર્મ પમાડવાનું છે. સ્ત્રી સાથે
હસ્ત મેળાપમાં વચન આપેલ છે, કે જે નાવમાં હું
બેસીશ તે નાવમાં તને બેસાડીશ; તો પછી પોતે હમેશાં
ઘોડાગાંડીમાં મોજી કરે અને પોતાની સ્ત્રી ટાંટીયા ઢરડા
કરે તે કેટલી હીણપત આપનારું કૃત્ય છે ? તે પોતે
ભવપાર ઉતરવાનાં વહાણને ઓળખી પેતે બેસે અને
સ્ત્રીને તે વહાણ ઓળખાવતાં અચકાય ; આ કરાર
પુરો કર્યો કે ? હઠીલાઇથી વહાણ સામું ન જોતી હોય
તો ઉપાય નહીં પણ વહાણ (ધાર્મિક રસ્તો) ન ખતા-
વાય ત્યાં સુધી ફરજ પુરી થતી નથી. આ પ્રમાણે દરેક
મનુષ્યે અનેરનાં પરચખાણ કરવાં જોઈએ અને પોતાને
માટે હદ બાંધવી જોઈએ. જેમ શરીરને કારણે દિશાયે
ગયા વગર છુટકો નથી અને ગમે તેવા સુધડને પણ
જવું પડે છે, પણ બે વખતથી ચાલતું હોય તો કોઈ
ત્રણ વખત જવા ઈચ્છતું નથી અને જેટલો ઓછો વખત
ત્યાં ગળાય તેટલોજ ગાળવા સહુ કોઈ ઈચ્છે-છે, તેમ
મોહ દિશાના ઉછાળાથી વિષય વૃત્તિમાં દબાવવું પડે તો
તેજ પ્રમાણે વરતવાનું છે.

ચોથા વૃત્તના કરાર.

સાધુને.

દ્રવ્યથી-સર્વથા મૈથુન ત્યાગ

ક્ષેત્રથી-આખા લોક પ્રમાણે.

કાળથી-જવ હવ.

ભાવથી-નવ કોટી.

શ્રાવકને.

દ્રવ્યથી-પુરુષને પોતાની સ્ત્રી

સિવાય અને સ્ત્રીને

પોતાના પુરુષ સિવાય

નાં પચ્ચખાણ.

ક્ષેત્રથી-આખા લોક પ્રમાણે.

કાળથી-જવ હવ.

ભાવથી-દેવતા, મનુષ્ય,

તિર્યચ સહુની જુદી

જુદી રીતે.

અને જે સ્ત્રી પુરુષને મૂલ થકી કાયાણ કરી મેહુન
 સેવવાનાં પચ્ચલાળ હોય- જે સ્ત્રી પુરુષને સર્વથા
 કાયાએ મૈથુન સેવવાની બાંધી કરી હોય. તેહને દેવતા
 મનુષ્ય તિર્યચ સર્વંથી મેહુનના પચ્ચલાળ- તેને દેવતા,
 મનુષ્ય અને પશુ વગેરે સંગાથે મૈથુન સેવવાની બાંધીછે.
 જાવજીવાણ-જ્યાં મુખી હવું ત્યાંમુખી. દેવતાસર્વંથી-
 દેવતા સાથે અગ્રણ સેવવાનાં પચ્ચખાણ. દુષિર્હં-એકરણ.
 તિષિર્હં-વજ્ર નેગ. નકરેમિ, નકારવેમિ-હું પોતે

મૈથુન સેવું નહિ અને બીજા પાસે સેવરાવવું નહિ. બે કરણ. મળસા, વયસા, કાયસા—મન, વચન, કાયાએ, કરી. એ ત્રણ ભોગ.

(બે કરણ અને ત્રણ ભોગ એટલે) દેવતા સંબંધી છ કોટીએ પચ્ચબાણ.

કોઈપણ દેવતા કે દેવી સાથે મન, વચન, કાયાથી મૈથુન સેવવા સેવરાવવાની બંધી. વિષય સુખ સેવતાં કોઈ વખત દેવતા દેવીનાં વિષય સુખ કેવા પ્રકારનાં હશે એમ અનુમોદના થઈ જવા સંભવ છે માટે અનુમોદનાની બંધી નહીં. અને ત્યાગીને તો સેવવું પણ નહીં એટલે અનુમોદનાનો પ્રસંગ પણ રહ્યો નહિ, એટલે તેને અનુમોદનાની પણ બંધી છે.

મનુષ્ય તિર્યંચ સંબંધી ઇગવિહં ઇગવિદેનં નકરેમિ. કાયસા—મનુષ્યમાં માત્ર એક કોટી. મનુષ્યમાં માત્ર કાયાની કોટીએ બંધી. ત્યારે શું મન વચનમાં પાપ નથી? એક કોટી બીજે કોઈ સ્થળે નથી અને અહીં એક કોટી કેમ? પાળવાનો પ્રયત્ન તો ત્રણ કોટીનો કરવો પણ પચ્ચબાણ એક કોટીના છે, થોડું લેવું અને ઝાણું પાળવું.

દીકરા દીકરીને લાયક થતાં લગ્ન કરવાં તેમાં પાછલી ત્રણ કોટી રહી શકતી નથી. જેને તેવી પંચાયત ન હોય તે સમજણ પુર્વક વીચાર કરી પગાય તેટલી કોટી લીએ, પણ સામાન્ય નિયમ એક કોટીનો છે. કામ-કાજના વ્યવહારનો પ્રસંગ સ્ત્રીએ સાથે રહ્યો, વળી પોતે સર્વથા ત્યાગી નથી એટલે થોડી છુટને અંગે વી-કારી વસાહતકાર તથા જોરાક વીગેરે રાજે છે. તેથી મન પણ દોડી જવા સંભવે છે, અને હાંસી-મશ્કરીમાં કે કહ્યામાં જીલ આમ તેમ ચાલી જાય છે માટે વચનનું પણ બંધ નથી.

ત્યારે ત્યાગીના મન વચન કેમ ન જાય,
તે શું જુદા જુદા પુદ્ગળના છે ?

ત્યાગીના તેમજ સંસારીના પુદ્ગળ તો સરખાં હોય છે પણ ત્યાગીઓએ ગોપવવાની વીધીથી ગોપવી રાખેલ છે પણ સંસારીને સર્વથા ત્યાગ નથી. એટલે ગોપ-વવા પાલવતું નથી જેમ એક ગૃહસ્થ પાસે દાગીના હોય પણ તે કદી પહેર્યા કાઢે નહિ અને તેથી સંસારે પશું નદી તો તે દાગીના હુટાઈ જવા દેશન નથી પણ એક બીજા ગૃહસ્થને રાત્રી દરબારમાં તે દાગીના પહેરીનેજ જવું પડતું હોય તો બહાર પણ કાઢવા પડે,

અને રીપેર પણ કરાવવાં પડે તો તે હુંટાવવાનો સંભવ છે. માટે ત્યાગીથી સર્વ પ્રકારે નવ કોટી જની શકે છતાં પણ તે કોટી જાળવવા માટે શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સુત્રના અધ્યયન ૧૬મામાં નવ વાડ કહી છે, તે જો ત્યાગી ન ખાળે તો તેની પણ નવ કોટી ગર્ભ. એવી નવ વાડ કેટલા રાખે છે તે જાણવા માટે આ વૃત્ત પુરૂં થયા પછી નવ વાડ અત્રે આપવામાં આવશે.

ત્રીજા સંજાંધી એક કોટી.

ઘર આગળ ઢોર હોય તેને દવરાવવાં પડે અને જેમ તેને સારાં વાછડાં, પાડાં આવે તેમ સાઈં મનાય, માટે છેલ્લી છ કોટી જેને ઢોર રાખવાં પડે તેનાથી અને નહીં; પણ નજ રાખવાં હોય એવો નિશ્ચય હોય તો વીચાર કરીને પોતાને પાલવે એટલી કોટીએ ત્રીજાંચનાં પરચખાણુ કરે.

પણ આગલી બે કોટી તિર્યચમાં મોકળી શા માટે ?

જો ત્રીજાંચ ઉપર ગુસ્સો થતી વખતે પણ તિર્યચને ગાળ ન દેવી એટલી વાત ધ્યાનમાં રાખે તો તેનાથી ત્રીજાંચ માટે પહેલી ત્રણ કોટી બધ થઈ શકે. ત્યારે તિર્યચની એકજ કોટી કેમ કહી ?

તે કા-ણે મનુષ્યને એક કોટી કહી છે તેથી વધારે બાંધી મનુષ્યથી મનુષ્ય સાથે જાનતી નથી તેજ પ્રમાણે ત્રીજાંચ પણ ધ્રાવક છે, પ્રતિક્રમણ કરે છે માટે તેમનાથી ત્રીજાંચ સાથે એક કોટીથી વધારે બાંધી જાને નહીં માટે એક કોટી ત્રીજાંચ સાથે કહી છે.

આ ખુલાસાને અનુસરી દેવતાથી છ કોટી કેમ બને ?

દેવતા પ્રતિક્રમણ કરતાજ નથી એટલે ફક્ત મનુષ્ય અને ત્રીજાંચનેજ પ્રતિક્રમણ છે, અને તે બન્ને દેવતા સંબંધી છકોટી કરી શકે છે.

પ્રતિક્રમણ તો સામાન્ય પત્રક છે. આસન સહુ સહુને પાસવતાં પુરે, ઘેર ઢોર હોય છતાં પણ જરા વધારે ઉંચા ઉતરી પરચખાણ કરવા ધારે તો તિર્યચ સંબંધી મન, વચન, કાયાએ ભોગ ભોગવવો નહીં એમ પણ જોડી કરી શકે, છતાં ત્રીજાંચ ન જાન્યાં માટે એવો સંદેશ મળ્યો ને ત્રીજાંચ પ્રમાણે પરચખાણમાં નાનું ત્રીજાંચનું જાળવી રાખવાનો સંતોષ માનવો હોય તે ગમે તે કરે.

એક વિશેષ ખુબી.

કેટલાક સાધુ તરીકે જાપવા ઇચ્છનારાઓ સંસારી ઉઘાડે મોઢે વાતો કર્યા કરે છતાં તેને વારે નહિ, અને વાતો કર્યે જાય છે અને કહે છે કે વાયરાની દયા ક્યાં પુરણુ પળી શકાય એમ છે? કેવો વીચીત્ર જવાબ. ત્યારે પરચખાણુ લેતી વખત વીચાર કેમ ન સુજ્યો? છકાયના પીયરનો ઇલકાળ શા માટે લેવા ઇચ્છે છે? ન પળાય તો પાંચ કાયના પાલકનું પદ ગ્રહણ કરો. શ્રી ભગવાનને એમ ખબર નહોતી કે હાલતાં, સુતાં, ખેસતાં વિગેરે ક્રિયામાં વાયરાની દયા નહીં પળાય. છતાં શ્રી દશવિકાલીક સુત્રમાં અધ્યયન એથું ગાથા સાતમીમાં શિષ્યે પુછ્યું કે— કેવી રીતે હાલતાં, ચાલતાં, સુતાં, જોલતાં પાપ કર્મ ન બંધાય? તો કહે જતનાએ.

શું સર્વથા દયા પળાય તોજ પાળવી નહીંતર કાંઈ નહીં? મકાનમાં આગ લાગે ને કીંમતી કાપડ બહાર નીકળી ન શકે તો પછી શું સાધારણુ કપડાં પણ બની શકે તો બહાર ન કાઢવાં? તો પછી તેઓ શા માટે મુહુપતી ખાંધે છે? આજ્ઞા ત્યાં હુકમ છે. વર્ષાદિના પોટલા પડતા હોય છતાં દીશાએ જવામાં

વિરાધીક નહીં, અને લેશ માત્ર ફેરું પડતું હોય તો આહાર પાણી માટે જતાં વિરાધીક. એમ જેટલો નીકળી શકે તેટલો માલ કાઢવાનું ન હોય તો પછી જ્યારે મનુષ્ય તિર્યચનું એક કોટીથીજ બની શકે છે, ત્યારે આખું વૃત્ત એક કોટી રાખત; પણ જેટલું છ કોટી બન્યું તેટલું છ કોટી રાખ્યું, તે બતાવી આપે છે કે જેટલો બચાવ થાય તેટલો કરવાનો પ્રયાસ છે.

આ વૃત્ત બોલવામાં થતી ભુલ.

આ વૃત્ત સમજવામાં થતી ભુલ વિષે કહેવાઈ ગયું છે, હવે બોલાતી ભુલ એ છે કે ?

૧. સ્ત્રીઓ પણ સદારા સંતોષીએ બોલે છે.

૨. વિધુરો અથવા વિધવાઓ અથવા સર્વથા પ-
ચ્ચખાણુવાળાં સ્ત્રી પુરુષો પણ એકજ રીતે
બોલે છે.

આ એક એવું કારણ છે કે એથી સાફ જણાય છે કે બોલનારને લેશ માત્ર પણ જે બોલાય છે તેનું રહ-
સ્ય સમજવા-દરકાર નથી તે પ્રતિક્રમણ કેવી રીતે
કૃત્રીભૂત થયે ? આટલા આટલાં સાધુજી ને આર્યાજી
વિચરે છે તે પેઠી થોડાંજ આવી અધાધુનીની દરકાર
કરે છે, નહીંતર તે વાત કેટલેક વરસે સુધરે ખરી.

સીઓએ સભતાર સતોષીય કહેવું.

વિધુરે કે વિધવાએ સર્વથા સંતોષીય કહેવું.

આગાર.

માણસમાં ખપવા ઈચ્છનારે આમાં કાંઈ આગાર રખાયજ નહી. જરૂરીઆત જેટલી છુટ કરણ કોટીમાંજ સુકાઈ ગયેલ છે.

આ વૃત્ત તો મોતી સમાન છે, સોનાની કટકી ગમે તેટલી લેવાય પણ મોતીની એક જરીપણ કણી ખરી કે એક પાઈની કીંમત નહીં. ચઢતા ઓછાં પાણીનું હોય પણ ભાંગેલ ન હોય, તેમ પોતને માટે કોઈને થોડા દીવસની છુટ હોય, કોઈને આઝા દીવસની છુટ હોય, પણ પરનો આગાર હોય નહી. એ વાત લખતાં પણ મને શરમ આવે છે, છતાં પણ કોઈની આગારની સમજણ દુર થાય, માટે મારે લાચારી સાથ લખવું પડે છે. **एहवा चोथा थुल-એવા ચોથા મોટા.** મેહુળ-મૈથુન સેવવા થકી. **वेरमणंत्रतना-નિવર્તવાના વૃત્તના.** પંચ-અડ્યારા-પાંચ અતીથાર. **जाणीयव्वा-જણવા.** નસમાય-રિવ્વા-(પણ) આદરવા નહિ. તંજહા તે આલોહ-તે જેમ છે તેમ તે કહું છું.

અતિચાર.

આ વૃત્તના અતિચારના કેટલીક ચોપડીઓમાં એવા વીચીત્ર અર્થ કરેલ છે કે જે મારે અહીં લખવા તે પણ લગ્ન ભરેલું છે, ઘણું વર્ષ લગ્નતથી દળાઈ રહ્યો છું પણ તે અર્થ દિવસો દિવસ એટલા પ્રચલીત થતા જાય છે કે હવે તે જોડા પાડવની દલીલ કર્યા વગર છુટકો નથી અને તે અર્થ જતાવ્યા વિના છુટકો નથી.

આ જે જોડા અર્થ પ્રથમ હું ગતે આપું છું તે અર્થ આ લખનારને માન્ય છે એવું કોઈ ઉપલક્ષ વાંચનારે માનવું નહીં.

इतरिय पारग्राहियगमणे-જોડા અર્થ-અલ્પકાળનું

ગ્રી-ગમન.

પરો અર્થ-અલ્પકાળની સ્ત્રી

સાથે ગમન.

પરો અર્થમાં અલ્પકાળનો વિશેષ સ્ત્રી છે, તે ગમન શબ્દ સુદો છે. હવે તે અલ્પકાળનો વિશેષ ગમન થાય, એટલે જોડા વખતને મારે સંજોગ સ્ત્રી લેગવતથી અનિવાર થાય, તે પછી વૃત્ત ભાંગે શી

રીતે ? ગમન તો સદારા સાથે પણ અલ્પકાળનું જ હોય. મુળે પરની જ્યાં બાંધી છે ત્યાં વળી થોડા વખતની વાત આવેજ ક્યાંથી ? અને જો આવેજ અર્થ લેવામાં આવે તો સ્ત્રીઓ તેનો અર્થ શું કરે ? સ્ત્રીઓ માટે તો કોઈ આવી છુટ નહીં આપી શકે ને ? વળી કદાચ વિષયલંપટ પુરૂષો જમર થવાનો દાવો કરશે, માટે તે અર્થ કોઈ રીતે સંભવતો નથી અને એવો અર્થ કરનાર અથવા કાંઈ વિચાર કર્યા વગર માનનારને શું કહેવું તે શબ્દોજ મળતા નથી. ખરો અર્થ એ છે કે પોતાની સ્ત્રી પણ ઉમર લાયક ન હોય તો ભોગવવાથી અતિચાર લાગે. તે પર હોય તો તો વૃત્ત તુટ્યું, પણ પોતાની છે, ફક્ત ઉમરનો ખાદ છે, માટે અતિચાર દોષ ગણાય અને અહીં તે સ્ત્રીતીને માટે વ્યવહારીક કાયદામાં પણ સન્ન છે. ઉપલા જોટા અર્થ પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રીની ઉમરનો નો ખાદજ ન રહ્યો ને જે કૃત્ય વ્યવહારીક કાયદામાં ગુન્હો ગણાય, તે કૃત્ય ધાર્મિક કાયદામાં ગુન્હામાં કેમ ન આવે ? જરાક વિચાર કરનારને ચોખ્ખું સમજાય તેવું છે, બાકી આ ભુલ-આવશ્યક સુત્ર જોવાથી પણ સુધરે તેમ નથી; કેમકે આવશ્યકમાં તો “ ઇતીરીય ” એટલે થોડો કાળ એટલુંજ આપેલું છે તે ક્યાં લાગુ પાડવું તેજ જોવાનું છે. સોનાની છરી લેઠમાં સારી લાગે પણ પેટમાં ન ખોસાય,

તેમ ઉપલા જોડા અર્થમાં તે સોનાની છરી પેટમાં નાંખાય છે ને તેથી સંખ્યાબંધ ખુનો થાય છે.

અપરિગ્રહિયગમણે—નદી અરણ્ય કરેલી ભોગવે તે અતિચાર. શબ્દાર્થ તે જોડો નદી પશુ લાગુ પાડવામાં બુદ્ધ ભારે થાય છે. જોડા અર્થવાળા એમ લાગુ પાડે છે કે જેને કોઈએ અરણ્ય નથી કરી એવી એટલે વેશ્યા, વિધવા કે કુંવારી ભોગવે તે અતિચાર. આ ત્રણે કલાસ પરમાં ગણાય છે તે કેમ સમજાવું નહિ હોય ? પરની કોઈ જાતની છુટ છેજ નહિ, જે કૃત્યને ઓછું દોષીત ગણવું આ વધારે દોષીત ગણવું તે સર્વ પોતાના ઘર માટેજ છે, અને જો તેના જોડો અર્થ બતાવેલ છે તે પ્રમાણે અર્થ કરાય તે પછી પ્રતિક્રમણ તે ઓઝા પશુ કરે અને સ્ત્રીઓને પણ અતિચાર વીગરે હોય છે. પછી તે જોડા અર્થ પ્રમાણે સ્ત્રીઓ અર્થ શી રીતે કરે ? તેના જે અર્થ અર્થ બતાવવામાં આવશે તે સ્ત્રીઓને પણ લાગુ પડે છે.

તેના અરેખક અર્થ એના થાય છે કે —જેને પોતે પુરે-પુરી રીતે જાણ કરે તેના જેટલે પેનાની વ્યવહારથી જોડાય. પણ જેના જગત્તે થયેલા નથી પણ નગરગુજ્જ થયેલા છે તેને જોડાય તે અતિચાર, કેમકે પાનાની છે

એટલે અણાચાર નહિ પણ પુરેપુરી રીતે નથી માટે તદ્દન દોષથી સુક્ત પણ નહિ, અને જો ખોટા અર્થ ઉપર જઈએ તો પછી ફક્ત સગાઈ કરેલ લોગવવાથી લેશ માત્ર ગુન્હો થતો નથી; માટે પાછળથી કરેલો અર્થ ખરોખર લાગુ પડે છે. આ બંને અર્થનું નિરાકરણ આવશ્યકસુત્ર જોવાથી પણ થવા સંભવ નથી, કેમકે શબ્દાર્થ બંને મતના ખરા છે, ફક્ત લાગુ પાડવાની રીતમાં ફેરફાર છે.

સાચી વાત ગમે તેમ હોય તો પણ સંભવિત બાબત ઉપર નિરાકરણ થાય તે ઉપર એક દાખલો.

એક વેપારી જરની ખાણ નાખતો હતો. ત્યાંથી એક મીયાંભાઈ નીકળ્યા, આસપાસ જરના દાણા ઘણા વેરાએલા હતા તેથી મીયાંએ એક દાણો ઉપાડીને તેની એક ફાડ કરીને વેપારીને કહ્યું કે આ ખાણમાં અર્ધી જર મારી નાખ. વાણીઆએ કહ્યું કે ફક્ત અર્ધી જરમાં શું વળે ? એમ કહી ના કહેવા લાગ્યો. એટલે મીયાંભાઈએ કહ્યું કે તેમાં તમને શું હરકત છે ? અમારે મીયાંભાઈને વીઆજ હરામ છે તમારી ખાણ જોલો ત્યારે ફક્ત જેટલી નાખી છે તેટલી જર પાછી આપજો.

અનંગકીડા—અનેરે અંગે ક્રિડા કરી હોય, આ બોલ પરને માટે છે.

ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે અતિચાર તે પણ દોષ છે, તે કૃત્ય પણ વર્જવા લાયક છે છતાં કરે તો અતિચાર લાગે, અને તે અતિચાર વારંવાર સેવાયા કરે તો અભુચાર થઈ જાય, પરદારા ગમન કરવાથી, વૃત્ત મુલથી ભાંગે પણ ફક્ત અન્નઅગ્ર ચેષ્ટા (ચુંબન વીગેરે) કરવાથી વ્રત ભાંગે નહિં, છતાં પણ અતિચાર લાગે માટે તે પણ ન કરવું. કેમકે તે અભુચારના દરવાજામાં પેસવા જેવું છે, અને આ બોલ પોતાના ઘર ઉપર પણ લાગુ પડે છે. જરા મતી આગળ ચલાવતાં માલુમ પડે છે કે જ્યારે પોતાની સ્ત્રી લોગવવાથી ચોથું વ્રત ન ભાંગે તો ચુંબન વિગેરેથી કેમ અતિચાર લાગે પણ તે શબ્દોનો અર્થ અહિં સ્પષ્ટી વિરુદ્ધ કર્મ સભવે છે.

પરવિવાહકરણ—પારકાં દલાંલાં એવા કામ કરવા તે પણ વ્રત ભંગનો દરવાજો છે.

કામ મોગેસ્સુતિવામિલાસા—કામ લોગની તિવ્ર અભિલાષા.

કામ લોગ લોગવવાથી તે લોગવાય એટલીજ વખત કરમ બંધાય છે, પણ તિવ્ર અભિલાષામાં લાંબા વખત સુધી તિવ્ર રસની ગાંઠ બંધાય છે. જેને સર્વથી ચોથું વ્રત પાળવું હોય તેણે સર્વથી, અને દેશથી પાળવું હોય તેણે દેશથી, નવ વાડ માંહેલી એક પણ દેશથી કે સર્વથી ભાંગવા ન દેવી. કેમકે શીયળ એક રત્ન છે, તે લુંટાઈ જાય માટે આડી વાડ જોઈએજ. તે વાડ નીચે મુજબ ધ્યાનમાં લેવી.

(૧) સ્ત્રી સાથે એકાંત જગોમાં રહેવું નહિ. (૨) સ્ત્રી સાથે એકાંતમાં વાત કરવી નહિ. (૩) જે સ્થળે સ્ત્રી જોઈએ હોય તે સ્થળે જો ઘડી અગાઉ બેસવું નહિ. (૪) કામ ઉત્પન્ન કરે એવા પદાર્થોના, સ્પર્શ કોઈ પણ ઇન્દ્રિય કરવો નહિ, એટલે કાનથી તેવી વાત ન સાંભળવી, હાથથી તેવી ચીજોને અડકવું નહિ, નાકથી સુગંધ લેવી નહિ, અને આંખથી સ્ત્રીઓના અંગ ઉપાંગ તો શું પણ એવું ચીત્ર પણ જોવું નહીં. (૫) સ્ત્રી રહેતી હોય ત્યાં ભીંતને આંતરે રહેવું નહિ. (૬) પુર્વના કામલોગ સંભાળવા નહિ. (૭) દરરોજ પુણીકારક આહાર કરવો નહિ. (૮) સાદો અહાર પણ અતિશય ખાવો નહિ. (૯) શરીરની અને કપડા વિગેરેની

શુશ્રુષા કરવી નહિ. વારંવાર ન્હાવું, ઘોવું, પટીયાં, સેથા વગેરે આ વાડમાં આવે.

કેટલાક શુરાઓ એમ યોલતા સાંભળવામાં આવે છે કે આવી રીતે વાડ રાખીને માલ સાચવવો તેમાં જખરાઈ શું ? અમે તો માલને વાડમાં ન રાખીએ છતાં લુંટાવા ન દઈએ ત્યારે મરદખરા ? આવી મરદાઈમાં પડી રહેવા માગનારાઓએ ઘણાએ ખતા ખાધા છે, માટે એટલી મરદાઈ ભલે ઓછી ગણાય પણ વાડ તો રાખવીજ. આવા માણસોએ એવી કથા ચલાવી છે કે સ્થુલીભદ્રે શુણીકાને ત્યાં ચોમાસું કર્યું, આ વાતો માનનારા એટલો પણ વિચાર નહિ કરતા હોય કે મુનીને સ્ત્રી સેવવાની મના છે કે સ્ત્રી સગાથે રહેવાની મના છે ? જે ભગવંતની આજ્ઞા વિરાધે તે મુની કહેવાય કે ? વિન્યશેઠની ને શેઠાણીની એવીજ વાત ચલાવે છે પણ શું ઉંદર ને ખીલી સાથે રહી શકે કે ? દાડ ને દેવતા સાથે રહેવા દેવા તે વાત વગર જોખમની મનાય કે ? કદી કોઈ જગાએ દાડમાં રહેલો દેવતા અનાયાસે ખુઝાઈ ગયો હોય અને દાડ અનાયાસે સલામત રહ્યો હોય તેથી કરીને હર વખત એમ ભરોસો

રખાય કે ? સરકસમાં સિંહને ઘણો વખત સુધી કુતરા માફક રમાડનારાઓને પણ સિંહે ઝપાટામાં લીધાના દાખલા જોવામાં આવ્યા છે. માટે એ બહારમાં જવુંજ નહિ, અને એટલા મોળા સનવાળા ગણાવવામાં હીણુ-પત સમજવી નહીં. આ વાડો સર્વથા તો ત્યાગીને માટે છે પણ ગૃહસ્થે પણ જેટલે દરજ્જે શીયળ પા-ળવું હોય તેટલે દરજ્જે વાડો પાળવાની છે. જો જરા તરા વાડનું ઉલ્લઘન કરે તો તો દેશથી એટલે સદારા સંતોસી એ વૃત્ત પાળી શકે; પણ જો વધારે દરજ્જે કે બંધ નજ કરે તો તે ત્રત તુટેજ.

વિષય સુખ એટલે ફક્ત શુદ્ધાંદ્રીનો લોગવટો એટ-લુંજ નથી, પણ ફરસ ઇંદ્રીનો લોગવટો તે વિષય સુખ છે, તો વર્ણુ ગંધ રસ શબ્દ રૂપ વિગેરેની લાલસામાં ચોથા વૃત્તનો લંગ પ્રત્યક્ષ છે, માટે સર્વથા ત્યાગીને તેવું કાંઈ પણ કરવાથી તેનું ચોથું વૃત્ત ટકતું નથી.

નોટ—[સ્થુલીલદ્ર અને વીજ્યશેઠનું નામ લખાણમાં કાયમ રાખવા એક તરફથી હૃદય મનાઈ કરતું હતું તેમ એવા નામેને આગળ લાવી સ્વેચ્છાપચારી વર્તનકરનારાઓના વર્તનો જોવા સાંલગવામાં આવેલાં તેથી ઉપજેલો ખેદ દબાઈ ન શકવાથી, હૃદય એ નામે ઉપરની કર્તાની ટીકા સાથે રાખવા કહેવું. છેવટે પાછળની વાત મંજુર થઈ છે.

ધણી વખતે વિશુદ્ધ પુરુષોના પવીત્રાચારોનાની અતિશય-
મર્યાદા ઉદ્ભવેલી જવાથી A કથાનુયોગનો કોઈ
વિશેષ હેતુ કથાકારે યોજ્યો હોય તે ધાર્મિક વ્યવહારમાં
અશુદ્ધ થતા કાર્યો નજરે જોવાથી સહન થતા ન હોઈને
અનાદાર કરવા અગર અનુમોદવાનો દુઃપ્રસંગ પ્રાપ્ત
થાય છે.

એટલું તો ચોક્કસ છે કે જે દ્રષ્ટાંતો કથાનુયોગમાં
કથાકારોએ યોજેલા છે તે દ્રષ્ટાંતોમાં અતિશયોક્તિ, અ-
લંકાર વિશેષણનો વેગ, તે વખતની ધુનને લઈને પરા-
કાષ્ટાએ પહોંચી હૃદ ઓળંગાય છે તેવું કેટલાક દ્રષ્ટાંતો
લેતા સમજાય છે, તેમ કેટલાક વાંચનારાઓ પણ કથાનું
યોગનો ઉડો અભ્યાસ કરી તેના અંતરમાં ઉકેલવાનું કામ
નફરવાને બદલે ઉપલક દ્રષ્ટીએ છિન્ન લિન્ન કરી વગોવે છે
અથા બંનેમાં કોણ કેટલા કેમ દોષીતો છે તે વિચારવાનું
વાંચકવૃંદને સોંપીશું].

સ શોધક.

કેટલાએક ત્યાગીમાં અપનારાઓ ચટામટા રાખે
છે, અને પુલ ફટાકીઆ જેવા થઈને ફરે છે; તેઓનું
બ્રહ્મચર્ય ચોખું શી રીતે હોઈજ શકે? કોઈ કહેશે કે
કાયાની કોટીએ તો ચોખું છે ને? પણ એટલો વિચાર
કરવો જોઈએ કે તેઓ પોતાને નવ વાડ સહિત નવ-
ફોટીથી બ્રહ્મચર્ય પાળવાવાળા ગણાવે છે, તો આમાં
વાડ ક્યાં રહી ?

વળી તેઓ ઇંદ્રીઓના જીતનાર ગણાય છે, તો તેઓએ ફરસેદ્રી જીતીજ નથી. ફરસ ઇંદ્રીનો ભોગવટો કાંઈ વિષય સેવવામાંજ સમાયેલો નથી, કોઈ પણ જીતના સ્પર્શથી ઉપજતો આનંદ તે ફરસ ઇંદ્રીનું સુખ ગણાય.

કોઈ ચોક્કીદારે ધણીનો માલ તાળા કુચી વગર રખડતો મુક્યો છતાં કદી કોઈ ઉપાડી ન ગયું તોપણ તેણે તો ઉપડી જાય તેવી સ્થિતિમાં તો મુક્યું કે નહીં? એક નોકર રાખવો હોય-તોપણ તેવો માણસ પસંદ કરવામાં જોખમ છે, કેમકે ટાપટીપ કરતાં શેઠનું કામ ક્યારે કરે? તેમ આ સાધુ ધ્યાનનું કામ કરે ક્યારે?

કેટલાક એવું બહાનું બતાવે છે કે અમારે કાંઈ મોહદ્વિશા નથી, પણ અજ્ઞમતીઓ અમને ગંદા દેખી અમારી પાસે આવે નહી, તેથી તેમને જીજ્ઞાસાનો પ્રસંગ હાથમાંથી જાય માટે અમે સાફ સુફ રહીએ છીએ. આ તદ્દન ખોટું છે. જો તે માટે રહેવું પડતું હોય તો સાધારણ રીતે બધા સંસારીઓ રહે છે તેથી વધારે સાફસુફ શા માટે રહેવું જોઈએ? સંસારી એટલા બધાં સાફ કેણુ રહે છે? શિયળવૃત પાળવું હોય તેવા સંસારી શોભા દેવી રાજો છે? શું કાંઈ સાદાર્થ તિરસ્કારે છે?

ચોથા વૃતમાં જે કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો
તસ્સમિચ્છામિદુક્કરં.

પાંચમું વ્રત.

નાટ—[સૂક્ષ્મ પરિગ્રહ.

કોઈપણ સચેત, અચેત, મિશ્ર, વસ્તુ ઉપર મોહનો,
અમુક અંશ આશક્તિનું રૂપ લઈ તે રૂપે પરીણમે
બંધાય અથવા ન છુટી શકે—એવી જાતનાં આવેશને મુર્છા
કહેવાય છે. અને “ દસવૈકલીક ” સૂત્રકાર મુચ્છા
પરિગ્રહો વૃત્તો—મુર્છાનેજ પરિગ્રહ કહે છે.

આવી મુર્છા જે જે ઠેકાણે જે પ્રકારનો ભાવ બતાવે
તે પરિગ્રહ કહેવાય છે; આ સૂક્ષ્મ પરિગ્રહનો ત્યાગ વીરલા
જીવો કરે છે પણ આ વૃતમાં બતાવ્યા પ્રમાણે મોટકું
પરિગ્રહ પરિમાણ કરવા ધારે તેથી થઈ શકે.]

પાંચમું અણુવ્રત ધુલાડ પરિગ્રહાડ વેરમણં—
પાંચમું મહાવ્રતની અપેક્ષાએ ઓછું. મોટકા (જગતના
બીજા દોઢો સાથે સરખાવતાં મોટું) પરિગ્રહ થકી
(ધન દોલત વીગેરેની તૃષ્ણા) તજવાનું. (આગળ
હવે પછી કદા પ્રમાણે).

મુચ્છા પરિગ્રહો વૃત્તો—પરિગ્રહ એટલે મમતા. ઉપલક્ષ દ્રષ્ટીથીજ જોતાં એમ સમજાય છે કે વધારે દોલતવાળાને વધારે પરિગ્રહવાળા ગણાય. પણ ખરી વાત તેમ નથી. એક બાળકને પોતાના પાંચીકા ઉપર દ્રવ્યવાનના દ્રવ્ય જોટલીજ મમતા હોય, એટલે મમતાનો આધાર ફક્ત મન ઉપરજ છે. લાખોપતી મનુષ્ય લાખો રૂપીયા મેળવે, ખુવે, ખરચે છતાં મનમાં એવો લાવડો રાખે કે દ્રવ્યનો તો જવા આવવાનો સ્વભાવજ છે. અને તે ઉપરથી મેળવતાં અતી ઉછરગ ભાવમાં આવે નહીં, અને જોતી વખત એવો ઉદ્દવેગ ધરાવે નહીં, તો આ લાખોપતીને એક બીખારી કે જેની પાસે ફક્ત એક કાચલી છે છતાં કાચલી સાથે મડાગાંઠ વાળી છે, તેના કરતાં મમતા ઓછી ગણાય અને બીખારીનો પરિગ્રહ લાખોપતી કરતાં વધે. પરિગ્રહની વ્યાખ્યા સમજ્યા પછી પ્રત્યક્ષ થાય છે કે પરિગ્રહના વધારામાં ખપવું અથવા ઘટાડામાં ખપવું તેનો આધાર ફક્ત જ્ઞાન વૃત્તી ઉપર છે.

સિંચરે સિંચર કોણુ?—એક મનુષ્ય પાસે પાંચસો લાકડીઓ છે, છતાં કોઈ કહે કે મારી પાસે એક બહુ ફક્કડ લાકડી છે. આપને ખપ હોય તો મારી

ઈચ્છા આપને તે આપવાની છે. હવે જો આ પાંચસે લાકડીવાળાને પાંચસેથી વધારે રાખવાની બંધી ન હોય તો તરત લાવો એમ કહે, એટલે એની લાકડીની બુખ રહી કે ગઈ ? અને એક માણસ પાસે જો કે ત્રણ લાકડીજ હોય છતાં વધારે મેળવવાનાં પરચખાણુ હોય અને પછી ગમે તેવી સરસ લાકડી દેખે તો પણ “ ન જોઈએ ” એમ કહે તો પછી એમાં લાકડી ને આશરે સાહુકાર કેણુ ? માટે ખરી સાહુકારી તો ન્યારે “ નહીં જોઈએ ” એવા ઉદગાર ઉત્પન્ન થાય ત્યારે આવી કહેવાય, અને તે ઉદગાર પરચખાણુ વગર આવે નહીં; એ ઉપર પાંચમું મત તે ખરેખર શ્રીમંત થવાની ચાવી છે—અને તે વગર આખા જગતની સમૃદ્ધી હાથ કરવા છતાં જિખારી અવસ્થાજ રહે છે. જ્યાં સુધી તે જીવે પરચખાણુ નથી કર્યા ત્યાં સુધી તેને કોઈ કહે કે આખા જગતનું દ્રવ્ય આપને સોંપ્યું, પરંતુ એક જગોએ એક પાઈ રહી ગઈ છે તે લાવી આપું ? તો પછી આ માણસ હા કહે ત્યાં સુધી બુખ મટી ગણાયજ નહીં.

બંધી વગર તૃણુ મટે નહી—ગણીત શાસ્ત્રમાં સંખ્યાનો અંત છેજ નહી. એકસો ચોરાણું આંક સુધી તો સંખ્યાના નામ નૈનશાસ્ત્રમાં છે પણ એટલેથી શું કાંઈ બસ થાય છે ? તેના ઉપર પણ જેટલાં મીઠાં

ચડાવીએ તેટલો સંખ્યા વધે કે નહીં ? ભલે તેનાં નામ ન હોય પણ કાંઈક સંજ્ઞા તો હોયજ ને ? જેમ કોઈ માણસ જંગલમાં ફરવા જાય, ઘણે દુર નીકળી જાય અને જો મનમાં એમ સંકલ્પ કરે કે પેલું ઝાડનું ઠુંઠું દેખાય છે ત્યાં સુધી જઈને પાછું વળવું છે. તે તો મોડો વહેલો પાંછો વળવા પામે, પણ જે એમ નિશ્ચય કરે કે પેલી આકાશ અને જમીન મળી ગયાની લીટી છે ત્યાં પહોંચ્યા પછી પાછું ફરવું છે; તે કોઈ કાળે પાંછો, ફરવા પામે ખરો કે ? આ પ્રમાણે હદ વગર તો “ પછી શઈનો દીકરો જીવે ત્યાં સુધી શીવે ” જે મર્યાદામાં ન આવે તેનાથી પેલાં ત્રણ વૃત પણ જોઈએ તેવાં પળાય નહીં કેમકે અસંતોષવૃત્તી હીંસા કરવા જુહું ખોલવા, તથા અદત્ત લેવા લલચાવે પણ જેણે હદ કરી છે, તેને તો ગમે પ્રયાસ હદ સુધીનોજ છે માટે હદ પુરી થાય ત્યાર બાદ તેને એવું કશું કરવું રહેતું નથી.

હદ કેવડીક જોઈએ ?—એકદમ વૈરાગ ભાવમાં આવી ખડુ ઘોડીક રકમમાં હદ બાંધવાથી કોઈ કોઈની હદ તુટવાનો સંભવ છે કેમકે આ પરચખાણુ જીવંત પર્યાવરણ છે. મો રૂપીયાની સુડીવાળો બીચારો એમ સમજે કે મારે પાંચમે ક્યારે થવાના હતા એમ કરી

ભવજીવ તે ઉપરની બાંધી કરે ને જો નલાવે તો ઉત્તમ પણ જો ન નલે તો લાલ કરતાં 'હાની' થાય. તેજ પ્રમાણે ગમે તેટલી મોટી રકમ મોકળી રાખે તો પણ કાંઈ ખોટું નથી, લલે તેવડી મોટી રકમ 'કોઈ' કાળે મળવા સંભવ ન હોય તોપણ બાંધી છે, તે મેળવવાની ઇચ્છાની છે, ને પુરૂષના નશીબ આડું પાંદડું છે તે પાંદડાં ઘણાનાં એકાએક કોઈ સુરતી મળવાથી કે વારસો મળવાથી ખસી જઈ લીખારીના શ્રીમત થતાં 'નજરે' જોવામાં આવ્યા છે, માટે હદ મોટી હોય તો કાંઈ વાંધો નહીં. એથી વધે તો ન રાખે. પણ તે હદ એવડી હોય છે કે પોતાની આજીવકા સુખેથી ચાલી જાય છે એટલે વાંધો આવે નહીં.

આવી હદ પુરી થઈ રહ્યા પછી ધર્મદો.

કરવાને ઇરાદે દ્રવ્ય મેળવાય કે ?

ધર્મદો એ પણ એક પ્રકારનો લોગવટો છે, તેમાં શુભ કર્મનો બાંધ છે. લોકમાંથી કિર્તી પ્રાપ્ત થાય છે. ધર્મદો આપણે આપણા લોગવટા માટે જે રકમ કમાતા હોઈએ તેમાંથી થાય, પણ ધર્મદો માટે કાંઈ કમાવો એસાય નહીં; કેમકે પાપ વગર કમાવાનું નથી અને હોણવા, માણવા પાપ કરાવે તે વાત જુદી પણ

કાંઈ કેવળ ધર્મદા કરવા પાપ કરાય નહીં, એમ તો ન થાય પણ ધ્યાન ન રહેવાથી હૃદય ઉપરાંત પરિગ્રહ થઈ જાય ત્યારે તો તે ધર્મદા વાપરવી, છતાં ધ્યાન ન રહેવા બદલ અતિચાર દોષમાં તો આવવુંજ પડે.

નોંદ—[ધણા શ્રીમંતો મણી અવસ્થામાં પડેલા પોતાના સંબંધીને અમુક રકમ ધર્મદા કરવાનું સંભળાવે છે. તથાપી વર્ષોના વર્ષો સુધી તે રકમમાંની એક પાઇ વપરાતી નથી, અથવા તો જૈનશાળા, કન્યશાળા વગેરે કેળવણીના આવેલ ખરડાઓમાં એ રકમ ભરાવે છે. આ બાપારીઓની ઉદારતાની કેટલી ને કેવી કુશળતા લેખવી].

સંશોધક.

સ્વેત વચ્ચુંનું યથા પરિમાણ—એતર વાડી વગેરે ઉઘાડી જમીન, ઘર વગેરે ઢાંકી જમીનની જેટલી મર્યાદા (યથાશક્તિ) કરી છે. હિરણ સોવનનું યથા પરિમાણ—રૂપાની, સોનાની, જેટલી મર્યાદા (યથાશક્તિ) કરી છે. ધનધાનનું યથા પરિમાણ—મહોરખંધ નાણાંની, સીક્કા-બધ નાણાંની, ચોવીસ ભતના અનાજની જેટલી મર્યાદા (યથાશક્તિ) કરી છે. દુપદ ચણપદનું યથા પરિમાણ—જે પત્રાં મનુષ્યાદિક આકર, નોકર, જે પગાં પક્ષી—મેના વીગેરે ચોપમાંન્દાર, મેદા, હાથી, બાય વિગેરેની જેટલી

મર્યાદા (યથાશક્તિ) કરી છે. કુવિયનું યથા પરિમાણ-
ઘરવખરીની. ઘરમાં રાખવા ભેગ રાચ રચીલું વિગેરેની
જેટલી મર્યાદા (યથાશક્તિ) કરી છે.

પાંચમા વૃતની વીધી.

શાકુલું

દ્રવ્યથી-કોઈ પણ જાતની
મમતાની બધી.

ક્ષેત્રથી-આખા લોક પ્રમાણે

કાળથી-જાવજીવ

ભાવથી-નવકોટી

આવકલું

દ્રવ્યથી-ઉપર ખર્ચા વેલો
ખાદ્ય પરિગ્રહની
હદ બાંધવી તે.

ક્ષેત્રથી-આખા લોક પ્રમાણે

કાળથી--જાવજીવ અથવા
મહાવરા માટે અમુક
વખત.

ભાવથી-મન, વચન અને
કાર્યાથી-હદ ઉપર
માત્ર મેળવવાની
બધી પણ મેળ-
વાવવાની નહીં.

જે યથા પરિમાણ કીધું છે તે ઉપરાંત પોતાનો
પરિશ્રમ કરી રાસવાના પચ્ચણ-એ પ્રમાણે (ઉપર

કહ્યા મુજબ) યથાશક્તિ જેવી જેવી મર્યાદા કરી છે તે ઉપરાંત (ઉપર કહ્યા પ્રમાણે) હદ કરતાં વધારે પરિગ્રહ કરવાની બંધી. જાવજીવાણ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી (ત્રણ કોટીએ). એકવિહં—એક કરણ કરી. નકરેમિ—કરું નહિ (મર્યાદા ઉપરાંત) કરણ. તિવિહેણ—ત્રણ જોગે કરી. મળસા, વયસા, કાયસા—મને, વચને, કાયાએ. એમ ત્રણ જોગ અને એક કરણ એટલે ત્રણ કોટીએ.

આ વૃત ત્રણ કોટી શા માટે ?

અગાઉ કહેવાઈ ગયું છે કે જેટલી કોટી પંજે તેટલી પાળવી, કાંઈ વધારે લેવાથી વધારે લાભ નથી. જો છ કોટી કરે ને પોતાની હદ જેટલું પોતા પાસે થઈ જાય તો પછી છોકરાઓને કાંઈ કામ ન શીખવી શકે ? કેમકે કમાણીનું કામ શીખવવું તે પણ પરિગ્રહ મેળવાવ્યો કહેવાય, માટે વૃત ધારીનાં છોકરાં જુએ ન મરે તે વાત પણ જાળવવામાં આવી છે.

એહવા પાંચમા થુલ—એવા પાંચમા મોટા. પરિગ્રહ—દોસત વગેરે. પરિમાણ—પ્રમાણ. વૈરમણં વ્રતના—તજવાના વ્રતના. પંચઅદ્યારા—પાંચ અતિચાર. જાણીયવા

—જાણવા. નસમાયરિવા—(પણ) આચરવા નહિં.
તંજહાતેઆલોહં—તે જેમ છે તેમ કહુંછું.

અતિચાર-૧ સ્વેતવચ્ચુ પમાણાકમે-ઉઘાડી જમી-
નની ઢાંકી જમીનની ખાંધેલી મર્યાદા તોડી હોય.

૨ હિરણસોવન પમાણાકમે—રૂપાની, સોનાની ખાંધેલી

મર્યાદા ઓળંગી હોય. ૩ ધન ધાન પમાણાકમે—સોડ
નાણું દાણા ધાનની મર્યાદા ઓળંગી હોય. ૪ દુપદ વ-

ઉપદ પમાણા કમે— બેપગાં, ચોપગાંની મર્યાદા ઓળંગી

હોય. ૫ કુવિય પમાણા કમે—ઘર વખરાની મર્યાદા ઓ-
ળંગી હોય. તે નવે ખાખત હુદથી વધારે રાખે તો તે વ્રત
ભાંગે ને અણાચાર થાય, પણ હુદ ઉપરાંત થઈ ગયેલ
હોય તો તે વાત ધ્યાનમાં ન હોય તોપણ અતિચાર
તો લાગેજ. પણ તે ધ્યાનમાં આવે કે તરત હુદમાં
લાવી મુકે તોજ અતિચાર, નહીં તો અણાચાર-અમુક
વખત સુધી તે ધ્યાન ન રહેવા સંભવ છે, કેમકે
સરવૈયું કાંઈ દરરોજ કઢાવું નથી.

સાધુ સુનીરાજ ઉપગરણ રાખે છતાં
પરિશ્રદ્ધના ત્યાગી શી રીતે ગણાય ?

પ્રથમ કહેવાઈ ગયું કે પરિશ્રદ્ધમાં મુખ્ય વાત મમતાની છે. જે સાધુ ભલે કલપતાં ઉપગરણથી પણ કમતી રાખે, છતાં પણ તે ઉપર મમતા રાખે તો તેણે પરિશ્રદ્ધ ત્યાગો નથી. પોતાના શરીર ઉપર પણ મમતા રાખવી કલ્પી નહિં. તેને વળી ક્ષેત્ર ઉપર, સ્થાનક ઉપર, પુસ્તક ઉપર, કપડાં ઉપર, પાતરાં ઉપર મમતા ભાવ હોયજ શી રીતે ? અને તે મમતા જો હોય તો પછી પરિશ્રદ્ધના ત્યાગી કહેવાયજ કેમ ? માટે ગમે તેટલા ઉપગરણથી વધારે રાખીને મમતા રહિતધું એમ કહેવું પણ ન પાલવે. શાસ્ત્રનાં ફરમાનથી વધારે ઉપકરણ તે મમતા રહિતપણે પણ ન પાલવે. અને શાસ્ત્ર અનુસાર ઉપગરણ અને તે પણ કેવળ મમતા રહિત જોઈએ અને પોતાથી બંને વખત પડીલેહણ ન બંને તેટલું ઉપગરણ તો રખાયજ શી રીતે ? આમાં પેટી પટારાની છુટ ક્યાં રહિ ?

આ ઉપર એક દાખલો—એક ત્યાગી હતો તે પોતે દ્રવ્ય ન રાખતો પણ સાથે એક શિષ્ય હતો તેની ખાસે રખાવતો. (પચ્ચખાણ ત્રણ કોટી હોય તો આમાં

કાંઈ વાંધો નહિ, આ તો પોણી નવકોટીમાં પણ
મણાવવું તે પણ પાલવતું નહિ.) તે ત્યાગી
કોઈ વિચીક્ષણુ રાજા પાસે સહેજે જઈ પહોંચ્યો, રાજાએ
પુછ્યું મહારાજ કાંઈ દ્રવ્ય રાખો છો ? સાધુએ જવાબ
આપ્યો અમારે ત્યાગીને દ્રવ્ય રાખવું ન કલ્પે પણ
આ શિષ્ય સાથે છે તે રાખે છે. રાજાએ કહ્યું મહા-
રાજ ત્યારે હું અને તમે બંને સરખા; હું પણ દ્રવ્ય
હાથ ઝાલતો નથી, ગણતો નથી, હિસાબ માંડતો નથી.
બધું ખનનચી કરે છે. પોતાની નેશ્વાએ પરપાસે દ્રવ્ય
રખાવનાર આ રાજા જેવા છે, પણ શ્રાવકો રાજા જેવા
વિચીક્ષણુ અને ત્યારે ભોપાળાં ખુલાં થાય.

કેટલાક ઢીલ સાધુ સાધ્વી તરફથી થતી દલીલ-
આ વૃત્તમાં બતાવવામાં આવ્યું છે તેવું ચોખ્ખું પળાય
તો પછી કેવળ આ લવમાં શા માટે ન થાય ? આ
લવમાં કેવળ નથી, તેથીજ એમ ખાત્રી થાય છે કે
આજ ચાલે છે, તેમજ ચાલવા દેવું. આજે વીતરાગી
સંજમ છે કે સરાગી એટલું તો વિચારી જુઓ ?
આ પ્રમાણે કહેનારને જવાબ—કેવળ થાય નહીં અને
સરાગી સંજમ છે તે વાત ખરી પણ કેવળ શું કારણે
થતું નથી તેનો દાખલો—કોઈ ઉત્તમ ત્યાગીને કોઈએ

વાત ઉપરથી વાત નીકળતાં સમાચાર આપ્યા કે તમારા સંસારી ગામનો શામભુ ગુજરી ગયો, સમાચાર સાંભળી મહારાજ ચમકી ગયા (છદમસ્ત માટે જેથી કરીને કેવળ થતું નથી) પછી તેની શ્રદ્ધા ક્રિયા વિગેરેની તારીફ કરવા લાગ્યા ત્યારે સમાચાર આપનારે કહ્યું કે શામભુ શ્રાવક નહિ પણ ખોળે. ત્યારે મહારાજ શાંત થઈ ગયા. કાંઈ ખોળના મૃત્યુથી ખુશી નહીં પણ આંટલી સંબંધીની ગાંઠ માટે સરાગી સંજમ, વિતરાગીને લિન ભાવ લાગેજ નહીં.

ક્રોધ, માન, માયા, લોભમાં ધુંધવાતા ત્યાગી
એવો બચાવ કરે છે. આજ કાલે સં-
જમની ચોક્કસી તો રહેલી છે નહિંતર
કેવલ ન થાય ?

જવાબ—જેમ એક માણસ પાસે તેલની ભરેલી બરણી હોય તેથી તે બરણીમાં તેલ હોય ત્યાં સુધી ધીલેઈ શકાય નહિ, તેમ ત્યાં સુધી સંજનના દળીયાં ચોટેલાં હોય ત્યાં સુધી કેવળ આવે નહિ. પણ તેથી તેલની બરણીવાળાને તેલના બનાવેલા પદાર્થો ખાવાજ ભેઈએ એવું બંધન નથી, તે પ્રમાણે સંજમના દળીયાં

છે તે વાત ખરી પણ તે ઝળકે કે તુરત દબાવવાં જોઈએ. જેમ ચુલામાં અગ્ની ભારેલો હોય તેથી ધુંમાડો કે લાઈ લાગે નહિ પણ તે ચુલામાં અંદર અગ્ની છે, તેથી તેમાં નોટું છુપાવાય નહી, તેમ આત્મામાં કેવલ ઠરે નહિ પણ એકે કષાયનો ઉપયોગ થાયજ નહિ.

સાધુને પાંચ મહાવૃત્ત હોય અને શ્રાવકને બાર વૃત્ત હોય તો કલ્યાણ કરવાની ઉતાવળ સાધુને હોય છતાં શ્રાવકને ઓછાં વૃત્ત અને સાધુને ઝાઝાં વૃત્ત શા માટે ?

સાધુને કલ્યાણ કરવામાં વધારે ક્રિયાની જરૂર ખરી; પણ જેમ ડબલ પનાનું કપડું અરધું જોઈએ તેમ સાધુનાં વૃત્ત તદ્દન આગાર વગરનાં અને નવ કોટીનાં છે, માટે તે પાંચમાં બધું આવી જાય છે, અને શ્રાવકના વૃત્ત ઉભાં એટલે ઓછા પનાના કપડાં જેવાં છે, તેથી ખરાખર હોય તો પણ સાધુના વૃત્તને પહોંચે નહિ.

એમ પાંચમા વૃત્તને વિષે જે કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તો તે તસ્મિન્નિચ્છામીદુક્કલં.

છઠું વૃત.

છઠું-છઠું. દિશિત્રત-દિશાનું માન (દિશાની હદ)
 બાંધવાનું વ્રત. ઉર્ધ્વાદિશિતું-ઉંચું ચડવું પડે તે દિશાની
 (પર્વત વગેરે). યથાપરિમાણ-યથાશક્તિ પ્રમાણે મ-
 ર્યાદા કરી છે. અધોદિશીનું યથાપરિમાણ-નીચી એટલે
 હેઠળ જવાની દિશાનું યથાશક્તિ પ્રમાણે મર્યાદા કરી
 છે. તિરીયદિશીનું યથાપરિમાણ-તિથિ એટલે જળ
 તથા સ્થળ બને ઠેકાણે, ચારે દિશાએ જવાનું (ઉત્તર-
 દક્ષીણ-પુર્વ-પશ્ચિમ) યથાશક્તિ પ્રમાણે મર્યાદા કરી છે.
 યથાપરિમાણ કીધું છે-એ પ્રમાણે યથાશક્તિ મર્યાદા
 કરી છે. તે ઉપરાંત સફળતા કાયાળ જડને-તે સિવાય
 પોતાની મરજીથી પોતાની કાયાએ કરીને. પાંચ આશ્રવ
 અને અઢાર પાપ-પાંચ આશ્રવ અને અઢાર પાપ,
 સેવવાના પચ્ચરણ-કરવાની બાંધી. જાવજીવાણ-જ્યાં
 સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં-બે કરણે કરી. તિવિદેશં-
 ત્રણ ભેગે કરી. નકરેમિ-હું પોતે કંઈ નહિ. નકાર-
 વેમિ-બીજા પાસે કરાવું નહિ. મળસા વયસા કાયાસા-
 મને, વચને, કાયાએ કરી એમ બે કરણ ને ત્રણ ભેગ

એટલે છ કોટીએ પચ્ચખાણુ. છકું ગુણુ મત શા માટે ? પહેલાં પાંચ વૃતમાં જે આગાર રાખવા પડ્યા છે પણ તે કાંઈ આખા લોકમાં રાખવાની જરૂર નથી. અમુક ક્ષેત્રમાંજ તે આગાર રાખે, અને તે ઉપરાંતના ક્ષેત્રમાં સર્વ પ્રકારે બધ કરે તો કાંઈ વહેવાર અટકે નહિ, અને ઉપલાં પાંચેય વૃતમાં આગાર ભુરાઈ જવાથી ગુણુ થાય, માટે તે ગુણુવૃત કહેવાય છે. પણ જ્યાં આગાર હોયજ નહિ ત્યાં ગુણુવૃત શું ગુણુ કરે ? અવગુણુ હોય તો ગુણુ કરવો રહોને ? જેમ બાળકો ઠીકરાનાં ઘોલકાં કરીને તેને મહેલાત સમજે તેમ દિક્ષા પાળવાને અશક્ત હોય તે “પુલ નહિ તો પુલની પાંખડી” તે પ્રમાણે છકું મત પાળે તે પણ અમુક હઠ બહાર સાધુપણાના નમુના રૂપ છે. ત્યાગીને અઢારે, પાપનાં જાવજીવનાં પચ્ચખાણુ છે, પણ સંસારીને તેમ નથી, માટે ઉત્તર, દક્ષિણ, પુર્વ અને પશ્ચીમ ઉંચે અને નીચે છયે દિશામાં બાંધેલી હઠ ઉપર જઈને જાવ જીવ સુધી અઢારેય પાપ મન, વચન, કાયાએ કરું નહિ, કરાવું નહિ, આવું છકું મત છે તેમાં હઠ ઉપર જવું નહિ એમ ન બોલવું. જવું નહિ અને પાપ કરવું નહિ તેમાં શું ફેર ? જેમ ગમે તે જાતના વાણીયા હોય પણ ભાણા વ્યવહાર આશરે કોઈમાં ફેર ગણાવોજ નથી, પણ સમપણુ.

સંબંધી આશરે ફેર પડે છે, તેમ સંસારીને બંને એકજ છે પણ ત્યાગીને ફેર પડે છે. સંસારીને જવાનું પ્રયોજન પણ પાપનું હોય, અને જવાની રીત પણ પાપની હોય પણ નુકશાન પાપમાં છે. જવામાં નથી. સાધુને પાપનાં તો પરચ્યાણુજ છે એટલે તેને હદ બાંધવાની જરૂર નહિ અને ગમે ત્યાં જઈ શકે એટલે ત્યાગીને એવી હદ બાંધવાની જરૂર નથી. આ વ્રત બંધાવવું છે. માટે તે હદ એટલી વિશાળ રાખવી કે જે ઉપરાંત આખા જનમમાં જવાનો અપ ન પડે એટલે તે ઉપરાંતના ક્ષેત્રમાં આપણાં વ્રત પણ આગારી ન કહેવાય.

પૃથ્વા છઠા—એ પ્રમાણે છઠા વ્રતમાં. દિશિ— છ દિશાએ જતાં પાપ લાગ્યું હોય તે. વેરમણં વ્રતના- તણ દેવાના વ્રતના. પંચ અદ્યારા—પાંચ અતિથાર. જાણીયવા—જાણવા. નસમાયરિવા—(પણ) આદરવા નહિં. તંજહાતે આલોડં—તે જેમ છે તેમ કરું છું. સદ દિશિ પમાણફકમ્મે—ઉંચી દીશા સંબંધી કરેલી મર્યાદા ઓળંગી હોય. અધોદિશિ પમાણફકમ્મે—નીચી દીશા સંબંધી કરેલી મર્યાદા ઓળંગી હોય. તિરિય દિશિ પમાણફકમ્મે—જળ અને સ્થળ બંને ઠેકાણાની

ચારે દીશા સંબંધી કરેલી મર્યાદા આગળી હોય. સ્વેતચુદ્ધી-ક્ષેત્રવૃદ્ધી એટલે એક દિશા ઘટાડીને બીજી દિશા વધારી હોય. સહઅંતરધાણ-સંદેહ પડ્યા છતાં (કરેલી હદ કરતાં) આગળ ચાલ્યા જવાયું હોય.

એકવા છતાં વૃત્તને વિષે કાંઈ દોષ લાગ્યો હોય તે તસ્સમિચ્છામીદુઃકરં.

સાતમું ગુણવ્રત.

સાતમું વ્રત—સાતમું વ્રત. અમુક ગાઉની હદમાં આવ્યા પછી એટલા બધા ગાઉ જવાનો તો ઠોક દીવસ બપો પડે માટે છુટ રાખેલ છે, પણ તેની અંદરના દરેક સરસામાનનો દરરોજ ભોગવટો કરવો પડતો નથી, માટે હમેશા તે પદાર્થોની ક્ષેત્રની અંદર પણ મર્યાદા કરે, એટલે ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે બીજાં બંધાં વ્રતને ગુણુ કર્યો, માટે તે પણ ગુણુ વ્રત કહેવાય અને સાધુને પાપની બંધી એટલે તે વૃત્તની જરૂર નહિ. ઉવભોગ—એક વાર ભોગવવાની ચીજ તે ખાવાની ચીજ. ખવાઈ ગયું એટલે થઈ રહ્યું. પરિભોગવિહં-

વારંવાર ભોગવવાની ચીજ, એટલે કપડું જે એક વાર ભોગવ્યા છતાં પાછું ફરી ભોગવી શકાય છે.

પચ્ચસાયમાણે—ખાંધી કરવી. ૨૬ બોલની મર્યાદા બાંધવી.

૧ ઉલ્લંઘનીયાવિહં—શરીર લુછવાના દુવાલ તથા હાથમાં રાખવાના રૂમાલ તેની મર્યાદા.

૨ દંતણવિહં—દાતણની મર્યાદા.

૩ ફલવિહં—પ્રક્ષ આદીના લીલાં સુકાં ફળ જે ન્હાવાના ઉપયોગમાં આવે છે તેવાની મર્યાદા. ફળની મર્યાદા.

૪ અભ્યંગણવિહં—તેલ વિગેરે શરીરે ચોપડવાની વસ્તુની મર્યાદા.

૫ સ્વટણવિહં—મર્દન કરવાની એટલે ચોળવાની વસ્તુ પીડી વગેરેની મર્યાદા.

૬ મંજણવિહં—ન્હાવાનાં પાણી વીગેરેની મર્યાદા.

૭ વચ્ચવિહં—શરીરે પહેરવા એકવા તથા પાંચે રાખવાનાં વસ્ત્રની મર્યાદા.

૮ વીલેવણવિહં—ગૂખડ વીગેરે વીલેપન કરવાની વસ્તુની મર્યાદા.

- ૯ પુફાવિહં—કુલ સુંઘવા તથા લોગવવાની મર્યાદા.
- ૧૦ આમરણવિહં—ઘરેણાની મર્યાદા.
- ૧૧ ધુપવિહં—અગરબત્તી વીગેરે ધુપ કરવાની વસ્તુની મર્યાદા.
- ૧૨ પેજ્જવિહં—પીવાની વસ્તુ ઓસડ કાથ વગેરેની મર્યાદા.
- ૧૩ મરુલવણવિહં—સુખડી પકવાન વીગેરે ખાવાની વસ્તુની મર્યાદા.
- ૧૪ ઉદનવિહં—લાચું ધાન ઘઉં ખાજરો વગેરે તથા કાચું પાકું ધાન ખાવાની મર્યાદા.
- ૧૫ સુપવિહં—ચણા વિગેરે કઠોળ કે જેની હાળ થાય તે કાચું પાકું ખાવાની મર્યાદા.
- ૧૬ વિગયવિહં—ઘી, તેલ, દુધ, દહીં, ગોળ, ખાંડ, સાકર એ સાત સામાન્ય વિગય છે તેની મર્યાદા. માખણ, મધ, માંસ, દારૂ એ ચાર મહાવિગય છે, અને માંસ અને દારૂ એ એ તો અલક્ષ્ય છે, મહાવિગયનો તો શ્રાવક શ્રામિકને સર્વથા ત્યાગ હોવો જોઈએ.
- ૧૭ શાકવિહં—હીલોતરી શાકની મર્યાદા.

- ૧૮ મંહુરવિહં—દ્રાક્ષ, બદામ વિગેરેની મર્યાદા.
- ૧૯ જમણવિહં—જમવાની મર્યાદા. (એટલે અમુક વખતે આટલી વસ્તુ આટલા વજન સુધી ખાવી).
- ૨૦ પાણીવિહં—પાણી પીવા માટે પાણીની મર્યાદા.
(તોલ તથા વખત)
- ૨૧ મુખવાસવિહં—સોપારી, લવીંગ, એલચી, તજ વગેરે મુખવાસની મર્યાદા.
- ૨૨ વાહનવિહં—ગાડી, ઘોડા, રથ, વહાણ વગેરે ફરતાં, તરતાં, અને ચરતાં વાહન વાપરવાની મર્યાદા.
- ૨૩ વાહનિવિહં—પગરખાં, મોજાં વીગેરે પહેરવા તથા વાપરવાની મર્યાદા.
- ૨૪ સયણવિહં—શય્યા પલંગ વીગેરે સુવા બેસવાનાં આસન વાપરવાની મર્યાદા.
- ૨૬ સચિતવિહં—સચેત (જીવ સ્ત્રીત) વાપરવા તથા ખાવાની મર્યાદા.
- ૨૬ દન્વવિહં—હુલ્લ, હીંગ, ગુદ વીગેરે મચેત અચેત વસ્તુ ખાવાની મર્યાદા.

કહેવત છે કે “ કરકસર ને વહાણની સફર ” એટલે વહાણની સફર કરવાથી જે કમાઈ થાય તેટલી કમાઈ કરકસર કર્યાથી થાય છે. વળી કહેવત છે કે “ કરકસર તે બીજે લાઈ છે. ” એટલે જેમ લાઈ કમાવવામાં મદદ કરે તેમ કરકસરની ટેવ પણ ઉમેરો કરે. કરકસર ન શીખે તેને અનીતી કરવીજ પડે, કેમકે હવે વગરની મોજ શોખને માટે આખી દુનીઆનો પૈસો એક જણ પાસે હોય તો પણ થોડો છે. જે જે ખાતાંઓ બહુ સારી રીતે ચલાવવાં હોય તે દરેક ખાતામાં બજેટ બેઠવો. તેમ સાતમું વ્રત તે બરેબર બજેટ છે. ઇંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે બે અનીતિમાં ન રહેવું હોય તો “ Let not your wants exceed ” તો તારી ખર્ચ પડતી ચીજો હદમાં રાખજો તે સાતમું વ્રતજ છે. કાંઈ પણ જાતનો વિચાર કર્યા વગર જે ચીજ હાથમાં આવે તે ટપ લઇને મોઢામાં મુકવી એટલે મોઢાને કાંઈ તાણું નથી, પણ વિપ્રીત ગુણ દોષની ચીજો શરીરમાં દાખલ થઈ અપ્રમાદ કરે છે. માટે મન ઉપર કાબુ રાખતાં તો શીખવુંજ બેઠવો. મન ઉપર કાબુવાન માણસ તે સોંપેલું કામ પાર પાડે છે, અને બીજાને તો ગમે તેવો બેચરવાઈ હોય તોયણ ફાળીઆના માર્યા નીચું બેવું પડે છે.

ઇત્યાદિકનું યથા પરિમાણ કીધું છે—એ છવિસ
 બોલ તથા એ સિવાયની યથાશક્તિ પ્રમાણે મર્યાદા
 કરી છે. તે ઉપરાંત—તે નકી કરેલી મર્યાદા ઉપરાંત
 ઉવભોગ—એક વાર લોગવવામાં આવે એવી વસ્તુ.
 પરિહ્રભોગ—વારંવાર લોગવાવામાં આવે એવી વસ્તુ.
 ભોગનિમીત્તે—લોગવવા, સેવવા તથા વાપરવા માટે.
 ભોગવવાના પચ્ચાણ—લોગવવા, સેવવા, વાપરવાની બંધી.
 જાવજીવાણ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. ઇગવિહં—
 એક કરણ કરી. તિવિદેશં—ત્રણ જોગે કરી. નકરેમિ—
 હું કરું નહિ એટલે લોગવું સેવું કે વાપરું નહિ. (કરણ)
 મણસા વયસા કાયસા—મને, વચને, કાયાએ કરી ત્રણ
 જોગ. એક કરણ ને ત્રણ જોગ એટલે ત્રણ કોટીએ પચ્ચાણ.
 ધ્યાન દીઓ કે અહીં ફક્ત ત્રણ કોટી શા માટે
 કરી હશે ?

ત્રણ કોટી ન કરે તો પછી ચીજો જીનતને
 દેવાનું પણ બંધ થાય, તો પછી ઘરમાં જીનત માણસો
 હોય, કોઈ મેમાન આવે તેનું શું થાય ? વળી મહેમાન
 વગેરેનો બંદોબસ્ત કરનાર જીનત કોઈ હોય ને ફક્ત
 ચોતા ઉપર આધાર ન હોય તોપણ તે વૃત્ત ત્રણ કોટીથી
 સમારે થાયજ નહિ, કેમકે તેની અંદર કેટલાક બોલ

પુણ્ય ઉપાર્જનક છે. તો પછી જો તે બધા બોલની છ કોટી બંધી કરે તો પુણ્ય ન કરવું તેવું બંધન આબ્યું મનાતો માહું કામ કરવાની હોય ? તેમ છતાં પાપ સ્થાનકનો ત્યાગ હોય ત્યારે છ કોટી બંધી કરવાને હરકત નથી, કેમકે જે પુન્ય કરવામાં જરાપણ પ્રાપ આવે તે પાપ, પાપના પરચખાણવાળાથી સેવી શકાય નહિ. મોટા ઘણી કમાણીના વેપાર પાસે પરચુરણ વટાવની દરકાર રહેતી નથી. આ ઉપરથી એમ સાબીત થાય છે કે જે વખતે ગૃહસ્થને પાપનાં પરચખાણ ન હોય તેને ખાવા પીવાની બંધી ૩ કોટીનીજ પાલવે. અહાહા ! વ્રતના કેવા બાંધા છે ? જેમાં પરોણાગતને લેશ પણ વાંધો આવતો નથી.

एहवा सातमा-એવા સાતમા વૃતમાં. उपभोग-એકવાર લોગવાય તેવી વસ્તુ. परिभोग-વારંવાર લોગવાય તેવી વસ્તુ. दुविहे-બે પ્રકારે. पक्षते-કહી છે. तंजहा-તે જેમ છે તેમ. भोयणाउय-લોજન સંબંધી. कम्मउय-વેપાર સંબંધી. भोयणाउय-લોજનના. समणोवासएणं-શ્રાવકને. पंचअइयारा-પાંચ અતિચાર. जाणियवा-જાણવા. नसमायरिवा-(પણ) આદરવા નહિ. तंजहा ते आलोउं તે જેમ છે તેમ કહી દેખાડું છું. सचिताहारे-સચેતનો આહાર કરે તે અતિચાર. आ भाअतमां विआर કર-

વાનો છે, સચેતનો આહાર તો ઠેક છઠી પડીમા સુધી કરાય છે. ત્યારે આનો અર્થ શું ? વળી ૨૬ બોલમાં સચિતવિહુ એટલે સચેત આહારની મર્યાદા છે. એટલે કાંઈપણ સચેત આહાર ખપે છે ખરો ; ત્યારે અતિ-આરનો અર્થ એમ સંભવે છે કે જે લીલોતરી ખપે છે તે પણ કાચી નહીં. આમાં ઉપલક દ્રવ્યથી કેાઈ હાંસી કરે કે, આ ઠીક વાત. મુળા કાચા ન ખાવા, પકવીને શુભ રહિત ખાવામાં વાંધો નથી. વાહ ! વાહ !! હયા તો બારે ગોતી કાઢી, તેનો જવાબ એ છે કે ભાઈ જે લીલોતરીઓ ણીજા માણસો રાંધેલ તેમજ કાચી ખાય છે તે ખાને ત્યાગે તેને ધન્ય છે, મારાથી તેમ નખન્યું ; ધીક છે મને. એવો વખત ક્યારે આવશે કે ખાને ત્યાગું. માટે અત્યારે તો એક કાચીજ ફક્ત ત્યાગું છું.

સચિન્તપડિવદ્ધાહારે-સચેત સાથે ચોટેલી વસ્તુ. આડનો શુંદ વીગેરે આડની સંઘટે છે તે ઉગેડીને ખાય. આ ચીજ કાંઈ પેટ ભરવાની ચીજ નથી, આવું ખાવાની ટેવ ખાવાનું ગરધીપણુંજ સુચવે છે. અને જે માણસ એટલે દરજ્જે શુભને વશ થઈ ગયો છે તેને બરોસે સોંપાયલું સંસારનું કામકાજ પણ પાર પાડે એમ ધારી શકાતું નથી. આવડે તો મનમાં સજડ રાખવું જોઈએ કે, આપણે ખાવા માટે શુભતા નથી પણ શુભવા માટે

ખાઈએ છીએ. ત્યારે જીલ ઉપર દાખ બેસશે. જીલ ગમે તેવી પણ એક સેવા બળવનાર સેવક છે. ઘરઘણીથી તેનાથી દબાઈ જવું પાલવે નહિ અને એમ જો ઘરઘણી દબાણો તો પછી નોકર ઘરને ચુંથી મારશે.

અપોલીયોસહિ ભરખળયાણ-જેમાં જીવના પ્રદેશ રહી ગયા છે તેવી ચીજ ખાવી તે અતિચાર. બનતાં સુધી પાણી સિવાય કોઈ સચેત ચીજ મોઢામાં નાખવીજ નહી.

દુપોલીયોસહી ભરખળયાણ-માઠી રીતે નીપજાવેલો આહાર. જે આહારમાં ઘણા ત્રસજીવની વિરાધના થઈ હોય તે અહાર કરવાનો શ્રાવકે વિચાર સરખો પણ ન કરવો. એળા, પોંક વીજેરેમાં ઘણા ત્રસજીવની હીંસા થાય છે.

“જીવવા સારૂ ખાવું.” આટલુંજ સુત્ર જો અંતરમાં કોતરાઈ જાય તો પછી આવા આહારનો અવકાશ ક્યાં રહ્યો ? લીલોતરીનાં અસંખ્યાતા જીવ એટલે તે આહારનો તીથીઓમાં ત્યાગ થાય છે. પણ આ અહારતો અમૃતનું ઢાંકણ અને વિષના વાસણ બરોબર છે. એટલે લોકો બહુ છેતરાય છે. દેખીતા અચેત પણ ઘણા ત્રસની હીંસાથી બનેલા છે.

તુચ્છોસાહિમરવળયાણ-જે અહાર જેટલો ખવાય છે તે કરતાં વધારે નાંખી દેવું પડે અને તેમાં ઘણા ત્રસજીવની અને સમુર્જિત મનુષ્ય સહિતની હિંસા થાય છે, તે અહારનું પણ તેવુંજ છે. દેખીતા અસંખ્યાતા જીવ ન દેખાય પણ પરિણામે બહુ પાપબંધનનાં કારણ છે. શેરડી આંખ વગરની હોય તો અચેતજ છે, તેમાં એક પણ જીવ નથી પણ તે ખાવી તે તો બાળકનું કામ છે.

જીવ અજીવનું જાણપણું કર્યું, પ્રતિક્રમણના અર્થ શીખવા જેટલી બુદ્ધિ આવી તો પણ બાળમતી હજી ગઈ નહીં તે ક્યારે જશે ? એમ કરતાં કદી જીવ જીભને વશ થઈજ ગયો હોય તો પછી વિવેક સહીત ખાવી. આખો દહાડો છોતા કચરાયા કરે અને અસંખ્યાત કીડીઓ કચરાય તો પછી દયા ભાવ ક્યાં રહેા ? જેને જીભ ઉપર દાળ નથી તેને શિયળ સાચવવું પણ લગભગ અસંભવિત છે. લેશ માત્ર પણ લુપ્ત સહુન ક્યાં વગર અતિ ઉત્તમ તથા પ્રાપ્ત કરાવનારૂં સાતમું વત છે. લગભગ ઘણા રોગનું મૂળ જીભના છુટાપણામાંજ હોય છે.

એક શાસ્ત્રકારે કહ્યું છે કે—હે જીવંદા ! જે વાતની મર્યાદા કર. પાચન શક્તિને ઘેરો લગાડે તેવું, પ્રકૃતિને

પ્રતિકુળ સહોષ, વૃત્તીને ઉત્તેજક અહારને માટે; બીજી મર્યાદા અવિચારે, અસમયે, અસત્ય બોલવા માટે કરવાની છે.

જીલને છુટી મુકવાથી રોગની ઉત્પત્તિ થાય છે, અને પછી જીલને દબાવવાની ટેવ મુજથી ન હોય જેથી પરહેજ પળાતી નથી. એટલે ભયંકર રોગમાં દવા લાગુ પડતી નથી, નહીતર પરહેજ તો જખર જખર રોગ દબાવી દીએ છે.

જે લોકો ઇશ્વરને કર્તા માને છે તેને મિતાહારપાણુ શીખવવાનો એક રહીઓ.

પ્રભુએ આંખો બે આપી, કાન બે આપ્યા, ખભા બે આપ્યા, નસકોરાં બે, હાથ બે, પગ બે એ પ્રમાણે ઘણાંખરાં અવયવો બે આપ્યા છતાં બે વચ્ચે કામ તો જોવાનું, સાંભળવાનું, સુધવાનું, હાલવાનું વીગેરે અકેકું સોખ્યું એટલે તે હીસાબે દરેકને અર્ધું કામ લાગે આંખું પણ જીલ એક આપી બે નહી—છતાં તેને કામ એક નહી પણ બે સોંપ્યા, ખાવાનું અને બોલવાનું, બીજા બધા અવયવને લાગે અર્ધું કામ આંખું અને આંખે એકલીને બે કામ આપ્યાં એટલે ચોગણું કામ તેને માથે પડ્યું તે શું સ્મયવે છે ? શું પ્રભુને એક આમડીના કંઠકા

ની તાણુ પડી હતી ? પણ તે એમ બતાવે છે કે એકદ્વી
ચીજને બે કામ કરવાં હોય, તે વાપરતાં જરા અચકાવું
અને ન ચાલતાં વાપરવી એટલે ખાવામાં અને ખેંદવામાં.
અતિશય ઉપયોગ રાખવાની જરૂર છે. જરૂર વગર
ખેંદવું નહિ. અને ભુખ વગર ખાવું નહી, અને તે પણ
જેટલા શબ્દોથી રડતું હોય તેથી વધારે શબ્દો ખેંદવા
નહી, અને જેટલું ખાવાથી ક્ષુધા વેદની મટે તેથી
વધારે ખાવું નહી. સમાય તેટલું ખાવું તેમાં છાંડયું શું ?
કારણકે વધારે ન સમાય એટલે ઉપાય શું ?

કમ્મજન—વ્યાપારના. સમખોવાસણ—શ્રાવકને.
પન્નરસ્સ—પંદર પ્રકારે. કમ્માદાણાઈ—કર્મ આવવાનાં
ઠેકાણાં. જાણીયવા—જાણવા. નસમાયરિવા—(પણ)
આહરવા નહિ. તંજહા—તે જેમ છે તેમ. તે આલોચં
—તે ધર્મ.

૧ ઇંગાલકમ્મે—લડીનો વેપાર.

૨ વણકમ્મે—વન કપાવવાનો વેપાર.

૩ સાઢિકમ્મે—ચીજ સોડવીને વેચવાનો વેપાર.

૪ માઢિકમ્મે—ગાડી વીગેરેના ભાડાં ખાવાનો વેપાર.

૫ ફોટિકમ્મે—હળ વગેરેનો વેપાર, પૃથ્વી ખોદા-
વવાનો વેપાર.

- ૬ દંતવાણિજે--હાથીઓને દુઃખે રીખાવી મરાવી તેના દાંતનો રોજગાર.
- ૭ કેસવાણિજે--ચમરી ગાય મરાવી તેના કેશનો વેપાર.
- ૮ રસવાણિજે--પ્રવાહી ચીજનો વેપાર, જીવઉત્પન્ન થાય તેવો વેપાર.
- ૯ લઘવાણિજે--રંગત ખર કે લાખનો વેપાર, કેમકે એમાં રાંડણ, ખાંડણનો ઉપયોગ બહુ કરવો પડે છે.
- ૧૦ વિષવાણિજે--ઝેરનો વેપાર.
- ૧૧ જંતુપિલ્લકમ્મે--નાશકારક સહુજનો વેપાર. સ-ચાનો વેપાર.
- ૧૨ નિલંછણકમ્મે--નાક, કાન છેદવા. ગોધા સમારવાનો વેપાર.
- ૧૩ દવગ્નિદાવણીયા--દવાનળ લગાડવાનો વેપાર.
- ૧૪ સરદહતલાગપરિસોસણિયા--સરોવર વીગેરે પાણી સોસવવાનો વેપાર.
- ૧૫ અસજ્જણપોસણિયા--આજીવકા અર્થે ઢાર. છોકરી વીગેરે ઉછેરવાનો વેપાર,

લડીમાં અગ્નિને લઇને અસંખ્ય ત્રસનો નાશ થાય છે. ઝાડીમાં ઘણા ત્રસ જીવનાં રહેઠાણ હોય તેનો નાશ થાય છે. ગાડીઓમાં પણ અસંખ્ય ત્રસ જીવનો નાશ થાય છે. ખેડમાં પણ ત્રસ જીવના સંહારનો સુમાર નથી. હાથી દાંત માટે હાથીને કુરતાથી મારવામાં આવે છે. દાંતની ચીંતે વાપરવી તે પણ વેપારને ઉત્તેજન છે. કેશને માટે ને ચામડાને માટે ઢોરને મરાય છે. ઉપર મુજબ સમજવું. પ્રવાહી ચીજમાં અને રંગાટના સમાનમાં ત્રસ મરે છે. જેથી તે મનુષ્યનો નાશ થાય છે. સાંચામાં પણ ત્રસ મરે છે. ગોધા સમારવા તે દેખીતી રીતે નિર્દયતા છે. દાવાનળ લગાડવામાં કાંઈ હિંસાનો પાર નથી. સરોવરના પાણીમાં પણ ઘણા ત્રસ હોય છે. આંગણે ઢોર હોયને વાછડાં, પાડાં ઉછેરવાં તે અતિચારમાં બાદ ન આવે, તેનો ખર્ચ ન હોય, અને સાડું ઘસક લેઈને વેચે તે પણ આમાં ન આવે. પણ વેચવાના ધંધા માટેજ ઉછેરેલાં આમાં આવે તેમ જાળ જાચ્યાં મોટાં કરવાં તે ૧૫ મા અતિચારમાં ન આવે પણ દીકરીઓને પૈસા લેવા માટેજ ઉછેરે તે ને જોલવામાં આવે, આ કન્યાવિક્રયનું અને બાળલગ્નનું દેટલું પાપ તે બતાવવા અત્યારે અવકાશ નથી ને ઉપર ઘણા લેખકોએ પુષ્ટજ લખ્યું છે.

બરફનો વેપાર જેમાં નર્દમ પાણી સાથેજ કામ એટલે અસંખ્યાતા જીવ સાથે કામ તે આમાં કેમ નહિ?— આ બધા વેપાર તો એવા છે કે જેમાં ત્રસની હીંસાનો સુમાર ન રહે, માટે એકેંદ્રીની હીંસાવાળા વેપાર આમાં ગણાતા નથી.

અનાજનો વેપાર જેમાં ત્રસની હીંસાનો પાર નહી રહે તે આ વેપારમાં કેમ નહી?— અનાજના વેપારમાં ત્રસની હીંસા ઘણી છે તે વાત ખરી; તે કરવા જોગ નથો તે ખરૂં, પણ આ જે પંદર વેપાર કહ્યા તે તો એવા છે કે તેમાં ગમે તેટલી સંભાળ રાખે તો પણ ત્રસની હીંસાની નિયમા એટલે ત્રસની હીંસા વગર બનેજ નહી, પણ અનાજના વેપારમાં કાંઈક લોભ પ્રકૃતી કમી કરીને તરત નીકાલ કરે તો, વખતે ત્રસની હીંસા ન પણ હોય. માટે આ કર્માદાનમાં ગણેલ નથી.

નોટ—[ધણા કર્મની કમાણી કરી દેવા વાળા જે વેપાર તે વેપારનું નામ કર્માદાન. આર્થ વ્યાપાર કેને કહેવાય? અલ્પ આરંભ, દયા, સત્ય, ક્ષમા, ન્યાયોપાર્જીત વીતની પ્રાપ્તિ સદ્બુદ્ધિ, સદાચાર જે વ્યાપાર કરવાથી કાયમ રહે કે તેનો પોષણ થાય, જીંદગી ઓછા જેખમે લક્ષ્ય પીંદુ

એ ઠેરવી, સાવધાનપણે વર્તાવી શકે તે આર્થ વ્યાપાર કહેવાય. કર્મ = દોષનું, આદાન = આવવું. તે કર્મદાન. સ્વાર્થ લુબ્ધક વૃત્તિને લીધે ચિંતા, અન્યાય, હિંસા, ખટપટનો જેમાં સુમાર ન રહે એવા કર્મદાનથી બહુજ અશ્રેય છે. અનાર્થ વ્યાપાર કરવાનો આ સાતમા વૃત્તર્થ નિષેધ છે. આવા પંદર તો નમુના રૂપે છે બાકી એવા ઘણા છે.]

એવા કર્મદાનના વેપાર કરી કરમીમાં ખપવું તે કરતાં અકરમી રહેવાનું મન પુણ્યશાળી જીવને થાય.

એહવા સાતમા વૃત્તને વિષે કાંઈ પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો તસ્સમિચ્છામિદુક્કટં.

* * *

આઠમું વ્રત.

આઠમું વ્રત—આઠમું વૃત. અણચાર્દંડનું—સ્વાર્થ વિના આત્મા દંડાય છે તેથી વૈરમણં—નિવર્તું છું, દુર રહું છું.

પંદર પ્રકારના વ્યાપારો કરવાથી કર્મો જેમ આવે છે, તેમ હેતુ વગરનું કામ કરવાથી, તેવું બાલવાથી અનર્થ હડ ઉપજે છે. તેની મર્યાદા માટે આઠમું વ્રત

અન્નથાદંડ કહેવાય છે. પાપ બે પ્રકારનાં થાય છે. એક અર્થે અને એક વગર અર્થે. કહેવત છે કે-“ કારણે કુલામાં ઉતરવું છે ”. તે પ્રમાણે સંસારી માણસો કાંઈ કેવળ પાપના ત્યાગી નથી, પણ તે પાપ મતલબ હોય ત્યારેજ કરવું ? કે વગર મતલબે કર્યાજ કરવું ? જેઓને મતલબસર પણ પાપ કરવાની બંધી છે, તેને પછી વગર મતલબનું પણ કરવું તો ક્યાં રહ્યું ? અને એટલાજ માટે સાધુને આઠમું વ્રત નથી. ઉણાં વૃતમાં જે કાંઈ છુટ રાખી તે કેવળ મતલબસરજ, વગર મતલબે નહીં.

આ પ્રમાણે આઠમા વ્રતે બધાં ઉણાં વૃતને ગુણ કરેલ છે, તેથી તે ગુણવ્રત કહેવાય છે.

વાંકમાં આવ્યાથી તો દંડ થાય પણ વગર વાંકે દંડ થાય તેમાંથી બચવા માટે આઠમું વૃત છે. જેને વ્યવહારીક લાષામાં “ ઉજડ ગામની ” અથવા “ અધીયારી ” શબ્દથી ઓળખાય છે, તેવી અધ્યારી કોઈને પસંદ નથી છતાં અજ્ઞાનતાથી બહુ લોકો વગર અર્થે દંડાય છે.

આઠમાં વૃત માટે કેટલીક વૃતની ચોપડીમાં
જેવામાં આવતી ગેરસમજ.

કેટલીક વૃતની છાપેલી ચોપડીઓમાં આઠમું વૃત

છોડી લીધેલું છે. હવે જો તે પ્રમાણે છોડી દેવામાં આવે
તો પછી જ્યારે શ્રાવકના મતમાંથી મુક્ત થયું, તો પછી
તે કોણ સાધુઓ પાળશે?

સાધુઓને તો અર્થ-ગમે તેવી મતલબે પણ પાપ
કરવાની બંધી છે, તે વગર અર્થ તો તેઓ કરેજ કેમ?
એમ જો આઠમું વૃત ન બની શકે તો પછી બારસ્સ
વિહસ્સ ને બદલે ચોકારસ્સ વિહસ્સ કહેવું પડશે.
હા અમુક માણસથી તે ન બને તો વાન જુદી, પણ
વૃતની ચોપડીઓ તો સહુને માટે સામાન્ય છે, માટે
તેમાં તો તે છાપવુંજ જોઈએ. બીજું એક વૃત પણ
હવું ન લીધું હોય તે પહેલાંજ આઠમું લઈ લેવું જોઈએ;
તેમાં વગર કારણે પાપ કરવાની બંધી છે.

કોઈ કોઈ ચોપડીઓમાં આઠમું વૃત નથી
તેનું કારણ.

આઠમાં વૃતનો અર્થ એટલો બધો વધારી લીધો
છે કે બાળકને નીચાળે જવાનું કહેવાથી, છોકરીને
કામદાજ શીખવવાથી વિગેરે વિગેરેથી આઠમું વૃત
લાંચ થઈ જાય, માટે તે આઠમું વૃત બને નહીં; અને
જો આઠમાં વૃતનો અર્થ ઉપર બતાવ્યું તેમ થતો હોય અથવા
તેનું મુદ્દપા આવે તેને રસ્તે ચડાવવાથી આઠમું વૃત

તુટતું હોય, તો પછી આઠમું વૃત્ત એક ઘડી પચ્ચાળી શકાય નહીં. છોકરા છોકરી સુધારવા તે દરેકના ઉપર વ્યવહારીક ખેલો છે એટલે તે અર્થને લઈને છે. ઉલટું સંસારી થઈ તે ઉપર દરકાર ન રાખે તો ઉલટું પાપ બાંધે. ત્યાગી અવસ્થાની વાત જુદી. જે કોઈ હેતુ માણુસ જાણી આપણને રસ્તો પુછવા આવે, તે રસ્તો ખબર હોય તે છતાં સંસારીએ અનથ્યા દંડની પાપની બીક રાખી રસ્તો ન દેખાડવો તેમાં દયા ધર્મ નાશ પામે છે; અને ધર્મ કલંકીત ઠરે છે. માનવું ન માનવું તે સહુ સહુની મરજી. ફક્ત વગર પુછ્યે ખોલ ખોલ કરવું તેનું નામજ અનર્થા દંડ કહેવાય છે. એમ પાપની બીક લાગતી હોય તો ત્યાગી થવું, પચ્ચાળીઓ ચારિત્ર બને તેટલું ફડું રાખવું; પણ તેની ખામીનું કારણ ધર્મના ઉપર લાગુ પાડવું નહીં. ધર્મ તો નિષ્કલંકજ હોય. તેને કલંકીત ગણવો તેમાં સમકિતની હાજરીનો પચ્ચાળ સંભવ નથી.

ચરિત્ર-ચાર પ્રકારે. અણથાદંડે—અર્થ વિના દંડાય છે તે. વન્નતે—પડ્યે છે, કહે છે. તંજહા—જેમ છે તેમ.

અનથાદંડના ચાર પ્રકાર છે.

અવજ્ઞાણાચરિયં—માહું ધ્યાન ચીતવવું. કોઈ માણુસે

આપણું કાંઈ નુકશાન કર્યું તેને નુકશાન કરવાની આપણામાં શક્તિ હોય તો સ્વઅપરાધિ અર્થે પહેલા વૃત્તમાં છુટ રાખી છે માટે કોઈ ગમે તેમ કરે તેમાં આઠમું વૃત્ત ન જાય, પણ તેમ કરવાની શક્તિ ન હોય તો પછી નકારી ચીંતા કરવાથી શું થાય ? એવી ચીંતવણા કરવી તે અનર્થાદિ કહેવાય, જેમ મીઠડીને કીધે છીંકું તુટે નહીં અને મીઠડી દુધ પીએ નહીં તેમ આપણું ચીંતવું કાંઈ થાય નહીં, અનર્થા કર્મ ણાંધવા તેનું નામ પેલા પ્રકારનું અનર્થાદિ.

કોઈ આપણી ચીજ ગુમ થઈ જાય તો શોધવા માટે બને તેટલો પ્રયત્ન કરવો, તેમાં કાંઈ આઠમું મત જાય નહીં, પણ તે ચીજ નહીં જડવાથી તેની પાછળ જે મિત્રો રૂદ્ધ થાય છે તે અનર્થાદિ. જો રૂદ્ધ કરવાથી કોઈ કાંઈ આપણી હેતુ હોય, અને તેટલાજ માટે રૂદ્ધ કરવામાં આવતું હોય તો આઠમું વૃત્ત ભંગ ન થાય. મરદાની પાછળ ઝુરણા કરવી તે આઠમા વૃત્તનો અરે-ખરો નમુનો જે આપણા કુટિયાનો રીવાજ કમી કરવાની અર્થે ન પડતો અપહાર ન જાળવવાથી જે હેરણા થાય તે મનુષ્ય આપણી જાહેર હિંમત ન હોય તેને અર્થે તે કાંઈ અપદેશ કર્યું પડે તે અનર્થાદિ નહિ. રૂદ્ધ કરવાની અર્થે જાળવવા જેટલી પણ મતલબ

છે. પણ તેથી અધીક કરવું—જે આંખમા આંસુ નહી, હૃદયમાં દીલગીરી નહી માત્ર લોકોને બતાવવા માટે બરાડા પડાય કે રોવાનો જે ઢાંગ કરાય, તેનું નામ અનર્થાદંડ. કોઈ માણસ એક રસ્તે ચાલ્યો જતો હોય તેને તે રસ્તો ચુકવવાથી પોતાને કાંઈ લાભ હોય ને ચુકવે, તો તેમાં પાપ લાગે, પણ આઠમાનો લંગ ન થાય. પણ તેવા કારણ વિના સામાને કેવળ હિરાન કરવા ખોટો રસ્તો બતાવે તેનું નામ અનર્થાદંડ.

જે પ્રજાને લડાઈ ચાલતી હોય તેમાં કોઈ પ્રજામાં આપણે સંબંધ હોય તો વાત જુદી પણ નકામા કંઈ પ્રજા જીતશે તે સવાલમાં મતભેદ પાડી મતભેદવાળા સાથે ઝેર કરી પારકો કળઓ ઘરમાં નાખવો તે અનર્થાદંડ.

હાંસી મશ્કરીમાં કોઈને લડાવી મારવા તે અનર્થાદંડ. કોઈને કાંઈ સારી સ્થિતિ પ્રાપ્ત થાય તે તેને થઈ તેમ આપણને કેમ ન થાય, અને તેમ થાય માટે પ્રયાસમાં મંડ્યા રહેવું તેમાં હરકત નહિ; પણ તેને પાડવા પ્રયત્ન કરી અને ન પડે ત્યાં સુધી જીવ બાળવો તેનું નામ અનર્થાદંડ. દરેક પ્રકારની અદેખાઈ તે અનર્થાદંડ.

અનર્થાદિંડ સેવનારનો એક ટુંક સંવાદ.

અધીયારીપ્રસાદ—(એક મોટો ત્રણ આનાનો શેરડીનો સાંઠો હાથમાં લઈને આવ્યા જય છે તેને રસ્તામાં ઇર્ષાનંદભાઈ હાથમાં ખાટલી લઈ ઉતાવળા દવાખાને જતા સામા મળે છે.)

ઇર્ષાનંદભાઈ—અહોહો ! ભાઈ આવડો મોટો સાંઠો આજે તો લીધો, શેરડી શું કાંઈ સસ્તી છે ? નહિતર આટલું બધું તો તમે ખરચો નહિ.

અધીયારીપ્રસાદ—(પોતે સાંઠો ત્રણ આનાનો લીધેલ, ત્રણ કાંઈક પોતાની અતુરાર્થ બતાવવા અને કાંઈક ઇર્ષાનંદને કુચે મેળવવા કહ્યું કે) ભાઈ શેરડી બહુ સસ્તી છે, આ સાંઠો ફક્ત એક આનાનો છે.

ઇર્ષાનંદ—(આ ખાટી ગયો ને પોતે રહી ગયો તેથી ઇર્ષા પામીને) અહોહો ! એવી સસ્તી ક્યાં મળે છે ? (અધીયારી મનમાં વિચારે છે કે—આ દવાખાને જાય છે તે બહેને મોડું યાય ને આજે દવા વગર રહે તો ભાયડને મજા પડે માટે લાવને પહેલા કણ્યાના મૂળ સમજી કકરની દુકાન બતાવું એટલે કણ્યો બુદ્ધિમંદ મળશે) આમ વિચારી કહ્યું કે, હવે હવે

જમણા હાથ ઉપર રામજી ઠકરની દુકાન છે ત્યાંથી એક આને લીધો, અને સહુને અપે છે, માટે જલદી દોરો.

ઇર્ષાનંદ પોતાને કામે જતો હતો તે પડતું મુકી રામજી ઠકરની દુકાને એક જળરા સાંઠાની કીમત પુછી. રામજી ઠકરે ચાર આના કહ્યા એટલે આ ભાઈએ એક આને માગી, એટલે એ સળગી.

રામજી ઠકર કહે હું તનો માલ છે તે ઉપાડી જા. એટલે ભાઈએ કહ્યું—એને તારા બાપને કેમ આપ્યો ? રામજી ઠકર કહે બાપ તારો. અને એ લડાઈ જામી. આનું નામ અનર્થાદિંડ. બીજાં બધાં પાપ કાંઈ ઇંદ્રી ઉપરના એાછા કાબુથી, લોભ સંજ્ઞાથી કે શરીરની અશક્તિથી થાય છે, પણ અનર્થાદિંડ તો દૂરત અજ્ઞાનતાથી થાય છે, ગાળ દેવી તે અનર્થાદિંડ.

પમાયાચરિયં—કેવળ આળસથી ધી તેલ વિગેરે પ્રવાહી પદાર્થો ખુલા મુકે ને તેમાં ત્રસ જીવ મરે તે અનર્થાદિંડ, પણ દુધ ઉતું તરત મેળવાતું ન હોય, તેને ઠારવાની ઉતાવળ હોય અને ઢાંકવાથી ઠરે એમ ન હોય એવે કારણે ખુલ્લું મુકે તો અનર્થાદિંડ નહિ.

હંસપ્પયાણં—હિંસાકારી શસ્ત્રો વગર માંગે કોઈને આપવાં, ડાળાં મેળવવાના છરા વિગેરે, આ જગોએ

ધ્યાનમાં રાખવું કે સંસારીને એક બીજનો સરસામાન લેવા દેવાની ઢાલ હોય અને લીએ દીએ તે અનર્થાદંડ ન કહેવાય. એમ ન કરે તો પછી પોતાને જોઈએ તે ચીજ કોણુ આપે? તે પ્રકારે ચીજ આપવી તે તો લેવા માટે આપવી એટલે અશ્ચાદંડ થયો, પણ નકામી જીલ ચલાવી તે અનર્થાદંડ.

પાવકમ્મોવેસં—પાપ કરી ઉપદેશ વગર પુછે કર્યાજ કરવો. આ વખતે યાદ કરવું કે કોઈ આપણો આધાર રાખીને પુછવા આવે છતાં તેને ખરી વાત ન કરવી તે બધા પ્રકારના પાપમાં ખુચેલ સંસારીને તદ્દન અભ્યુદયટું છે.

एहवा आठमा—એવા આઠમાં વૃત્તમાં. અળથાદંડ —અર્ધ વિના પાપ આવે તે. સેવવાના પચ્ચાણ— સેવવા કરવાની બાંધી. જાવજાવિણ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી. દુવિહં—જે કરણે કરીને. તિવિદેણં—તણુ જોગે કરીને. નકરેમિ—હું પોતે પાપ લાગે એવું કરું નહીં. નકારવેમિ—હું પોતે બીજા પાપે કરાવું નહીં. મણસા—મને કરીને. વયસા—વચને કરીને. કાયસા—કાપાએ કરીને. જે કરણુ અને તણુ જોગ એટલે ૨x૩=૬ છ કોરીએ પચ્ચાણ.

આ વૃત છ કોટીથી કરવાનું છે—આ વૃતનો લંગ કરનાર પોતાનું જ લોહી નીરતર ખાજ્યા કરે છે. આ વૃતમાં કારણભુત જીલ છે. અને સાતમા વૃતમાં બતાવવામાં આવ્યું છે તેમ જીલ ખીચારી જોટની છે, અને તેને ડબલ કામ કરવાનું છે. માટે જીલનો ઉપયોગ કરકસરથી કરનારને આ પાપ થોડું લાગે છે.

एहवा आठमा अणथा दंड—એવા આઠમાં અર્થ વિના પાપ લાગે તે. वैरमणं व्रतना—તજ દેવાના વૃતના ષંચ અડ્યારા—પાંચ અતિચાર. जाणीयवा-જાણવા. नसमायरिवा—(પણુ) આદરવા નહી. तंजहा--તે જેમ છે તેમ. ते आलोचं--તે કહી દેખાડું છું.

१ कंदप्पे-કામ વધે તેવી વાતો કરે. २ कुकुइए-કુચેપ્ટા હાંસી મશ્કરી કરે. ३ मोहरिए--ગાળ દીએ. ४ संजुताहिगरणे-આપણું ઘર મોટું છે. ખીજે ગામમાં ક્યાં કોઈને ખાવા ધાન છે, એવો વીચાર અતરમાં લાવીને શોભાની પાઘડી ખાંધવામાં 'હોંસાકારી' શંસત્રો રાખવાં. ५ उवभोग परिभोग अइरते--સંસારના દરેક પ્રકારના વૈભવમાં અતિશય તક્લીન રહે, રોવા કુટવાનો ત્રીવાજ તે અરેખર સેવાતાં અનર્થદિંડનો દાખલો છે.

અનર્થાદિંડ સમય સમય શેવાય છે માટે ડાહી માના દીકરામાં ગણાતા વણીકોએ આમાંથી બચવું જોઈએ; કેમકે વાણીએ તણાઈ જતો હોય તોપણ અન્યમતી એમ કહે કે લાલે લોલે તણાતો હશે તો પછી ચતુર નરને વગર અર્થે દંડાવવું પાલવે કે ?

એહવા આઠમાં વૃતને વિષે કાંઈ પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો તસ્સમિચ્છામીદુકદં.

આ પ્રમાણે ત્રણ ગુણવૃત્ત પુરાં થયાં; હવે ચાર શિક્ષાવૃત્ત એટલે શીખામણ આપનારાં વૃત્ત શરૂ થાય છે.

નવમું વ્રત.

નવમું સામાયક વ્રત—સમ્ય પ્રકારે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રનો લાભ જેનાથી ધાય તે સામાયક વ્રત. સાવજ્જજોગનું—પાપકારી કામથી. વેરમણં--નિવર્તવું. જાવનિયમ—જ્યાં સુધી મર્યાદા કીધી છે ત્યાં સુધી પજ્જુવાસામિ—શુભ ભોગને સેવિશ. દુવિહં—જો કરશે. તિવિદેષેણં-ત્રણ ભોગે. નકરેમિ-પાપકારી કામ હું પોતે કરું નહિ નકારવેમિ--પાપકારી કામ હું બીજા પાસે કરાવું નહીં.

મળસા-મને કરી. વયસા-વચને કરી. કાયસા-કાયાએ કરીને. બે કરણ અને ત્રણ ભોગ $2 \times 3 = 6$ એટલે છ કોટીએ પચ્ચખાણુ.

एहवी सदहणा परुपणाए-પરૂપણા કરવી, પરૂપણું કહેવું. સામાયકનો અવસર આવે--સમતા રૂપ જાણ લેવાનો=સામાયક કરવાનો વખત મળે. અને સામાયક કરીયે તિવારે--સામાયક કરીયે લઈએ તે વખતે. फरसनाए करी--સામાયક કરી બેસવું તે. शुद्ध--નિર્વંધપણુ. एहवा नवमा सामायक वृत्तना--એ નવમા સામાયક વ્રતના. पंचअङ्गारा--પાંચ અતિચાર. जाणियवा-જાણવા. नसमायरियव्वा--(પણ) આદરવા નહી. तंजहा--તે જેમ છે તેમ. ते आलोचं--તે કહી દેખાડું છું.

નવમું વ્રત સામાયકનું છે. તેનું બધું વર્ણન પહેલા આવશ્યકમાં થઈ ગયું છે. જે શ્રાવક ણીણું કાંઈ પણ ધર્મમાં ન સમજતો હોય તે પણ સામાયક તો કરે છે. ખારવૃતમાં કોઈ પણ વ્રતનું બધન પડીકમણું કરતાં આવી જતું હોય તો તે આ વ્રત છે. દ્રવ્યથી આ વ્રત છઠા જેવું છે. પણ ક્ષેત્રમાં અને કાળમાં ફેર પડે છે. નવમું વ્રત તો દિક્ષાનું સ્વરૂપ છે. છઠા વ્રતમાં જે કાંઈ સ્થળની કુદ રાખી છે તે તો જાળવવું છે માટે રાખેલું છે,

પણ તેટલામાં બધા પ્રદેશમાં કાંઈ દરેક ઘડીએ પાપ કરવાની જરૂર પડતી નથી; માટે ઓછામાં ઓછી બે ઘડીને માટે આખા લોકમાં સર્વ પાપ મન, વચન, કાયાએ કરવા-કરાવવાની બધી કરવી તેનું નામ સામાયક અથવા નવમું પૃત.

અતિઆર—૧ મણદુષ્પણિહાણે—મન માહું પ્રવર્તાઈ જાય. ૨ વચદુષ્પણિહાણે—વચન માહું પ્રવર્તાઈ જાય. ૬ કાયદુષ્પણિહાણે—કાયા ગાઠી પ્રવર્તાઈ જાય. ૪ સામાઈવસ્સ સઈ અકરણાયે—સામાયક કરેલ છે છતાં નથી કરેલ એવું જાણવું તે. ૫ સામાઈવસ્સ અણ-વટીય સકરણાયે—સામાયકનો વખત પુરો થયા સિવાય પગાઈ જાય. પાઠ ઓછા અદકા લણાઈ જાય. આ પૃત બાદુ થોડા વખતનું છે માટે તેમાં બહુ ચેતીને ચાલવાનું છે. ધ્યાનમાં રાખવું કે જરા જરા આગાર રાખેલા છે તે તો જીવજીવના પૃતમાં, બે ઘડીના નવમાં પૃતમાં નહિ.

આ પૃતમાં જે અપૃતી શુદ્ધે મોઢે જોણે તેની ચાલે વાત ન કમવતું ધ્યાન રાખવું. કેમકે પૃત છ ઠોટી છે, પાપ લાગે એવું દાસ બીલકુલ કરવું નહી. વૃદ્ધ લેશ માત્ર બેસતાવ નહીં. દેહની ચીજ આકાશ વગર નીચાઈ

પણ લેવાય નહિં. પોતાની ચીજ પણ પોતે પ્રથમથી પાસે રાખેલ નથી તે આજ્ઞા વગર લેવાય નહિ, કેમકે તે ચીજ તે વખતે પોતાની નથી

સામાયકમાં ખવાય કે નહિં.

સામાયકમાં ફક્ત પાપનીજ બધી છે, અને સાધુની રીતે તેમાં વરતવાનું છે. તો પછી સાધુ જેમ આહાર પાપની બધી છતાં પાપ ન લાગે તેવી રીતે આહાર પાણી કરે છે તેમ સામાયકમાં કરે તો શું ખોટું? આવો કોઈ સવાલ કરે તો પરચખાણુને વળગીને જોતાં તેમાં જો લેશ માત્ર પાપ લગાડ્યા વગર સુખતો નિર્દોષ આહાર લીએ તો કાંઈ ખોટું નથી. પણ દીક્ષા તો જાવજીવની છે, અને શરીર આહાર વગર ટકે નહીં; માટે તદ્દન સુખલાવ રહીત આજ્ઞા મુજબ આહાર કેવળ શરીર નલાવવા માટે થાય છે, અને તે તેવી રીતે આહાર શોધતાં પણ કલાકોના કલાક ચાલ્યા જાય છે. વળી દીક્ષાનું વ્રત જાવજીવનું છે એટલે પુરૂં તો થાય તેમ નથી. એટલે તે ખોરાકને અંગે પ્રાપ્ત થયેલું બળ પરાક્રમ યાદુ કરણીમાંજ વાપરવું પડે છે, અને સામાયક તો કલાક પછી પાળવાની છે, માટે સામાયકને વખતે કરેલ આહાર પાણીને અંગે પ્રાપ્ત થએલી શક્તિ આશ્રવમાં વપરાય છે, માટે સામાયકમાં આહાર પાણી થાય નહી.

જેમ એક નિશાળમાં પાંચ કલાક ભણાવતા હોય તો પછી ત્રણ કલાકને આંતરે નાસ્તો કરવાની, પાણી પેસાળ વગેરેની રત્ન મળે, પણ કાંઈ જ્યાં એકજ કલાક કામ ચાલતું હોય ત્યાં જો નાસ્તાની રત્ન આપે તો પછી અરધી કલાક તો નાસ્તામાં ચાલી ગઈ. તેમ જો સામાયકનો વખત પરચખાણની વ્યાખ્યાને વળગી, જમવા ખાવામાં ગાળે તો પછી જ્ઞાન ધ્યાન ક્યારે થાય ? તેમ છતાં કોઈ એટલી બધી સામાયકો સાથે કરે કે તે વખત દરમિયાન આહાર પાણી વગેરેનો ખર્ચ પડે ને બુખ્યું ન રહેવાય તેમ હોય તો સુઝતો નિર્દોષ આહાર પાણી વહોરે તો કાંઈ વાંધો સંભવતો નથી, પરંતુ આ માણસે ઘણા કલાકની સામાયક માટે આહાર પાણી લીધાં, અને બીજા એનો દાખલો લઈ એક સામાયક વખત પણ આમજ ગાળે, માટે વ્યવહાર ખગાડવો નહિં એવા ઘણા કલાકની સામાયકને સંવર નામ આપવું. સંવરમાં કાંઈ હલકાઈ નથી. દિક્ષાપણ સંવરજ છે. શબ્દમાં કાંઈ કલ્યાણ નથી પાળવામાં કલ્યાણ છે.

એ નવમા વૃત્તને વિષે કાંઈ પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો તસ્મિન્નિચ્છામીદુઃકરં.

દસમું વ્રત.

આ દસમા વૃતમાં રૂઢી પ્રવર્તન જુદું છે અને પાઠ બોલાય છે તે જુદી રીતે છે. ઘણા ખરા સ્થળોમાં જ્યારે પોષો કરતાં કાંઈ કારણને લઈને મોડું થઈ જાય, ત્યારે ખપોરે સાંજે આવી સ્થાનકમાં રહી અઢારે પાપની બંધી આવતી સવાર સુધી કરે છે તેનું નામ દશમું વૃત કહે છે. આ કરણી બહુ સારી છે, કરવા યોગ્ય છે, તેમાં દ્રવ્યથી પચ્યખાણુ દસમા કરતાં વધે છે. ક્ષેત્રથી પણ વધે છે. પણ કાળથી ઘટે છે. માટે વખતે દસમા કરતાં આ વાત વધી જાય, કેમકે તેમાં પાપની આખા લોકમાં બંધી આવે છે. પણ ખરું દશમું વૃત તો પાઠ પ્રમાણે એમ છે કે—

દશમું દેસાવગાસિક વૃત-દિશાની હદ બાંધવી એટલે તે હદ ઉપરાંત જવું નહીં. દિનપ્રતે પ્રભાતયુક્તિ પ્રારંભીને- દિવસ ઉગવાને વખતે સવારથી શરૂ કરીને. પૂર્વાદિક છ દિશે-પૂર્વ, પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષિણ, ઉચી, નીચી, એ છ દિશા. જેટલી ભુમીકા મોકલી રાખી છે— છ દીશા છે તેની જેટલી ધરતીની મર્યાદા બાંધી છે. તે ઉપરાંત સદૃશ્યાય-તે ઉપરાંત પોતાની ઇચ્છાએ.

કાયાએ જડને-કાયાએ કરીને. પાંચ આશ્રવ-પાંચ પાપ (જીવ હિંસા, જુઠું, ચોરી, મૈથુન, પરિગ્રહ). સેવવાના પચ્ચચાણ-સેવવાની બાંધી. પ્રતિજ્ઞા કાળ થકી. જાવબદોરત્ત-એક દિવસ અને 'એક રાત સુધી. ભાવ થકી. દુર્વિહં-એ કરણે. તિવિહેણં-ત્રણ જોગે. નકરેમિ-હું પોતે પાપ કરું નહિ. નકારવેમિ-બીજા પાસે પાપ કરાવું નહીં. મળસા, વયસા, કાયસા-મન વચન કાયાએ કરીને હુદયહારના ક્ષેત્રમાં.

આ બાંધી તો છઠામાં પણ હતી ત્યારે ફેર શું ?

આ વૃત્તમાં છઠા વૃત્ત જોટલીજ બાંધી છે પણ છકું જીવજીવનું હતું, માટે તેમાં જન્મારામાં કોઈ દિવસ પણ બપ પડે, નેટલા વધારેમાં વધારે માર્ગલ મોકળા હતા પણ કાંઈ નેટલા વિશાળ ક્ષેત્રમાં સદાય જવું નથી માટે એક દિવસને માટે સદા ફુંકી કરી તેનું નામ દશમું અને તેમાંથી એક કડાકને માટે બધા પાપની બાંધી કરે તેનું નામ મામતક. અને જીવજીવની પાપની બાંધી આખા એક પ્રમાણે કરે તેનું નામ દિશા એટલે દશમું મળતો હોવાનું બધું કમકાજ કરતાં પણ માય તેવું તેનું બમાણુ છે. મહે ને પ્રમાણે કાંઈ દશમું કરે તો

તેના કાંઈ વાંક લેવાનો નથી. અને ચાલતી રૂઠી પ્રમાણે કરે તે પણ એક પદમાં ઘટે છે તો બીજા પદમાં વધે છે એટલે કાંઈ ખોટું નથી. પણ કોઈની ભુલ સમજ વગર ગણવી તે ખોટું. બપોર પછી દશમું વૃત કરનારા પણ વૃતમાં તો પ્રભાત સ્ક્રીજ યોલે છે, અને લેશ માત્ર ભુમીમાં મોકળ ન રાખે; અને સ્થાનકની અંદર પોષાવાળાની માફક વરતે તોજ દશમું ગણાય. એમ માનનારા પણ પાઠમાં એમ યોલે છે કે “ જેટલી ભુમીકા મોકળી રાખી છે તે ઉપરાંત પાંચ આશ્રવ સેવવાનાં પચ્ચખાણુ ” એટલે ચોથા વૃતમાં જેમ યોલાતા શબ્દો ઉપર વિચાર નથી કરતા તેમ આમાં પણ છે.

જેટલી ભુમીકા મોકળી રાખી છે તે માંહિ દ્રવ્યાદીકની મર્યાદા કીધી છે તે ઉપરાંત ઉપભોગ. પરિભોગ ભોગ નિમીત્તે ભોગવવાનાં પચ્ચખાણ-વળી જે હુદ પોતે મોકળી રાખી છે તે તો પાપ કરવા માટે રાખી છે, પણ તેની અદરના બધાં દ્રવ્ય એક દિવસે કાંઈ લોગવવા પડતાં નથી, માટે તે હુદમાં પણ દ્રવ્યની મર્યાદા કરે છે પણ તે જાવ અહોરત્તં એગવિહં તિવિહેનં નકરેમિ મળસા વયસા કાયસા-એક દિવસને એક રાત્ર સુધી મન વચન કાયાથી લોગવવાની એટલે ફક્ત

ત્રણ કોટીની ગંધી થાય છે. અને ખાવા પીવામાં ત્રણ કોટીજ પાત્રવે તેનો ખુલાસો સાતમા વૃતમાંજ આવી ગયો છે. આ પ્રમાણે ત્રત તો સંસારનાં કામકાજ કરતાં પણ થઈ શકે છે.

एहवा दसमा देसावगासीक वृत्तना-એવા દશમા દિશાનું માન બાંધવાના ત્રતનાં. પંચઅડ્યારા - પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા-જાણવા. નસમાયારિવા-(પણ) આદરવા નહી. તંજહા તે આલોડં-તે જેમ છે તેમ કહું છું. ૧ આળવળપડમે-ખીજ પાસે કાંઈ ચીજ મંગાવે. ૨ પેસવળપડમે-પોતાનો નોકર તે કાંઈ ખીજું નથી એમ સમજી નોકર પાસે મંગાવે. ૩ સદાણુવાણ-સાદ કરીને કાંઈ ક્ષેત્રમાંથી જોલાવે. ૪ સ્વાણુવાણ-પોતાનું રૂપ દેખાડી, ઇસારત વીગેરે કરી કાંઈને બોલતાને. ૫ વહિયાપોગ્ગલપસ્થેવે-બહાર કાંકરો વિગેરે નાંખી જોલાવ્યો હોય. આ અનિચારમાં ઘણાજ ઉંડા અર્થ મળાયેલા છે. પ્રથમ ખીજ પાસે કાંઈ ચીજ મંગાવે એમ કહું પણ તે ખપતા ક્ષેત્રમાંથી કે અણુખપતા ક્ષેત્રમાંથી તે નિચારવાનું છે. ખપતા ક્ષેત્રમાંથી ગમે તેમ પાપની પુટ છે, એટલે ખપતા ક્ષેત્રમાંથી મંગવવામાં હેશ મત પણ ચૂંટેલો થતો નથી. માટે હવે વાત

અણખપતાં ક્ષેત્રની રહી ; અણખપતા ક્ષેત્રમાં તો છકોટી બંધી છે એટલે અણખપતા ક્ષેત્રમાં પાપ કરાવે તો તો અણુચાર થાય, પરંતુ બંધી પાપ કરવાની છે. કોઈ ચીજ લાવવી અને પાપ કરવું તે બંને વાત એક નથી પણ જુદી જુદી છે તે ખુલાસો છકા વ્રતમાં થઈ ગયો છે. પાપ કર્યા વગર પણ જો જતનાથી કોઈ ચીજ લાવે તો લાવી શકાય, તે અણખપતા ક્ષેત્રની હોય તોપણ કાંઈ વાંધો નથી. પરંતુ તે ચીજ બીજો લાવે તો કાંઈ વ્રતનો ભંગ નથી, પણ બીજો પોતાના જેવી જતના ન રાખે માટે તેને અતિચાર દોષમાં ગણેલ છે, તે પ્રમાણે પાંચ અતિચારનું સમજવું. અને તેટલાજ માટે વ્રતવાળાને અવૃત્તી પાસે કામ ન કરાવાય.

એ દશમા વૃતને વિષે કાંઈ પાપદોષ લાગ્યો હોય તો તરસમિચ્છામીદુર્કર્દ.

અગીયારમું વ્રત.

અગીયારમું પોષધ વ્રત—અગીયારમું વ્રત પોષધ છે. પોષધ એટલે જેમ શરીરને ખાનપાનથી પોષણ અપાય છે તેમ આત્માને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપથી પોષણ આપવું તેનું નામ પોષધ. જેમ પાપસ્થાનકના ત્યાગ ગમે તેટલા વખત માટે થાય, પરંતુ નવમું વૃત્ત તો જ્યારે ઓછામાં ઓછી જે ઘડીને માટે પાપ સ્થાનકના ત્યાગ કરે ત્યારેજ કહેવાય, તેમ આત્મા પોષવાનું કામ ગમે તેટલા વખતને માટે ફક્ત પાપથી મુક્ત થવાથી થાય, પણ અગીયારમું વ્રત જ્યારે ચાર આહારનો ત્યાગ કરીને ચોવીસ કલાક સુધી પાપસ્થાનકના ત્યાગ કરે ત્યારેજ કહેવાય; અને તેનું નામ પરિપુર્ણ પોષધ વ્રત. પણ કોઈથી કાંઈ કારણથી એટલો કાળ ન બની શકે તો પછી કાંઈ નજ થાય એમ નહિ; યાદ રાખવું કે ગોળ નાંખે એટલું ગજ્યું થાય. આટલી સમજણ જે અંતરમા હોય તો પછી જે લોકો દિવસ આખો પાપ-સ્થાનક ત્યાગી જ્ઞાન, ધ્યાન અને તપમાં રહે, અને રાત્રે ઘેર આદ્યા જાય તેનો વાંક જોલવાનું રહે નહિ. વેપાર જેટલો કરે એટલો થાય, પાપ લગાડ્યા વગર સુજતો નિર્દોષ આહાર પાણી વાપરીને પોષધ કર્યો, તેનો અધિકાર પણ આલેલ છે પણ તે અગીયારમું વૃત નહિ.

અગીયારમા વૃતમાં તો નીચે સુજબ બંધન છે.

૧ અસળં પાળં શાઈમં સાઈમંના પચ્ચસ્વાળ-ગમે તેવા તહન નિર્દેષ આહાર મળે તોપણ ચારે આહાર મન, વચન, કાયાએ લેવા લેવરાવવાની બંધી ; પાપની બંધીને આ બંધી બે જુદી વાત છે. પાપની-બંધી સાધુ સાધ્વીને છે, છતાં આ બંધી તેમને નથી. પોષામાં આટલી તપસ્યા વધારે છે. ૨ અવંમનાં પચ્ચસ્વાળ-અબ્રહ્મના પચ્ચખાણ. ૩ મણિ સોવનનાં પચ્ચસ્વાળ-સોનું અને રૂપું રાખવાનાં પચ્ચખાણ. ૪ માલાવન્નગ-વિલેવણનાં પચ્ચસ્વાળ-કુલની માળા વીગેરેનાં પચ્ચખાણ. સામાયકમાં અલંકાર સહિત રહેવાથી કેટલાં નુકશાન છે તે આગળ પહેલા આવશ્યકમાં બતાવી આપેલ છે. અને જ્યારે બે ઘડીમાં નુકશાન હોય તો પછી ચોવીસ કલાક માટે પુછવું શું ? છતાં બે અલંકાર દુર કરવા પાલવે તેમ ન હોય તો પછી તેને માટે “ઉમક” એટલે છે તે ઉપરાંત રાખવાનાં પચ્ચખાણ એમ બોલવું. લલે પચ્ચખાણમાં એટલી ન્યુનતા, પણ સાવ બંધી કરીને વાપરવું તે કરતાં ઉમક બોલવું તે સાઈ.

સથપમુસલાદિક-કોઈપણ જાતનું હથીયાર રાખવું બીજેરે. સાવજ્જ જોગનાં પચ્ચ સ્વાળ-પાપકરવાની બંધી,

ક્ષેત્રથી—આખા લોક પ્રમાણે. કાળથી—જાવ અ-
 હોરતં પજુવાસામિ—એક દિવસને એક રાત. સુખી એ
 પ્રમાણે બંધી કરીને પોષો અંગીકાર કરું છું. લાવથી—
 દુવિહં તિવિહેનં નકરેમિ નકારવેમિ મળસા વયસા
 કાયસા—મન, વચન, કાયાએ કરું નહીં, કરાવું નહીં,
 એમ બે કરણ અને ત્રણ ભેગ $2 \times 3 =$ એટલે ૬
 કોટીએ પચ્ચખાણ.

પોષામાં દીવસે સુવાય કે નહીં ?

પોષામાં દીવસે સુવાય, એવી માન્યતા બંધે દેવાયલી
 છે, તેથી ઘણાખરા તે માન્યતાને લઈને સુવાની હાજત
 ન હોય તો પણ સુએ છે. એક વખત કેટલાક પોષા
 કરનારાને પુછવામાં આવ્યું કે તમે સુઈ કેમ ગયા? ગઈ
 કાલે સુતા હતા? ત્યારે એકે જવાબ દીધો કે ગઈ કાલે
 ક્યાંથી સુવે? સંસારના કામકાજમાં રાત્રે પણ મોઠે
 અરધી રાત્રે સુવા પામીએ છીએ; તો દિવસે સુવાની
 વાત કેવી? એટલે કાંઈ સુવાની દેવ માત્ર છે નહીં,
 તેમ અત્યારે ઉઘ પણ આવતી નથી પણ પોષો છે મોઠે
 સુઈએ છીએ. મેં કહ્યું જો તમને દરરોજ સુવાની દેવ
 હોય અથવા તમારા શરીરને કાંઈ હરકત હોય તો વાત
 બુદ્ધી, કેમકે તમે કાંઈ સામાયકમાં નથી, પણ મહેરબાન

જ્યારે તમે તમારા વેપારનું નાનું સરખું ગામ મુકી બહાર દેશાવર બે ચાર દીવસો માટે માલ લેવાં જાઓ, અને ત્યાં વેપારની જખરી ધમાલ નજરે જુઓ-ત્યાં બપોરે સુધી જાઓ કે જેમ વધારે ફરાય એમ ફરીને ઝટ સોદો કરીને જલદી પરવારાય તેમ કરો ? તે પ્રમાણે પોષો આત્માની કમાણી કરવાનું ક્ષેત્ર ને કાળ છે, તેમાં જેટલું સુવાશે તેટલી કમાણી ઓછી થશે એમ નકી સમજજો; તો પછી મોસમ ટાણે સુવું કેમ પાલવે ? વળી સુવું તે પ્રમાદ છે, એટલે પ્રમાદ તે આશ્રવનો ભાગ છે, તે કાંઈ સંવર નથી ને તમારે આશ્રવનાં પચ્ચ-ખાણુ છે છતાં સુવું કેમ પાલવે ? આ ભાઈને તો કાંઈક આ વાત ગળે ઉતરી પણ તેમાંથી એક જોડ્યો, ત્યારે સાધુ મુનીરાજે પ્રમાદનાં પચ્ચખાણુ કયાં છતાં કેમ સુએ છે ? સુતી વખતે તો પાપસ્થાનકના રોજગાર બંધ રહે છે, તેને જવાબ આપ્યો કે ભાઈ પાપ કરનારા સુતા સારા, પણ પાપસ્થાનકના ત્યાગી તો જગતા સારા, સુવામાં જો કલ્યાણ થતું હોય તો પછી એક પથ એવો નીકળે કે સદાય સુધી રહેવું. પણ સુવું તે આશ્રવ છે, છતાં જેમ ગમે તેવા વરસાદમાં દિશા માત્રા કરવાની આજ્ઞા છે તેમ જેટલી ઉંઘ શરીરને જરૂરની છે તેટલીજ ઉંઘ લેવાની છે, તેમાં પણ બને તેટલી કમતી કરવા

તરફ લક્ષ રાખવું, તેજ પ્રમાણે પોષામાં છે. શ્રીલગવતી સુત્રમાં જ્યંતીબાઈએ “ સુતા સારા કે જગતા સારા ” એ પ્રશ્ન લગવાનને પુછ્યું છે તેમાં સંવરવાળાને જગતા સારા ઠરાવ્યા છે, તો પોષો તે સંવર છે.

एहवी सदहणा परुपणाए—એવી શ્રદ્ધા કરવાનું પ્રયત્ન. પોષાનો અવસર આવે—પોષો કરવાનો વખત આવે. અને પોષો કરીયે તિવારે ફરસનાઈ કરી શુદ્ધ—તે વારે શક્તિ મુજબ શુદ્ધ હોજો. एहवा अगीयारमा परिपुर्ण पोषध वृत्तना—એવા અગીયારમા પુરેપુરા (ચો-વિસ કલાકમાં) ધર્મકરણીથી શરીરને પોષધવૃત્તના પંચઅડ્યારા જાણિયવ્વા નસમાયરિયવ્વા તંજહા તે આલોડું—પાંચ અતિચાર જાણવા પણ આદરવા નહિ. તે-જેમ છે તેમ કહું છું.

૧ अपढिलेहियं दुपढिलेहियं सेजा संथारए—પોષામાં પથારી ખરાખર પડીલેહી ન હોય અથવા માઠી રીતે પડીલેહી હોય.

૨ अपमजीयं दुपमजीयं सेजा संथाराए—પોષામાં પથારી ખરાખર પોંછ ન હોય અથવા માઠી રીતે પોંછ હોય,

૩ અપડિલેહિયં દુપડિલેહિયં ઉચ્ચારપાસવળ ભૂમિ-
દ્વીશાએ જવાની તથા પેશાબ કરવાની જગ્યા
બરાબર જોઈ ન હોય અથવા માઠી રીતે જોઈ
હોય.

૪ અપમજિયં દુપમજિયં ઉચ્ચારપાસવળ ભૂમિ-
દ્વીશાએ જવાની તથા પેશાબ કરવાની જગ્યા
પોંજી ન હોય અથવા માઠી રીતે પોંજી હોય.

૫ પોષહસ્સ સમ્મં અણાણુપાલળયા--પોષો જે વખતે
બાંધેલ હોય તે વખત અગાઉ (ધ્યાન વગર)
પાળ્યો હોય તો અતિચાર લાગે.

પોષામાં બહાર જરાપણ જવું આવવું પડે તો સાધુની
માફકજ ક્રિયા કરવી. પોષાની અદર કપડાં લતાં વગેરે
પડીલેહુણ કરવામાં સરળતા પડે એવી બતનાં રાખવાં.
ચોક્ષાળ ન ખપે ત્રણ ક્ષાળ ખપે તેનું કારણ—આ બાંધો
સિદ્ધાંતથી સંભવતો નથી. વ્યવહારથી બાંધેલો સભવે છે,
ને તેનું કારણ એમ સભવે છે કે ચારક્ષાળની લ-
બાઈ પડીલેહુણમાં પાલવે નહીં; પણ કોઈ ત્રણ ક્ષાળ
ચાર ક્ષાળ કરતાં મોટાં રાખે તો એટલીજ મુશીબત,
છતાં પણ ગમે તેવાં નાનાં ચાર ક્ષાળથી વ્યવહાર બગડે
માટે વ્યવહાર જાળવવો અને પાપ ન લાગે તેમ કરવું.

જીવાત સુજે, મોહ દીશા ઉત્પન્ન ન થાય, જીવ તણાય નહિ તેવાં કપડાં રાખવાં.

ઘેર પોષા કરી બેઠેલ અહસ્થ સાધુ આર્યાને આ-
હાર પાણી વહોરાવી શકે કે નહીં ?

જવાબ—ન બહોરાવી શકે — તેનાં કારણ.

(૧). પોષાવાળાને પોતાનાં આહાર પાણી છે જનહી અને પરનાં આજ્ઞા વગર લેવાથી અદત્ત લાગે. (૨). કદી આજ્ઞા લીએ તો પણ અહાર પાણીના અસુજતા મા-લીકની આજ્ઞા લેવાય નહી, અને જો ધણી સુજતો હોય તો પછી ધણીજ બહોરાવે. (૩). કદી ઘરધણીએ સુજતી સ્થિતિમાં આજ્ઞા આપી હોય તો પણ પોષામાં-ફક્ત પાપનીજ બાંધી નથી, પરંતુ ગમે તેવે કારણે અને ગમે તેવો સુજતો કે નિર્દોષ આહાર છ કોટીથી બાંધ છે, તો વહોરાવ્યું તે આહાર કરાવ્યો કહેવાય. ભલે સાધુ સાધ્વી પાપ રહીત આહાર કરે છે તે કબુલ છે પણ આ વ્રતમાં તો પાપ રહીત આહારની પણ બાંધી છે, છતાં પાપ નથી લાગતું માટે બહોરાવવામાં વાંધો નહી એમ કંઈ કહે તો પછી સુજતો આહાર કરવામાં પણ પોષામાં શું ભંગ થાય ? તે વિચારતાં માલમ પડશે કે બાંધમાં ભંગ છે.

એવા અગીયારમા વૃતને વિષે કાંઈ પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો તસ્સમિચ્છામીદુઃકરં.

બારમું વ્રત.

વારમું અતિથિ સંવિભાગવ્રત-અતિથી એટલે નથી જેને માટે અમુક તિથીએ આશા રાખવી. વ્યવહારીક ભાષામાં અતિથી શબ્દ મહેમાનને લાગુ પાડવામાં આવે છે, કેમકે આપણે ત્યાં મહેમાન કયે દીવસે આવશે તે કહી શકાતું નથી. દીકરી પીયેર ઘણો વખત થયાં ન આવેલ હોય તો પસલીને દિવસે તેની આશા રખાય, તે અતિથી નહીં. મહેમાન પણ આવ્યા અગાઉ ખમર આપે છે માટે તે પણ ખરેખરા તો અતિથી નહીં. ખરા અતિથી તો સાધુ મુનીરાજ કે જે કયે દીવસે આપણે ત્યાં પધારશે તે ખમર પધાર્યા અગાઉ થોડી મીનીટે પણ પડતા નથી, તેમ છતાં મોઢે મહોપતી ખાંધીને પણ જે ફલાણી જગાએ વહોરવા જવાની તિથી નકી જણાવે છે તે અતિથી ન કહેવાય.

જ્યારે તિથી નકી નથી ત્યારે કેમ લાલ લેવો ?

હુમેશાં લાવના લાવવી કે આવા સાધવી સાધવીની નેગ-
વાઈ મળે તો વહોરાવીને લાલ લઉં.

અતિથી પણ ઘણી જાતના છે. પણ સમળે-શ્રમણ.
નિગ્રંથે-જેને બાહ્યઅભ્યંતર કોઈ પણ પ્રકારની ગાંઠ
નથી, જેની પાસે કોઈ પણ જાતની મમત પુર્વકની
ચીજ નથી તેવા સાધસાધવીવીને. ફાસુ-અચેત જીવ રહિત.
एसणिजजेणं--સુઝતો નિર્દોષ આહાર આપવાની લાવના
લાવવી.

અસુજતું આપવાથી કેટલું નુકશાન.

આ બાળત સ્થળે સ્થળે સમજાવવાની જરૂર છે.
ઘણાખરા એમજ સમજે છે કે કોઈપણ રીતે પાતરે
નાંખો એટલે કલ્યાણ થયું; મુજ તો સુજતું શું અને
અસુજતુ શું તે માહિતી થોડાનેજ હોય છે, અને
“શ્રીદશવીકાલીક સુત્ર” માં કહ્યું છે કે સુજતાના
દેનારા તેમજ દેનારા બહુ થોડા છે, પણ જો આ બંને
નેગ થાય તો બંનેની સદગતી થાય. કેટલાક માણસો
તો તૈયાર કરીને આપે છે, પણ એક વિચાર કરવો કે
જેમ એક બાઈ કરીઆવર લઈ આશા ભરી જતી હોય
તેને એકાએક ચોર લુંટે તો કેટલું પાપ? તે કરીઆવર
તો ફરી સાંપડે તેમાં બહુ મુશ્કેલી નથી. પણ જે ત્યાગીએ

સંજમ માટે ઘરખાર, સ્ત્રી, છોકરાં, દોલત અને માથાના કેશ સહિત ફેંકી દીધેલ છે, ને તરવારની ધારે ચાલવા તત્પર થએલ છે તેનું સંજમ રૂપ જીવતર લુટી લેવાનું કામ આ અસુજતું આપનારા કરે છે. તેથી અસુજતું આપનારને ગર્ભમાંથી ગળવું પડે છે. ગોટોવાળીને વહોરાવનાર કરતાં અસુજતું થવા માટે અફસોસ કરનારના ઘણાં કર્મ ખપે છે.

આપણાં બીજાં બધાં વૃત્ત એવાં છે કે તે બરોબર ન પાળવાથી આપણેજ ભારે થઈએ છીએ. બીજાં એક પણ વૃત્ત સાથે સાધુને સંબંધ નથી, પણ આ વ્રતમાં દોષ લાગવાથી સાધુપણને પણ ધક્કો અપાય છે. આપણે ઘેરભોગ ન થાય તો કાંઈ સાધુ બુખ્યા નહી રહી જાય. તેમ પરતાવો કરવાથી આપણો લાભ પણ કમતી નહીં થાય, છતાં અસુજતું વહોરાવવાનું કારણ એજ છે કે કેટલાકને સુજતા અસુજતાની ખબરજ નથી તેને માટે પ્રથમ કાયની ઓળખાણુ તો જોઈએ, અને તે છ કાયની ઓળખાણુ જો બરાબર થઈ ગઈ, તો નકી ધ્યાનમાં રાખવું કે સાધુને અર્થે કોઈપણ પ્રખરનો સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ પણ જીવ મરે તે અસુજતું. આ ઉપરાંત આહાર પ્રાણીમાં ખેંતાલીસ, સડતાલીસ તથા છન્નુ દોષ હોય છે તે મોઢે હોવા જોઈએ. તે પહેલાં સાધુ ગોચરી કરવાને લાયકજ

નથી. જેને ડાકટરી જ્ઞાન નહી હોય તે કદાચ ફ્રેજદારી કરી શકશે, પણ જેને ફ્રેજદારી જ્ઞાન નથી તે ફ્રેજદારનું કામ કરવા ખરેખર તૈયાર ગણાય કે ?

સાધુ મુનીરાજની વચાવચ્ચ કરવાની ચાવી— આપણને સહુને ત્યાગી પુરૂષોની વચાવચ્ચ કરવાનું મન તો થાય પણ તે કરવી શી રીતે ? શું તેના હાથ પગ દાખવા તો આપણે ન કદપે ? આપણે ફક્ત તેને સુજતો આહાર પાણી વહોરાવીએ તે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ વચાવચ્ચ છે. અને તેને આધારેજ સાધુ સાધ્વીનું સંજમ જીવતર ચાલે છે, તે માંહેલા કેટલાક દોષ તો એવા છે કે જે શ્રાવકોજ જાણી શકે. સાધુ મુનીરાજને કેટલીક વખત શ્રાવકોની વાતમાં ભરોંસો રાખવા વગર છુટકો નથી. સાધુ સાધ્વીમાં ખપવાનો દાવા કરનારા સંખ્યાખંધોને છન્નુ દોષો શું છે તે પુછતાં ખાત્રી થશે કે કેટલાક આ દોષ વર્ણવી શકે છે તો જ્યારે વર્ણવી ન શકે ત્યારે છન્નુ દોષ રહિત લેવાના અર્થી પણ ક્યાં રહે ? આવી રીતે ફ્રેજદારી કાયદો જાણ્યા વગર ફ્રેજદારી તરીકે પોતાને મનાવનારા કેટલાક ક્રિયા યુક્ત વિચરે છે તે સહેજ જ્યાલ આવશે. છન્નુ દોષના અભ્યાસ વગર વહોરવાનો હક ધરાવનાર દોષ રહિત આહાર લાવે છે, એમ શી રીતે મનાય ? અને પછી “ આહાર તેવો

ઝોડકાર ” એ કહેવત પ્રમાણે જે ત્યાગી નામ ધરાવી અસુજતો અહાર પાણી ભોગવે તેનું વર્તન શુદ્ધ ક્યાંથી હોય; અને લકિતભાવ ઝોછો થવાનું આ જ એક કારણ છે.

અન્ન તેવું મન—દોષીલા આહારનું દોષીલું મન.

પાણી તેવી વાણી—દોષીલા પાણીની દોષીત્રી વાણી

“આહાર તેવો ઝોડકાર” દોષીલા આહારનો દોષીલો ઝોડકાર. અરે! સંસારમાંથી ખરીદેલી મિઠાઈ દિક્ષાનો પાઠ લણીને તરત ખાવામાં આવે તેને ગળથુલીમાં અસુજતો અહાર છે એમ શા માટે ન કહેવું ?

સેંકડો રૂપીયાનાં કપડાં અને પુસ્તકો ખરીદ કરાય છે, વેદ્યુપેખલ પારસલો આવે છે, વેપારીના ચુકવવાના બીલ એક કરાય છે. (જો કે ચુકવે છે શ્રાવકો, પણ શેઠનાં બીલ મુનીમો જ ચુકવે, પરંતુ શેઠનો હુકમ થયા બદ) ખાસ ત્યાગીને અર્થે ત્યાગીને ખ્લેન બતાવી એક ઉપાશ્રય હોય છતાં બીજો મમતને લઈને બતાવાય છે. અને તેમાં અનુમોદન થાય છે, સોપારી વગેરે આમા આવીને અપાય છે, દીન દીન પ્રત્યે એકજ ઘરનું પાણી લેવાય છે. પાણી પણ ચાર આહાર માંહેલો આહાર છે; અને તેને માટે જ્યારે સંસારી આશા રાખી શકે તો પછી અતિથી ક્યાં છે ? જેપીઆ કરી પોટલાં મોકલાય છે, ચેલા પણ વેચાતા

લેવાય છે, તેમાં ઓછા અદકી રકમો ઠરાવવા ત્યાગી તરીકે ખપવા ઇચ્છનાર મશગુલ નહિ છે, આંત્રું આંત્રું ઘણા ખરા સંઘાડામાં જોવામાં આવે છે, ત્યાં શ્રાવકો ધર્મબ્રહ્મ થાય તેમાં નવાઈ શું લાગે છે ?

કુવામાં હોય તો અવાડામાં આવે. તે પ્રમાણે આવા આચારવાળા સારું શું શીખવી શકે ? ઉપરનાં જે કૃત્યો લખવામાં આવ્યાં તે કોનામાં છે અને કોનામાં નથી તે હાથ ઝાલી ઉઘાડા પાડવું તે આપણું કામ નથી ; અને એવે ખરે વખતે સહુ કોઈ ઇન્કારજ નશે, પણ હું છાતી ઠોકીને કહેવાને હીમત ધરું છું કે, તમ જો સાધુ સાધ્વીને છત્ર દોષ પુછો ને તે ન આવડે તો, તે નિર્દોષ આહાર લેવાના કાગી છેજ નહિ. અરે જેને તેલનો વેપાર કરવો હોય તેને અનાજના વેપારની માહિતગારી ન હોય તો કાંઈ નહી, પણ તેલ કેટલી જાતનાં અને ક્યારે ક્યારે ક્યાં ક્યાં શું લાવે મળે છે, ને ખપે છે એટલું તો આવડવું જોઈએને ?

સિદ્ધાંતમાં ચોખ્ખું દર્શાવેલ છે કે ભગવંત કહે છે કે સાધુ ઈર્ષ્ય સોષે છે છતાં છદ્મસ્તપણાને લઈને કોઈ જીવ તેનાથી કચરાઈ જાય છતાં તેને દયાનો પાળવા વાળો કહું છું, કેમકે તે દયાના ભાવમાં પ્રવર્તે છે. તેથી

ઉલટું જે સાધુ બીલકુલ ઇર્ષ્યા શોધતો નથી પણ તેની નીચે એક પણ જીવ કચરાયો નથી, છતાં હું તેને હીંસાનો કરનાર કહું છું કેમકે તેના ભાવ હયામાં પ્રવર્તતા નથી, આ આધારને લઈને છન્નુ દોષ તરફ જાણનારને લલે નિર્દોષ આહાર મળી જાય પણ તે નિર્દોષ લેવાનો અર્થ નથી, છતાં ખામણા વખતે છન્નુ દોષ રહિત આહાર પાણી લેનારનો ઇલકાએ ધારણ કરે છે, એટલે જે તે દોષ મોઢ ન હોય તો પછી તેજ સિદ્ધતા છે કે આ સંજમ કેવો પળાય છે ?

વેચાથી લીધેલા ચેલાને ગુલામ કહેવાય અને ગુલામે કદી ફતેહ કયાંય કરી એમ ધયુંજ નથી.

સાધુ કેને કહેવાય તે જાણપણ થયા પછીજ ભાવના ભાવવી. શ્રાવકોને ભરોસે સાધુને રહ્યા વગર છુટકો નથી, માટે છન્નુ દોષ શ્રાવકોએ જાણવા જોઈએ; અને જે સંત પુરૂષોનાં સંજમ જીવતરને પોષણ આપી વયાવચ્ચનો લોભ લેવો હોય તો, તેમાંથી જેટલા દોષ ગૃહસ્થથી લાગે છે તેનો અભ્યાસ ખાસ કરી શ્રાવિકાઓને આપવો જોઈએ, કેમકે તે ખાતાની વ્યવસ્થા તેમની પાસે છે.

કોઈ કોઈ સંઘાડાની એવી માન્યતા છે કે ખીંછી દીક્ષા આપ્યા અગાઉ નવ દીક્ષીતને માટે વેચાથી લીધેલ

લેવામાં હંરકત નથી આ વાત કેટલી બ્યાજખી છે તે
નીચેના મુદ્દાઓ ઉપર એક જરા પણ લક્ષ દોરનારને
સહેજ સમજશે.

૧. કાચી દીક્ષાવાળાનું દ્રવ્યથી છટું ગુણસ્થાનક ધોરવામાં
આવે છે કે અનૈર ?

૨. કાચી દીક્ષાવાળો પોતાને કોઈ નમસ્કાર કરે ત્યારે
હું સાધુ નથી એમ કહે છે કેમ ?

૩. કાચી દીક્ષાવાળો ચાર તિર્થ પૈકીના કયા તિર્થમાં
ગણાય ?

૪. કાચી દીક્ષાવાળો કદી કાળ ધર્મ જો પામે તો તેને
નિર્વાણ સંસારીની માફક કે ત્યાગીની માફક થાય ?

૫. કાચી દીક્ષાવાળો તે સસારમાં જાય તો વિરાધીક
કે આરાધીક ?

૬. કાચી દીક્ષાવાળાને સામાન્ય સાધસાધવીને લાગુ
પેકતા ખામણાના તમામ બોલ લાગુ પડે છે કે
કોઈ એછાં લાગુ પડે ?

૭. જેને દ્રવ્યથી છટું ગુણસ્થાનક નજ સંલવતું હોય, જે
સાધુથી કાંઈ કમતી હોય, જે આવકના તિર્થમાં
હોય, જેનું મૃત્યુ નિર્વાણ આવક તરીકે થવાનું હોય,

જે સંસારમાં જવાથી વિરાધીક ન થાય, તેવે પડે હોય, જેને સાધુ સાધ્વીને લાગુ પાડવામાં આવતા બોલ લાગુ ન પડે તેવા પ્રકારના મનુષ્યને આહાર પાણી વિગેરે લાવી આપે તે ત્યાગી ગણાય ?

પાકી દીક્ષાવાળાથી આ પ્રમાણે જ્યારે કાચી દીક્ષાવાળાને આહાર પાણી લાવી અપાય છે તો પછી તે પ્રત્યક્ષ છે કે કાચી દીક્ષામાં લેશ માત્ર ન્યુનતા નથી.

ત્યારે કાચી દીક્ષા એટલે શું ?—કાચી દીક્ષા એટલે હુંગામી કે પ્રોબેશનરિ નીમણુંક નહિ, નીમણુંક તો કાચી દીક્ષામાં પણ જાયુની, ફક્ત પ્રોબેશનરી નીમણુંકવાળાને જોખમનું કામ દેવાય નહી, તેમ કાચી દીક્ષાવાળો ગમેતેટલો ભણેલો હોય તોપણ ફક્ત મહાવરાની ખામીને લીધેજ તેનું ંહોરેલું દોષ રહીત હોવાની ખાત્રી નહી તેથી પાકી દીક્ષાવાળા તેનું ંહોરેલું જમી શકે નહિ; પણ જ્યારે પોતે પોતાનું ંહોરેલું તેને આપી શકે છે તો પછી સર્વ રીતે તે તેની સમાચરીનોજ છે.

તેને પણ ૯૯ દોષ વિગેરે પુર્ણ રીતે જાગવવાજ જોઈએ. આજતો તેનું ખાનું આપી ઢગલે ઢગલા ખરીદ થાય છે, ને તે બીજાં બધાં કાણાં વાપરે છે એટલુંજ

નહિ પણ આ પ્રકારનો લાભ લેવા માટે લાયકને પણ પાકી દીક્ષા દેવા માટે વીલંબ કરે છે, જરૂર જેટલું ભણતર તો કાચી દીક્ષા અગાઉથી જ ભેઈએ, કદાચ મહાવરાનુંજ પાકી રહે છે.

છન્નુ દોષ—૧ સાધુને અર્થે રાંધેલ. ૨ સચેતનું અચેત ગીજી રીતે સાધુ અર્થે કરેલ. ૩ આધાકર્મી ભૂળેલ, ૪ કાંઈક ગૃહસ્થ અને કાંઈક સાધુ માટે રાંધેલ. ૫ સાધુ સિવાય બીજા કોઈને ન આપવું એવા ઉદ્દેશવાળું. ૬ સાધુ નિમીત્તે જમાણવાર આવો પાછો કરે. ૭ અંધારે અંજવાળું કરી આપે. ૮ વેચાતું આણીને આપે. ૯ ઉંછીનું લાવી આપે. ૧૦ બદલાવીને આપે. ૧૧ સામું લાવીને આપે. ૧૨ દાટો દીધેલ હોય તેને ઉખેડીને આપે. ૧૩ મેંડીએથી ઉનારીને હોઠે લાવીને આપે. ૧૪ ભોંયરામાંથી આણીને આપે. ૧૫ બીજા પાસે જંટાવીને આપે. ૧૬ સૈયાંરી ચીજ સૈયારીની રજા સિવાય આપે. ૧૭ સાધુને આપવા માટે અદક રાંધે. તે સતર દોષ નીસીથ સુત્રમાં છે. ૧૮ જાળકને રમાડીને આહાર લીએ. ૧૯ સમાચાર આપીને આહાર લીએ. ૨૦ નીમિત્ત ભાંગીને આહાર લીએ. ૨૧ પોતાની જાત ઓળખાવીને આહાર લીએ. ૨૨ રાંકની પેઠે કરગરીને આહાર લીએ. ૨૩ વેઢું કરીને આહાર લીએ. ૨૪ દાતાર ઉપર કોથ

કરીને આહાર લીએ. ૨૫ અભીમાન કરીને લીએ. ૨૬
કપટાઈ કરીને લીએ. ૨૭ લોભ કરીને આહાર લીએ.
૨૮ આહાર લીધા પહેલાં તથા આહાર લીધા પછી
દેનારનાં વખાણુ કરે. ૨૯ વિદ્યા શીખવીને આહાર લીએ.
૩૦ મંત્ર શીખવીને આહાર લીએ. ૩૧ ચુરણ આપી
અથવા શીખવીને આહાર લીએ. ૩૨ નક્ષત્રના જોગ
શીખવી અગર કહી તથા નક્ષત્ર સૌભાગ્ય અથવા લંક્ષણુ
કહી બતાવી કે શીખવીને આહાર લીએ. આ બધા
દોષ નિસીથ સુત્રમાં છે. હવે દશ દોષ એખણાના કહે
છે. ૩૩ આહાર લેતાં શંકા ઉપજે. ૩૪ અજોગ વસ્તુથી
ખરડાયેલ લાજનથી આપે. ૩૫ સચેતે ઢાંકેલી ચીજ
આપે. ૩૬ સચેત ઉપર અચેત હોય તે આપે. ૩૭ જે
વસ્તુમાં સચેત ચીજ ભરેલ છે તેને ઠલવી એજ ઠાસમાં
આહાર આપે. ૩૮ આંધળા પાસેથી આહાર લીએ.
૩૯ સચેત અચેત ભેળું હોય તે લીએ. ૪૦ શસ્ત્ર
પુરૂં પ્રગમેલ નથી તેવો આહાર લીએ. ૪૧ તરતનું
લીપેલું કચરીને આપે. ૪૨ ઢાળતાં ઢાળતાં લાવી આપે.
હવે પાંચ આવશ્યક સુત્રમાં છે તે કહે છે. ૪૩ કમ્પાઈ
ચણીયાળાવાળાં કે અવાવડ હોય કે અધુકડું હોય તે
ઉઘાડીને આપે. ૪૪ ઢાંકણીમાં પહેલું કાઢી રાખેલ
હોય તે આપે. ૪૫ બાકળા ઉછાળેલા હોય તે આપે.

૪૬ અદ્રષ્ટ થકી આણી આપે. ૪૭ સારો આહાર મળવાથી નરસો આહાર પરડી આપે. હવે દસવીકાલીક-માંથી પંદર બોલ કહે છે. ૪૮ દાનશાળાનો આહાર લીએ. ૪૯ મુવા માણસની પછવાડે પુન્ય માટે કરેલ હોય તે આહાર લીએ. ૫૦ બાવા સાધુ માટે કરેલ હોય તે આહાર લીએ. ૫૧ રાંક સાડ કરેલ હોય તે આહાર લીએ. ૫૨ નિત્ય પ્રત્યે તેજ ધરનો આહાર લીએ અથવા નિયમસર લીએ. ૫૩ સ્થાનકની આશા-બાળાનો આહાર લીએ. ૫૪ રાજા સાડ કરેલ આહાર લીએ. ૫૫ આહાર ન મળે ત્યારે માગીને લીએ, અથવા અમુક ચીજનું નામ પાડીને લીએ. ૫૬ સચેતને સંઘટે હોય તે લીએ. ૫૭ ખાવું થોડું ને ઝાઝું નાંખવું તેવો આહાર લીએ. ૫૮ ચોર બુગારી મલેચ્છવીગેરેના મકાનનો આહાર લીએ. ૫૯ જેને વોરવા આવવા ના કહી હોય તેના ધરનો આહાર લીએ. ૬૦ ગુણીકા પ્રમુખ અપ્રતિતકારી ધરનો આહાર લીએ. ૬૧ વોર્યા પછી સચેત પાણીએ ઠામ કે હાથ ધોવાય. ૬૨ મઠી-રાવાળા ખરડેલ બાજનથી વહોરે.

હવે ઉત્તરાધ્યયન સુત્રના બે દોષ કહે છે—૬૩ સ્વજાતીનો કે પોતાનાજ સંપ્રદાયનો આહાર વહોરે. ૬૪ હુધાલીક છ કારણ સીવાય આહાર લીએ,

હવે બે દોષ ઠાણાંગના કહે છે—૬૫ મેમાનને માટે કરેલ મેમાન જમ્યા પહેલાં લીએ. ૬૬ માંસવાળાં ભાજનથી વહોરે.

હવે આચારંગના ચાર દોષ કહે છે—૬૭ નિત્ય ને નિત્ય એકજ ઘરનો આહાર લીએ. ૬૮ નાત જમતી હોય ત્યાંથી આહાર લીએ. ૬૯ ભીખારીને અંતરાય પાડીને લીએ. ૭૦ વદાડ પ્રમાણે જઈને આહાર વસ્ત્ર વહોરે.

હવે શ્રી ભગવતિના બાર દોષ કહે છે—૭૧ આહારને વખાણે. ૭૨ આહારને વખોડે. ૭૩ સંજોગ મેળવી સ્વાદ ઉપજાવે. ૭૪ સૂર્ય ઉગ્યા પહેલાં વહોરે. ૭૫ બે ગાઉ ઉપરાંત આહાર લઈ જાય. ૭૬ પહેલા પહોં રતું વહોરેલ ચાથે પહોરે લોગવે. ૭૭ આહારનાં પ્રમાણથી અધીકો આહાર કરે. ૭૮ કોઈ બોલાવીને આહાર વિગેરે આપે. ૭૯ અટવી ઉતરવાવાળાનો ભાતામાંથી આહાર આપે. ૮૦ દુકાળમાં રાંકોને આપવાનો આહાર લીએ. ૮૧ વરસાદમાં રાંકોને આપવા સારું કર્યું હોય તે આહાર લીએ. ૮૨ રોગીઓને માટે કર્યું હોય તેના જમ્યા પહેલાં આહાર લીએ.

પાંચ દોષ પ્રશ્ન વ્યાકરણમાં છે—૮૩ સાધુ કાળે

કુલેર કરીને આપે. ૮૪ હહીં વડાં કરી આપે. ૮૫ પાણી સિવાય કોઈ ચીજ હાથેથી લીએ. ૮૬ સાધુ માટે કોઈને ધક્કા હથેને બાહર કાઢીને આપે. ૮૭ ભાટ ચારણની માફક દાતારની કીર્તિ કરીને લીએ.

એ દોષ દસાસુત સ્કંધમાં છે—૮૮ આળક સારું કરેલ હોય તે લીએ. ૮૯ ગર્ભવંતી માટે કરેલ હોય તે તેના જમ્યા પહેલાં લીએ.

નિસીથ સૂત્રના છ દોષ—૯૦ ઘણા માણસો જન્મતાં હોય ત્યાં જઈને કહે કે કોઈ દાતાર છે કે. ૯૧ અટવીમાં લાકડાં લેવા ગયેલ હોય તેનાં ભાતાંમાંથી આહાર લીએ. ૯૨ પાસથા—સંજમ ગુણ વિના વેષ શખી માગી ખાય તેનું લીએ. ૯૩ અન્નતીર્થ વેશ ધારી પાસેથી આહાર કે વસ્તુ લીએ. ૯૪ ઢેઠ, ચંડાળ, વાઘરી, ખાટકી, ચીડીમાર, મલેચ વીગેરે નિહનીક કુળનો આહાર લીએ. ૯૫ ગૃહસ્થ સાથે આવી ઘર દેખાડી ઓળખાવી રહેમાં દળાવી આહાર અપાવે તે લીએ.

વેદ કલ્પનો એક દોષ—૯૬ રોગ વીગેરે દારણ વગર પહેલા પહોરનો લાવેલ આહાર એથે પહોરે વાપરે અથવા સમસ્યા કરીને આહાર લીએ.

સાધુને ચૌદ પ્રકારનું દાન દેવાય, તેમાં આઠ પ્રકાર તો આપી દેવાને છે તેનાં નામ:—

૧ અસર્ગ-અન. ૨ પાળ-પાણી. ૩ સ્વાદ્યમ-ભેવો.
૪ સાદ્યમ-મુખવાસ ૫ વચ્ચ-વસ્ત્ર. ૬ પદિગ્ગહ-પાત્રાં.
૭ કંબલ-ધાબળી. ૮ પાયપુછણેણ-રત્નેહરણ આદી.
આ આઠ ચીજો આપીને પાછી લઈ શકાય નહીં.

બાકી છ ચીજ— પાઠીયારુ-આપીને પાછી લેવાય છે. તે નામ.

૧ પીઠ-ખાજોઠ. ૨ ફલગ-પાટ. ૩ સેજ્જા-
શૈયાદિકસ્થાન. ૪ સંથારણ-તરણા પ્રમુખની પથારી
સંથારો. ૫ ઉસહ-એકજ વસ્તુનું કરેલું ઓસડ. ૬
મેસજ્જેણ-ઘણી વસ્તુનું કરેલું ઓસડ. પદિલાભેમાણે-
સાધુજીને ભાવે કરી આપતાં થકી (એ ચૌદ પ્રકારના
દાન) વિહરામિ-વિચરીશ.

આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે સાધુજીએ પાટપાટલા
પણુ જાવવાના છે, કેમકે જો ચૌદ પ્રકાર લેવાજ ન
આવે તો દેવા શી રીતે ? તોપણી ભાવના શું કામની ?

દરરોજ સાધુને આવવા હુકમ નથી તો પછી

દરરોજ ભાવના શા માટે ?

એકજ ગરજનાને તેજ ઘેર વળતે દિવસ જવાની ના છે, પણ કાંઈ ભાવના અમુક ગરજ આશરેજ ભાવવાની છે ? વળી આપણું એ જુદી વાત છે, અને ભાવના એ જુદી વાત છે. હાલમાં પ્લેગ વિગેરે કારણથી સાધુને ચોમાસામાં પણ ફરવું પડે છે, તે ઉપરથી પણ સિદ્ધ થાય છે કે ભાવના નિર્થક નથી.

કેટલાકનું માનવું એમ છે કે સાધુને જે આહાર દઈએ તેવો આહાર મળે. આ વાત તદ્દન મુર્ખાઈ ભરેલી છે. સંસારમાં પણ ચીજે ચીજ મળતી નથી. પણ જેવો ભાવ હોય તે પ્રમાણે મળે છે. સાધુજીને કાંટો કાઢવાને સોય જોતી હોય તે વખતે આપણે આપણને મિથ્યાન મળવાની આશાથી સોયને બદલે મિથ્યાન આપીએ, તો શું તેનું કામ પાર પડે કે ? ત્યારે શું સોયના આયનારને સોયજ મળે ? એમ કદી બને નહીં. એહવી-સદહણા-એવી શ્રદ્ધા. પરુપણા-ઉપદેશ. સાધુ સાધ્વીની જોગવાઈ મળે અને સુદ્ધતો નિર્દોષ આહાર પાળી

વહોરાવીએ તે વારે-સાધુજીનું પધારવું થાય તે વખતે.
ફરસનાઈ કરી-કાયાએ કરી. શુદ્ધ-નિર્દોષ.

ગમે તેવે કારણે કીંચીત દોષીત દેવું નહી, તેણે
કાંઈ દીક્ષા આપણા ઘર ઉપર નથી લીધી, તેને તો
આખું જગત ખુલ્લું છે. એટલુંજ નહી પણ તેણે
આહાર પાણી ઉપર પણ દીક્ષા નથી લીધી.

ભાવના ભાવવામાં કેટલાક પ્રકારની થતી

ગણત.

ડેલી બંધ કરીને ભાવના ભાવવી અર્થ છે કેમકે
ડેલીબંધ હોય ત્યાં સુધી જે જાતના ત્યાગીની ભાવના
છે તે આવે નહી, તો તેને માટે બંધ રૂની ઉઘાડવા
ન જવાય; પણ સહેજે ઉઘાડી પડી હોય એ તેને માટે
પણ બંધ ન કરે તો વાંધો નહીં. ચાલવાનાં પગથીયાં
ઉપર લીલોતરીનાં કાખળાં પડેલાં હોય તો, તે કાખળાં
ઉપાડાય નહીં, પણ પ્રથમથીજ ભલે તેનું નિમીત
ગણીને પણ વેરે નહી, તો વાંધો નહી. કદી સાધ,
સાધવી ન પધારે તો બીજા હાલવા ચાલવાવાળાથી પણ
કચરાય નહી તેટલો લાભ. જમતી વખતે પાણીનો
લોટો ભરેલો હોય તે પાટલાને એવી રીતે અડતો

હોય કે વહોરાવવા જતાં તે લોટો હુલ્યા વગર રહેજો નહી, તે લોટો મુકાણા પછી સાધ સાધવી નીમીત્તે આઘો પાછો ન કરાય પણ પ્રથમથીજ સંભાળથી મુકવામાં વાંધો નહી. આવી આવી ઘણી બાબતોમાં ચીવટ રાખીને ધ્યાનમાં રાખે તોજ ભાવના ખરી.

અસુજતાના પ્રકાર.

કોઈ ચીજ સચેતને સંઘટે હોય તો તે ચીજ અસુજતી કહેવાય, પણ તે ચીજને નહીં અડતાં બીજું બધું વહોરાવાય. પરંતુ જો તે ચીજને અડે ને કોઈ સચેત હલી જાય તો પછી ઘર અસુજતું ગણાય, માટે તેવી ચીજોને અડવું નહીં. કોઈ મનુષ્યથી વહોરાવવાની ક્રિયા કરતાં કેઈ સચેતને કીલામના થાય, એમ હોય છતાં તે માણસ તેવી કીલામના કાંઈ ન કરે તો તે વખતે તે માણસ અસુજતો કહેવાય; પણ બીજા માણસને વહોરાવવામાં હરકત નહીં તેમ બીજા વખત ફરી જોગ થાય તો તે માણસને પણ વાંધો નહી. પણ જો તે માણસ કોઈ રીતે કોઈ જીવને કીલામના કરે તો ઘર અસુજતું થાય. તે ઘર બીજા કોઈ રીતે કામજ ન આવે માટે ઘર અસુજતું ન થાય તે વાત બહુ ધ્યાનમાં રાખવી,

અસુજતું થાય તો પાછા જવાનું શા માટે ? અસુજતું થતી વખત જે જીવને કીલામના થવી હતી તે તો થઈ ગઈ છતાં પાછા જવાની જરૂર શું ? આમ જો પાછા ન જાય તો ફરી વખત ચીવટ ન રહે, અસુજતું થવું તે બેદરકારીનું પરિણામ છે ને તેવો લાલ બેદરકારને ન આપવો, તે બેદરકારીની સજા છે. અસુજતું થવા માટે કદપાંત કરનારા પણ પોતાની બેદરકારી મટાડવાનું ધ્યાનમાં રાખે તો પછી અસુજતું થવાનો ખુદ સંભવ રહે નહિ. માટે જેને જેને સાધ સાધવીના સજમ જીવ-તરને ઉત્તેજન આપવું હોય તેમણે વહોરાવવાની વીધીનો ખરોખર અભ્યાસ કરવો જોઈએ, એમ છતાં અસુજતું થવા માટે પરતાવો કરે અને ફરી સંભાળ રાખવાનું ધ્યાનમાં રાખે તો પણ લાભજ છે. જીવ અજીવનું-જાણ-પણું હોય તો જ અસુજતું ન થાવા દેવાની ચીવટ રહી શકે. જેટલા ઠગીયા તથા ખોજ છે તે ઘણું કરી સચેત જ ગણાય છે.

ચીજ અસુજતી આચીંતાની પણ થઈ જાય, તેમાં આપણો ઉપાય શું ? પણ અસુજતું અનન્યતાં થતું નથી તે તો અજ્ઞાનતાથી થાય છે. પુરી દરકારવાળાને ત્યાં ચીજ અસુજતી થાય પણ ઘર અસુજતું થાયજ નહિ.

પહવા વારમા-એવા ધારમા. અતિથિ-જેને આવ-
વાનો અમુક વખત નથી એવા સાધુજીને સંવિભાગ
વ્રતના-ભાગ આપવાની ચિંતવણા રૂપ વ્રતના. પંચ
અડ્યારા-પાંચ અતિથાર. જાણિયન્વા-જાણુવા. નસમા-
ચરિયન્વા-(પણ) આચરવા નહી. તંજહા-તે જેમ છે
તેમ. તે આલોહં-તે કહું છું.

સચિત્તનિરુલ્લેખણિયા-સચેત સાથે અચેત રાખ્યું હોય.
સચિત્તપેહણિયા-અચેત સાથે સચેત રાખ્યું હોય.

આ પ્રમાણે હોય તો અસુજતું થવાનુંજ. આ ખાસ
શ્રીઓનું કામ છે. પરંતુ પુરૂષોએ પણ યાદ રાખવું કે
જે શ્રીનું ઘર અસુજતું થયું તો તમારું ઘર પણ
અસુજતુ. તમારું ને તેનું ઘર કાંઈ જુદું નથી. માટે
તેની મુખધિની સજા પણ તમને થશે, માટે જેટલી
સમજાવવાની કે દરકારની ખામી તેટલો દોષ પુરૂષનો
પણ છે. આપણામાં કેટલા પુરૂષો એવા નીકળશે કે,
જેઓ એવી તપાસ કરે કે રોટલા, ઘી વીગેરે રાખવાની
પેટીમાં રાઈ, મીઠું, મેથી વીગેરે સચેત ચીજ છે કે નહિ,
અને જો તે પ્રમાણે હોય તો પછી કાં સદય અસુજતું
વહોરાવવાનું અને કાં વિશ્વાસઘાતનું પાપ વહોરાય છે,

કેમકે ગમે તેટલા ચીવટવાળા ત્યાગીને પણ કેટલીક વાતમાં સસારીને ભરોસે રહેવુંજ પડે, અને આવી સ્થિતી છતાં ભાવના ભાવવામાં તૈયાર. આ પ્રમાણે રાઈ, મીઠું, મેથી વીગેરે સચેત પદાર્થો કાંઈ કોઈ સાધ સાધવીને અર્થે દુર ન મુકાય, પણ એક વખત આપણે અર્થે લીધાં હોય તો ફરી જુદાં મુકવામાં વાંધો નથી.

કાલાઈકમે—જે આહાર કાળને લઈને ખગડી ગયો તે આપે તો અતિચાર.

પરોવણસે—પોતે સુજતો છતાં પારકાને વહોરાવવા હુકમ કરે તો અતિચાર.

અમ નથી સમજવાનું કે જે વોરાવે તેનેજ લાલ મળે. લાલ મળવો ન મળવો અથવા ઓછો અઢકો મળવો તે તો ભાવ ઉપર છે, કોઈ કોઈ વખત એવું પણ બને છે કે વહોરાવનાર કરતાં વધારે લાલ વહોરાવનારનો પાડોસી જે વહોરાવવાનું રૂડું જાણે, અથવા પોતે ન વોરાવવાનો પસ્તાવો કરે તેને મળે છે. જે વહોરાવે તેનેજ લાલ મળતો હોય તો તો પછી બે ભાઈ સાથે જમવા બેઠા હોય અને સાધુ મુનીરાજ પધારે તો પછી આ કમાણી કરવાનું મન કોને ન થાય ? અને એક ખીજા વહોરાવવાના વાદવિવાદમાં ઉતરે તો સાધુ

મુનીરાજ આલ્યા જાય, મતલબ એમ છે કે સરળતાની ખાતર ગમે તે માણસ વહોરાવે તેની કાંઈ હરકત નહિ, પણ પોતે સુજતા છતાં આવું કામ હું ક્યાં કરું? એમ તિરસ્કારને લઈને પારકાને હુકમ કરે તો અતિચાર.

મચ્છરિયાણે-દાન લઈને અહંકાર કરે તો અતિચાર.

આ પ્રમાણે બાર વૃત પુરાં થયાં તે ઉપરથી એમ ખાત્રી થાય છે કે જરા અનીતપણું વૈરાગ્ય લાવને સમજણ સાથે સંતોષ હોય તો ગમે તેટલી ઉમરનો માણસ બાર વૃત પાળી શકે; અને તે વૃત ને જીવજીવનાં ન લેવાં હોય તો તે પાળવાની ખરી તક તો તે છે કે જ્યારે ખાલ્યા અવસ્થામાંથી કાંઈક સમજણની અવસ્થા આવી હોય અને પુર્વના પુણ્યને લઈને વ્યવહારીક કામકાજનો બોલો મુરખીઓ ઉપર હોય; પણ વ્યવહારમાં પડ્યા પછી અથવા વૃદ્ધ અવસ્થામાં તે બનવું વધારે મુશ્કેલ પડે છે.

સંથારાનો પાઠ.

અપહ્રિમ-ખીજું કાંઈ કામ કરવું રહ્યું નથી. માર-
 ગતીયં-પંડીત મરણને અતે. સલેહના-આત્માને પાપનાં
 કામથી દુર કરવો. અનશન કરવું. પોષધશાળો-
 સંથારો કરવાની જગ્યા. પુંજીને-વાળીને સાફ
 કરીને (બહુ જતનાએ). ઉચ્ચારપાસવળ-વડી નીત
 તથા લઘુ નીતની (એટલે આડો તથા પેસાબની).
 ભૂમિકા-જગ્યા. પડિલેહીને-તજરે બેઠને, તપાસીને.
 ગમણા ગમણે-જતાં આવતાં જીવ અંપાણા હોય તેનું.
 પડિક્કમીને-પ્રાયાશ્વત લેધને. દર્માદિક સંથારો-ડાલ
 વિગેરેની પથારી. સંથરીને-પાથરીને. દર્માદિક સંથારો-
 ડાલ વિગેરેની પથારી (ઉપર). દુરુહિને-બેસીને. પૂર્વ
 તથા ઉતર દિશિ-પૂર્વ અથવા ઉત્તર દિશા તરફ.
 પલ્યંકાદિક-પલાંઠી વાળીને અથવા શક્તિ પ્રમાણે.
 આસને વેસીને-આસન વાળીને. કરચલં-બે હાથ.
 સંપગ્ગહીયં-બેડીને (કમળના દોરડાની માફક.

શિરસાવત્તયં—માથાને આવર્તન દઈ. મથથાઅંજલી-
 કટુ—માથે જે હાથ જોડેલા રાખી. એવં—એમ.
 વયાસી—(વચનથી જોડીને). નમોઽથુળં—નમસ્કાર
 હોજો. અરિહંતાણં—અરિહંત દેવને. ભગવંતાણં—
 ભગવંતને. જાવસંપતાણં—આજુ નમોઽથુળં જોડીને.
 એમ અનંતા સિદ્ધને નમસ્કાર કરીને—એમ અનંતા
 સિદ્ધ ભગવાનને નમીને. વર્તમાન પોતાના ધર્મગુરુ
 ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને—હાલના પોતાના ધર્મ
 ગુરુ ધર્માચાર્યને નમસ્કાર કરીને. પુર્વે જે વ્રત
 આદર્યા છે તે—અગાઉ જે વ્રત ધારણ કરેલ છે તે.
 આલોઠ્ઠ—સંભાળીને કહી જઈને. પઢિક્કમિ-પ્રાયશ્ચિત
 લઈને. નિંદી—(આત્માની શાખે) ભુલ ચુક માટે નીંદા
 કરીને. નિસલ્લ ચઢને—સલ્ય રહીત થઈને. સવ્વંપાણા-
 હવાયં—સર્વ પ્રકારે જીવ હીંસા કરવાની. પચ્ચચ્ચામિ-
 બંધી કરીને. સવ્વં સુસાવાયં પચ્ચચ્ચામિ-સર્વ પ્રકારનું
 ગુહું જોડવ ની બંધી કરીને. સવ્વં આ દિનાદાણં પચ્ચચ્ચામિ
 —સર્વ પ્રકારનું અણુદ્રીધું લેવાની બંધી કરીને સવ્વમેસ-
 ણં પચ્ચચ્ચામિ—સર્વથા મૈથુનની બંધી કરીને. સવ્વં પરિ-
 ગાહં પચ્ચચ્ચામિ—સર્વથા દોલત વગેરે ખરીત્રહ રાખવાની

બંધી કરીને. સર્વંકોહં પચ્ચશ્વામિ—સર્વથા ક્રોધ કરવાની
બંધી કરીને. જાવમિછાદંસણસહ્લં—તે મિચ્છાદંસણસદ્ધ
સુધીના અઢાર દોષ. અકરણિજંજોગં—નહીં કરવા જોગ
(તેની) પચ્ચશ્વામિ—બંધી કરીને. જાવજીવાણ—જ્યાં
સુધી જીવું ત્યાં સુધી. તિવિહં—ત્રણ કરણ. તિવિહેણં—
ત્રણ જોગે. નકરોમિ—હું પાપ કરું નહીં. નકારવેમિ—
જીજ્ઞાસા પાપ કરાવું નહીં. કરંતંનાણુંજાણઈ—ક્રોધ
પાપ કરે તે રૂઠું જાણું નહીં. મણસા—મને કરીને.
વયસા—વચને કરીને. કાયસા—કાયાએ કરીને.

આ વખતે પચ્ચખાણ ત્રણ કરણ અને ત્રણ જોગ
એમ ૩×૩=૯ નવ કોટીના છે. તદ્દન સાધુ જેવાંજ છે.
એમઅઢારે પાપસ્થાનક—એ રીતે અઢારે પાપનાં મૂળ
સેવવાના ઠેકાણાની. પચ્ચચ્ચીને—બંધી કરીને. સર્વં
સર્વ પ્રકારનાં. અસણં--અશ. પાણં—પાણી. શ્વાઈમં—
મેવો. સાઈમં—મુખવાસ. ચંડેવિહંપિઆહારં—એ ચાર
પ્રકારના અને જીજ્ઞાસા પણ આહારની. પચ્ચશ્વામિ—
બંધી કરીને. જાવજીવાણ—જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી.
એમ ચારે આહાર પચ્ચચ્ચીને—એમ ચારે આહારની
બંધી કરીને. જં--જે. પિયં--પ્રિયકારિ. હંમંચરીરં—

આ માટે શરીર. ફટકા-કારી. કંત-કાંતિવત. પિયં-પ્રિય-
 કારી. મગુનું-મનને શોભીતું, મન ગમતું. મળામં-
 મનને અતિ બહાણું. ધિજં-ધીરજવાન, ધીરજ દેનાર.
 વિસાસીયં-વિશ્વાસનું ઠેકાણું. સમાણં-માનવા જોગ.
 અણુપ્રયં-વિશેષે માનવા જોગ. વડમયં-ધણું માનવા
 જોગ. મંડકરંડગનમાણં-ખડુમુલાં ઘરેણાંના ડાબલા જેવું.
 રચનંકરંડગચુરં-રતનના કરંડીયા જેવું. માણંસિયં-રખે
 મને ટાઢ વાય. માણંડન્હં-રખે મને તાપ લાગે. માણં
 ચુહા-રખે મને લુખ લાગે. માણંપીવાસા-રખે મને
 તરસ લાગે. માણંવાલા-રખે મને સરપ કરડે. માણંચોગા-રખે
 મને ચોર હિરાન કરે. માણંદંસા-રખે મને ટાંચ કરડે. માણંમસગા-રખે
 મને મચ્છર કરડે. માણંવાડ્યં-રખે મને રોગ થાય. પિત્તિયં-રખે
 મને ટક્કરી થઈ પીત થાય. સંધિમં-રખે મને સળેખમ
 ઉધળા થાય. સ્ત્રિવાડ્યં-રખે મને સનેપાત થાય. તિવિનાયેભાવંકા-
 વિવિધ પ્રકારનાં રોગ ઉત્પન્ન થાય. પત્તિનેદ્રગા-રખે મને પરિસદ્ તથા ઉપસર્ગ થાય.
 પાના-પિ-રખે મને વાતનાં કોઈપણ સ્પર્શ થયે થકે.
 પચાનં-રખે મને શરીર બહાણું છે તે. ચરિમેહિ-છેલા.

ઉસ્સાસનિસાસેહિં—શ્વાસો શ્વાસ સુધી. વોસિરામિ-
તજુંછું તિકદુ—એમ કહીને. એમ શરીર વોસિરાવીને
—શરીરને તજી દઈને. કાલંઅળવકંસ્વમાળે— કાળને
અણવાં છતો થકો. (જીવવાની આશા તથા મરણનો
ભય ન રાખતો.) વિહરંતિ—વિચરીશ. એવી સદ્ગુણ
પરુપણા—એવી શ્રદ્ધા પડપણાથી. અળસળનો અવસર
આવે અળસળ કરું તે વારે ફરસનાં કરી શુદ્ધ-સંચારને
પ્રસંગ આવે ને સંચારો કરું તે વારે શક્તિ મુજબ શુદ્ધ હોજો.
એહવા—એવા. અપલ્લિમ—કાંઈ કામ બાકી નથી ત્યારે.
મારણંતિય—મરણને આંતે. સલેહળા—સદૃશ કાઢીને. ઉ-
સળા—અણુસણુ સેવવાના. આરાહળાના—આરાધના કર-
વાના. પંચઅઙ્યારા—પાંચ અતિચાર. જાણિયવ્વા—જાણુવા.
નસમાયરિહ્વા—(પણુ) આચરવા નહીં. તંજહાતેઆલોડં
—તે જેમ છે તેમ કહું છું.

૧. ફહલોગા સંસપ્પડમે—આ લોકને વિષે કોઈ મોટો
રાજા થવાની ઇચ્છા કરવી તે.

૨. પરલોગા સંસપ્પડમે—પરલોકને વિષે કોઈ મોટો
દેવતાદિક થવાની ઇચ્છા કરવી તે.

૩. જીવિયાસંસપ્પઝમે-વધારે જીવવાની ઇચ્છા કરવી તે. જેથી બહુ પ્રસંશા આપે અને ઘણું દુરથી લોકો વંદણા કરવા આવે.

૪. મરણાસંસપ્પઝમે-બહુ દુઃખી થવાથી જલદી મોત આવે તો સાફ એવી ઇચ્છા કરે.

૫. કામભોગાસંસપ્પઝમે-કામભોગની ઇચ્છા કરે. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં એમસમક્કિત પૂર્વક વાર વ્રત સલે-
સ્વણા સહિત નવાણું અતિચાર એહને વિષે-એમ સમ-
ક્કિતનો પાઠ બાર વ્રત અને સંત્રારાનો પાઠ અગાઉ કહે-
વાઈ ગયો તેને વિષે. જે કોઈ-જે કોઈ. અતિક્રમ-બંધી
કરેલી વસ્તુ કરવાનું મન કરવું. વ્યતિક્રમ-તે વસ્તુ કરવા
તરફ આલવું તે. અતિચાર-તે વસ્તુ હાથમાં લેવી તે.
અણાચાર-તે વસ્તુ ભોગવે એટલે બંધી ભાંગે. જાણતાં-
અજાણતાં કોઈપણ પ્રકારે પાપ દોષ લાગ્યો હોય તો
શ્રીકેવલી ભગવંત આપની સાથે તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં-
જાણતાં અજાણતાં કોઈપણ પ્રકારથી પાપ દોષ લાગેલ
હોય તો તે શ્રીકેવલીભગવંત આપની સાથે નિષ્કળ હોજો.

અતિક્રમ, વ્યતિક્રમ, અતિચાર, અણુચારની
દાખલાથી સમજ.

એ ચારેય ગુનાના દરજા છે. ૧. જેમ એક ફળ, કોઈ ઝાડ ઉપરથી પડ્યું ને તે ખાવાની સનની અંદર ઈચ્છા થઈ, તે ફળ ખાવાનો અતિક્રમ દોષ; ખાવાની, ઈચ્છા ઉત્પન્ન થઈ પણ તેથી કરીને કાંઈ તે ખવાઈ ગયું નથી. ૨. તે ફળ લેવા આગળ ચાલવા માંડ્યું એટલે કાંઈક ખાવાનો પ્રયાસ આગળ ચાલ્યો તે વ્યતિક્રમ દોષ. ૩. પછી તે ફળને છાલી વિગેરે ક્રિયા કરી, મોઢામાં મુકવા લાયક બનાવ્યું એટલે હવે ફક્ત મોઢામાં મુકવું બાકી છે, પણ હજી કોઈ કારણ તે મુકાતું, અટકે ખરું તેનું નામ અતિચાર દોષ. ૪. ફળ ખાય તે અણુચાર દોષ. આ પ્રમાણે દરેક કૃત્યમાં સમજ લેવું ને આળવણુ પ્રાયશ્ચિત પણ તે પ્રમાણે હોય છે.

જ્યારે પોતાને એમ સમજાય કે હવે શરીરથી કાંઈ પણ કરણી બની શકે તેમ નથી ત્યાર પછી તેમાંથી માલ કાઢી લેવાની ક્રિયા તેનું નામ સંચારો.

શરીર છે તે તીરે (કાંઠે) - પહોંચવાની હોડી છે, તેના તરફ જ દરકારી રાખવાથી તીરે પહોંચતાં વાંધો આવે માટે તે શરીરને સાચવવું પણ પાપ કરવાનાંતો. યજ્ઞપ્રાણ છે, તે વાત ધ્યાનમાં રાખીને મંદવાડને

લઈને કે કોઈ અકસ્માત ઉપસાગેને લઈને શરીર
ખચશે નહીં એમ જ્યારે લાગે, ત્યારે દરેક શ્રાવક,
શ્રાવિકા, સાધુ, સાધ્વીને સંથારો કરવાની અગત્યતા છે.
આવેા સંથારો કરવાને કેટલીક વખત બહુ ઉતાવળ
કરવામાં આવે છે. આ કામ અતિ સુશ્કેલ છે. આત્માનું
ખગડી જતાં વાર લાગતી નથી માટે સંથારો પાત્ર
જોઈને અને પાત્રની હીંમત તેમ ઈચ્છા જોઈનેજ કરાવવો.
સંથારો તેનો શબ્દાર્થ તો પથારી થાય છે. પણ મરણ
વખતે અઠાર પાપ, ચાર આહાર, ને કાયા, એ ત્રેવિસ
જોલ વોસરાવવાની ક્રિયાને સંથારો, સલેહુણા અણુસણ
વિગેરે નામથી ઓળખાવાય છે. આવે વખતે આત્માનું
સુધારે તેવા માણસોની પાસે પુરેપુરી જરૂર છે. છેડાને
વખતે જેવા અધુશાય હેય છે તેવી ગતી છે, પણ
એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે જેમ એક નીશાળીઆએ આખું
વરસ લેશન ન કર્યું હોય ને પરીક્ષાને આગલે દીવસે
વાંચવાથી કોઈ પાસ થવાનું ધારે તો જવલેજ બને છે,
પણ આખા વરસનો અભ્યાસ કામ આવે છે. (કોઈ
અપવાદની વાત બુદ્ધી) તેમ આખો જનમ જે-શ્રદ્ધા
રાખી હોય, જે કૃત્યો કર્યા હોય, જે જ્ઞાન ધ્યાન કરેલ
હોય તેજ આ વખતે કામમાં આવે છે. માટે જનમ
આખો દુષ્ટ વર્તનની જરૂર છે.

આ સંથારાને કોઈ આપઘાતનું સ્વરૂપ આપે છે, પણ આપઘાતને સંથારો તે તદ્દન વિરોધના શબ્દો છે, તે વાત વર્ણન કર્યેથી સમજાય તેમ નથી. આપઘાતમાં કોઈ મુખ્ય હોય છે, ને સંથારામાં સમતા મુખ્ય છે. અપવાસ અને લાંઘણ જેવો તેમાં તફાવત છે, સંથારાનું ખરું નામ સંલેખના છે તેના ત્રણ પ્રકાર છે—સંલેખના—અનાદી કાળની મિથ્યા સમજણ રૂપ જે સલ, અથવા ખરી સમજણ થઈ હોય તો વૃત્ત લીધા પછી તેમાં જે અતિચાર દોષનું સેવવું તે, અથવા કપટ કરવું, મિથ્યાત સેવવું, અને કરણીનું કૃત્ર માગી લેવું તે ત્રણ પ્રકારના સલ સંલખાની, આળવી, માફી માંગવી ને આત્માને દોષ રહિત કરવો, અને એમ નિર્દોષ કર્યા પછી જે સંથારો કરવામાં આવે તે સફળ થાય. તેના ત્રણ રસ્તા—૧. પાદોપગમન. ૨. ભત પચ્ચખાણ. ૩. અંગીત મરણ. તેમાં પાદોપગમન આજકાળ થઈ શકતો નથી. ભતપચ્ચખાણના જે પ્રકાર—એક સાગારીતે અમુક વ્યાધી રોગ કે ઉપદ્રવ મટે ત્યાં સુધી અથવા અમુક વખત સુધી, અને ણીજો અણાગારી—તે આગાર વગર ઠેક મરતાં સુધી.

સાગારીના જે પ્રકાર—જો ઝાઝી તક ન હોય તો ચોખ્ખા મનથી તમામ જીવને દેવળીની સામે ખસાવી,

કરેલા અપરાધની માફી માગી, ચારે આહાર, તથા અઠાર પાપ, અને ત્રેવીસગી કાયા, નવ નવ કોટીથી વોસરાવે. તે વખતે પુરો થયે પાળવાની વીધીથી પાળી શકાય અને જો પુરતો વખત હોય તો બાર વૃત મોઢે છે, તે તમામ સંભાળી અને જે પોતે ધારી રાખેલ છે, તે તમામ આળવી અને આળી જીંદગીમાં જે કાંઈ ભુલચુક થઈ હોય તથા ઉપયોગ રહ્યો ન હોય તથા રસમા મોળો પડી ગયો હોય, તેનો ચારતો જેટલો થાય તેટલો જરૂર કરવો; અને હવે ફરી કેવળીની સામે જાવજીવ બારે વૃત અગીકાર કરવાં. એમ કહી સંથારાનો પાઠ વિગતથી લખીને અઠાર પાપ, ચાર આહાર ને ત્રેવિસગી કાયાને જાવજીવ વોસરાવે.

સંથારાના હુંકમાં સમજણ સહિત પ્રતિજ્ઞા નીચે મુજબ—

- દોહરો.

આહાર શરીર ને ઉપધી, પચખુ' પાપ અઠાર.

કાળ આવે તો જાવજીવ, જીવું તો આગાર.

મોતથી નહિ બીનારાંજો મરતી વખતે કેટલીક ઉત્તમ ભાવનાઓ ભાવી ગયા તેથી વગર દુઃખે મોતને શરણુ ધવાય છે. મરણું સદુને અવશ્ય છેજ; માટે તે

ભાવનાઓ સહુ કોઈને ઉપયોગી થશે એમ ધારી નીચે આપવામાં આવેલ છે.

(૧). આ શરીર મારા રાખવાથી રહે તેમ નથી અને મારા પાડવાથી પડે તેમ નથી ત્યારે પછી તેના વિયોગથી મારે શું કરવા ચીંતા કરવી ?

૨. આજ દીવસ સુધી હું એમ જાણતો હતો કે આ શરીર માફ છે; પણ હવે મને ખબર પડી કે તે કોઈનું નથી અને થશે નહીં. જો માફ હોય તો મારા હુકમમાં કાં ન રહે ? આ રોગ કાં આવે ? મરણ કાં આવે ?

૩. જીવતું છે તે મરતું નથી, અને મરે છે તે જીવતું નથી. એટલે આત્મા જીવે છે તે કોઈથી મારી શકાય તેમ નથી, અને શરીર મરે છે તે કોઈથી જીવાડાય તેમ નથી.

૪. એક બાળકના જન્મણા ખીસામાં મેવો ભરેલો છે, તેમ ડાખા ખીસામાં પણ મેવો ભરેલો છે; તો જેમાં હાથ ઘાલે તેમાંથી મીઠું મોઢું થાય છે. તેજ પ્રમાણે જ્ઞાનીને જીવતાંય લાલ છે, અને મરતાં પણ લાલ છે. જીવે તો વૃત્ત નિયમ પાળે અને મરે તો સ્વર્ગ અને મોક્ષનાં અધિક સુખ પામે.

૫. જેમ એક ઝુંપડીમાં રહેનારને મહેલમાં રહેવા જતાં આનંદ થાય, તેમ મનુષ્ય દેહમાં જ્ઞાન સહિત ધર્મ કરણી કરનારને ઉત્તમ અવતાર આવવાનો તે ચોક્કસ છે. તો પછી ઝુંપડીમાંથી છુટી મહેલાતમાં જતાં શોક શેનો ?

૬. જેમ એક વેપારી અનેક શ્રમ વેઠી મુડી લેગી કરી, ઘરનો વિયોગ સહન કરી બહાર દેશ ગયો; ત્યાં ટાઢ, તાપ, ભુખ વીગેરે સહન કરી ઘણા માલનો સંગ્રહ કર્યો. પછી જે વખતે ભાવ વધે તે વખતે વેચી નાખવાનું ચુકે ખરો કે ? અને તે વેચતાં તેને કેટલો આનંદ આવે ? અને જો ગાફલ રહે ને ન વેચી શકે તો માલ માટે વેઠેલાં દુઃખો ગર્વ નિર્થકજ કહેવાયને ? તેમ તપ, જપ, વ્રત વિગેરે જે કર્યા, સંસારી વહાલી ચીજોનો ત્યાગ કર્યો, પરિસ્રક સહન કર્યા, તેનો વટાવ ખાંધવાનો વખત આવ્યો તે સમયે મન કોચવવાથી બધું ફેાકટ જાય કે નહીં ?

(૭) આપણે કેાંઈ રાજતીકનું કામ કર્યું, અને તે કામ પુર્ણ થયું; પરંતુ તે રાજા હાજર ન હોય તો તેના પૈસા ભડારી પાસેથી પણ મળે નહિ; પછી રાજા ગામમાં ક્યાંદે પધાંદે તેની રાહ ઇંતેઝરીથી જોવાય, તેમ શુભ કત્યનું ક્ષણ આપનાર અવસર તે

મૃત્યુજ છે. મોક્ષનું સુખ આપનાર મૃત્યુજ છે. મૃત્યુ વગર કદી મોક્ષ હોય નહીં, છતાં એ ઉપકારી મૃત્યુ માટે ખેદ હોય કે ?

(૮). જેમ એક રાજાએ કોઈને પકડીને કેદમાં નાંખ્યો, ત્યાં કોઈ બીજો રાજા આવી ગયો, કે જે આવનાર રાજા કેદમાં જનાર, તેમજ કેદમાં નાંખનાર બંનેને મિત્ર છે. તેણે મિત્રાઈને લઈને તે કેદીને છોડી મુકવાની રાજા પાસે વિનતી કરી, જેથી તેણે તે કેદીને છોડ્યો. કહો હવે છુટનાર, તે મિત્રના આવાગમનથી ખુશ થાય કે નહીં ? તેમ કર્મ શત્રુએ આ જીવ દેહ રૂપી પાંજરામાં પુર્યો છે, અને મૃત્યુ નામે મિત્રની કૃપાથી તેમાંથી છુટાય છે, તો પછી તેના આવાગમનથી આનંદ ક્યાં ન થાય ?

(૯). રોગનું બહુ ભોર હોય તો એમ વિચારવું કે જેમ તાપ વધારે હોય તેમ લોહું પણ જલની ગળે છે, તેમ આકરા પરિસહ સમતા ભાવે સહન કરવાથી કર્મ વધારે ઝડપથી બપશે.

મરદ દરદમાં ગરદ પણ, દરદ ગણે નહિં મરદ;
દરદ ગણે તે મરદ નહિં, દરદ સહે તે મરદ.

(૧૦) આ રોગ આન્થે. તે પણ વધામણીનું કારણ છે, કેમકે વગર રોગે આ મલીન, ઉદારીક, અસુચીમય શરીર ઉપરથી મોહુ ઉતરવો મુશ્કેલ હોતો ?

(૧૧) આ તો નફેા ખાંધવાની પુરેપુરી મોસમ છે; કેમકે આ કરતાં ઘણાં આકરાં દુઃખ નરકમાં પરવસ પણે સહન કર્યાં તોપણ જે નિર્જરા ન થઈ તે નિર્જરા (સમભાવ પ્રમાણે સહન કરવાથી) િથવાનો અત્યારે ઉત્તમ પ્રસંગ આન્થે.

(૧૨). ફાટેલું અને મેલું કપડું દુર કરી સાફ પહેરવાનો અવસર પર્વને દિવસે આવે. નવીન નવીન શોધથી અને વૈદક શાસ્ત્રના આધારથી કેમ જીવવું તે ઘણા માણસો શીખે છે, છતાં પણ મરવું તો પડેજ છે; તો પછી કેમ મરવું તે શીખવવાની શું વધારે જરૂર નથી ? જે એક વાર મરતાં આવડે તો પછી કાંઈ કરવાપણું રહેતું નથી. આ સ્થળે “મરતાં” એટલે “પંડીત મરણથી મરતા” એમ સમજવાનું છે. સમગ્રીત સદ્ગીત સંધારો કરી મરનાવું મરણ પંડિત મરણ સમજવું. બાકી બધા બાળ મરણજ છે. જે મરણથી જીવ ઘણી વખત મરે, નવાઈ ફકત પંડીત મરણનીજ છે, તો તે મરણની ભાવના ભાવવી.

ખરા સમજી મનુષ્યો તો સુતી વખતે સંથારો કરીને સુવે છે, તે સંથારો સાગારી હોય છે. કાળ આવે તો જીવજીવ નાંહિતર વખત પુરો થયે પાળે છે.

જેમ બાંદુક ભરેલી રાખનાર સરદારને વખત આવતાં ભરવી પડતી નથી, તેમ આવી રીતે સંથારો કરી સુનારને કોઈ અકસ્માતથી કાળ આવે તો “પંડીત મરણુ” લાલે છે. બાકી તો લલ ભલેરા પણ અકસ્માત વખતે સંલેખણાનું નામ લઈ શકતા નથી. કોઈક બહાદુર જીવો રોગને લઈને મરણુ તુલ્ય થાય ત્યારે લીએ છે.

અઠાર પાપ સ્થાનક.

૧ પ્રણાતિપાત-જીવહિંસા. ૨. મૃષાવાદ-જીકું
જોલવું તે. ૩. અદત્તાદાન-ચોરી. ૪. મૈથુન-અપ્રહ્મ-
અર્થ. ૫. પરિગ્રહ-દોલત વીગેરેમાં અસતોષ અને મ-
મતા રાખવી તે. ૬. ક્રોધ-રીઝ. ૭. માન-અહંકાર.
૮. માયા-કપટ. ૯. લોભ-લોભ. ૧૦. રાગ-પ્રીતિ.
૧૧. દ્વેષ-અદેખાઈ. ૧૨. ક્લેશ-કલેશ, કજીઓ. ૧૩.
અભ્યારવ્યાન-આળ અણવવું તે. ૧૪. પૈશુન્ય-ચાડી
ચુગટી કરવી તે. ૧૫. પરપરિવાદ-પારકાનું વાંકું જો-
લવું-નિંદા કરવી. ૧૬. રઝારઝ-ખુશી-ત્રીલગીરી. ૧૭.
માયામોસો-કપટ સહિત જીકું જોલવું. ૧૮. મિછાદં-
સળસહ-ખોટા દેવ, જીરૂ અને ધર્મનું સલ રાખવું.

એ અઠાર પાપ સ્થાનકમાંથી અજના દિવસમાં કોઈ
પણ પાપ સ્થાનક સેવ્યું હોય, અવરાવ્યું હોય, સેવતાં પ્રતે
રૂકું કરી બાક્યું દેવા તો દેવળી ભગવત આપની સાથે
તરસમિગ્ધામી દુઝડ.

જે જીવને ધર્મપણ તોળે તેને પાપ ૧૮ લાગેજ
તદા કેમકે હેતુ નિશ્ચયત્વ રાવ ત્યાં ગ્રાવકપણું ન હોય.

આ સ્થળે શ્રાવકપણું એટલે વ્યક્તિવારથી ગણાતું શ્રાવકનું પદ સમજવાનું નથી, પણ પાંચમા ગુણસ્થાનકનું પદ સમજવું.

પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

૧. અભિગ્રહીક મિથ્યાત્વ—સાચા જુઠાના જાણપણા વિના અસંત્યને હઠથી પકડી રાખવું તે.
૨. અણાભિગ્રહીક મિથ્યાત્વ—બધા દેવ અને બધા ગુરુના મતને માને તે.
૩. અભિનિવેશીક મિથ્યાત્વ—પોતે પકડેલો મત ખોટો જાણે છતાં મુકે નહીં તે.
૪. અણાભોગ મિથ્યાત્વ—સમકિત સંબંધીનું ખીલકું જાણપણું નથી તે.
૫. શંકાયિક મિથ્યાત્વ—સ્વમત ધર્મ સંબંધી શંકા આણે તે.
૬. લોકિક મિથ્યાત્વ—દુનિયામાં ચાલતાં પર્વ, ધર્મ વિરુદ્ધ કરે
૭. લોકોત્તર મિથ્યાત્વ—તિર્થંકર દેવની માનતા કરે તે અથવા કરણીના કૃણની લાલચે કાંઈ વૃત્ત કરે તે.

૮. કુપરાવચન મિથ્યાત્વ--ત્રણસેં ત્રેસઠ પ.ખંડીના મતને માને.

૯. અજીવને જીવ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૦. જીવને અજીવ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૧. સાધુને કુસાધુ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૨. કુસાધુને સાધુ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩. જૈન માર્ગને અન્ય માર્ગ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૪. અન્ય માર્ગને જૈન માર્ગ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૫. અધર્મને ધર્મ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૬. ધર્મને અધર્મને ધર્મ કહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૭. આઠ કર્મથી નથી મુકાણા તેને કહે જે મુકાણા તે મિથ્યાત્વ. ૧૮. આઠ કર્મથી મુકાણા તેને કહે નથી મુકાણા તે મિથ્યાત્વ. ૧૯. જિન માર્ગથી ઓછું પડે તે મિથ્યાત્વ. ૨૦. જિન માર્ગથી અધીકું પડે તે મિથ્યાત્વ. ૨૧. જિન માર્ગથી વિપરીત પડે તે મિથ્યાત્વ. ૨૨. અવિનય મિથ્યાત્વ. ૨૩. અક્રિયા મિથ્યાત્વ. ૨૪. અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ. ૨૫. અજ્ઞાનતા મિથ્યાત્વ.

એ પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ મારે જીવે સેવ્યું હોય, સેવગળું હોય, અને સેવતાં રૂઠું જાણ્યું હોય, તો કેવળો ભગવાંત આપની શાળે તરસમિચ્છામિદુષ્કર્મ.

આ પદ દોષ દોષ ગચ્છવાળા નથી જોલતા પણ તેને જોતા દેવા નહિ. દેમદે અદાર પાપમાં છેલું પાપ

મિથ્યાત્વ છે, તે બોલતો આ પાઠમાં વિસ્તાર છે તો વિસ્તાર તો કોઈ આછો કરે ને કોઈ વધુ કરે; પણ જેમ વખત હોય તેના પ્રમાણમાં વધારે વિસ્તારથી લોભ છે. જે લોકો તે પાઠ નથી બોલતા તે બોલનારને ખોટા કહે છે, તેજ મિથ્યાત્વ છે.

ચૈદ્ર સ્થાનકના સમૂર્ણિમ જીવો.

મનુષ્યના શરીરથી ઉત્પન્ન થતી ચૈદ્ર પ્રકારની ગંદકીમાં સમૂર્ણિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, તે જીવ સ્થાવર નથી પણ ત્રસ છે. ત્રસમાં પણ બેઈંદ્રી, ત્રેઈંદ્રી, ચૌરંદ્રી નથી પણ પચેંદ્રી છે. પચેંદ્રીમાં તિર્યચ નારકી કે દેવતા નથી, પણ આપણા જેવાજ પચેંદ્રી અને આઠ પ્રાણના ધરવાવાળા મનુષ્ય છે; જે લોકો આ વાતને સિદ્ધાંતને આધારે નહીં માનતા તેમને પણ પચેગ વિગેરેના ઉપદ્રવને લઈને હવે માનવું પડે છે, મોટામાં મોટું શહેર જે મુંબઈ જ્યાં જળરજસ્ત શોધખોળ કરનારા અને જ્યાં લોકોની તંદુરસ્તી માટે ગમે તેટલું ખર્ચ કરતાં નહીં અટકનારા છે તેજ શહેરમાં મરકીની શરૂઆત થઈ તે શું સુચવે છે? અને જે ગામડામાં લોકો તંદુરસ્તીનો નિયમ લેશ માત્ર પણ

નહિ સમજનારા, જેના ઘર આગળ માથોડા, માથોડા જેટલા ઉંચા કુચાના ઢગલા પડ્યા છે, તેઓ પ્લેગ કેવો હોય એમ પુછે છે આ શું સુચવે છે ?

સમુર્ણીમના ચૌદ સ્થલ કુદરતી હાજતના છે. સંસારી તેમજ ત્યાગી, ગરીબ તેમજ પૈસાદાર સહુને તે હોયજ છે, પણ તડકો પવન અને રાખ જે તેનાં નિવારણ છે, તેનો ઉપયોગ કરવાથી તે નાશકારક નીવડતા નથી. શહેરના લોકોએ ઉપરથી બહુ સ્વચ્છતા દેખાડવા દરેક જાતની ગદ્દકી ભોંયમાં ઉતારી, એટલે તેને પવનનો કે સૂર્યના તડકાનો જરાપણ સ્પર્શ થવા દીધો નહીં; એટલે ઉપરથી ગમે તેવું સાફ બનાવ્યું પણ અદરથી સડયુ અને જાજર વિગેરેને છાપરાંથી બાંધી તાળાં દઈને બંધ રાખ્યાં એટલે ગમે તેટલા ખર્ચે સાફ ન થાય, તેવું સાફ કરનારા સૂર્ય અને પવન કાંઈ કામ કરી શક્યા નહિ તેથી મરકી વિગેરે કાટી નીકળ્યાં, અને તેથી ઉલટા ગામડામાં ઉપરથી ગદ્દકી દેખાય ખરી, પણ જગ્યાની પગતાણને લઈને અને છુટને લઈને સૂર્ય એકદમ તે સુકાવી નાંખે, અને પવન પણ મદદ કરે.

જૈનમતમાં ગંગડગંદા રહેવાનું છે, એવું માનનારા તથા એવું જૈનમત સુકનારા સમુર્ણીમની હિંસાનું કેવું

સ્વરૂપ જૈન મતમાં દર્શાવ્યું છે તે બાણવાની તસ્દી લીધે તો આ પરિણામ આવે નહિ.

નીચે જણાવેલા ચૌદ પદાર્થો જે જે ઘડી સુધી રહે તો તેમાં અસંખ્યાતા સમુર્છીમ મનુષ્ય ઉત્પન્ન થાય તે તેની ઘાત થાય. તે જીવની દયા પાળવી એટલે તે જીવને કોઈ પદાર્થથી પોષણ કરવાનું નથી પણ તેને ઉત્પન્ન થવાનો પ્રસંગજ ન આવે. એજ તેની દયા છે. જે ઉત્પન્ન થાય તો તેને મરવા વગર ખીજે રસ્તો નથી. તેમ તે ચૌદ પદાર્થો કુદરતના છે, તે કોઈથી અટકાવાય તેમ નથી પણ જે તે તરત સુકાય જાય તેવી સ્થિતિમાં નાંખ્યા હોય તો સમુર્છીમની ઘાત થાય નહિ, પણ જેમ મોટા શહેરની અંદર દરેક પ્રકારની ગાદડી લોચની અંદર ઉતારીને ઉપરથી સાફ બતાવાય છે, તેમ કરવાથી કોઈ દયા પળાય નહિ અને તેમ કરવાથી કોઈ સુર્ય અને પવન આપણી સેવા બજાવે નહિ. અને રોગનો ઉપદ્રવ થયા વગર રહે નહિ, હાલમાં સાયેન્સથી સિદ્ધ થયું છે કે ભયંકર રોગના જંતુઓ થાય છે, અને જ્યારે જૈન મતમાં તે જંતુઓને મનુષ્ય ગણેલા છે, ત્યારે તેઓને તો તેની દયા પાળવામાં બહુજ સાવચેત રહેવું પડે.

ગાંઠકીમાં સમુદ્ધિમ મનુષ્ય થાય તે તો દેખાય નહિ, પણ તેની અંદર રોગના જંતુઓ થાય છે તે જુદા અને ત્રસજીવ થાય છે જે નજરે દેખાય છે તે જુદા—

૧ ઉચ્ચારેસુવા-વિષ્ટામાં. ૨ પાસવળેસુવા-પે-
શાખમાં. ૩ રેલેસુવા-ખડખામાં. ૪ સંઘાળે સુવા-
નાકના મેલમાં. ૫ વંતેસુવા-વમનમાં. ૬ પીતેસુવા-
પીતમાં. ૭ સોળિણસુવા-લોહીમાં. ૮ પુરૂણસુવા-પરમાં.
૯ સુકેસુવા-વિર્યમાં. ૧૦ સુક્રપોગલપાડિસાલિણસુવા-
ઉપર જણાવેલ પુરૂગળ સુકાર્થ ગયાં હોય તે ફરી લીલાં
થાય તેમાં. ૧૧ હથિયપુરુષસંજોગેસુવા-સ્ત્રી પુરૂષના
અંતેગમાં. ૧૨ વિગયજીવકલેવરેસુવા-મનુષ્યના કલે-
વરમાં. ૧૩ નગરની ધમળે સુવા-ખાળમાં એઠવાડને
લઈને ૧૪ સચ્ચેસુચેવ અસુરઠાળેસુવા-અસુચિના અ-
ધનાં ઠેકાણામાં.

આ બધા પદાર્થો સુકાર્થ જાણ્ય તેમ કર્યું હોય તો
અસુદ્ધિમ થાય નહિ.

મરણ થયા પછી મડદું ઠાઠવાને જે ઉતાવળ કર-
વામાં આવે છે, તેનું મુખ્ય કારણ એજ છે કે કસેવર

વધારે વખત રહ્યાથી સમુર્ધિમ જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેટલા માટે જે મહાને ઠેકાણે પાડતાં વિલંબ થાય તેની આખરને હીણપત ઠરાવેલ છે; એટલે હીણપતની ચાનકને લઈને જલદી ઠેકાણે પડાય છે. આવું ધાર્મિક ફરમાન છતાં ધામધુમની શોભાને, દયા કરતાં પહેલે આપનારા શ્રાવકો, સાધુ આર્યાનાં કલેવરોને કલાકોના કલાકો સુધી રાખી મુકવામાં લેશ માત્ર આંચકો ખાતા નથી. જે તરત નિવારણ કરે તો માંડવી ઓછી શોભાવાળી બને, જે સાધારણ સાધુ હોય તો તો થોડા કલાકે આરો આવે, પણ જે બહુ પ્રતાપી હોય તો તો દીવસ બે દીવસ સુધી રાખી મુકે છે.

આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે દયાની વાત નજીવી ગણી શોભાની ઉપરજ લક્ષ અપાય છે. બહાર દેશથી તારો આવે છે કે અમે આવીએ ત્યાં સુધી માંડવી રાખજો, એમ રાખવામાં શમુર્ધિમ કેટલાકની ઉત્પત્તિ થાય છે તેના લેશ માત્ર વિચાર કર્યા વગર તેઓ દોડતા આવીને પોતે અહો લાગી પોતાને માને છે. ગમે તેવા ઉત્તમ કે ક્રિયાપાત્ર સાધુ સાધવી હોય તેની પાછળ ગમે તેવી માંડવી કરે, ગમે તેવી શોભા કરે, ગમે તેવી પછેડી ઓઢાડે, તે માત્ર પોતાની વ્યવહારીક શોભા છે; અને સંસારીને તેવી શોભાની જરૂર પણ છે, પણ તેમાં

લેશ માત્ર પુણ્ય કે નિર્જરા માનવી તે હડહડતું મિથ્યા-
ત્વ છે. જે લોકો મહાત્મા જીવતા છતાં, દર્શને આવવા
નવરા નયયા હોય તેઓ પણ કાળ કર્યા પછી ગમે તેટલા
ધકા ધુંખા ખાઈ દર્શન કરવામાં કલ્યાણ માને છે તે
જળરામાં જળર મિથ્યાત્વ છે. તેમાં જો કંઈ કલ્યાણ
હોય તો પછી મુર્તિ પુજામાં પણ કલ્યાણ થાય.

નૅઃ—[ભોળા દુનિયા સ્વાર્થ બુદ્ધિને લઈ અંધશ્રદ્ધાની પર-
પરામાં સડોવાય છે. જેથી વિવેકને બાળુ ઉપર રાખે છે.
જેમકે ઘણા વાંઝીયા લોકોની સ્ત્રીઓ, તપસ્વી, ગમ્ભીર-
પત્ની, ક્રિયાચારી કે એવા કોઈપણ સંતના અવસાન સમયે
માંડવી નીચે “ છોકરાંઓ થશે એવી આશાથી ” હજારો
માણસની મેદનીમાથી નીકળી જાય છે.

માંડવીને પગે લાગે છે તેની ધ્યંજ, મુહુપતી વીગેરે
લઈ સાયવી રાખે છે તથા તેના વાધા કરી થનાર બ-
ધ્યાને પહેરાવે છે તથા પુજે છે. આ ધારો વૈશ્વવોમાંથી
આવવા મુર્તિ પુજવાયાળામાંથી આવ્યો હોય એમ જણા-
ય છે. બાનું નામ હડહડતું “ મિથ્યાત ” નહીતો બીજું શું?

આજ કાલે કલેવરને ન બગડે તેવા અંદર પદાર્થો
પુરી કેટલાક માસ લગી રાખવાની કળા છે, તેમ જો
તે શબમાં કંઈ ચમત્કાર હોય તો પછી તિથિકરનું શબ
તેવી રીતે કેમ રાખી ન મુક્ત ? ધીના વાસણમાં સ્વાદ

ધીનો હતો, ધી અંદરથી નીકળી ગયા પછી વાસણમાં શું છે ? વાસણનો દાખલો બધ બેસતો નથી, કેમકે વાસણ તો કદી ખીન્નું ધી ભરવામાં ઉપયોગી થાય, પણ જે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપનો પ્રભાવ હતો તે ધારણ કરનાર ચૈતન્ય ઉડી ગયા પછી માન્યતા શેની ?

અરે જો ચૈતન્ય હાજર હોય તો પણ જો જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રના શુષ્ક ન હોય તો વંદનીક છે કે ? સંજમ ધારણ કર્યા અગાઉ તેજ આત્માને કેમ કોઈ નમતું ન હતું ?

શોભા જાળવવી હોય ને સમુર્ધિમનું પાપ ન લેવું હોય તો એક રસ્તો.

એક સાધુ કાળ કરી જાય ત્યાર પછી તરતજ એક માંકવી બનાવી રાખતા હોય તો શું ખોટું ? તેમાં કોને બેસવું પડશે તે ક્યાં કોઈ નામ પાડે છે, અને તેમ બનાવી રાખવાથી મોત ક્યાં જલદી આવે છે ? પણ તેમ જો તૈયાર હોય તો વધારે વાર લાગે નહિ અને સમુર્ધિમ ઉત્પન્ન થાય નહિ.

નોંધ:—[ધડા લેવા યોગ્ય દાખલો.

કચ્છમાં આઠ કેટી મોટી પક્ષના વિવેકી આવકો નિર્વાણ કરવા માટે અગાઉથી અમુક સખ્યામાં ખોખાં તૈયાર કરાવી રાખે છે કે જેના ઉપર વજ્રથી મઢવા જેટલોજ

ખોટીપો હોય છે, જેથી વધારે વખત ન લાગતાં સમુર્ધિમ જંતુ ઉપજવાનો દોષ ઓછો લાગે છે.]

જ્યાં જ્યાં સમુર્ધિમ ઉત્પન્ન થાય ત્યાં રોગનાં જંતુ અને ત્રસજીવની ઉત્પત્તિ ચોકસ છે. પેસાળ ઉપર પેસાળ કરવાથી રોગ થાય છે. કેલેરા પ્લેગવાળાની ઉલટી એકદમ દૂર કરવા ડોક્ટરો પણ કહે છે.

એંઠમાં સમુર્ધિમ થાય છે—એંઠું પ્રથમ તો થલુંજ ન જોઈએ, પોતાને જોઈએ એટલુંજ ભાણામાં લેવું; એવો નિયમ કરવામાં આવે, તો સમુર્ધિમ ખીલકુલ થાય નહિ. ખરચ બહુ ઓછું થાય અને કોઈ પણ પ્રકારની લુપ્ત સહન ન કરવા છતાં પણ એક જાતનો તપ થાય; કેમકે પાછું મુકવું નહિ તેવી બંધી હોય તો ખાવામાં મુશ્કેલી પડશે એવી ધાસ્તીથી ભાણામાંજ ઓછું લેવાય, એમ છતાં એંઠું થાય તો તુરતજ ઢારને પાઈ દેવાથી ઢારને પણ સંતોષ થાય. મોટા જમણવારમાં આ વાત બહુ વિસરી દેવાય છે. એંઠના વાસણો ઉપર કોઈ ધ્યાન આપી શકતું નથી અને તેમાં કોઈ કોઈ વખત મોટા મોટા જીવ મરી જાય છે. આપણાં ઐતિહાસિક હજી “કેમ નાખી દેવું” તે માઠ શીખવાનું બાકી છે,

આ ચૌદ પદાર્થો જે મનુષ્ય સિવાયનાના હોય તો તેમાં સુમુર્છિમ થતા નથી.

કોઈ કોઈ ગચ્છવાળા આ પાઠ જોડતા નથી તેનું કારણ એમ સંભવે છે કે, એ પાઠ નવતત્ત્વ માંડેલા જીવતત્ત્વનો વિસ્તાર છે; પરંતુ આપણા વ્યવહારમાં સુમુર્છિમની હીંસાના ઘણા પ્રસંગ આવે છે ને આ પાઠ જોડવાથી સુમુર્છિમ જીવ કયાં ઉત્પન્ન થાય છે તે માલુમ પડે, અને તેની કાળજી રખાય. પણ સેંકડો વર્ષ સુધી તો પાઠ દરરોજ જે વખત પ્રતિક્રમણમાં જોડવા છતાં કાંઈ ભાનજ ન આવે તો પછી નહીં જોડનારા અને જોડનારમાં ફેર શું? દોવી તુલેલા.

આ પાઠ પછી “ ઇચ્છાગ્રી આજોઉં જેમેદેવસ્સીઓ અર્ધચારકકો ” એ પાઠ જોડાય છે.

અને ત્યાર પછી નોકાર જોડીને કરેમિભતેનો આખો પાઠ જોડવો. જેથી જીવને યાદી આવે કે હું શેના પરચખાણ કરીને બેઠો છું, માટે ધ્યાન રાખીને જતના સહિત પ્રવર્તન રાખવું.

શ્રી ચતારી મંગળનો પાઠ.

આ પાઠ જોલવામાં જાહુ અસ્થાએ જોલાય છે. કોઈ માણસ એવો નહીં હોય કે જેણે આ પાઠ સાંભળ્યો હોય નહીં એ પાઠ જોલવામાં એક પાઠનું પણ ખરચ નથી, સાધુ આર્યામાંના કૈકે ખુશામત કારણે અને કૈકે પરંપરાથી ચાલી આવતી રૂઢી પ્રમાણે લાભ અલાભનો વિચાર કર્યા વગર આ પાઠની કીમત એટલી સાધારણ કરી મુકી છે કે, તેની કાંઈ કીમત નથી પણ તેમાં તેમને કેટલું નુકશાન છે, તે તો કોઈ વિચારતું નથી. સંસારી લોકો પરજીવા, કમાવવા, માનતા કરવા, ધારેલી મુરદ પાર પાડવા, વિગેરે વિગેરે કામે જાય તે તમામ કામ આશ્રવનાંજ છે અને તેવે વખતે પોતાનું કામ સફળ થાય એવી ઇચ્છાથી મંગળીક એટલે શુભાશિય લેવા આવે છે, અને હોંશીલા ત્યાગીઓ મંગલીક સંભળાવે તે પરોક્ષ રીતે એવી ભાવના છે કે તમારી મુરદ પાર પડો. આશ્રવના કામમાં આવી આશિય આપવી તે ત્યાગીને ઘટે છે કે? દિવાળીને દિવસે શારદા પુજન કરી ત્યાગી પાસે મંગળીક સાંભળવા આવે તે શુભાશિય માગે છે કે આ વર્ષમાં તને વ્યાપારમાં આખાદી મળે. આવી આશિય મુરખીઓજ આપી શકે. ત્યાગીઓએ તો આ વખતે મર્મજ

સંભળાવવો જોઈએ. એક વખત કેટલાક સ્ત્રી પુરૂષો મળીને એક ત્યાગી પાસે ચાલતી વખત મંગળીક સાંભળવા આવ્યા. મેં તેઓને પુછ્યું કે તમારે ક્યાં જવાનું છે? તો કહે 'કાળાવડની શીતલાની માનતાએ. મંગળીકના અર્થ સાંભળવાથી ખાત્રી થશે કે મંગલીક ઉપર જેને શ્રદ્ધા હોય તે કદી આવા પ્રકારની માનતા માનવા જાયજ નહિ; એટલુંજ નહિ પણ જેને તેવી માનતા ઉપર શ્રદ્ધા હોય તે મંગળીક કદી સાંભળેજ નહિ, પણ આતો બંનેમાંથી એકની પણ શ્રદ્ધા નથી, અને તેને વળી ત્યાગી શું આશીર્વાદ આપે?

ત્યારે ત્યાગીનું પણ મિથ્યાત્વમાં અનુમોદનજ કંઈ, કાંઈ ઘેર ઘેર સમજાવવા જવાનું નથી, પણ આવો મંગલીક કહેવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે તો મંગળીકનો અર્થ સમજાવવો જોઈએ. એક તરફ નિયાણા માટે કેટલી બધી મના છે અને બીજી તરફથી છેક નાનાં બાળકથી તે પ્રદ્ધ સુધી એવી આસ્થા રાજે કે, અમુક છંદ તાવ ઉતારી દીએ. ત્યારે શું છંદ સંભળાવનારા સાધુઓ શારીરીક વ્યાધી દૂર કરનારા વૈદ્ય ડાકટરનુંજ પદ લેવા માગે છે? કોઈ કહે કે પ્રસંગ વખતે છંદ સંભળાવવામાં મંગલીક કહેવામાં એટલું બધું શું બાદ આવે? પણ તે સિદ્ધાંતની શ્રદ્ધાની ન્યુનતાનો પુરાવો છે.

કરેલ કર્મ લોગગ્યા વગર છુટકો નથી, એમ જેની શ્રદ્ધા હોય તે માનતા કરવા જાય કે? એસતે વરસે જ્યારે માણસો મંગળીક સાંભળવા આવે ત્યારે સિદ્ધાંત સંભળાવવાનો રીવાજ હોય તો ત્યાગીને ધકો લાગે નહિ.

શ્રી ચતારિ મંગળાં (મંગલિક)

(કાખો ઠીંચણ ધરતી ઉપર થ પી જમણો ઠીંચણ ઉભો શખીને નાથજોડી પગે લાગી આ પાઠ કહેવો) શ્રી ચતારિ મંગલં—ચાર પ્રકારના મંગલિક તે કહે છે. અરિહંતામંગલં—અરિહંતદેવ મંગલિક છે. સિદ્ધામંગલં—સિદ્ધ દેવ મંગલિક છે. સાહુમંગલં—સર્વ સાધુજી મંગલિક છે. કેવલી પન્નતો ધમ્મો મંગલં—કેવલીનો પરપેલો ધર્મ મંગલિક છે. ચતારિ લોગુત્તમા—લોકને વિષે ચાર ઉત્તમ છે. અરિહંત લોગુત્તમા—અરિહંતદેવ લોકમાં ઉત્તમ છે. સિદ્ધા લોગુત્તમા—સિદ્ધદેવ લોકમાં ઉત્તમ છે. સાહુ લોગુત્તમા—સાધુ લોકમાં ઉત્તમ છે. કેવલીપન્નતો ધમ્મો લોગુત્તમા—કેવલીનો પરપેલો ધર્મ લોકમાં ઉત્તમ છે. ચતારિ શરણં પવ્વજામી ચાર પ્રકારનું શરણ અગિહંતા શરણ પવ્વજામી-અરિહંતનું

શરણ અંગિકાર કરુંછું. સિદ્ધા શરણં પવ્વજામિ--
સિદ્ધનું શરણ અંગીકાર કરુંછું. સાડ શરણં પવ્વજામિ-
સાધુનું શરણ અંગિકાર કરુંછું. કેવલી પનોતો
ઘમ્મો શરણં પવ્વજામિ--કેવલીના પડપેદા ધર્મનું શરણ
અંગિકાર કરુંછું.

ચાર શરણા--ઉપર કહેલા ચાર શરણા. ચાર
મંગલિક--ઉપર કહેલા ચાર મંગલિક. ચાર ઉત્તમ
ઉપર કહેલા ચાર ઉત્તમ. કરેજેહ--જે કોઈ પ્રાણી અંગીકાર
કરે. ભવસાગરમાં ન હુવે તેહ--તે સંસાર સમુદ્રમાં હુબે
નહિ. સકલ કર્મનો આળે અંત--સઘળાં કર્મ (પાપ)
નું છેવટ (અંત) લાવે. મોક્ષ તળા સુખ લહે અનંત--
મોક્ષનાં અનંત સુખની દહેર થઈ શકે. ભાવ દરોને
જે ગુણ ગાય--નિર્મળ લાવથી જે કોઈ પ્રાણી તેમના
શુભનું ગાન કરે. તેહ જીવ તરીને મુક્તે જાય--તે પ્રાણી
આ સંસાર સમુદ્ર તરીને મુક્તિ જઈ શકે છે.
સંસાર માંહિ શરણ ચાર આ સંસારમાં ઉપર કહ્યા
સુજળ ઉત્તમ ચાર શરણ છે. અવર શરણ નહિ કોઈ-
(તે સિવાય જો ચાર શરણ તુલ્ય.) બીજું કોઈ શરણ

નથી. જે નરનારી આદરે--જે સ્ત્રી પુરુષ એ કહેલા ચાર શરણ અંગિકાર કરે. તેને અક્ષય અવિચલ પદ હોય- તે પ્રાણીને ક્ષય એટલે નાશ વિનાનું થયે નહિ એવું પદ પ્રાપ્ત થાય.

અંગુઠે અમૃત વસે, લવધિ તળો મંડાર ;
ગુરુ ગૌતમને સમરીણ, (તો) મનવાંછિત ફલ દાતાર.

દોહરા.

દયાજ સુખની વેલડી, દયાજ સુખનીં જાણ,
અનંત જીવ મુક્તે ગયા, દયા તળાં ફલ જાણ;
હિંસા દુઃખની વેલડી, હિંસા દુઃખની જાણ,
અનંત જીવ નરકે ગયા, હિંસા તળાં ફલ જાણ.

અહીં ઇચ્છામિ પઠિકમિત્ત જોમેદેવસિત્ત તથા ઇચ્છા-
મિ પઠિકમિત્ત દરિયાવાહિયાણ-ના આખા પાઠ બોલેલા.
નોંધ:—[સંસારમાં રખડતા છવને આ ચાર આધાર છે, તેથી
બીજો દ્રાષ્ટા આધાર નથી બીજો દ્રાષ્ટા આધાર નથી એ દ્રક્ત
ત્યાગીના મુખમાંથી તદ્દન મક્ત સંભળાય છે જીભ પશુ
કહેનારની, બોલીપો પશુ નેનેજ છે. કારણકે ઉપરના ચાર
આધારની લેશ માત્ર શ્રદ્ધા હોય તો દ્રાષ્ટા દેવની માનતા
કરવા મન્ય કે ન અને નમ્ય તો પડી ચારજ સરણા તે

ખોદું તે ? માટે કાં માનતા ખેટી અને કાં મંગલિક
ખેટી.]

એક ચાર પૈસાનું નાળીયેરનું ખરચ કરી દેવ પાસેથી
કેવડી મન કામના પુરી કરવી છે ? આ પ્રમાણે દેવને
છેતરવા તે દેવનું અપમાન નહિ ? વળી દેવતો સેવકોનાં
માતપિતા છે, તે દેવ એકાદ નાળીયેર આપ્યું આવવા
માટે છોડીની આરોગ્યતા ઉપર કટાક્ષ કરે કે ? દેવને
છોડીનીજ આરોગ્યતા ઉપર કટાક્ષ કરવાવાળા ગણવા તે
દેવ માથે નિર્દયતાનું તહોમત મુકવા ખરોખર છે. આવી
માનતાઓથી “ કરેલાં કર્મ લોગવ્યા વગર દેવને પણ
છુટકો નથી ” એવી સિદ્ધાંતની પડપણા હૈયામાં ઉતારી
નથી, એ તો ચોક્કસ થાય છે. મંગલિકમાંનો એમ બો-
લાય છે કે જે કોઈ આ વાત અંગીકાર કરે, તેને
અક્ષય, અવિચલ, પદ પ્રાપ્ત થાય, આમ છતાં શું વિ-
શેષ લાભ લેવા જ્યાં ત્યાં ભટકવું ? શુરૂ ગૌતમનું સ્મરણ
કરવાથી સદાય મન વાંછીત ફળ મળે છે.

છેવટમાં ઈરીયાવહીનો પાઠ બોલવામાં

આવે છે તેની સમજ.

આ પાઠ એટલો બધો ઉપયોગી છે કે,
સામાયકમાં સ્તુતિ અને સ્તુતિની વીધીના પાઠ પછી
તરતજ આ પાઠ પસંદ કરવામાં આવ્યો છે. વૃતમાં

ખંડા પછી કાંઈપણ હરવા ફરવાની ક્રિયા ન ચાલતાં કરવી પડે તો આ પાઠ ખોલવો પડે છે. તે પાઠમાં કાંઈ સ્તુતિ કે ઉત્તમ પ્રકારના ગુણુગ્રામ નથી, કે તે વારંવાર ખોલવાથી કલ્યાણ થાય. તે પાઠમાં હાલવા ચાલવાની વીધી આવે છે. તે પાઠ જરોજર સમજાણ પછી અને ધ્યાનમાં લીધા પછી તો કેમ હાલવું તે આવડે, ત્યાં સુધી તો હજી હાલતાંજ નથી આવડયું એમ માનવું.

પડિકમણું કરવા આવનારને સામાયક ખાંધ્યાને આશરે અરધી કલાક થઈ ગઈ હોય તો તેઓને પડિકમણાની આજ્ઞા માગ્યા અગાઉ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધની ક્રિયા કરવી પડે છે, એટલે જે ક્ષેત્રમાં આ શબ્દો રેડવા છે તે ક્ષેત્રને વધારે સાફ કરવું પડે છે. સાફ કરેલ કપડાં સિવાય જેમ રંગ ચડતો નથી, જીસાળ લઈ કોઠાને સાફ કર્યા સિવાય ઉંચી દવા જેમ લાભ કરતી નથી તેમ અંતર સાફ કર્યા વગર પ્રતિક્રમણ ખીલેજ નહિ.

તે ક્ષેત્ર વિશુદ્ધ ધરિયાવડીના પાઠથી થાય છે તે પાઠ નીચે મુજબ છે; એમાં કેમ હાલવાથી અજતના થાય છે, તે આપેલું છે એટલે તે પ્રમાણે ન ચાલવું.

દોહરો.

નીચું જોવે તીન ગુણ, શ્વ જત જાય જાય;
કેશ કહી વાગે નહિ, પડી વસ્તુ મીલ જાય.

ઇચ્છામિ—ધચ્છું છું. પટિકામિત્તં—પાપ કર્મથી છુટા
 થવું. ઇરિયા—પંથને વિષે. વાહિયાણ—ચાલતી વખતે.
 વિરાહનાણ—હૃદયકોઈ જીવની વિરાધના કરી હોય.
 ગમણાગમણે—ગમનને આગમન કહેતાં જતાં ને આવતાં.
 પાણકમણે—કોઈ જીવને કચર્યા હોય ૧. વિચકમણે—
 શાલી પ્રમુખ બીજ કચર્યા હોય. ૨ હરિચકમણે—
 લીલોતરી કચરી હોય. ૩ ઉરસા—ધુમસ અથવા
 ઝાકળ. ૪ ઉત્તિંગ—કીડીયાડું. પણગ—પંચવર્ણી
 લીલકુગ. ૬ દગ—કાચું પાણી. ૭ મટ્ટી—પંચ
 વર્ણી કાચી માટી વીગેરે તેતાંલીસ જાતની કાચી પૃથ્વી.
 ૮ મક્કડા—કરોળીયાનાં પડ. ૯ સંતાણા—કરોળીયાની
 જાળ. ૧૦ સંકમણે—એ સર્વને કચર્યા હોય. જે મે
 જીવા વિરાહિયા—જે મેં જીવને હુઃખ દીધું હોય.
 ઇર્ગેંદિયા—એક ઇંદ્રિયાળા જેને ફક્ત શરીરજ છે તે
 પૃથ્વી પાણી વીગેરે સ્થાવર જીવ. વેઈંદિયા—જે ઇંદ્રિ-
 વાળા જેને શરીર જીવ છે તેવા. તેઈંદિયા—ત્રણ ઇંદ્રિ-
 વાળા જેને કાયા, જીવ ને નાક છે તેવા. ચડરંદિયા—
 ચાર ઇંદ્રિયાળા જેને કાયા જીવ નાકને આંખ છે તેવા.

પંચેદિયા-પાંચ ઇદ્રિવાળા જેને કાયા જીભ નાક આંખને કાન છે તેવા. અભિહયા-સામા આવતા હુણ્યા હોય. વત્તિયા-વાટલા વાળ્યા હોય એટલે ધુળે કરી ઠાંક્યા હોય. હેસીયા-ભોંય સાથે ઘસ્યા હોય. સંઘાહ્યા-એક બીજા સાથે અથડાવ્યા હોય. સંઘાદિયા-એક બીજા સાથે ઘસ્યા હોય. પરિયાવિયા-શારીરીક પીડા ઉપજાવી હોય. કિલામિયા-દુઃખ ઉપજાવ્યું હોય. હદિવિયા-કાળપાડી હોય. દ્વાણાહ્વાણં-સ્થાન એટલે તેને રહેવાને ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે. સંક્રામિયા-મુક્યા હોય. જીવીયાહ-જીવનર થકી. વવરોવિયા-નાશ કીધો હોય. તસ્સ-તેનું. મિચ્છામિદુક્કહં-પાપ મને નિષ્ક્રમ થાઓ.

આ પાઠ પુરે થયા પછી ૧૮૨૪૧૨૦ મિત્તિમાં દુક્કહં કહેવાય છે તેનો હિસાબ. ૫૬૩ જીવતા ભેદ, ગુણ્યા ૧૦ પ્રકારની વિરાધના ઉપલા પાઠમાં આવી તે. ગુણ્યા ૨ જે ગાંધન, રાગ, દ્રેષ. ગુણ્યા ૬ કરણ દોટી. ગુણ્યા ૩ કાળ વર્તમાન. ભુત, ભવિષ્ય. ગુણ્યા ૬ તે પંચ-ગોટીને છઠો આ-મા. આ ગાંધાનો ગુણ્યાકાર ૫૬૩ x ૧૦ x ૨ x ૬ x ૩ x ૬ = ૧૮૨૪૧૨૦ થાય છે.

હવે સમણ સુત્ર લખીએ છીએ.

આ સમણ સુત્ર સંબંધી ત્રણ જાતની શ્રદ્ધા છે.

૧. કેટલાક કહે છે કે સમણ સુત્ર બોલવુંજ નોંધ્યે તે વગર પ્રતિક્રમણ અધુરું ગણાય.
૨. કેટલાક કહે છે કે સમણ સુત્ર બોલે તો ભલે કાંઈ નુકશાન નથી, અને ન બોલે તો પણ ચાલે પરંતુ પોષામાં તો બોલ્યા વગર ચાલેજ નહિ.
૩. કેટલાક સઘાડાના સાધુઓનું એવું ફરમાન છે કે શ્રમણ સુત્ર શ્રાવકથી પોષામાં પણ બોલાયજ નહિ.

આ ત્રણેય માન્યતામાં સુત્રમાં કાંઈ ખુલાસો હોવા સંભવ નથી, કેમકે જો સુત્રમાં ખુલાસો હોત તો આવી વિરોધતા આવત નહિ. પેલી માન્યતાવાળા ખરા છે કે ખોટા છે તે નિરાકરણ કરવા માટે કાંઈ આધાર નથી, પણ જેમ બીજી માન્યતાવાળા કહે છે તેમ જો હમેશા બોલાય તો ઘણા લાભ છે. કેમકે જરા છુટ સુકવાથી લોકોને છુટ નોંધ્યે છીએ; ન બોલવાનાં કારણમાં

ફક્ત નકામો વખત લાગે તે સિવાય ખીજું કંઈ સમજાતું નથી; પણ તે તો માત્ર ભ્રમણાજ છે. તેમાં મીનીટ દસનો માંડ ફેર પડે છે. હાલ આ સ્થળમાં (ગોંડલ, કચ્છ લીંબડી સંઘાડાના ક્ષેત્રમાં) કદી મુકી દેવાતું નથી “તેથી શીખનારને પણ એમ રહે છે કે શ્રમણ સુત્ર ન આવડ્યું ત્યાં સુધી મને પ્રતિક્રમણ પુરું આવડ્યું નથી.” હું પોતે જ્યારે પ્રતિક્રમણ શીખતો ત્યારે શ્રમણ સુત્ર આઠમ પાખીનેજ દીવસ બોલાતું, તેથી હું તે શીખ્યોજ નહિં; અને મને પ્રતિક્રમણ આવડે છે, એમ માની લીધું. ત્યાર બાદ કેટલેક વર્ષે મને શ્રમણ સુત્ર આવડ્યું છે તો પણ હજી પ્રખ્યાતમાં શ્રમણ સુત્ર બોલવામાં મારી છાતી ચાલતી નથી.

ત્રીજા પ્રકારની માન્યતા તો ઘણીજ રીતે બુલ ભરેલી છે. તે માન્યતાવાળા કહે છે કે શ્રમણ એટલે સાધુ તેને બોલવાનું, તેની અંદરના બોલ સાધુનેજ લાગુ પડે છે, આમાં તેઓ બે રીતે ખોટા પડે છે.

૧. લાગુ પાડવા આશરે જો લાગુ પડતુંજ બોલવું હોય, તો તો પછી પ્રતિક્રમણ એક લીટી પણ નહીં રહે, જેને વૃત્ત નહીં હોય તેને પ્રતિક્રમણ કરવાની જરૂર નહીં રહે. સંત્રાસનો પાઠ તો પછી કદી બોલાયજ નહીં; મરંતુ તે બ્રામતનો ખુલાસો આગળ આવી ગયેલ છે.

૨. શ્રમણ સુત્રના અર્થનો વિચાર કરતાં (૧) પહેલામાં ઉંઘમાં લાગતા દોષનું વર્ણન છે તેથી “દેશથી સાધપણામાં” એટલે શ્રાવકપણામાં પણ તે દોષ લાગે અને સાધપણામાં પણ લાગે.

કેમકે ઉંઘવાથી અજતના થાય તે વર્ણન તે પાઠમાં છે, તો પછી તે પાઠની જરૂરીઆત નહીં સ્વીકારનારાઓએ લેશ માત્ર પણ ઉંઘ ન કરવી જોઈએ, વળી ઉંઘીને ઉઠ્યા પછી એજ પહેલા સુત્રનો કાઉસગ્ગ કરવો તે વાજબી લાગે છે.

૨. બીજા સુત્રમાં વોરવાની રીતી છે. શ્રાવકને પણ વૃત્તમાં હોય ત્યારે કોઈ ચીજ લેવા જાવી પડે છે; વળી વોરાવવામાં શું ચીવટ રાખવી તે પણ આ પાઠમાં આવી જાય છે. એટલે બે પાઠ તો શ્રાવકને જાણવા જરૂરનાજ છે. (૩) ત્રીજા પાઠમાં સરસામાન કેમ લેવો મુકવો તેની વીધિ આવે છે, તે લેવા મુકવાનું કામ શ્રાવક તેમ સાધુ બંનેને પડે છે. (૪) ચોથા શ્રમણ સુત્રમાં ૩૩ ખોલ આવે છે, એમાં કેટલાક ખોલ આદરવાના છે અને છાંડવાના છે, અને કેટલાક જાણવાના છે તે શ્રાવકોને પણ લાગુ પડે છે. ચોથા શ્રમણ સુત્રમાં ‘કેટલું’ બધું’ જાણપણું’ છે? ચોથા શ્રમણ સુત્રમાં ‘જેટલું’ જાણ-

વાનું છે તેટલું પડિછમણાના બીજા કોઈપણ પાઠમાં નથી. શુદ્ધ સાધુનું સ્વરૂપ પણ તેમાંથી સમજાય છે. તેના અર્થ સમજવાથી જીન માર્ગની રચના ઉપર શ્રીદા શ્રીદા થઈ જવાય છે. પાંચમું સુત્ર સ્તુતિનું છે તે પણ ખંતે વર્ગને સરખું જરૂરનું છે.

આવી ખુલી હકીકત છતાં કેટલાક સંઘાડાવાળા શ્રાવક શ્રમણ સુત્ર જાણે, તેથી તેના ગુરૂઓ એટલા બધા વિરુદ્ધ છે કે તેઓના સંઘાડામાં ચાલતી ચોપડીમાં શ્રમણ સુત્ર હોતુંજ નથી. અગાઉ કોઈ વિક્રાને કોઈ કારણથી તે વગર ચાલે તેમ ઠરાવ્યું હશે; પણ તે વાત આટલી બધી પકડી રાખવામાંતો એમજ સમજાય છે કે લોકોને સાધપણાના સ્વરૂપથી અજાણ રાખી દેકત વેપથી પુનઃવળું છે.

શ્રમણ સુત્ર તો શું, પણ એવું એક પણ સિદ્ધાંત સ્થાનકવાસીમાં નથી કે જે જાણવાની શ્રાવકને ના હોય. ખોલવું ન ખોલવું તે વાત જુદી; પણ શીખવું તો જોઈએજ છતાં લોકોને અજ્ઞાન રાખવા તે જખરજસ્ત કર્મ બંધન છે.

પહેલું સૂત્ર.

इच्छामि-धन्यधुः. पडिकमिडं--पापनु निवारण
 કરવાને. પગામસેજ્જાણ--ધણે સુધ રહ્યો હોઈ. નિગામ-
 સિજ્જાણ--ધણા પાથરવાના પાથરી સુતો હોઈ.
 संथाराउवट्टणाए-सुता सुता वगर पोंले पडणुं ફેરવું
 હોય. પરિયટ્ટણાણ-સુતા સુતા વગર પોંલે વારંવાર
 પાસું ફેરવાથી. આउट्टणाए-હાથ પગ પોંલ્યા વિના સ કે-
 તવાથી. पसायणाए-हाथ पग पोंलया वीना लांभा करवाथी,
 छप्पइसंघट्टणाए-छपगी लुं विगेरे लव कयरावाथी,
 कुइए-कुयेष्टा करवाथी એટલે સ્ત્રી આદિકના ભોગની વાં-
 છનાએ ગમે તેમ ખેલવાથી, ककराइए - ઉઘાડે મોઢે
 (જતના સિવાય) ખેલવાથી. छीए - ઉઘાડે મોઢે છીંક
 ખાવાથી, जंभाइए-उघाडे मोढे भगसुं ખાવાથી, आमोसे-
 वगर पोंलये शरीर भंजवाणवाथी. संसरखामोसे-सये-
 त रने भरडेल वस्त्रादिकने स्पर्श करवाथी. आउलमा-
 लए-चित्र आकुण व्याकुण થવાથી, सुवणवतीयाए-स्व-

ખનામાં અનેક જાતના રૂપે દેખાવાથી. ઇચ્છીવિપરિયાસિયાણ-સ્વખનામાં સ્ત્રી સંગાથે લોગની ઇચ્છા થવાથી “ સ્ત્રીએ ” પુરૂષ વિપરીયાસિયાએ ” પુરૂષ સંગાથે એમ બોલવું. દિઠિવિપરિયાસિયાણ - સ્વખનામાં સ્ત્રી સંગાથે દ્રષ્ટીથી કીડા કરી હોય. મણવિપરિયાસિયાણ-સ્વખનામાં સ્ત્રી સંગાથે મનથી લોગ કીધો હોય તેથી. પાણ-ભોયણવિપરિયાસિયાણ-પાણી લોજન સ્વખનામાં કીધાં હોય તેથી. જોમે-(ઉપર જેટલા બોલ કહ્યા તેમાંથી) જે મેં. દેવસિડ-દિવસ સંબધી. અફ્યારો - અતિચાર (પાપ) કીધાં હોય. એમ પહેલા સમણસુત્રને વિષે જે અતિચાર લાગ્યા હોય તે કેવલી ભગવંત આપની સાચે તેસમિચ્છામિદુકડં.

આ પાઠના અર્થ ઉપરથી ખુદ્દુ સમજાય છે કે આમાં આવતા સઘળા બોલ વ્રતમાં હોય, ત્યારે શ્રાવકને તેમજ સાધુને લાગુ પડે છે. એવો એક પણ બોલ નથી કે જે શ્રાવકને લાગુ ન પડે. શ્રાવકને લાગુ પડતા કોઈ કોઈ બોલ કોઈ કોઈ જગોએ સાધુને લાગુ ન પણ પડે; પણ સાધુના સઘળા બોલ દેશથી સાધુને એટલે શ્રાવકને સર્વ લાગુ પડે છે. વ્રતમાં ન હોય તો શ્રાવક કદી પડેલું

સમણ સુત્ર ન બેાલે તો હજુ પણ ચાલે, પણ વ્રતમાં હોય ને ઉંઘ કરે તેની આળવણા બોલ્યા વિના કેમ થાય ? તો પછી શીખાયજ નહીં અને ચોપડીમાં પણ દાખલ ન કરવું તે કેમ સંભવે ? એક એક બોલમાં કેવો મામીક બોધ છે, તેનો વિચાર કરીયે.

પ્રથમ જરૂરીઆતથી વધારે સુવાનીજ ના આવી, ત્યાર બાદ વિશેષ પાથરવાની ના આવી, સુતા સુતા પણ જીવદયા માટે કેવી ચીવટ રાખવી તેનું ફરમાન આપ્યું, પડખું ફેરવવું કે ખલેરવું તે પણ પોંજ્યા વગર નહિ, આમાં દયા માર્ગની ખરી રચના છે. અને શુચ્છો ઘડી વાર અળગો નહીં કરવો તેનું આ કારણ છે; શુચ્છો ફેનસી રંગીત દાંડી માટે કે બીણી દશીઓ માટે કે સુંદર દોરી માટે નથી. ત્યાર બાદ પવિત્ર મોંપતી-જેમ સંસારમાં સ્ત્રીની શોલા પતી છે, તેમ ત્યાગીના વૃતમાં રહેલા શ્રાવક સહિતના મુખની શોલા મહોપતી છે. મુળ ઉદ્દેશ તેનો દયા પાળવા માટેજ છે. તે સુતી વખતે એક બાજુએ મુકી દેવાની પડપણા ફેટલાક સાધુ પાસેથી કાનોકાન સાંભળી છે, તેને સાધુ તથા સંસારી બેમાંથી એકેય ગણાય તેમ નથી. ઉંઘમાં પણ બગાસું કે છીંક ખુલે મોઢે ખાવાથી આલોવણમાં

ઉતરવું પડે છે. તેથી ઉપલી શ્રદ્ધાવાળા સમણ સુત્ર શા માટે બોલતા હશે ?

વળી બીજી રીતે દ્રવ્ય કલ્પનાથી જોતાં મુખબાંધન તે મુખ આડી આડસ છે, તે એમ સુચવે છે કે છુટા માણસની માફક ગમે તેમ બોલવું તારે પાલવશે નહિ. તું બોલ્યા અગાઉ વિચારીને બોલજે.

વળી એક દુકાનદાર પોતાની દુકાનમાં વેચાતા માલના નમુનાનું ચિત્ર જેમ પાટીઆ ઉપર ચીત્રાવીને પાટીઉં દુકાન ઉપર ટીંગાડે છે, છતાં તે માલ કોઈ માણે ને દુકાનમાં ન નીકળે તો દગાખોર ગણાય છે, તેમ મહોપતી એમ સુચવે છે કે મારા જેવો સફેદ રંગ મને બાંધનારના અંતર આત્માનો છે, છતાં અંતરમાં કાળાશ હોય તો જખરો દગો ગણાય છે.

કોરે મુકી દિધેલી મહોપતી બગાસા ખાવા ટાણે શું બાંધવા જવાય ? અરે તો પછી દિવસે ન બોલીવું હોય ત્યારે કોરે કેમ નથી મુકી દેતા ? ત્યારે કોરે મુકે તો હજુએ ચાલે કેમકે જાગતી વખતે છીંકની બગાસાંની વિગેરે હાજતની ખબર અગાઉથી પડે છે, છતાં દિવસે લેશ માત્ર અલગ નહિ કરનારા રાત્રે પડી મુકવાની શ્રદ્ધાવાળા જખરજસ્ત છેતરપીંડીનું કામ કરે છે. તેઓ મહોપતિ રોટલા ખાવાના

પરવાના તરીકેજ ળાંધે છે, તો પછી જે વખતે તે કામ ન હોય ત્યારે શા માટે ળાંધે? પોલીસ પેરા ઉપરથી ઉતરે ત્યારે પટો છોડે, તેમ આ સાધપણથી ઉતરી ગયેલ છે; એટલે કોઈ ન દેખે ત્યારે મહોપતિ છોડી નાંખે છે. સ્વપ્નામાં વિષયના વિચાર આવે તોપણ આળવણા એવું આ સુત્રમાં ફરમાન છે, શિયળનો કેવો અનુપમ ભાષ્દો.

નવ વાડ તોડી માલ મિષ્ટાન ઉડાવનાર, શરીરની સુસુખા કરનાર, શુશોભીત વસ્ત્ર સહિત રહેનારને કહી સ્વપ્ના આવ્યા વગર રહેજ નહિ. અંગારાની એક રજ પણ આંગળી ઉપર પડવાથી ગરીબ તેમજ તવંગર ખંતેને ફેાડલો થાયજ.

સ્વપ્નામાં હંમેશા પરિચીત ખતાવનાજ આવે છે. કાપડના વેપારીઓ સ્વપ્નામાં ઘરાગ સમજાવતાં પોતાની પાઘડી ફાડી નાખવાની સ્વપ્નાની વાત સાંભળી છે. પણ કોઈ સ્ત્રીને ન્યાય ચુકવવાનું સ્વપ્નું આવ્યું એમ કહી કોઈએ સાંભળ્યું છે? માટે પ્રથમ તેવી વાતચીત દેખાવ વિગેરેથી દુરજ રહેવું નવવાડ શુદ્ધ પાળનારને કહી વિષયનું સ્વપ્નું આવેજ નહિ. ને જે આવે તો નકી સમજવું કે હજી વાડો

જોઈએ તેવી મજબુત નથી. માટે તેવા સ્વપ્નાને મિચ્છામિદુકકડં દઈને માત્ર બેસી નહિ રહેતાં વાડ મજબુત કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. કોઈ કસાઈને સંથારાનું સ્વપ્ન આવતું હશે ? કોઈ બાળકને વિષય સુખનું સ્વપ્ન આવતું હશે ? માટે તદ્દન બાળક જેવું નિર્વિકારી બનવું જોઈએ. અને જ્યારે જ્યારે ન ચાલતાં ઉંઘ કરવી પડે ત્યારે ત્યારેઆ પહેલા સમણ સુત્રની ચીંતવણા કરવી જોઈએ.

બીજું સમણ સુત્ર.

પઠિકમામિ-પાપનું નિવારણ કંઠં છું. ગોયરગ ચરિયાણ-ગાયની પેઠે થોડું લેવા જતાં. મિસ્વાયારયાણ લિક્ષા માગવા જતાં. ઉગ્ધાઢકમાઢ-અધુકડું કમાડ ઉઘાડયું હોય. ઉઘાડળાણ-અધુ કમાડ ઉઘાડયું હોય. સાળા કુતરા. વછા-વાછરડાં. દારા-બાળક. સંઘટ્ટળાણ - તેને અડી કે બાળંગીને ગયો હોઉ. મંઢિપાહુડિયાણ-કોઈને

નીમીતે રાખી મુકેલું લીધું હોય. બલિપાહુડિમયાણ -
 બલિદાન સાડ ખાકળા કરેલ તે લીધા હોય. ઠવળા
 પાહુડિયાણ-કોઈ લીખારી માટે રાખી મુકેલું તે લીધું
 હોય. સંકિસહસ્સાગારે-શકાવાળું (અસુજતું) હોય
 છતાં કે બળાત્કારથી લીધું હોય. અળેસળાણ-અઝાણે અ-
 સુજતો આહાર લીધો હોય. પાળેસળાણ - પાણી લીધું
 હોય. અળમોયળાણ - દોષવાળો આહાર વાપર્યો
 હોય. પાળમોયળાણ-દોષવાળું પાણી વાપર્યું હોય. વીય-
 મોયળાણ-ખીજ સહીત (સચેત) લોજન લીધું હોય.
 હરિયમોયળાણ-લીલોતરી (સચેત) સહીત લોજન લીધું
 હોય. પછાકમ્મિયાણ-આહાર વોરાળ્યા પછીકાંઈ દોષ લાગ્યો
 હોય. પુરેકમ્મિયાણ-આહાર લેવા પહેલાં કાંઈ દોષ લાગ્યો
 હોય. અદિઠહડાણ-નજરે નથી દેખાતું ત્યાંથી લાવી
 આપેલ હોય. દગ્ગસંસઠડાણ-કાચા પાણીનો સ્પર્શ
 કરીને દીધેલો આહાર લેવાઈ ગયો હોય. રયસંસઠ
 ડાણ-સચેત રજનો સ્પર્શ થયેલ લીધું હોય.
 પારિસાડળીયાણ-અઝો આહાર લઇને નાંખી દીધો હોય.
 પારિઠાવળીયાણ-ખાત્રો થોડો અને નાંખી દેવો
 અઝો એવો પરઠવા લાયક આહાર લીધો હોય.

હાસનખિલાણ—ચારંવાર વસ્તુ માગી લીધી હોય.
 જંડગમેળ—જે (ઉદ્ગમનના સોળ) દોષ વહોરાવના-
 રથી લાગ્યા હોય. ઉપાયગેસળાણ—(ઉત્પાદનના
 સોળ) દોષ જે વોરનાર પોતાથી લાગ્યા હોય.
 અપદિશુદ્ધ—આહાર પાણી અકલ્પનીક. પડિગાહીયં-
 લીધા હોય તે. પરિશુત્તંવા—ભોગવ્યા હોય તે. જંનપ-
 રિઠવિયં—નાંખી દેવા ભોગ તે, નાંખી ન લીધું હોય.
 તસસમિચ્છામિદુકલં. તેનું પાપ મને નિષ્કળ હોજે.

ખીજ સમણ સુત્રમાં વોરવાની અને વહોરાવવાની
 વીધી છે. પેલું સમણ સુત્ર તો વ્રતમાં ઉંઘ કરી હોય
 તોજ ખોજ રૂપ છે. તેમ ખીજ સમણ સુત્ર કદી પો-
 તાને વોરવા જવાનો પ્રસંગ ન આવ્યો હોય, પણ વો-
 રવાનો પ્રસંગ તો આવેલોજ હોય. માટે તેની આખો-
 વણ છે. વળી શ્રાવકોને પણ વોરવ જવાના પ્રસંગ
 ઘણા આવે, અહાર પાપના પચ્ચખાણ કરીને ખેસવું તે
 ખાઈ પીને પણ જની શકે. કરમ બંધન જેવું પાપથી
 થાય છે, તેવું ખાવાથી થતું નથી. પાપ કર્યા વગર ત્યાગી
 હમેશાં ખાઈ પી શકે છે, તે પ્રમાણે એટલે સુજતું
 નિર્દોષ લઈને ખાતાં આવડે તો ગૃહસ્થ પણ એકાદ
 દિવસ કે તેથી વધારે વખત ભુજ્યા ન રહેવા છતાં

પણ પાપના ત્યાગ કરી શકે. જેનાથી ભુખ્યું ન રહેવાતું હોય તે આખા લોક પ્રમાણે પાપની ખંધી કરીને પશુ સુજતા આહાર પાણી લઈ શકે, અને આમ કરનારને અપવાસ કરવા કરતાં વધારે લાલ થાય, પણ પોષા કરતાં વધારે નહિ. અપવાસમાં એક પશુ પાપની ખંધી નથી; ઉલટો ખાવામાં ભેળતો વખત ફાજલથવાથી વધારે વખત સાવધ વેપારમાં રોકાવાય છે, ભેડે આથી તપસ્યાની ના નથી. આતો મુકાળલો કરી સમજાવાય છે કે ગૃહસ્થને વેરવા જવાનો અવસર આવે, અને પોષામાં પણ પાણી વિગેરે લેવા જવું પડે. અનેરા પોસાતીને ખીન્ન પોષાવાળાએ પાણી વિગેરે લાવી દેવું એ પણ વૈયાવંચ નામનો અભ્યંતર તપ છે અને ભે આ સમણ સુત્ર ન સમજાયું હોય તો પછી આ પ્રકારની વૈયાવંચ કરનાર અને કરાવનાર એકને કરમખંધન છે, માટે જ્ઞાનને આસાન કેદ હોયજ નહિ.

હવે આહાર લેવાની આ પાઠમાં કેવી સુચના છે તે ઉપર વિચાર કરીએ. ગાયની પેઠે થોડો અહાર લેવો એટલે ગાય જેમ ખડને મુળ સહિત ન ઉપાડે પણ ગધેડો મુળ સહીત ઉપાડે તેમ તે પ્રમાણે સાધુને એક વાસણમાં દેખે એટલું ખધું લઈ લેવાની મના છે.

સંકોચ ન પડે તેમ વિચાર રાખી થોડું પણ બાકી રાખવું, તેનુંજ નામ ગૌચરી કહેવાય, નહીંતર ગધાચારી સમજવી..

કોઈનું કમાડ ઉઘાડીનેતો જવાયજ નહિ. કુતરાંને, પાંછડાંને, કે બાળકને એવા એવાને પણ અંતરાઈ ન પડે તે ધ્યાનમાં રાખવાનું છે. કોઈને અર્થે રાખી મુકેલું હોય તે લેવાયજ નહિ, તે લેવાથી જેને માટે રાખેલ હોય તેને અંતરાઈ પડે. ઉછાળેલા બાકળા, લેવાની મના એટલાજ માટે છે કે તે નિવેદ માટે હોય છે, આથી શ્રાવકોને નીવેદ કરવાનો ટેકો મળે છે એમ માનવાનું નથી, ગૌચરી કાંઈ હમેશાં સમકીતીનીજ હોતી નથી, અને નિવેદ માટે કરેલું બહાર જવાથી કોઈને મનમાં બહુ કચવાણ થાય છે ભીખારી માટે રાખેલ હોય તે લેવાથી ભીખારીને અંતરાઈ પડે છે. કોઈ ભીક્ષુક દેજે તેવી રીતે કોઈને ઘેર જવાની પણ મના છે ; કેમકે ત્યાગીને ભાવથી સંસારી વોરાવે તે દેખી ભીખારીના છવને કચવાણ થાય.

બળાત્કારે લીધું એટલે લેનાર ત્યાગી ને લેવા માટે બળાત્કાર કરે તો તો ત્યાગીપણુંજ ક્યાં રહ્યું, તે તો જરા મન કચવાયેલું દેજે તોપણ ન લીએ ; આતો

એમ સંભવે છે કે કોઈ વોરાવનાર પરાણે પાતરામાં નાંખી દીધે.

આહાર વોરાવ્યા અગાઉ અથવા વોરાવ્યા પછીના દોષ ગૃહસ્થથીજ લાગે છે, માટે તે વિવેક ગૃહસ્થોને શીખવવાની ત્યાગીઓની ફરજ છે.

વહોરાવનાર વોરાવવાની ચીજ ક્યાંથી લાવે છે તે નજરે દેખાય તેવી સ્થિતિમાં વોરવા આવનારે ઉભું રહેવું જોઈએ. આ બાબત અમે તેટલી સંભાળ રાખે તોપણ ગૃહસ્થનો ભરોસો રાખ્યા વગર ત્યાગીને છુટકોજ નથી. માટે ગૃહસ્થે લેશ માત્ર પણ દોષ લંગાડવાથી મહા વિશ્વાસઘાત થાય છે તેમ જાણવું, તેમ ત્યાગીએ તદ્દન વિશ્વાસ ઉપર વાત મુકી ન દેતાં અને તેટલું જોવું. રસોડાની નજીક બહુ જવાથી કોઈ કોઈને આલડશેડનો વહેમ પડે છે તેવે ઘેર બનતાં સુધી જવું નહી, અને કદાચ જવું પડે તો તેનું મન કંચવાય એટલું બધું નજીક ઉભું રહેવું નહીં. અને ગૃહસ્થે તેનાથી અલડાવવાની લેશ માત્ર શંકા રાખવી નહિ. તેનો મહા પવિત્રમાં પવિત્ર આત્મા છે, અને એવી શકા રહેતી હોય તો જે મંગલિકમાં તેને ઉત્તમ ગણેલ છે તે મંગલિક સાંભળવી વ્યર્થ છે.

હથેળીની રેખા લીની હોય તોપણ આહાર ન ખંખે
એ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે બહારતાં કેટલી સંભાળ
રાખવાની જરૂર છે.

નાખી દેવો પડે એટલો આહાર આવીજ ન જાય
એ વાત પેલી ધ્યાનમાં રાખવાગી જરૂર છે. સ્કેજ ભુખે
ફાટેવું પડે તેની હરકત નહીં. જેને “ વિજય ચોર અને
સુસુમા પુત્રીના ” અધિકાર પ્રમાણે કેવળ સંજમ
પાળવા માટે, શરીર નિભાવવા અર્થે, સુજતો નિર્દોષ
આહાર પણ અને તે દિલગીરી સહીતજ લેવાનું ફરમાન છે,
તેનાથી ખાણું થોડું ને નાંખી દેવું ઓછું એવો તુચ્છ
આહાર જે શ્રાવકને પણ સાતમા વૃત્તના પ્રથમ અતિચાર-
માં છે તે આહાર થાયજ કેમ ? વારે વારે માગી લેવું,
તેતો ખાવાની લોભપતાનુંજ પરિણામ છે. કેટલોક
આહાર એવા પ્રકારનો દોષીત હોય છે કે જે પરંપરા
દેવોંજ નોંધે, તે આહારનું વર્ણન શ્રી દસ વૈકાલીક
તથા આચારંગ વિગેરેમાં આપેલું છે. આવી રીતે ખીજ
સમણ સુત્રનો અધિકાર છે.

ત્રીજું સમાણ સુત્ર.

પડિવ્કમમિ-પાપનું નિવારણ કરું છું. ચતુર્કાલંસ-
જ્ઞાયસ્સ-સજ્ઞાય કરવાના સુકરર કરેલા ચાર વખતે (સ-
વાર, સાંજ, આગલી રાત્રે, પાછલી રાત્રે. અકરણયાણ-
સજ્ઞાય પાઠ ન કીધો હોય.) ઉભયકાલં-એ વખત (સ-
વારે, સાંજે). મંડોવગરણસ-પાત્રા, વસ્ત્ર વિગેરે.
અપડિલેહણયાણ-નજરે ન લેયાં હોય. દુપડિલેહણયાણ-
માઠી રીતે લેયાં હોય. અપમજ્જણાણ-પોંજ્યાં ન હોય.
દુપમજ્જણાણ-માઠી રીતે પોંજ્યાં હોય. અઙ્કમે-અતિ-
ક્રમ-પાપ કરવાનો વિચાર. વઙ્કમે-અતિક્રમ-પાપ કર-
વાની તૈયારી. અઙ્કારે-અતિચાર-તે વસ્તુ કરવા લાગ્યે
હોય. અણાયારે-અણાચાર-પાપ કીધું હોય. જો-એ. મે-
મે. દિવસિઉ-દિવસ સંબંધી અઙ્કારકઉ-અતિચાર
કીધો હોય. તસ્સમિચ્છામિદુક્કડં-તેનું પાપ મને નિ-
ષ્ફળ થાશે.

આ પાઠમાં ચાર વખત સજ્ઞાય ન થયેલ હોય તો

આળવણા છે-એટલે લાગીએ તો ચાર વખત સજાય કરવાનો રીવાજ રાખવો જોઈએ; અને એમ છતાં અપવાદ અર્થે કોઈ વખત ન બની શકે તો તેથી કાંઈ લાગી-પણું જાય નહિં. તેને માટે આળવણા થાય; પણ કદી તે પ્રમાણે ચાર વખત સજાય કરવી નહિં, અને છતાં બે વખત આ પાઠ બોલવો તે તો ફારસરૂપ છે, છેતરપીંડી છે. પોતાની માલીકીના દરેક સામાનનું બે વખત પડિલેહણ કરવાનું આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે પોતાથી પડિલેહણ બની શકે તેટલોજ સરસામાન પોતાની પાસે હોવો જોઈએ. પરગામ કે ગૃહસ્થીને ઘેર જે સરસામાન હોય તેનું પડિલેહણ ન થાય તે વાત ચોક્કસ છે. તો પછી પેટી, પટારામાં, કે ગૃહસ્થને ઘેર પોટલા રાખીને પડિલેહણ નથી કરેલ છતાં, હમેશ બે વખત આ પ્રમાણે મારી માગવી તે જબરજસ્ત છેતરપીંડી છે. એક એક પટારાને બળે તાળાં હોય છે, અને મોટા શહેરના ઉપાશ્રયમાં પટારા ને કપાટ આડે જગો જોવામાં આવતી નથી; આ દેખાવ તો ઉપાશ્રયનો નથી પણ એક ઓફીસનો પણ નથી. ખરેખર, ત્રેલુરીના મકાનનો આ દેખાવ છે. જેઓ એમ બચાવ કરતા હોય કે આજકાળે માદશક્તિ કમી થવાથી મોઢે કાંઈ બધું ચાદ રહેતું નથી તેથી ગૃહસ્થને ત્યાં મુકવું પડે, હવે જો કાળની સ્થિતિને

લઈને તેઓને વર્તનમાં આવો ફેર પાડવો પડ્યો હોય-
તો પછી “જે વખત પડિલેહણ ન કર્યું હોય તો મિ-
ઝામીદુક્કડ”. તે પાઠ પણ જ્યારે પડિલેહણ નથી
બનતું ત્યારે બોલવો ન જોઈએ. આવી રીતે જે સર-સા-
માનનું પડિલેહણ ન થાય તેમાં જીવહિંસા થાય છે!
ત્રીજા સમણ સુત્રમાં જે માફી મંગાય છે તે કૃત્ય હમેશ
કરે છે ને કર્યાજ કરવું છે; છતાં માફી માગવાનું ફોરસ
ભજવાય છે તે જીહું બોલાય છે.

શ્રી ભગવંતની જે કૃત્ય કરવાની ના છે તે કૃત્ય કરવું
તે તિર્થંકર અદત્ત છે, આમ જો ગૃહસ્થને ઘેર મુકાય,
અને પડિલેહણની પણ પીડા મટે તો પછી પરિગ્રહનો
કાંઈ પાર રહેશે નહિ; કેમકે પૈસો ખરચવો પડતો નથી,
અને સાચવવાના સ્થળની કાંઈ જોટ નથી, અને કુંચી
પોતે નથી રાખતા એમ કદી બાનું બતાવે તો મોટા
મોટા રાજ્યના ભંડારની કુંચીઓ ભંડારીજ રાખે છે.

પડિલેહણ કરવાનો કાળ તથા વિધી સિદ્ધાંતમાં
શ્રી ઉત્તરાધ્યયનના ૨૬ મા અધ્યયનમાં સાંજરે છેલા
પોરના ચોથા ભાગમાં કહેલો છે, તે વાત દેખીતી રીતે
વાજબી લાગે છે કેમકે વહેલું કરવાથી પાછો જીવંત
પડવાનો અવકાશ રહે છે, પડિલેહણ મોડામાં મોડું

આંગે સુજી શકે ત્યારે થવું જોઈએ. પડિલેહણ કેમ કરાય અને કેમ ન કરાય તે હકીકત પણ તેજ અધ્યયનમાં છે. ચિત્ત ખરોખર તે કામમાંજ રાખવાનું છે. પચખાણ કરાવવા જેવું મહા લાલનું કામ પણ પડિલેહણ કરતી વખત કરવાની મના છે તો પછી વાતો ક્યાંજ રહી.

પડિલેહણના આ વખતની ગોઠવણથી એમ અનુમાન થાય છે કે ત્યાગીને બે વખત જન્મવાનું નથી, પણ તેવો કોઈ સ્થળે ચોખ્ખો પાઠ નથી; તેથી જેને ફરી હોય ને બીજી વખત અહાર કરે તો કાંઈ શાસ્ત્રથી વાંધો નથી, પણ જન્મવા સારૂ થઈને પડિલેહણનો કાળ ફેરવી નાંખવો તે વાંત વાજળી નથી.

નીચેના કારણસર સાંજની ગોચરી પાલવે તેમ નથી, પણ સવારની ગોચરીનો અહાર વાપરીને સાંજે અહાર કરે તો નજ કરાય એવું કાંઈ નથી.

અન્યમતિના પણ ઘણા ખરા ત્યાગીઓ એકજ વખત અહાર કરે છે. વેપારમાં જે વેપારીને બહુ ધરાગી હોય તે પણ માંડ માંડ ક્ષુધા સહન ન થાય ત્યારે જન્મવા નવરો થાય છે, તો પછી જેને જ્ઞાનનો અને ધ્યાનનો વેપાર લાગી રહ્યો છે, તેને ફક્ત શરીરની શક્તિ રહે એટલે બસ, વધારે વખત ખાનપાનમાં રહેવું

તેને પાલવેજ નહિ. જેમ નિશાળીઓ રવીવારની રબ્બની રાહ આતુરતાથી જુએ છે, તેટલીજ આતુરતાથી તેઓ અપવાસના દિવસની રાહ જોયાજ કરે.

ધ્યાનમાં રાખવું કે જે વખત જમવાની ના નથી; પણ જે વખત વહોરવાનું ન બની શકે, તેમ છતાં કોઈ આબરો, વૃદ્ધ કે તપસી હોય તો વહોરવામાં પણ કાંઈ વાંધો નથી; પણ હુમેશ તે રીવાજ ન પાલવે. ગૃહસ્થને ઘેર સહુ જમી રહે ત્યારબાદ વધારાની ખખર પડે છે, અને સહુ જમી રહે તેટલો વખત વાળુટાણે જાય ત્યાંતો રાત પડે, કેટલોક દિવસ હોય ત્યાંતો વેરી આવી, આહાર કરી, પાતરાં સાફ કરીને પરવારી જવું જોઈએ, તો પછી વહોરવા કયે વખતે નીકળવું ? અતિશય વહેલું નીકળવાથી વાળુ તૈયાર થયેલ ન હોય, અને દિવસ છતાં વાળુ કરનારાં થોડાં ઘર હોય અને તે પણ દુરનાં કામ ન આવે એટલે નજીક નજીકના ઘરથીજ વહોરાય છે, તેથી દિવસ છતાં વાળુ કરનારાં અને પાસે રહેનારાં ઘણાં ખરાં ઘરમાં વહોરાવવાની જોગવાઈ મળશે એમ આશા રાખે છે. વળી ખપોરે ગમે તેટલા ઘેર ફરતાં અસુજતું થાય તો પણ કાયર થવા કાંઈ કારણ નથી. કેમકે ઘરનો કાંઈ પાર નથી, અને સાંજરે તો જો અસુજતું ઉપરા ઉપર કેટલેક ઘેર થવા માંડે તો પછી હીંમત રહે

નહિં, કેમકે દિવસ આથમી જવાની બીક છે, વળી પડિલેકુણનો જે ટાઈમ છે તે વિચારતાં એમ માલુમ પડે છે કે સાંજે ગોચરી તો બનેજ નહિ.

ચોથું સમાણ સૂત્ર.

પડિક્રમામિ-પાપનું નિવારણ કરું છું. એગવિહં—એક પ્રકારના. અસંજમે-અસંજમપણું આવત. પડિક્રમામિ દોહીવંધનેહિ-જે પ્રકારના બાંધનથી. રાગવંધનેળં—પ્રિતી બાંધન. દોષવંધનેળં-દ્વેષ બાંધન. પડિક્રમામિતિહિ-દંડેહિં-ત્રણ પ્રકારના દડથી નિવર્તું છું. મનદંડેળં—અશુભ મન દંડ કરાવનાર. વયદંડેળં—અશુભ વચન દંડ કરાવનાર. કાયદંડેળં—અશુભ કાયા દંડ કરાવનાર. પડિક્રમામિતિહિંગુતિહિં—નિવર્તું છું ત્રણ પ્રકારના ગુપ્તીના દોષથી. મળગુતિળ—મનને શુભ પરિણામે કરી ગોપવવું. વયગુતિળ-વચનને શુભ પરિણામે કરી ગોપવવું.

કાયગુતિ—કાયાને શુભ પરિણામે કરી ગોપવતું.
 પડિક્કમામિતિહિંસલોહિં—નિવર્તુ છું ત્રણ પ્રકારના
 સદ્વના દોષથી. માયાસલેણ—માયા કપટ રાખવું તે.
 નિયાણસલેણ—નિયાણું એટલે ક્રિયાનું ક્ષણ માગવું તે.
 મિછાદંસણસલેણ—ખોટી શ્રદ્ધા તે. પડિક્કમામિ--
 તિહિંગારવેહિં — ત્રણ પ્રકારના ગર્વના દોષથી.
 ઇદિગારવેણ—રિદ્ધિનો ગર્વ કરે. રસગારવેણ—રૂઝા રસ
 એટલે સ્વાદનો ગર્વ કરે. સાયાગારવેણ—શરીરના સુખ-
 નો ગર્વ કરે. પડિક્કમામિતિહિંવિરાહણા—નિવર્તુ છું,
 ત્રણ પ્રકારની વિરાધનાથી. નાણવિરાહણા—જ્ઞાનમાં લંગ
 કરવો. દંસણવિરાહણા—સમક્ષિતમાં લંગ. ચરિત્રવિ-
 રાહણા—કરણીમાં લંગ. પડિક્કમામિચહિંકષાણહિં-
 નિવર્તુ છું, ચાર પ્રકારના કષાયના દોષથી. કોહકસાણં
 ક્રોધ કરવો તે કષાય. માણકસાણં—માન કરવું તે
 કષાય. માયાકસાણં—માયા-કપટ કરવું તે કષાય.
 લોહકસાણં—લોભ કરવો તે કષાય. પડિક્કમામિચહિં
 સન્નાહિં—નિવર્તુ છું, ચાર પ્રકારની સંજ્ઞા વાંછનાના દો-
 ષથી. આહારસન્ના—આહારની ઇચ્છા. ભયસન્ના—બીક

થી કરવું તે. મેહુણસન્નાય-મૈથુનની ઇચ્છા. પરિગ્રહ-
 સન્નાય-પરિગ્રહની ઇચ્છા. પઢિક્કમામિચઙ્ગિહિવિકહાહિં-
 નિવર્તુ' છું. ચાર પ્રકારની વિકથા-પાપની કથાથી. કથાથી-
 કહાણ-શ્રી કથા રૂપાદીક વિગેરે. મતકહાણ-ભોજનની
 કથા, સાંઈ નરસું કહેવું. દેશકહાણ-દેશ વિષે સાંઈ નરસું
 કહેવું. રાયકહાણ-રાજ વિષે સાંઈ નરસું કહેવું. પઢિક્ક-
 મામિચઙ્ગિહિજ્ઞાણેહિં-નિવર્તુ' છું. ચાર પ્રકારના વિષય સં-
 બંધી ધ્યાન ધરવાથી. અદ્વેગ્જ્ઞાણેગ્-વિષય સંબંધી ધ્યાન
 ધરવાથી. રુદેગ્જ્ઞાણેગ્-હિંસાદીકનું ધ્યાન ધરવાથી.
 ધમ્મેગ્જ્ઞાણેગ્-ધર્મ ધ્યાન ન ધરવાથી. સુકેગ્જ્ઞાણેગ્-
 નિર્મળ ધ્યાન ન ધરવાથી. પઢિક્કમામિપંચહિંકિરિયાહિં
 -નિવર્તુ' છું. પાંચ પ્રકારે ક્રિયા એટલે કર્મ લાગે છે તેથી
 કાયાણ-કાયા અજતનાએ વાપરવાથી. આહિગરણિયાણ
 -અધિકરણથી (હથીયાર) પાડસિયાણ-ગીજી ઉપર દ્વેષ
 રાખવાથી. પારિતાવણિયાણ-ગીજીને દુઃખ ઉપજાવવાથી
 પાણાઙ્ગાયકિરિયાણ-જીવહિંસા કરવાથી. પઢિક્કમા-
 મિપંચહિંકામગુણેહિં - નિવર્તુ' છું. પાંચ પ્રકારના કામ
 વધવાના ગુણના દોષથી. સદેગ્-વિષયોના શબ્દ સાં-
 ભળવાથી. રુવેગ્-રૂપ ગીરણવાથી. રસેગ્-સ્વાદ

લેવાથી. મંધેણં--સુગંધીઓથી. ફાસેણં--સારા ફ-
રસથી. પડિકમામિ પંચહિં મહચણિં--નિવર્તુ'છું. પાંચ
પ્રકારના મહાવૃત વિષે દોષથી. પાળાઈવાયાડ વેરમણં-
હિંસા કરવાથી. મુસાવાયાડ-મુહું બોલવાથી. અદિનાદા-
ળાડ વેરમણં-અણુદીધેતું લેવાથી. મેહુળાડ વેરમણં-
મૈથુનથી. પરિગ્ગહાડ વેરમણં-પરિગ્રહ રાખવાથી. પડિ-
કમામિ પંચહિં સુમિણિં--નિવર્તુ'છું. પાંચ પ્રકારના સુ-
મતિના દોષ લાગ્યા હોય તેથી. ફરિયાસુમિણ--રસ્તે બે-
ઠને ન ચાલવું તે. માણસુમિણ--બોલતાં દોષ લાગે
તેવું બોલવું. ઇસળાસુમિણ--દોષીત આહાર લેવો. આ-
યાળ મંડ મત નિલેવળા સુમિણ--પાત્રાં, વસ્ત્ર વગેરે
ઉપકરણને અજતનાએ લેવાં મુકવાં. ઉચાર, પાસવળ,
સ્વેલ, જલ્લ, સંઘાળ, પારિઠાવળિયાસુમિણ--વડીનીત, લઘુ-
નીત, બળબો, મેલ, લીંટ. પરઠવાનું તે અજતનાએ
પરઠવું તે સુમતિના દોષ.

નોટઃ—[પ્રતિક્રમણ કરનાર મુની મહારાજ પહેલાં પાંચે મહા-
વૃતોની, પાંચ સુમતિ, ત્રણ ગુપ્તિની સવિસ્તર આલોચણા
મિચ્છામી દુક્કડં લઈ પડીક્રમણું કરે છે તથાપિ આ ઠે-
કાણે એથી શ્રમણ સુત્રમાં પાછી વળી તેની ને તેનીજ

આજોવણા લેવાનું કારણ આ છે કે:—પહેલાં દોષોની આજોવણા છે, અને આ આજોવણા પુન્ય કર્મની જે વૃદ્ધિ થઈ હોય તેની નિર્જરા કરવાને માટે છે.

પાપ એ બંધનકર્તા છે, તેમ પુન્ય શુભ વસ્તુનું કળ આપનાર છે જેને શાસ્ત્રકારોએ “સોનાની બેડી” ની ઉપમા આપી છે, માટે તે પણ આજોવવા જરૂર છે.]

આ પાંચ સુમતિ અને ત્રણ શુભિ જાળવવી એજ સંજમની મુશ્કેલી છે. એટલાં વાનાં જાળવાયાં તોતો તે સાધુના સાધપણામાં કાંઈ ન્યુનતા નથી. તપસ્યા કોઈમાં વધારે હોય અને કોઈમાં ઓછી હોય, એથી સંજમને દુષણ નથી. જ્ઞાન કોઈમાં વધારે હોય અને કોઈમાં વધારે ન હોય; પણ પાંચ સુમતિ, ત્રણ શુભિ, આઠ પ્રવચન માતા કહેવાય છે, તે જાળવવી કાંઈ સહેલું નથી, તેમાં વચન શુભિની બહુ મુશ્કેલી છે; માટે જોલતાં દંડાય તેલું સાધપણાનું પદ છે.

પટ્ટિકમામિ છર્હિ જીવ નિકાઈ—નિવર્તુ છું. છ પ્રકારના શુભના સમુહની વિરાધનાથી. પુઢવિકાઈણં—પૃથ્વીકાય માટી પ્રમુખ. આરકાઈણં—અપકાય પાણી પ્રમુખ. તેરકાઈણં—અગ્નિ પ્રમુખ. વારકાઈણં—વાઉકાય. વાયરા પ્રમુખ. વણસસડકાઈણં—વનસ્પતિ પ્રમુખ.

તસ્સ કાણં-ત્રસ જીવની વિરાધના કરી હોય. પડિ-
ક્રમામિ છહિલેસાહિ—નિવર્તુ છું. છ પ્રકારની લેશ્યાના
દોષથી. કિન્હલેસાઝ-અત્યંત હિંસા કરવાનું મન. નીલ-
લેસાણ-દુરાચર કરવાનું મન. કાઝલેસાણ—સરળપણું
દુર રાખીને પોતાના દોષ ઢાંકવા અને ખીજના ખોલવા.
આ ત્રણ લેશ્યા છાંડવી. તેઝલેસાણ—કપટ રહિત વનિ-
તાઈના પ્રણામ. પહલેસાણ—મન, વચન, કાયા ઝીલ્લ-
વાના પ્રણામ. સુફલેસાણ—સુમતિ, શુભિત સહિત રાગ-
દ્વેષ ઝીલવાના શુભ. આ ત્રણ લેશ્યા સારી ગ્રહણ ન
કરી હોય તો.

સંસારી પાપ સ્થાનક ત્યાગ કરીને તો કલાક બે
બેસી શકે, પણ સારી અને માઠી લેશ્યા તો પગથે પગથે
સંસારના દરેક કામમાં હોયજ અને કલ્યાણનો આધાર
તે ઉપર છે.

છયે લેશ્યાની ઓળખાણ—એક આંખાની
કેરીયો ખાવાની છ જણને ઈચ્છા થઈ; હવે ઈચ્છા
પુરી પાડવાને છયે માણસો ઈ તેજર હતા, પણ દરેકની
લેશ્યા જુદી જુદી હતી.

એકે કહ્યું-કે-આલો આંખો મૂળમાંથી ઉખેડી નાંખીએ.
એટલે પોતાને કેરીઓ ખવાય, પણ ખીજને કોઈને

કે તેને પોતાને ફરીને આંગો કામ ન આવે, પોતાનું તત્કાલીન કામ તો થયું પણ પાછળ ગમે તે થાય, તે જીવ કુશલેશી.

બીજે કહ્યું—નાભાઈ આંગો આંગો શા માટે પાડવો, ફેરીવાળી ડાળીઓ ફક્ત કાપી લેવી; એટલે ફરીને તે આંગો કામ આવે તે નિલલેશી કહેવાય.

ત્રીજે કહ્યું—નહી નહી ડાળીઓ બધી ન તોડવી. ફક્ત પાકેલી ફેરીઓવાળી ડાળીઓ તોડવી. નકામી બીજી શા માટે તોડવી? આ કાપુતલેશી જીવ.

ચોથે કહ્યું—ડાળી એક પણ ન તોડવી પણ પથરા મારી ફેરી નીચે પાડવી. આ તેલલેશી જીવ.

પાંચમો કહે—પથર શા માટે મારવો? આંખાની ડાળ ખુબ ઝંઝેડવી એટલે એની મેળે પાકેલી ફેરીઓ જ નીચે પડે. આ પહ્લલેશી જીવ.

છઠ્ઠાએ કહ્યું—એમ પણ કરી શા માટે, કોઈના જીવને દુઃખ દેવું? કેટલીક ફેરીઓ સહેજે અનાયાસે નીચે ખરી પડેલી છે, તે લઈને ખાવી; કોઈપણ રીતે ખાવાનું કામ છે. આ પ્રમાણે છઠ્ઠાની દરખાસ્ત પ્રમાણે કરવાથી એણે ગુકંથાને સહુની મતલબ પાર પડી હતી, તે શુકલલેશી

જીવ. તે પ્રમાણે પાર પાડવામાં પણ સહુએ બહુ જતના રાખવી જોઈએ.

પટિક્રમામિ સતર્હિમયઠાણેર્હિ—સાત પ્રકારના ભયના ઠેકાણાથી નિવર્તું છું, આલોકભય, પરલોકભય, ધનભય, અકસ્માતભય, આજીવિકાભય, મરણભય, અપજ્ઞભય. આ સાત રીતી માંહેલી કોઈપણ રીતીથી ભય પામીને પાપ ન કરે તેને સાત ભયના ટાલણુદાર કહીએ.

પટિક્રમામિઅઠર્હિમયઠાણેર્હિ—નિવર્તું છું. આઠ પ્રકારના મદના ઠેકાણાથી. એ આઠેય કર્મ બંધનનાં સાધન તેનાથી દુર રહે તે આઠ મદના ગાળણુદાર કહેવાય.

નવર્હિવંમચેરગુત્તિર્હિ—નવ પ્રકારની બ્રહ્મચર્યની શુષ્કિ.

દસવિદેસમણધર્મે—દસ પ્રકારનો સાધુનો ધર્મ. ક્ષમા, નિર્દોષતા, કપટરહિતપણું, માનરહિતપણું, બાર પ્રકારનો તપ, સંજમ, સાચપણું, નિર્મળ, ધનરહિતપણું, બ્રહ્મચર્ય.

આ દશ પ્રકાર ઉપર મુનિશ્રી અમોલખ રૂપીજીએ શ્રી ધર્મતત્ત્વ સંગ્રહ નામનો ગ્રંથ લખેલ છે. તે જૈન સમાચાર ઓપીસથી બહાર પડેલ છે. તેમાં વિસ્તારથી બધું વર્ણન આપેલ છે; માટે આંહી કાંઈ જરૂર જણાતી નથી.

—એકારસહિંરવાંરસગપડિમાહિં—અગીયાર પ્રકારની શ્રાવકની પડિમા.

જે શ્રાવકને ફક્ત બાર વૃતધારી થવાથી અટકી નહીં જતાં વિશેષ કરણી કરવી હોય, અને દીક્ષા લેવાની હજી પુર્ણતા ગમે તે કારણે ન આવી હોય તેને માટે ૧૧ પડિમા છે. (૧) પડિમામાં સમકિત ચોખું, રાખવું.

ત્યારે શું બારવૃત ધારી શ્રાવકનું સમકિત મલીન હશે ?

પાંચમે ગુણ સ્થાનકે સમકિતમાં મલીનતા હોયજ નહિં ; તો પછી બારવૃતમાં ક્યાંથી હોયજ ? પડિમા વગરની શ્રાવકની શ્રદ્ધામાં તો ફેર ન હોય ; પરંતુ તેને છ છીંડીને આંગાર હોય એટલે નીચેને છ કારણે તે કદાચ સમકિતને વિમુખ કલ્પ નીરૂપાયે કરી શકે પણ પડિમાવાળો કોઈપણ કારણે તેવું કલ્પ કરી શકે નહિ. છ છીંડી નીચે પ્રમાણે—૧ રાજ્ય સત્તાને કારણે. ૨. નાત, જાત, કુળ, કુટુંબના આચરણથી. ૩. કોઈ દેવ-સ્થાનને લીધે. ૪. કોઈ અયોગ્ય સ્થળે આવી જવાથી. ૫. વડીલના હુકમને વશ થઈને. ૬. કોઈ બળાત્કારથી કેવળ છીંડીને લઈનેજ જે કામ કરવું પડે, તે તો

ક્રકત ચેષ્ટા રૂપે થાય; પણ તે ચોરતા સહિત કરે, અને ખરા શુરવીરતો તે પણ ન કરે. આ પ્રમાણે છ છીંડીની પણ દરકાર ન કરવી તે કામ કેટલી મુશ્કેલીનું છે? તે લખવાથી સમજાય તેવું નથી.

(૨) પડિમામાં બાર વ્રત. પેત્રી પડિમા કાયમ રાખી ને પાળવાં. બધી મુશ્કેલી પેત્રી પડિમાનીજ છે. પેત્રી પડિમામાં બાર વ્રત ન હોય તો ચાલે.

(૩) પેત્રી બે પડિમા કાયમ રાખીને ત્રીજીમાં દરરોજ સામાયક કરવી. આ ઉપરથી સમજાય છે કે નવમા વ્રતમાં દરરોજ સામાયક કરવાનું બંધન નથી. બીજી ને ત્રીજી પડિમાનું વર્તન ઘણી જગોએ હોય છે; પણ તે પેત્રી સહિત હોય તો પડિમા ગણાય.

(૪) ચોથીમાં પેત્રી તથા પડિમા કાયમ રાખીને એક માસમાં બે પોષા કરવા.

(૫) પાંચમી પડિમામાં પહેલી ચાર કાયમ રાખીને પોષાને વળતો દિવસ પણ પ્રહાયર્થ પાળે, સ્નાન ન કરે.

(૬) છઠી પડિમામાં પેત્રી પાંચ કાયમ રાખીને સર્વથી પ્રહાયર્થ પાળવું, એટલે હજી છઠી પડિમામાં જ્યારે સદારાની બંધી છે છતાં ચોથું વ્રતજ સદારાની

ખંધીવાળાનેજ ગણાય, એવી ધાપ ચાલે છે તેને સમજવાય શી રીતે ?

(૭) સાતમી પડિમામાં પેલી છ કાયમ, રાખીને ફક્ત સચેત ચીજનો અહાર ન કરે, આરંભ કરવાની હુબુ ખંધી નથી.

(૮) આઠમી પડિમામાં પહેલી સાત કાયમ રાખીને આરંભ લાગે એવું કામ પોતે ન કરે, એટલે કોઈ પાસે કરાવવામાં હુબુ હરકત નથી.

(૯) નવમી પડિમામાં નોકર કે જેને પોતે પગાર ખવરાવે છે ને જે પોતાનું કામ કરવાને બંધાયેલ છે, તેની પાસે પણ કામ ન કરાવે તો પછી ખીજ પાસે તો કેમ કરાવાય ?

(૧૦) દશમી પડિમા-નવમી પડિમામાં પોતાને આરંભ કરાવવાની બધી હતી, પણ પોતાની સુચના વગર કોઈ પોતા અર્થે આરંભ કરી રાખે તો તે ભોગવવાની બંધી નહોતી. હવે પહેલી નવ કાયમ રાખી ને પોતા સાડુ કીધેલ અહાર પાણી ન લીએ.

(૧૧) અગીયારમી પડિમા—દશમીમાં હુબુ વેષ ધાવકનો હોય, પેલી દશ કાયમ રાખીને અગીયારમીમાં

સાધુનો વેષ ધારણ કરી સાધુ પ્રમાણે વરતે. જો કોઈ વંદન કરે તો કહે કે હું સાધુ નથી, પણ ક્રિયા સર્વ સાધુની પાળે.

તેમાં અપવાદ--૧. લોચ ન કરે તો ચાલે પણ પાપ ન લાગવા દીએ. ૨. વિહાર ન કરે તો ચાલે. ૩. ગોચરી પોતાનીજ જ્ઞાતિમાં કરે તો ચાલે. ૪. રજે-હરણ ઉપર કપડું ન બાંધે તો ચાલે.

પહેલી પડિમા એક માસની, બીજી બે માસની, તેમ જોટલાંમી પડિમા હોય તેટલા માસની તે હોય તે સાડા પાંચ વરસે બધી પડિમા પુરી થઈ રહે. આ બાબતની પુર્ણ હકીકત ઉપાસંગ દશાંગમાં છે.

જો પડિમા પુરેપુરી કરવી હોય તે તો ઉપર જતાંવી તેમ જોઈએ, પણ કોઈને ક્રમે ક્રમે ન ચડતાં પહેલેથીજ ગમે તેટલામી લેવી હોય તો લેવાય. પણ તે અંગાઠ્ઠીની બધી ક્રીયા જોઈએ. તેમ ગમે તેટલા માસ સુધી પાળવી હોય તોપણ ક્રિયા કરવામાં કાંઈ વાંધો નથી. જેમ છત્રીસ કલાક અપવાસ ચોવીઆરો રાખી ચોવીસ કલાક અઠાર પાપની બંધી કરે તોજ પોસો કહેવાય, પણ તેથી આછું કરનારને કાંઈ ક્રિયા કરવાની ના નથી. જોટલા વેપાર ખેડે તેટલો વકરો થાય.

આ કાળે પડિમા શ્રાવકથી અદરાય નહિ તેમ
કેટલાક કહે છે તેનો ખુલાસો

લેશ માત્ર વિચાર કર્યા વિના કોઈને ઉતારી પાડવા
માટે ગમે તેમ બોલે, તેને કોઈ આડું થવા જતું નથી;
એમ તો આ લેખકને એક સંઘાડાના આચાર્યજી મનાતા
વેષ ધારીએ કાંઈક પ્રશ્ન પુછતાં ચોખું કીધું હતું કે
“ જાર વૃત આજે અદરાય નહીં ” આનું કારણ—મારી
તેની સાથે વાતચીત કરવાની નાલાયકી તેને લાગી
હોય તે હોય ; કે પછે તેની શ્રદ્ધા એવી હોય, છતાં
મેં તો માન્યું નથી ; તે પ્રમાણે પડિમા અદરાય નહીં,
એમ કહેનારને એટલું પુછવું કે પડિમા ગમે તેવી
આકરી ક્રિયા છે, પણ સંજમથી ચડીઆતી કે ઉતરતી ?
ઉંચામાં ઉંચી જે ૧૧ મી પડિમા તે પણ સાધુની ક્રિયા
જેવી છે તો પછી વિછેત જવામાં પડેલાં વધારે આકરી
ક્રિયા વિછેત જાય કે સહેલી ? પડિમા વિછેત ગઈ એમ
કહેનારને સાધપણું કેટલાક કાળ અગાઉ વિછેત ગયું
માનવું પડશે.

નારસદિંભિરુપડિમાર્હિ—જાર પ્રકારની સાધુની
પડિમા,

સુરવીર મુની એકલા વીચરી નીચે પ્રમાણે કરે—
પેલી પડિમામાં રોજ એક વખત એકજ ઘેર અહારની
એકઠાંત એટલે એક ધાર તથા પાણીની એકઠાંત લઈને
નિર્વાહ કરે.

બીજી, ત્રીજી, ચોથી, પાંચમી, છઠી, સાતમીમાં
મહિનામાં રોજ બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, અને સાત
ઠાંત ઉપરાંત લેવું નહિ. એવો અનુક્રમે નિયમ એટલે
સાત પડિમા થઈ.

આઠમી નવમીમાં સાત દિવસ સુધી એકાંતરો
અપવાસ, પણ આઠમીમાં કઠણ આસને તથા નવમીમાં
ઠંડ આસને બેસે. દશમીમાં પણ એજ પ્રમાણે અપવાસ,
પણ ગાય દોવા બેસે છે તેવે આસને બેસે. અંગીયારમી
પડીમા એક રાત દિવસની તે અગાઉથી બે અપવાસ
કરીને ત્રીજે દિવસે રાત્રે ગામ બહાર કાઢીસગ્ગ કરે.
બારમી એક રાતની પડિમા તે પ્રથમ ત્રણ અપવાસ
કરી ત્રીજે દિવસે રાત્રે વનમાંહે એક ચિતે રહીને ઉપ-
સર્ગ આવે તે સહે “શ્રી અંતર્ગદ સુત્રમાં ગિજ-
સુકમાલજીએ સહન કર્યું” તેમ આ ક્રિયામાંથી પરિણામે
ઠાંતો ૩ અવગણ થાય, અથવા ગુણ થાય. જો ઉપસર્ગ
સહન કરી શકે તો બેડોપાર થાય; પણ જો સહન ન
થાય તો સંજમથી બ્રહ્મ થવાય. આ બાર બીજીની

પડિમા આજના સંધેણુને અનુકુળ નથી; તેથી વિષેત ગયેલ તે વાત સંભવે છે. સાધપગ્ના કરતાં તે આકરી ક્રિયા છે પણ તેને બદલે શ્રાવકની વિચ્છેદ ગઈ એમ ઠરાવે છે, તો સંજમ વિચ્છેદ ન હોય ત્યાં સુધી તે વિચ્છેદ જવાનો જરા પણ સંભવ નથી.

તેરસહિકિરિયાઠાણેહિ—તેર પ્રકારનાં કર્મ બાંધવાનાં ઠેકાણાં—૧. કામ સાડ આરંભ કરવો. ૨. વગર કામે આરંભ કરવો. ૩. જીવદાત કરવા સાડ હીંસા કરે ૪. અકસ્માતથી કોઈને ઇજા કરવા જતાં જીંજને થાય ૫. મિત્રને વેરી ગણી, અથવા ચોર નથી તેને ચોર ગણીને હણે. ૬. જીહું બોલવાથી લાગે. ૭. અણુ દીધેલું લેવાથી લાગે. ૮. વગર કારણે આર્તધ્યાન ધરવું. ૯. અહંકાર કરવાથી લાગે. ૧૦. થોડા અપરાધીનો ઘણો દંડ કરવાથી લાગે. ૧૧. કપટ કરવાથી. ૧૨. લોભ કરવાથી. ૧૩. અજતનાએ ચાલવાથી.

એ તેર પ્રકારની ક્રિયાથી ત્યાગીએ વિમુખ રહેવાનું છે.

ચત્તદસહિં સુયગમેહિ—ચૌદ પ્રકારના જીવના નિધ્યા જેવા કે—

૧. સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રી. ૨. બાહર એકેન્દ્રી. ૩. બેઇન્દ્રી.

૪. તેરંદ્રી. ૫. ચૌરંદ્રી. ૬. સંશીપચેંદ્રી ૭. અસંશી-
પચેંદ્રી. તે સાતના પ્રજાપ્તા તથા અપ્રજાપ્તા મળીને ૧૪.

સુક્ષ્મ—એટલે નજરે પડે નહી, માર્યા મરે નહી,
લેધા લેદાય નહી તેવા જીવ.

ખાદર—એટલે સુક્ષ્મથી ઉલ્લું. નજરે પડે, માર્યા
મરે અને લેધા લેદાય તેવા જીવ.

સંશી—એટલે મન સહિત. અસંશી-મન રહિત.
પ્રજાપ્તા—એટલે પર્યા છ છે. આહાર, શરીર, ઇંદ્રી,
શ્વાસોશ્વાસ, ભાષા ને મન. જે જીવને જેટલી પર્યા
ખાંધવાની પ્રકૃતિ છે તેમાંથી જે જીવે જે વખતે ઓછી
ખાંધી હોય તે જીવ એ વખતે અપર્યાપ્તો કહેવાય.

પન્નરસ્સર્હિંપરમાહમ્મિર્ણિ—પંદર પ્રકારના દેવતા-
નારકીને પીડા કરનારા છે તેના નામ—અંબ, અંબરિસ,
સામ, સખળ, રૂદ્ર, મહારૂદ્ર, કાળ, મહાકાળ, અસીપત,
ધનુષ્મ, કુંભ, વાલુ, વેતરણી, ખરસર ને મહાઘોષ.

સોલસર્હિંગાહાસોલસર્ણિ—શ્રી સુયગડાંગ સુત્રના
પ્રથમ સુતસ્કંધના સોલ્લ અધ્યયન છે. સત્તરસ્સર્વિહે અ-
સંજમેહિ—સતર પ્રકારનો અસંજમ છે. તે નીચે સુજખ-

૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ અગ્ની, ૪ વાયુ, ૫ વનસ્પતિ,
૬ જોષ્ઠદ્રિ, ૭ તેષ્ઠદ્રિ, ૮ અઉરેંદ્રિ, ૯ પંચેદ્રિ, એ નવને
હુણુવા તે અસંજમ. ૧૦ અજીવને અજતનાએ વાપરે,
૧૧ જોયા વિના જમીન ઉપર જોસે, ૧૨ સંજમ વિષે
લાગેલા સાધુને મદદ કરે નહિ. ૧૩ પાત્રા વિગેરે
ખરોખર પોંજે નહી. ૧૪ અવિધીએ પરઠવે. ૧૫ મનને.
૧૬ વચનને, ૧૭ કાયાને, અયોગ્ય રીતે વરતાવે તે
અસંજમ.

આ ઉપરથી ખુદ્ધુ' સમજાય છે કે શ્રદ્ધસ્થને ઘેર
સરસામાન મુકનાર સાધુને સતર ભેદે સંજમના પાલણુ-
હાર કહેવા તે સત્ય છે કે અસત્ય :

અઢારસસવિહે અવંમેહિં-અઢાર પ્રકારનું અપ્રહ્મચર્ય.

ઉઠારીક શરીરવાલા સાથે (મનુષ્ય-તિર્યચને) નવ
કોટીએ અપ્રહ્મચર્ય, સેવતું તે નવ, અને તેજ પ્રમાણે
વૈકિંચ શરીરવાળા સાથે નવ કોટીએ, એટલે કુલ અઢાર
પ્રકારનું અપ્રહ્મચર્ય. ઇગુણવિસાણ નાયઙ્ગાણેહિં-શ્રી જ્ઞા-
તાઈ સૂત્રના પ્રથમ સ્કંધના ઓગણીશ અધ્યયન છે.

વિસાણ અસમાહિઠાણેહિં-વીસ પ્રકારનાં અસમા-
ધિના ઠેકાણાં તે સાધુએ છોડવાં, તેના નામ--

૧ ઉતાવળું ચાલવું, ૨ નહીં પોંજે, ૩ જેમ તેમ પોંજે, ૪ ઘણા પાટપાટલા લોગવે, આ ઉપરથી સ્પષ્ટ સમજાય છે કે ઉપાશ્રયની અદરના બધા પાટપાટલા લોગવવા નહીં, ૫ ગુરૂના સામું જોલે, ૬ સાધુની ઘાત ચિંતવે, ૭ પ્રાણીની ઘાત ચિંતવે, ૮ ક્રોધ કરે, ૯ પારકું વાકું જોલે, ૧૦ પુરી ખખર વગર નિશ્ચયકારી ભાષા જોલે, ૧૧ કલેષ કરે, ૧૨ જીજ્ઞાસે કલેષ ઉપજાવે, ૧૩ અકાળે સંઘાય કરે, ૧૪ બહારથી આવી હાથ પગ પોંજ્યા વિના સ્થાનકમાં દાખલ થાય, ધ્યાનમાં રાખવું કે અહિં ધોયા વગર દાખલ થાય એમ નથી, છતાં કેટલાક એવી ધારણા ધારી બેઠા છે કે બહારથી આવી હાથ પગ ધોવાજ નેનુંજો, પણ તો અહીં “ ધોયા વગર ” કેમ નહીં લખ્યું હોય ? શરીર સુશ્રુષાને વશ થયેલા એવું જાનું બતાવે છે કે પગ અશુચીમાં વખતે પડેલ હોય માટે ધોવાથી શંકા ટળે, તેમાં શોભાનો ઉદ્દેશ નથી; તેવી શંકાવાળા જ્યારે અશુચી ન દેખે તો પછી ઝીણા જીવે કેમ દેખતા હશે ? અને તો પછી ઈર્યાસુમતીની ગફલત માટે આજવણુ લીધા બાદજ ધોવાનું જાની શકે. ૧૫ પહોર રાત્રી ગયા પછી મોટે સાહે ઉતાવળું જોલે કે જેથી સંસારીઓ જાગી સાવધ કામમાં દાખલ

થાય ને વળી કંઈકને અસાતા થાય. ૧૬ માંહેા માંહે કણ્ઠો કરે, ૧૭ ગચ્છમાં તડ પડાવે, ૧૮ પોતે તપે ને બીજાને તપાવે, ૧૯ આજો દિવસ ખાખા કરે, ૨૦ કામકાજ કરવામાં સાવચેતી ન રાખે. એ વીસ પ્રકારની અસમાધિ.

एगविसाएसवलेहि—એકવિસ જાતના સખળા એટલે જખરા દોષ ટાળવા. ૧ હસ્તકર્મ કરે. ૨ મૈયુન સેવે. ૩ રાત્રીસોજન કરે. ૪ દોષીકો આહાર જમે. ૫ બ્રહ્મીય આહાર જમે, ૬ વેચાતું, ૭ ચોઈનું—પડાવેલ—સૈયાઈ (બધા ધણીઓની રજાગર) સામું આણેલું એવું એવું લે, એકવિસ સખળા દોષના ટાળવાવાળા એવો ઇંદ્રકાળ જેને લાગુ પાડવામાં આવે છે, તે માંહેકો છઠો સાતમો દોષ ટાળનારા કેટલા છે તેનો જરા વાંચનારે ખ્યાલ કરવો અને જ્યારે શ્રાવકને સમગ્ર સૂત્ર નહીંજ શીખવવામાં આવે તો પછી વેચાતું કે ઉઝીનું લીધેલું ન દેવાય તે શ્રાવકો શી રીતે જાણશે?

૮. દિક્ષા લઈને છ માસ પહેલાં બીજા ટોળામાં જાય, આ ઉપરથી એમ પણ સમજાય છે કે છ માસ પછી પોતાનું ટોળું છોડવામાં હરકત નથી, એટલે કે પોતાના ટોળામાં કાંઈ ખામી વરતાય, અને તે ખામી

દુર કરવાની વિનંતી ઉપર ધ્યાન ન અપાય તો બીજા ટોળામાં જવામાં હરકત નથી. પણ ખામી લાગવી, સુધારવા માગણી કરવી, અને સુધારવાને અવકાશ આપવો તે છ માસથી ઓછી મુદતમાં બને નહિ; માટે છ માસ અગાઉ ગચ્છ ન છોડવો.

૯. એક માસમાં ત્રણ મોટી નદી ઓળંગે, આનો અર્થ કાંઈ એવો થતો નથી કે ત્રણવાર ઓળંગે, વગર કારણે તો એકવાર ઓળંગે એટલે દોષ લાગે. પણ ફેરથી ચાલતાં વધારે પંથ કરવો પડે તો કરવો. બીજી રસ્તો છે કે નહિ તે તપાસવું, તેમ છતાં કોઈ ઉપાય ન હોય અને તે બહાને કોઈને કલ્પ કરતાં વધારે રોકાઈ જવું પડતું હોય તો પછી નદી ઓળંગતા પણ કલ્પ ઉપરાંત રહેવું નહીં; પણ તેવે કારણે લઈને પણ એક માસમાં ત્રણથી વધારે વખત તો નજ ઓળગાય.

૧૦. એક માસમાં ત્રણ વખત કપટ કરે. કોઈ વિશેષ લાભ અર્થે ન ચાલતાં કરવું તો પણ વધારે વખત નહિ ખુલાસો નવમા બોલ મુજબ.

૧૧. મકાનની આજ્ઞાવાળાનો અહાર લીએ. મકાનમાં કાંઈક પણ અંશે જેને લાગતું વળગતું હોય તેનીજ આજ્ઞા લેવી જોઈએ. કેટલાક લોકો પોતાને ત્યાં ગોચરી

ખંધ થશે તેવી દહેશતથી મકાન આપતા અચકાય છે આ મોટી ભુલ છે. આહાર પાણીતો સહુને ત્યાં હોય છે તે ખંનેની તો એકને ત્યાં નહિ, તો બીજાને ત્યાં ભોગવાઈ થઈ રહેશે; પણ મકાન સહુને હોતાં નથી. તેમ મકાન તે પણ દાન છે. પાણીની તરસ વળતે થી શું કામનું? જ્યારે મકાનનો ખપ હોય ત્યારે ભોગ હોય તો તરત આપવું, પણ એ તુરતનો લાભ જવા દઈ આહાર વહોરાવવાની આશા રાખવી તો મુનિ મહારાજ પધારે અને સુઝતું હોયજ તેની ખાત્રી શું? ૧૨ પોતાની કાયાએ કરી જીવ હીંસા કરવી. ૧૩ જાણી ભોજનને જીકું ખોલવાથી. ૧૪ જાણીને ચોરી કરવાથી. ૧૫ જાણી ભોજનને સચેત પૃથ્વી ઉપર ઉભા રહેવાથી, ખેસવાથી, સુવાથી. ૧૬ માટીને પાણી એકઠું કરેલ હોય તથા સચેત રજથી પૃથ્વી ખરડાએલી હોય ત્યાં ઉભા રહેવાથી, ખેસવાથી, સુવાથી. ૧૭. કોઈ પણ ચીજ સચેત ભોગવવાથી. ૧૮. ત્રસ જીવોના સંગમવાળા પાટ પાટલા ભોગવવાથી. ૧૯ એક વરસમાં દસ મોટી નદી ઓળંગવાથી. (ખુલાસો ૯ મા ખોલ મુજબ પણ તે હીસાએ ખાર માસમાં છત્રીસ નહિ પણ દશ. જો ત્રણ માસમાં ૯ ઓળંગવી પડી હોય તો પછી ૯ માસ સુધીમાં એકથી વધારે ઓળંગવી નહી. ૨૦ એક વરસમાં

દસ માયાના સ્થાનકો સેવવાથી (જુઓ ખુલાસા માટે ખોલ ૯, ૧૦, ૧૬). ૨૧ સચેત ખરડાએલ ભાજને આહાર પાણી લીએ.

વાવિસાણપરિસદેહિં-ખાવીસ પ્રકારના પરિસદે
એટલે ઉપદ્રવ.

૧ ક્રુધાનો. ૨ તૃષાનો. ૩ ટાઢનો. ૪ તાપનો.
૫ મન્છર ડાંસનો. ૬ જુના વસ્ત્રનો, ૭ સંજમમાં અરતી
અને સંસારમાં રતીનો. ૮ સ્ત્રીનો. ૯ ચાલવાનો.
૧૦ ખેસવાનો. ૧૧ સ્થાનકનો. ૧૨ અશુભ વચન
સાંભળી સહન કરવાનો. ૧૩ મારનો. ૧૪ માગવાનો.
૧૫ અલાભનો. ૧૬ રાગનો. ૧૭ તરણનો. ૧૮ મેલનો.
૧૯ સત્કારનો. ૨૦ જાણપણનો. ૨૧ અજ્ઞાનનો
૨૨ સમકિતનો. આ પરિસદનું વર્ણન “ ઉતરાધ્યયનમાં
ખીજા અધ્યયનમાં છે ” કોઈ દિક્ષાના ઉમેદવારને આ
સંવિસ્તર અર્થ સહિત સમજાવવામાં આવે તો પરભવની
ખીક ધરાવતો હોય તે, હીંમત વગરનો હોય તો તરત
પરિક્ષા થાય.

તેવિસાણસુયગગઙ્ગયણેહિં-સુયગગંગા સૂત્રના પેલા
તથા ખીજા સુતરકંધના મળીને ૨૩ અધ્યયન છે,

ચવિસાણદેવેહિં—ચોવિસ જાતના દેવતા તે—ભવન પતીના ૧૦, વાણવ્યંતરના ૮, જ્યોતિષના ૫, વૈમાનીક ૧, એ કુલ મળી ૨૪.

પચવિસાણમાવળાહિં—પચીસ પ્રકારની ભાવના તે—સાધુનાં પાંચ મહાવ્રત ને દરેક મહાવ્રતની પાંચ ભાવના. જે સાધુને તે ક્રિયાની શીથીલતાનું દુઃખ ન હોય તો આ ભાવનાઓ, જે શ્રાવકો જાણે તો ઉલટો ચાર ભક્તિભાવ આવે.

પહેલા મહાવ્રતની પાંચ ભાવનાઓ—૧, જોઈને ચાલવું, ૨ શુદ્ધ મન રાખવું, ૩ સાવધ વચન ન બોલવું, ૪ નિર્દોષ અહારપાણી લેવાં, ૫ સરસામાન જાતનાં દેવો મુકવો. બીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ ભાષા વિચારીને બોલવી, ૨ હાંસી ન કરવી, ૩ ક્રોધ ન કરવો, ૪ લોભ ન કરવો, ૫ ભય ન રાખે. ત્રીજા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ આજ્ઞા લઈને (ધરધણીની કે સુખ-લ્યારની) મકાનમાં ઉતરવું, ૨ અંદરનો સરસામાન આજ્ઞા વગર ન ભોગવે, ૩ સ્થાનક રીપેર કરવું કરાવવું નહિ, ૪ વસ્તુ સવિભાગ કરીને ભોગવવી, ૫ મોટાનો વિનય કરવો. ચોથા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—૧ સ્ત્રી, પશુ, નપુશક સહિત સ્થાનક સેવવું, ૨ સ્ત્રીની કથા વાર્તા કરવી

નહીં, ૩ પુર્વના કામભોગ સંભાળવા નહીં, ૪ દિનપ્રતે સરસ આહાર ન કરવો, ૫ સ્ત્રીને આસને બેઠાં પેલાં બેસવું નહીં. પાંચમા મહાવ્રતની પાંચ ભાવના—પાંચેય ઇંદ્રિયે વશ રાખવી.

છવિસાણ દસાકળ્પવવહારેણં ઉદેસણ કાલેણં—
છવીસં અધ્યયન તે—૧૦ દશાસુત સ્કંધ, ૧૦ વ્યવહાર સુત્રના, ૬ પ્રહતકલ્પ સુત્રનાં. એમ કુલ મળી ૨૬.

સતાવિસાણઅળગારગુણેર્હિ—સતાવિસ સાધુના ગુણ છે—૧ પ્રાણાતિપાત, ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ એ પાંચે વ્રત પાળે. ૬ પૃથ્વી, ૭ પાણી, ૮ અગ્ની, ૯ વાયુ, ૧૦ વનસ્પતિ, ૧૧ ત્રસ-જીવની હિંસા ન કરે, ૧૨ રાત્રી ભોજન ન કરે, ૧૩ ઓતેંદ્રિ, ૧૪ અક્ષુઁદ્રિ, ૧૫ ઘાણુંદ્રિ, ૧૬ રસેંદ્રિ, ૧૭ ક્ષરસેંદ્રિ તેને વશ કરે. ૧૮ લોભ જીતે, ૧૯ ક્ષમાવંત, ૨૦ ભાવ વિશુદ્ધિ, ૨૧ ક્રિયા વિશુદ્ધિ, ૨૨ સંજમચિત્ત, ૨૩ મન, ૨૪ વચન, ૨૫ કાયાને ગોપાવનાર, ૨૬ બાવીસ પરિસકુના સહન કરનાર, ૨૭ મરણથી ડર નહિ. એ સતાવિસ ગુણ.

અઠાવિસાણ આચારળ્પકળ્પેર્હિ—અઠાવીસ સાધુના
૨૩

આચાર છે. તેમાં પચીસ અધ્યયન આચારંગમાં, ને ત્રણ અધ્યયન નિસીધ સુત્રમાં છે.

एगुणतिसाएपावसुयपसंगेहि—૨૬ પ્રકારના પાપ સુત્ર છાંડવા.

૧ વ્યંતર દેવ કૃત હાસ્યાદિકનો ગ્રંથ. ૨. રૂઘિરાદિક વરસે તેનો ગ્રંથ. ૩ ગ્રહના ચાળાના કૃણ લખ્યાં હોય તે. ૪ ધરતી કંપના કૃણનું જ્ઞાન બતાવે તે. ૫ શરીરના લક્ષણ સંબંધિ ગ્રંથ. ૬ મસ તિલકાદિકના જ્ઞાન સંબંધીના ગ્રંથ. ૭ હાથ પગની રેખા પ્રમુખનું જ્ઞાન બતાવે તે. ૮ સ્વરના લક્ષણ સંબંધી ગ્રંથ, એ આઠ મુળ તેના ત્રિતિ, વારતી, આદિ એક એકના ત્રણ ત્રણ લેદ થાય છે એટલે કુલ ૨૪; વળી ૨૫ ગાંધાર્યની અને નાટકી વિદ્યા ૨૬ વાસ્તુ કરાવવાની વિદ્યા. (ધરનું). ૨૭આયુ-વૈદની વિદ્યા. ૨૮ ધનુર્વેદની વિદ્યા. ૨૯ અન્યમતીના પર્વ તિથીની વિદ્યા.

સમણ સુત્રના આવા વિસ્તારથી લેદ જાણનારને ખાત્રી થાય કે દોરા કરી આપનાર, વૈદ્ય કરનાર તે સાધુ નામને લાયક નથી માટે એવાનો મહિમા વધારવો એજ સમણ સુત્ર ન શીખવા દેવાનો ઉદ્દેશ સમજાય છે.

તિસાણમહામોહીનીઠાળેહિ—ત્રીશ પ્રકારના મહા
 મોહની કર્મ બંધાય છે, જેથી ઘણા કાળ રખડવું પડે
 તે મહા મોહનીમાંથી જેને જેને બચવું હોય તેને તે
 જાણવાની જરૂર છે; કેમકે જાણ્યા વગર છંડાય શી રીતે?
 તે સાધુ તથા શ્રાવક બંનેને લાભે. તેત્રીશ પ્રકારની
 મોહીની કર્મના નામ નીચે પ્રમાણે—૧ ત્રસ જીવને
 પાણીમાં ગુંગળાવીને મારે, ૨ બાળક આદિને મોઢે મુગે
 દઇને મારે. ૩ બાળક વિગેરેને આળા ચર્મ વીંટીને મારે
 ૪ મુગદળ પ્રમુખ માથામાં મારે. ૫ જે માણસ ઘણા
 જીવને આધાર ભુત હોય તેને મારે. ૬ મોટા રાજાને
 હણે. ૭ છતી શક્તિને ગરીબની સાર સંભાળ ન રાખે.
 ૮ શુદ્ધ સાધુને બળાત્કારે બ્રષ્ટ કરે. ૯. જૈન ધર્મનું
 વાકું બોલે. ૧૦ અહંકાર કરી આચાર્ય વિગેરેનું વાકું
 બોલે. ૧૧ શુદ્ધ સાધુને આહાર પાણી આપવાનું બંધ
 કરે, ૧૨ ઘણું હીંસાકારી હુથીયારો એકઠાં કરે.
 ૧૩ જ્ઞાનનો માર્ગ ન પામે. ૧૪ મંત્ર, જંત્ર, આદિની
 સાધના કરે. ૧૫ ચારિત્ર લીધા પછી વિષયની વાંસના
 કરે. ૧૬ પોતે વિદ્વાન નહિ છતાં કહે કે હું વિદ્વાન છું
 ૧૭ તપસી ન હોય અને કહે કે હું તપસી છું. ૧૮
 કોઈને ધુમાડાથી અગ્નિમંદ ગુંગળાવીને મારે. ૧૯ પોતે
 પાપ કરી બીજાને માથે નાંખે. ૨૦ કોઈનું અશુભ કામ

ભર સભામાં કહી દીએ. ૨૧ વિશ્વાસઘાત કરે. ૨૨ દરરોજ કોથ તથા કલેશ કરે. ૨૩ કોઈ પુરૂષ સાથે પ્રીતી લગાડી તેની સ્ત્રીને ભોગવે. ૨૪ પોતે કુવારો ન હોય ને કુવારો કહે. ૨૫ જેણે પોતાને ધન આદિકે ગઢાવ્યો તેનું માહું ચીંતવે. ૨૬ બ્રહ્મચારી ન હોય ને કહે કે હું બ્રહ્મચારી છું. ૨૭ જેને પ્રતાપે લોકમાં પ્રસિદ્ધ થયો તેને હાની કરે. ૨૮ જેના ઉપર દેશની ચીંતા છે તેને હણે. ૨૯ કાંઈ દેખતો ન હોય અને કહે કે હું દેવતાદિકને દેખું છું. ૩૦ દેવની અવગણા કરે.

एगनिसाएसिद्धाङ्गुणेहि—એકત્રીસ સિદ્ધદેવના ગુણ તે કહે છે—૫ સંઠાણ, ૫ વર્ણ, ૫ રસ, ૮ ફરસ, ૨ ગંધ, ૩ વેદ, એ ૨૮ માંહેણું સિદ્ધને કાંઈ નથી. ૨૯ અશરિર પાતું. ૩૦ અસંજમપણું. ૩૧ આઠકર્મ રહિતપણું.

वतिसाएजोगसंगहेहिं—બત્રીસ પ્રકારના જોગનો ગણક કરવો તે કહે છે.—૧ શુરૂ પાસે પોતાના અવ-ગુણની આળવણા લેવી, ૨ શુરૂએ તે પ્રકાશવું નહીં, ૩ દ્રવ્ય ધર્મ ઉપસર્ગે પણ છોડવો નહી, ૪ આલોક પર-લોકની વાંઝના રહિત તપ કરવો, ૫ શુરૂની શીખામણને માનવી. ૬ શરીરની શોભા ન કરવી, ૭ તપ કર્યો હોય તો પણ જોગ્યરી શું આવી તે જણાવવું નહી, ૮

લોભ કરવો નહી, ૯ પરિસહ ખમવા, ૧૦ સરળ ચિત્ત
રાખવું, ૧૧ સંજમમાં પવિત્રપણે રહેવું, ૧૨ અતિચાર-
રહિત સમકીત આરાધવું, ૧૩ મન સ્વસ્થ રાખવું, ૧૪
માયા રહિત રહેવું, ૧૫ વિનયવંત થવું, ૧૬ ધિરજવંત
થવું, ૧૭ સંવેગવંત થવું, ૧૮ કપટ રહિત પણે વરતવું,
૧૯ લક્ષી ક્રિયા સહીત પ્રવર્તવું, ૨૦ સંવર સહિત
પ્રવર્તવું, ૨૧ પોતાના અવગુણ ટાળવા, ૨૨ વિષય
વિરક્ત રહેવું, ૨૩ મૂળ ગુણ પચ્ચખાણુવત રહી હુમેશાં
ઉત્તર ગુણ પચ્ચખાણુ કરવાં, ૨૪ દ્રવ્યથી કાયાનો અને
ભાવથી કષાયનો ત્યાગ કરી કાઉસગ્ગ કરવો, ૨૫ પ્રમાદ
ટાળવો, ૨૬ અવસર ભોધ ન્યાય પક્ષે ખોલવું, ૨૭ ધર્મ
ધ્યાન કરવું, ૨૮ શુભ યોગે પ્રવર્તવું, ૨૯ મરણ વખતે
ગમે તેવા ઉપસર્ગ આવે તો પણ ખમવા, ૩૦ જે
રસ્તેથી કર્મનું આવરણ થાય તે રસ્તા તજવા, ૩૧
પ્રાયશ્ચિત વિશુદ્ધી માટે ગુપ્ત તપ કરે, ૩૨ મરણ કાળે
આરાધના કરે.

તેતિસાણ આસાયણાણ-તેત્રીસ પ્રકારની અસાતના
છે તે ટાળવી.-૧ ગુરૂની મોઢા આગળ ચાલે, ૨ ગુરૂની
જોડા જોડ ચાલે, ૩ ગુરૂને ભરાઈને ચાલે, ૪ ગુરૂને પુઠ
દઈને ઉભો રહે, ૫ ગુરૂની જોડા જોડ ઉભો રહે, ૬ ગુરૂની
પુઠે અડીને ઉભો રહે, ૭ ગુરૂથી અગાઉ ખેસે, ૮

ગુરૂને લરાઈને જોસે, ૯ ગુરૂને અડીને જોસે, ૧૦ ગુરૂ
 અગાઉ આચમન લે, ૧૧ ગુરૂ સાથે બહારથી આવે
 પણ ઈરિયાવહી પહેલી પડીકમે, ૧૨ કોઈ માણસને
 ગુરૂ બોલાવવા ઇચ્છે છે ત્યાં પોતે બોલાવે, ૧૩ પોતે
 સુતો જાગતો હોય પણ ગુરૂ સાદ કરે તો બોલે પણ
 નહી, ૧૪ પોતે આહાર પાણી લાવ્યો તે ગુરૂને દેખાડ્યા
 અગાઉ બીજાને દેખાડે, ૧૫ પોતે આહાર પાણી લાવ્યા
 તે પ્રથમ પોતાના શિષ્યને દેખાડે, પછી ગુરૂને દેખાડે,
 ૧૬ પોતે જે આહાર પાણી લાવ્યો છે તે પ્રથમ પોતાના
 શિષ્યને દીએ પછી ગુરૂને દીએ, ૧૭ પોતાનો શિષ્ય
 આહાર પાણી લાવ્યો છે તે ગુરૂને પુછ્યા વગર
 બીજાને આપે, ૧૮ ગુરૂ આદી સાથે આહાર કરવા
 બેઠા તો પોતે ઉતાવળું ઉતાવળું સાઈં સાઈં ખાવા માંડે,
 ૧૯ ગુરૂ બોલાવે ને બોલે નહી, ૨૦ ગુરૂ બોલાવે ત્યારે
 જોઈથી કહે કે શું કહો છો ? ૨૧ ગુરૂ બોલાવે છતાં
 બેઠા બેઠા હાંકારા કરે પણ આવે નહિં, ૨૨ ગુરૂ કામ
 ચાંચે તો ઉઠ્યો કહે કે તમે કરોને, ૨૩ ગુરૂને આકરે
 વચને બોલાવે, ૨૪ ગુરૂને તિરસ્કારથી બોલાવે ને વચન
 ન પાળે, ૨૫ ગુરૂ કયા કહે તેમાં વચ્ચે કહે કે આમ
 કહો, ૨૬ ગુરૂ કયા કહે તેમાં વચ્ચે કહે કે તમે શું
 બુલી ગયા કે ? ૨૭ ગુરૂ ધર્મ કયા કહે તેમાં રાજી ન

૨૬, ૨૮ ગુરૂની ધર્મ કથામાં લેઈ પાડે, ૨૯ ગુરૂ ધર્મ કથા કહેતા હોય તેમાં આડું કહી જુકું બતાવે, ૩૦ ગુરૂનું વાકું બોલે, ૩૧ ગુરૂની પથારી ન કરી આપે, ૩૨ ગુરૂની પથારીને ખુદી નાંખે, ૩૩ ગુરૂથી ઉચે આસને બેસે.

હવે કેની કેની અસાતના થઈ હોય તે આળોવણા કરવી તે કહે છે. અરિહંતાણં આસાયણા—શ્રી અરિહંત દેવની અસાતના કીધી હોય. સિદ્ધાણં આસાયણા—સિદ્ધ લગવાનની. આય-રિયાણં આસાયણા—આચાર્યજીની. ઉવજ્ઞાયાણં આસાયણા—ઉપાધ્યાયજીની. સાહુણં આસાયણા—સાધુની. સાહુણીણં આસાયણા—સાધ્વીની. સાવયાણં આસાયણા—શ્રાવકની. સાવિયાણં આસાયણા—શ્રાવિકાની. દેવાણં આસાયણા—દેવતાની. દેવીણં આસાયણા—દેવીઓની. રૂહલોગસ્સ આસાયણા—આ લોક એટલે મનુષ્ય તિર્યચના લવની નાસ્તી કીધી હોય. પરલોગસ્સ આસાયણા—પરલોક એટલે દેવતા નારકીના લવની નાસ્તી કીધી હોય. કેવલીણં આસાયણા—કેવળીની અસાતના કરી હોય. કેવલપિન્નતસ્સધમરસ્સ આસાયણા—કેવળી-

ના પરપેલ ધર્મની. સદેવમણ્યાસુરસ લોગસસ આસા-
 યણાએ-દેવતા—મનુષ્ય ને અસુર સહિત જે લોક તેની
 શ્રદ્ધા ન આણી હોય. સન્વપાણમુયંજીવસત્તાણં આસા-
 યણાએ-જીવના સાસ્વતાપણાની શ્રદ્ધા ન આણી હોય.
 કાલસસ આસાયણાએ-ત્રણ કાળ નથી એમ કહ્યું હોય.
 સુયસસ આસાયણાએ-સુત્ર સિદ્ધાન્તમાં શંકા કરી હોય.
 સુયદેવયાએ આસાયણાએ-સુત્ર-દેવ જે તિર્થંકર તેની
 અસાતના કરી હોય. વાયનારિયસ આસાયણાએ—
 વાંચણી આપનારની અસાતના કરી હોય.

અહીંઆ જ્ઞાનના ગ્રૌહ અતિચાર ખોલે એટલે
 ચોથું શ્રમણ સુત્ર પૂરું થયું. આમાં આવતા ચોક્કડાના
 ખોલ જુદી જુદી ચોપડીઓમાં જુદા જુદા છે, એટલે
 બધા આધારભુત નથી, પણ સંખ્યા આધારભુત છે.
 ખરા ખોલ કયા તે “સમવાયગ” માં હોવા જોઈએ.

પાંચમું સમાણુ સુત્ર.

નમો—નમસ્કાર હોજો. ચત્તવિસાણ—ચોવીસ.
 તિથ્યયરાણં—તિથ્યકરને. ઉસમાઈ મહાવીર—રીખલદેવ
 સ્વામીથી મહાવીર સ્વામી સુધી. પજ્જવસણાણં—સેવા
 ભક્તિ કંઈ છું. ઇણમેવ—એવા (તિથ્યકર દેવનો ભાંખેલો.)
 નિગ્ગંથ—(ધનરહિતના) નિગ્રથ. પાવયાણં—પરપેલ
 (સાધુનો ધર્મ). સચ્ચં—સાચો. અણુત્તરં—સર્વથી ઉત્તમ.
 કેવલીયં—કેવળીનો કહેલ પરિપુત્રં—સપુર્ણ નેયાણયં—
 ન્યાયયુક્ત. સંસુદ્ધં—પુરેપુરે શુદ્ધ. સલ્લકત્તણં—વહેમનો
 તોડનાર. સિદ્ધિમગ્ગં—એવો સિદ્ધ થવાનો માર્ગ. મુત્તિ-
 મગ્ગં—આઠ કર્મથી મુક્ત થવાનો માર્ગ. નિજ્જાણમગ્ગં
 —કર્મનો છેડો આણુવાનો માર્ગ. નિવ્વાણમગ્ગં—કર્મરૂપી
 તાપ નિવારી શિતળ થવાનો માર્ગ. અવિત્તહ—જેવો
 ભગવંત દેવે કહ્યો છે તેવો જથા જોગ. મવિસંધિ—તે
 સંદેહરહિત માર્ગ છે. સન્વદુસપહીણમગ્ગં—સઘણાં દુષ્

મટાડવાનો માર્ગ. કથંઠિયા-એને વિષે સહ્યાર્થી. જીવા-
 શવ. સિજંતિ-સિદ્ધ થશે. વુજંતિ-સર્વ પદાર્થનું જાણ-
 પાણું થશે. મુચ્ચંતિ-કર્મથી મુક્ત થશે. પરિનિવ્વાયંતિ-
 કર્મ નિવારીને શિતળભુત થશે. સન્વદુસ્વાણમંતકરંતિ
 —સર્વ દુષ્ણનો અંત કરશે. તંધમ્મંસદૂહામિ—તે ધર્મ
 શ્રદ્ધા કરે છું. પતિયામિ-પ્રતિત આણું છું. રોણમિ-મને
 રૂચે છે, ગમે છે. ફાસેમિ-સ્પર્શ કરે છું. પાલેમિ-પાણું
 છું. અણુપાલંમિ-દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ એ સર્વ પ્રકારે
 કરીને વિશેષે પાણું છું. તંધમ્મંસદૂહંતો—તે ધર્મની બીજને
 શ્રદ્ધા અણુવતો. પત્તિયંતો—પ્રતિત અણુવતો. રોયંતો—
 રૂચવતો. ફાસંતો—સ્પર્શ કરાવતો (તે મુજબ ચલાવતો)
 પાલંતો—પળાવતો. અણુપાલંતો—દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ને ભાવ
 એ સર્વ પ્રકારે વિશેષે પળાવતો. તસ્સધમ્મસ—તે ધર્મ.
 કેવલીપન્નતસ્સ—કેવળીનો પડપેશ તેવો ધર્મ. અભિઠિ-
 ઓમિ—ઉદ્ધમવત થયો છું. આરાહ્ણાણ — આરાધવાને,
 પાળવાને. વિરઓમિ—નિવતું છું. વિરાહ્ણાણ—તેની વિ-
 શદ્ધના થકી. અસંજમપરિયાણામિ—અસંજમ (અઠાર
 પાપ સ્થાનક છાંદુ છું). સંજમવસંપજ્જામિ — સંજમ
 (સતર લેહે) અંગીકાર કરું છું. અવંમપરિયાણમિ —

અબ્રહ્મચર્યને (અઠાર લેહે) છાંડુ છું. વ્રમંડવસંપજ્જામિ-
 બ્રહ્મચર્યને (અઠાર લેહે) અંગીકાર કરું છું. અકંપ્પ-
 પરિયાણામિ-અકલ્પનિક (લેવા લાયક નહીં તે) આ-
 હારાદિક છાંડુ છું. કંપ્પંડવસંપજ્જામિ-કલ્પનિક (લેવા
 લાયક) આહારાદિકને અંગીકાર કરું છું. અનાણંપરિયા-
 ણામિ-અજ્ઞાનને છાંડુ છું. નાણંડવસંપજ્જામિ-જ્ઞાનને
 અંગીકાર કરું છું. અકિરિયંપરિયાણામિ-અક્રિયા જોડી
 કરણીને છાંડું છું. કિરિયંડવસંપજ્જામિ-સુકૃત અંગિકાર કરું
 છું. અવોહિંપરિયાણામિ-દુષ્પ્રેધપણું પ્રાપ્ત થાય તેવા કર્ત-
 વ્યને છાંડુ છું. વોહિંડવસંપજ્જામિ-સુષ્પ્રેધપણું પ્રાપ્ત
 થાય તેવા કર્તવ્યને અંગીકાર કરું છું. અમગ્ગંપરિ-
 યાણામિ - ઉન્નમાર્ગને જોડા માર્ગને છાંડુ છું.
 મગ્ગંડવસંપજ્જામિ-મોક્ષમાર્ગ (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર,
 તપ અંગીકાર કરું છું) મિહત્તંપરિયાણામિ-મિથ્યાત્વને
 છાંડું છું. સમત્તંડવસંપજ્જામિ-સમકિતને અંગીકાર કરું છું.
 જંસંભરામિ-જે દોષ મને સાંભરે છે. જંચનસંભરામિ--
 જે દોષ વળી મને સાંભરતા નથી. જંપટિક્કમામિ--
 જેનું મેં પ્રાયશ્ચીત લીધું છે. જંચનપટિક્કમામિ-જેનું મેં
 પ્રાયશ્ચીત લીધું ન હોય. તસ્સ-તે. સવસ્સ-સર્વ,

દિવસિયસ્સ-દિવસ સંબંધી કરેલા. અહ્યારસ્સ-અતિ-
 ચાર પાપનું. પાડિકમામિ-પ્રાયશ્ચીત કરું છું. નિવારણ
 કરું છું. સમણોહં-હું શ્રમણ એટલે સાધુ છું. સંજયં--
 હું સંજતિ છું. વિરયં--સંસારથી વિરકત થયો છું.
 (આ બોલ તે કાળને વિષે ગ્રહસ્થ સંવરમાં હોય તેને
 પણ લાગુ પડે છે) પાડિહયં-હુણ્યાં છે. પચ્ચસ્વાયં--
 બંધી કરીને. પાવકમ્મે-પાપ કર્મને. અનિયાણો--
 નિયાણા રહિત. દિટ્ઠિ-સમકિત દ્રષ્ટી. સંપન્નો-સહિત છું
 માયા-કપટ. મોસં-બુદ્ધું. વિવજ્જ-તણ દીધું છે.
 અઠ્ઠાઙ્ગેસુદિવ-અઠીઠીપ. સમુદેસુ-સમુદ્ર છે તેને વિષે.
 પન્નરસ-પદ્મ:-પાંચ ભરત, પાંચ ઈશ્વર, પાંચ મહા-
 વિદ્વેહ. કમ્મમ્મિસુ-કર્મભુમીના ક્ષેત્રને વિષે. જાવંતિ-
 બે. કેઈ-કોઈ. સાહુ-સાધુ. રયહરણ-રજોહરણ.
 ગુચ્છઠા-ગુહો. પડિગ્ગહ-પાત્રાંના ધારા-ધારણ કરનાર,
 રાખનાર છે. પંચમહવ્વયધારા-પાંચ મહાવ્રતના ધારણ-
 હાર. અઠારસ્સસહસ્સ-અઠાર હજાર. સીલાંગ-બ્રહ્મચર્ય
 સહિત સાધુના ગાથાર. રથ-રથના ધારા-ધરણહારરૂપી.

(આ રથને અઠાર હજાર સીલાંગ રથની સમજીત

આપવાની જરૂર છે. એક ગાથા ફેરવતાં ૧૮૦૦૦ ગાથા થાય છે.)

નોટ:—[૧૮૦૦૦ ભેદનું વર્ણન.

સ્ત્રીના ચાર પ્રકાર—૧ દેવી. ૨ મનુષ્ય. ૩ તિર્યંચ. અને ૪ અચેતન (ખનાવટી મુર્તિ) એ ચારને મન, વચન કાયા એ ત્રણથી ગુણતાં ૧૨ ભેદ થયા. એ બારને કરવું, કરાવવું, ને અનુમોદવું એ ત્રણથી ગુણતાં ૩૬ ભેદ થયા. એ છત્રીસને પાંચ ઇન્દ્રિયોથી ગુણતાં ૧૮૦ ભેદ થયા. એ એકસોએશીને દશ પ્રકારના સંસ્કાર અગર શશુગારોથી ગુણતાં ૧૮૦૦ ભેદ થયા, એ અઠારસોને દસ પ્રકારની કામચેષ્ટાએ ગુણતાં ૧૮૦૦૦ ભેદ થયા.

દશ પ્રકારના સંસ્કારનાં નામ.

મૈથુન કારણે ઇન્દ્રિયો પાંચે ચંચલ થાય છે જેથી એ પાંચે ઇન્દ્રિયે સામેલ કરી અને કામ ઉપજાવવાથી તેના ૧૦ સંસ્કાર છે. (ઉપર કહેલા) તે નીચે મુજબ છે.

- ૧ શરીર સંસ્કાર (શરીરની શોભા કરવી).
- ૨ શ્રૃંગાર સરાગ સેવા. (રાગ સહિત શ્રૃંગાર રસની સેવા કરવી.)
- ૩ હાંસી ક્રિડા (હાંસી, ઠકા, મસ્કરી કરવી.)
- ૪ સંસર્ગવાંછા (સંગતિની ઇચ્છા કરવી.)

- ૫ વિષય સંકલ્પ (વિષય સેવવાનો ઇરાદો કરવો.)
- ૬ શરીર નિરીક્ષીણ (સ્ત્રીની દેહને જોવી.)
- ૭ શરીરમંડન (શરીરને આભુપણુ વિગેરેથી શણગારવું).
- ૮ દાન (સ્નેહ કરવા માટે જીજ્ઞાસે પ્રીય વસ્તુ હોય તે દેવી).
- ૯ પુર્વસ્ત સ્મરણ (પહેલાં જે કામ સેવના કરી છે તેને યાદ કરવી.
- ૧૦ મનશ્ચિન્ત (મનમાં મૈથુનની ચિન્તા કરવી.) એ દશ.

દશ પ્રકારની કામ યોગ્યતા તેના નામ.

- ૧ ચીંતા. (સ્ત્રીની ટિકર).
- ૨ દર્શનેચ્છા (સ્ત્રીને જોવાની ઇચ્છા).
- ૩ દીર્ઘશ્વાસ (મોટા મોટા શ્વાસ લેવા જેને આંહું કહે છે).
- ૪ શરીરઆર્તિ (શરીરમાં પીડા થવી).
- ૫ શરીરમેદાહા (શરીરમાં અગ્ની થવી).
- ૬ મંદાગ્નિ (અગ્ની મંદ પડી જાય એટલે ભોજન ન પચે).
- ૭ મુર્છા (બેહોંશ થઈ જાય).
- ૮ મદોન્મત (ગાંડા જેવો બની જાય).
- ૯ પ્રાણસંદેહ (પોતાનો પ્રાણ નીકળવાનો શક લાવવો).
- ૧૦ સુદ્ધમોચન (વિપત્તિનું છુટી જવું) એ દશ.]

અસ્વય-અશ્રય. આચાર-આચાર. ચરિતા-ચારિત્ર.
તેમજ્ઞ-તે સર્વને. સિરસા-મસ્તક નમાવીને. મળસા-

અંતઃકરણથી. મથણું-મસ્તકે કરીને. વંદામિ-વાંહું છું.
શુભગ્રામ કરું છું.

જીણું ચઢવીસં અતિચાર આજોવ્યા, પડિકમ્યા,
નિંદા, નિસદ્ધ થયા, વિશેષે વિશેષે અરિહંત, સિદ્ધ,
કેવળી ગણધર, આચાર્ય ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધ્વી, ગુર્વા-
દિકને ભુલે ભુલે કરીને ખમાવું છું.

ઇતિ શ્રમણ સુત્ર સમાપ્ત.

હવે ખામણાં કહેલ છે.

હવે સર્વ જીવને ખમાવવાનું આવે છે. આ ખા-
મણાના પાઠ જુદા જુદા ગચ્છવાળા જુદી જુદી રીતે
ખોલે છે તેનું કારણ એમ સંભવે છે કે આવશ્યક સુત્રમાં
કોઈ ગચ્છે અંગીકાર કરેલી રીત હશે નહીં, કેમકે એક
અમલદાર ઉપર અરજી લખવામાં જે તેના શુભ ગ્રામ
લખવા પડે, તે દરેક અરજદાર સરખા લખે નહીં; કોઈ
એ શબ્દ વધારે લખે, કોઈ એ શબ્દ ઓછા લખે, પણ
મતલબ ખધાની એકજ હોવી જોઈએ. તેમ કોઈ વધુ
પડતો શબ્દ હોવો જોઈએ નહીં એટલીજ સંભાળ રાખ-

વાની જરૂર છે. ગમે તેવા માણસના ગુણ લખવા બેસીયે તો ફેટલાક કાગળો લરાય, તો પછી પચ પરમેષ્ઠિના ગુણ તો પુરા કોણ બોલીજ શકે ? માટે વખતને અનુસરીને બને તેટલા બોલવા, અને કોઈ વધારે શબ્દ આવવા દેવો નહીં ; તેમ કોઈ બે શબ્દ ચોછા અઢકા બોલે તો તેને જોટા કહેવા નહિં, કેમકે ગમે તેટલો કાળ બોલ્યા કરે તો પણ બધા ગુણ કોઈ કાળે બોલાઈ રહેશે નહિં.

પહેલાં કોને ખમાવાય અને પછી કોને

ખમાવાય ?

આ ક્રમમાં પણ ગચ્છવાર જુદી જુદી રીત છે, જે મમતભાવ સુકી દઈએ અને કોઈને જોટા ન કહીએ તો કોઈની રીત જોટી નથી, પણ જે તેમ ન થાય તો સહુની રીત જોટી છે. વાંધા લેલી છે. ખમાવવાની વીધીમાંથી ક્લેશ ઉત્પન્ન થાય તો પછી તે ખમામણુંજ નથી. નોકારના હ્રમ પ્રમાણે ખામણા બોલાય તો તે વધારે પસંદ કરવા લાયક છે.

ખંભાત સંઘાડામાં નીચે સુજબ ખામણું
બોલાય છે.

પ્રથમ અરિકુતને કેવળી સહીત, બીજા સિદ્ધને, ત્રીજા આચાર્યજીને, ચોથા ઉપાધ્યાયજીને, પાંચમા સાધુ-

જીને, છઠા ધર્મ ગુરૂને, પોતાના ધર્મ ગુરૂનાં નામ છઠા ખામણામાં બોલે છે.

પહેલાં ખામણામાં વિસ તિર્થંકરનાં નામ બોલતા નથી, તે સિદ્ધાન્તમાં પણ નથી અને તે વાત વાસ્તવિક લાગે છે.

બાકી તે બધાં ખામણા નોકારને અનુસરીને છે, તે પણ વાસ્તવિક છે. પરંતુ જે છેલાં ધર્મગુરૂને છે તે ધર્મગુરૂનો સમાવેશ નોકારમાં ત્રીજા, ચોથા ને પાંચમા પ્રદમાં થઈ જાય છે. નોકાર જે ખરેખર શાસ્ત્રના શબ્દો છે, તેમાં પોતાના સંઘાડાના સાધુ સાધ્વીને કયાંય જુદી વિશેષ મહત્વતા આપેલ નથી; તો પછી છઠા ખામણા તે નામનાં બોલી, એટલો ભિન્ન ભાવ બતાવવું યોગ્ય લાગતું નથી; માટે છઠા શ્રાવક શ્રાવિકાને બોલાય તે ઠીક લાગે છે. ખામણાની અંદર નામ લેવાથી બહુ બહુ જગાએ કલેશ થયા છે, જે કલ્પમાં કોઈનું મન દુખાય તો તે કલ્પ કરવું તે ખામણા નથી, અને ગમે તેટલાં નામ લઈએ તો પણ ઘણા લાયકાતવાળા રહી જવાનાં, માટે નામ લેવાનું હાલના સમયમાં બંધ કરવાની જરૂર છે આની અંદર કેવળીને ખમાવવાનું રહી ગયું, એમ કોઈ બોલે છે તેને એમ જવાબ દેવો કે નોકારમાં કેવળીનો સમાવેશ ગણી લેવામાં આવે છે તો ખામણામાં જુદા શા માટે પાડવા ?

દરીયાપુરી સંઘાડાના ખામણા—પેલા અરિ-
હંતને, જીજ્ઞ કેવળીને, ત્રીજા સિદ્ધને, ચોથા ધર્મશુર
ધર્માચાર્યને, પાંચમા સાધુ સાધ્વીને, છઠા શ્રાવક શ્રવિ-
કાને, કેવળીના ખામણા જુદા પાડવા જરૂર નથી છતાં
જે જુદા પાડે તે પછી તે ખામણાં ત્રીજાં જોલવાં તે
વધારે સારૂ છે. કેમકે તે ત્રીજા જોલવાથી નોકારનો જે
અતિશય નીતિમય બોધ (નોકારના વર્ણનમાં) બતા-
વેલ છે, તે ઉપકારીનો ઉપકાર પ્રથમ માનવાનું ઉત્તમ
ધારણુ દર્શાવ્યું છે, તે વાત ઉઘલી પડે છે.

લીંમડી સંઘાડાના ખામણાં—પહેલા અરિહંતને,
જીજ્ઞ સિદ્ધને, ત્રીજા કેવળીને, ચોથા ગણધર, આચાર્ય,
ઉપાધ્યાય સર્વ સાધુઓ, પાંચમા પોતાના સંઘાડાના
સાધુ માટે, છઠા શ્રાવક શ્રાવિકાને.

કેવળીને ત્રીજા જોલવાથી શું હરકત આવે છે તે
બતાવી દીધેલ છે. આચાર્યજી, ઉપાધ્યાયજી, ગણધરજીને
વિશેષ મહત્વતા આપવી હોય તો તેમાં કાંઈ જોડું
નથી, પણ તે પછી તેનો અર્થ જોટલો કરવો જોઈએ
કે લોકને વિષે જોટલા જોટલા સાધુ આ પદ્ધતિ ધરાવે છે
તેને આ ખામણા છે, પણ તે પછી નામ લીધે ક્યાંથી
આરો બને? તેમ છતાં પોતાના સંઘાડાના આચાર્યનું
નામ જોને ‘ વિગદ ’ શબ્દો જોલે તો સમાસ થઈ જાય;

પરંતુ પોતાના સંઘાડાના સર્વનાં નામ આ ખામણામાં જોવાય છે. તેઓ એમ જતાવી આપે છે કે પોતાના સંઘાડામાં સર્વ સાધુ સાધ્વીઓ, ઉપાધ્યાય, આચાર્ય ને ગણધરની પદવી વાળા છે, અને જાકી સર્વ સામાન્ય સાધુ છે.

આજ પ્રમાણે ગોંડલ સંઘાડામાં ચાલે છે; પણ તેમાં ચોથાં ગણધર આચાર્ય ઉપાધ્યાયને કહીને પોતાના સંઘાડાનાં સહુનાં નામ લીધે છે, ને પાંચમા તે ઉપરાંત જીજ્ઞ સાધ સાધ્વીને કરે છે.

આ બધી કડાકુટ મુકી દઈ નોકાર મુજબ જોવા તે શ્રેષ્ઠ છે કેમકે તે શાસ્ત્રનો આધાર છે.

અત્યારે અહીં વર્ણન કરવાનો પ્રસંગ છે એટલે બધું વર્ણન કરી જતાવું છે, પણ એ પ્રકારની ટીકાથી કોઈનું મન કચવાતું હોય, ને રોશ થતો હોય તો ગમે તેમ ચલાવી લેવું તેજ હડાપણ છે.

પહેલા ખામણામાં જઘન્ય ૨૦ તીર્થકર તેનાં જે નામ દેવાય છે તે યોગ્ય લાગતું નથી. કારણ કે જ્યાં શરૂઆત નથી ત્યાં પેલા તીર્થકર શ્રી મંધિર સ્વામીને શું આધારે ગણતા હશે? તે પહેલાના તીર્થકર ગણતા કેમ બંધ થયા હશે? આના જવાબમાં કોઈ કહેશે કે શ્રી રિખલદેવ સ્વામીને પહેલા શું આધારે ગણાય છે?

તેના જવાબમાં એમ કહી શકાય કે તે હિસાબે તો ચોવીસી ઉપર છે, ચોવીસીની અંતે આ ક્ષેત્રમાં મોક્ષ જવાનું ગંધ થાય છે, એટલે જ્યારથી શરૂ થાય ત્યારથી પેલા તીર્થંકર ગણાય, પણ જ્યાં આંતરૂંજ નથી ત્યાં પહેલા શી રીતે કહેવાય ? અને આટલાજ માટે સિદ્ધાંતમાં રૂં નામ નહિ હોય, અને તેટલાજ માટે મહાવિદેહના સિદ્ધનાં નામ પણ નથી લેતા, કેમકે ત્યાં આંતરૂં નથી; પણ ભરત ઈશ્વરતના લેવાય છે. કેમકે ત્યાં આંતરૂં છે.

સિદ્ધના ખામણામાં કોઈ કોઈ વખતે એટલું થયું લાંબાણ કરવામાં આવે છે કે જેથી સાંભળનારાઓને કંટાળો આવે છે. આ રીત પસંદ કરવા લાયક નથી. તે લાંબાણમાં કેટલુંક વર્ણન તો એવું આવે છે કે તે સિદ્ધાંતમાં નથીજ. ખીજા કોઈ વિષયમાં લાંબાણ થતાં પણ ઘણા ખરાને કંટાળો આવે, છતાં કાંઈક એવું જણવાનું હોય છે કે જે એકાદ સાંભળનાર પણ ધ્યાન દર્શને સાંભળે તો શ્રમ લેજે લાગે; પણ આ લાંબાણમાં તો કાંઈ એવું જણવાપણું હોતુંજ નથી.

ખામણા પુરા કર્યા બાદ ચોરાસી લાખ જીવાયોનીને ખમાવવામાં આવે છે.

ખરૂં ખમાવવું કેને જોઈએ?—અરિહંત, સિદ્ધ, મહારાજ, ઉપાધ્યાય, ગણધર, સાધુ, સુશ્રાવક તે સહુને

અમાવવાની જરૂર છે; પણ તે સઘળા એવા પવિત્ર છે કે જે કદી તેમને ન અમાવાયું તો કોઈ વેર ઝેર રાજો તેમ નથી, કોઈ બદલામાં નુકશાન કરે તેમ નથી; તેમ દેવતા, તિર્યચ, નારકી તેની પણ કાંઈ એવી સંતોષ નથી, પણ ખરું અમાવવાનું મનુષ્યને છે, કે જે મનુષ્ય ઝેર રાખીને વખત આવે બદલો લેખે છે.

જે વેવાઈ આપણાથી કેટલેક ગાઉ દુર છે, એને કદી બાર માસમાં જેના સાથે મેલાપ પણ થયો નથી, તેને અમાવવાનો લાંબો કાગળ લખવો તે તો એક વ્યવહાર છે તે કરવાની જરૂર ખરી. પણ જે વેવાઈને ગામમાં વરસમાં વીસ વખત કચવાવવાનો પ્રસંગ આવે તેને પ્રથમ અમાવવા જોઈએ. સેવક અને સેવ્ય વચ્ચે ગમે તેટલી ચોક્કસી રાખે તો પણ બાર માસમાં એસડે તોષ ઉત્પન્ન ચોક્કસ થાયજ તેને તરત અમાવવા જોઈએ. પહેલા અમામણા બે માણસમા થવા જોઈએ કે જ્યાં અસંતોષના ઘણાજ પ્રસંગ ઉત્પન્ન થાય.

બે માણસમાં પહેલું કોણ અમાવે એ સવાલનો જવાબ ખુલ્લોજ છે કે જે અમામણું ક્ષત વ્યવહારીક હોય તો પ્રથમ સ્ત્રીએજ અમાવવું જોઈએ, પણ અમાવવું જે સમજણને અંગે હોય તો જેને

વધારે સમજીમાં ખપવાનો દાવો કરવો હોય, તેણે પ્રથમ ખમાવવું જોઈએ.

આપણે અમુક માણસ સાથે કલેશ નથી કર્યો, એમ આપણને ખાતરી હોય તોપણ જો સામા માણસની આપણા તરફથી કચવાણ છે એમ આપણને ખબર થાય તોપણ ખમાવવું જોઈએ.

સાસુ વહુમાં ખમામણાની ગેરવાજબી રીત.

આ દેશમાં રોકડ લઈને વહુ સાસુને ખમાવે છે, તેમાં જો એક વહુની રકમ બીજી વહુ કરતાં ઓછી હોય તો તેજ વખતે કલેશ સળગે છે, ખમાવવું તો અંતરભાવનું છે તે કાંઈ વેપાર કરવાનો નથી.

શુદ્ધ મનથી ખમાવાય નહીં અને જો, છમછરી ચાલી જાય તો પછી, તે પલ્લેસણુ નહીં અને પરોજણુજ છે, અને ઉલટા ખમાવવાને દિવસે કલેશ થાય છે.

ત્યાર બાદ નીચેની ગાથા બોલાય છે—

સ્વામેમિ સર્વેજીવા, સર્વેજીવાર્થી સ્વમંતુમે—હું સર્વ જીવને ખમાવું છું ને સર્વ જીવ મારો અપરાધ क्षમા કરજો. મિત્તિમે સચમૂળસુ, વેરમજં ન કેળંદ—આ જગતમાં મારે સર્વ સાથે મિત્રાઈ છે. મારે કોઈ જીવ સાથે વેર નથી.

આ ગાથા ઉપરથી અતઃકરણ એટલું પ્રવૃત્તિ થાય છે કે પ્રતિક્રમણ જે સમજીને ખરા અતઃકરણથી, શુદ્ધ ભાવે કરવામાં આવે તો ઝેરનાશક ઉત્તમ રસાયન છે. ત્યારપછી જે વખત “ ઇચ્છામી ખમાસમણો ” બોલીને પાંચમા આવશ્યકની આજ્ઞા માગવી.

પાંચમો આવશ્યક.

તેમાં પ્રથમ પાપસ્થાનકનાં પરચખાણ કરેલાં છે, તેની યાદી આપવા પ્રથમ ‘ કરેગીલાંતે ’ નો પાઠ બોલે, પછી ‘ નવકાર ’ બોલે, પછી ‘ ઇચ્છામિઠામી ’ કાઉસગ્ગનો પાઠ બોલે, પછી કાઉસગ્ગ કરવો છે માટે ‘ તસ્સઉતરી ’ નો પાઠ બોલે, પછી સાઢે દિવસે ચાર લોગસસને પાળીનો ખાર, ચોમાસી પાળીનો ૨૦, અને સંવત્સરીનો ૪૦ લોગસસનો કાઉસગ્ગ કરે.

કોઈ ધર્મ ધ્યાનનો કાઉસગ્ગ પણ કરે છે. ધર્મ-ધ્યાનના કાઉસગ્ગમાં જોવી સરસ સમજણ છે કે જે હંમેશાં તે ઉપર મનન કરવામાં આવે તો મિથ્યાત્વ

તથા રાગ દ્વેષનું મુળ નાશ પામે. આવો અમત્કારીક પાઠ છે. છતાં કેટલાક સંપ્રદાયમાં તે બોલવાની નાં છે. તેનું કારણ—

આ ધર્મધ્યાનનો અધિકાર શ્રીભગવતી સુત્રમાંથી લીધેલો છે. અને કાઉસગ્ગ કરતી વખતે અકાળ હોય, માટે બોલાય નહિ એમ તેઓનું માનવું છે.

તે શંકાનો ખુલાસો — તે કાઉસગ્ગમાં સિદ્ધાન્તનો પાઠ તો એટલો જુજ આવે છે કે તેટલો ભાગ બોલવામાં હરકત નહિ. એવી હરકત ગણાય તો તો નોકાર વિગેરે ઘણા પાઠ બીજા સિદ્ધાન્તમાં છે. ધર્મધ્યાનનો આજો ભાગ અર્થરૂપમાં છે, એટલે તે બોલવામાં હરકત નથી ; અને ખુદ્દા અર્થ સમજાય તેવા છે માટે અહીં લખેલ નથી.

ત્યારબાદ લોગસ્સ બોલી બે ઇચ્છામી ખમાસેમણી બોલે, એટલે પાંચમો આવશ્યક પુરો થયો. ને છઠ્ઠાની આજ્ઞા માગે.

છઠો આવશ્યક.

છઠો આવશ્યકમાં—ચોવિહારના પચ્ચખાણ કરે તે નીચે મુજબ.

ચઉવિહં—ચાર પ્રકારના. પિઆહારં—આહાર. અસનં, પાનં, સ્વાઈમં, સાઈમં—અન્ન, પાણી, મેવા, મુખવાસ. અન્નથાણામોગેણં—અન્નણુતાં મુખમાં કાંઈ વસ્તુ ધસાઈ નય તેની માફી. સહસ્સાગારેણં—ખગાતકારે મોઢામાં કોઈ કાંઈ નાંખે તેની માફી. સઞ્જસમાહિવતિયાગારેણં શરીરે અંસેમાધિ થાય તો તેનો આગાર. અપ્પાણં વોસિરામી—અંશુલ જોગમાં જતાં આત્માને તણું છું.

આ પચ્ચખાણમાં દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કળ, લાવ કેમ નથી ? અગાઉ એ કહેવાઈ ગયેલ છે, તે જોલ સહુએ પોત પોતાની મરણ મુજબ ધારી લેવા જોઈએ. દ્રવ્યથી પચ્ચખાણનું નામ ઉપર જતાવેલ છે.

ક્ષેત્રથી આખા લોક પ્રમાણેજ હોય, કાંઈ અમુક સ્થલમાં કરે તે ચોવિહારના પચ્ચખાણ કહેવાય નહીં. અમુક સ્થળ એમ કહેવું તો કોઈને પાલવેજ નહીં,

અને કાળ ન ધારે તો પછી પચ્ચખાણુ પાળે કયારે? જ્યારે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ત્રણેની જરૂર ત્યારે ભાવ કેમ ન હોય? ભાવથી ખાવા પીવાના પચ્ચખાણુ ત્રણ કોટીએ કે એક કોટીથીજ હોય; જે સંવર કરે તોજ છ કોટી પાલવે; કેમકે ખાવા પીવાના છ કોટી પચ્ચખાણુ કરવાથી પુન્યનો ખધ આવી જાય છે, શુભ કામ નહીં કરું એવા પચ્ચખાણુ લેવાયજ નહીં, માટે છ કોટી ચોવિહારના પચ્ચખાણુ ન જાને પણ તેનો અર્થ કાંઈ એવો નથી કે ચોવિહારમાં કરણ કોટી નજ હોય.

સંવર વખતે છ કોટી ચોવિહાર કેમ થાય? પુન્ય જાંઘવામાં કાંઈક પાપ કરવું પડે છે, તો પછી જે વખતે પાપની જાંઘીમાં હોઈએ ત્યારે પુન્ય કરવાની જરૂર નથી, તે વખતે નિર્જરાઈથી ઝવેરાતના વકરા આડે પુન્યરૂપી સામાન્ય વકરાની ઢરકાર હોયજ નહીં.

ખોલવાની રૂઢીમાં ભૂલ—સાધુ મુનીશજને ચોવિહાર કરાવો એમ કહેવું તેનો અર્થ એવો થાય છે કે અમને ચાર આહાર જમાડો, માટે ચોવિહારના પચ્ચખાણુ કરાવો એમ કહેવું.

ચોવિહારમાં કોઈપણ ચીજ મોઢામાં નાખવાનીજ જાંઘી છે, પણ ખીણ કોઈ રીતે કોઈ ચીજ શરીરમાં

દાખલ થાય તે વાંધો નથી; તેપણુ તે ચીજ અહારરૂપે ન હોવી જોઈએ.

આ પ્રમાણે છઠો આવશ્યક પુરો થયા પછી નીચે પ્રમાણે બોલાય છે—

૨૫ મિથ્યાતનું પ્રતિક્રમણ.

૧૨ અમૃતનું પ્રતિક્રમણ—(બાર વૃત ન પાળે તે શ્રાવકને અને સાધુને ૫ મહાવ્રત અને ૫ ઇંદ્રિયોના વિષયો. ૧ રાત્રિ લોજન. ૧ અશુભ મન. એ રીતે ૧૨.)

૨૫ કષાય-સંજળનો, પચ્ચખાણાવર્ણી, અપચ્ચખાણાવર્ણી, અનુતાનુ બધી, એ ચાર જાતનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એમ ૧૬. ૧૭ હાસ્ય. ૧૮ રતિ. ૧૯ અરતિ. ૨૦ લય. ૨૧ શોક. ૨૨ દુઃખ. ૨૩ સ્ત્રી વેદ. ૨૪ પુરૂષ વેદ. અને ૨૫ નપુસક વેદ.

૧૫ અશુભ યોગ—૪ મનના. (સત્ય અસત્ય મિશ્ર વ્યવહાર.) ૪ વચનના. (સત્ય અસત્ય મિશ્ર વ્યવહાર.) ૭ કાયાના (કિંદારીક, વૈકેય, આહાર એ ત્રણ તથા ત્રણેનો મિશ્ર ૬ જાને કાર્મણકાર્યયોગ સાતમો.)

૫ પ્રમાદ—૧ મદ, ૨ વિષ, ૩ કષાય, ૪ નિદ્રા અથવા નિદ્રા, ૫ વિક્રથા.

૮૨ આ બધા બોલનો સરવાળો તે બીયાસી બોલનું પ્રતિક્રમણ.

વર્તમાનકાળનો સંવર, ગયા કાળનું પ્રતિક્રમણ,
આવતા કાળના પરચખાણ.

જૈન તે જોન છે—(જૈન ધર્મ સરસ છે) બાકી
બધાં ફેન છે—(બીજા બધા તોફાન છે) આ વાક્ય
મનમાં સમજવું, પણ જોલાય નહીં તો સારું, તે પાઠ
શાસ્ત્રનો નથી. કોઈની લાગણી દુખાય તેવું જોલવાની
શાસ્ત્રની મનાઈ છે. જોલવું તે વાત જુદી અને માનવું
તે વાત જુદી છે. એમ જોલવાવાળા પણ અન્ય મતને
માને છે તો પછી જોડીને કોઈની લાગણી દુઃખવવા
સિવાય બીજું કંઈ વળતું નથી.

નસક્રિય, નકંખીય—તેમાં કંઈ શંકા રાખવી
નથી અને અનેરામાર્ગની ઇચ્છા કરવી નથી, આ પ્રમાણે
હમેશાં જોલવાવાળા બધા ઢોંગમાં સામેલ થાય તે
દેટલી માયામય રીતભાત કહેવાય ?

અહીં પ્રતિક્રમણ પુરું થાય છે, ત્યાર બાદ ત્રણ
નમોશુષ્ટું જોલાય છે:—

કોઈ પહેલું સિદ્ધને, બીજું અરિકંતને, ત્રીજું ધર્મ
ચુરને કહે છે; અને કોઈ પહેલું અરિકંતને, બીજું
સિદ્ધને, ત્રીજું ધર્મ ચુરને કહે છે. ઉપકારીને પહેલું
નમન કરવાનો જે ઉત્તમ નિયમ નોકારતા પાઠમાં

જાળવવામાં આવેલ છે, તેને અનુસરીને પહેલું નમોથુળું અરિહંતને કહેવું તે વાસ્તવિક છે, અને તેમ કહેવામાં “ સંવ દરિસીણું ” સુધીજ યોદાય છે; તે પછીના શબ્દો બે લાય નહીં કેમકે અરિહંત તે પદે પહોંચ્યા નથી, તેમ છતાં તે શબ્દ બોલી તે પદને પ્રાપ્ત કરવાવાળો છે એમ બોલે તો હરકત નથી.

નમોથુળું—નમસ્કાર હોજો. અરિહંતાણું—અરીહંતોને
 ભગવંતાણું—ભગવંતને. આઙ્ગરાણું—ચારિત્ર ધર્મ
 આદીના કરનારને. તિથયરાણું—તિથિના સ્થાપકને. સયંસં-
 બુદ્ધાણું—સર્વ પ્રકારે તત્ત્વ જ્ઞાનના જાણુ. પુરુષોત્ત-
 માણું—પુરૂષને વિષે ઉત્તમ. પુરિસ—પુંડરીક કમળ
 સમાન. વર—પુરૂષમાંહિ ઉત્તમ. ગંધ હૃથીણું—ગંધ
 હસ્તિ સમાન. લોગુત્તમાણું—લોકમાં ઉત્તમ. લોગના-
 હાણું—સર્વ લોકના નાથ. લોગહિયાણું—લોકમાં હિત
 કરનાર. લોગપદ્ધાણું—લોકમાં દિપક સમાન. લોગ-
 પંજોયગરાણું—લોકમાં પ્રકાશ કરાવનાર. અમયદયાણું-
 અભયદાનના દાતાર. ચરુ દયાણું—જ્ઞાનરૂપી ચક્ષુના
 દાતાર. મગ દયાણું—ભોક્ષ માર્ગ બતાવનાર. સરણ
 દયાણું—શરણ આપનાર. જીવદયાણું—સમકિત જીવતર

દેનાર. વોહિ દયાણં—સમક્રિત બોધના દાતાર. ધમ્મ
 દયાણં—દશવિધ જતી ધર્મના દેનાર. ધમ્મ દેસીયાણં—
 ધર્મ દેશનાના દેનાર. ધમ્મ નાયગાણં—ધર્મના નાયક.
 ધમ્મ સારહિણં—ધર્મરૂપી રથના સારથી. ધમ્મ-ધર્મને
 વિષે. વર—પ્રધાન. ચાઉરંત-ચાર ગતિનો અંત કરવા માટે.
 ચક્કવટિણં—ચક્રવર્તિ સમાન છે. દિવો—ઘેટ સમાન.
 તાણં—દુઃખના નિવારણ કરનાર. સરણ—આધાર. ગઈ--
 ચાર ગતિના. પઙ્કા-પડતા જીવને. અપારિહય—નથી
 કુણાણું એવું. વર—પ્રધાન. જાણં—જ્ઞાન. દંસણં—દર્શન
 ઘેટલે દેખવું. ધરાણં—ધરનાર. વિયટ—નિવર્તેલ છે.
 છડમાણં—છદ મસ્તકપણું. જિજાણં—જીત્યા છે રાગ દ્વેષને.
 જાવિયાણં—જીતીને જીતાવ્યા છે રાગ દ્વેષ. તિનાણં પોતે
 તર્યા છે. નારિયાણં—જીતીને તારે છે. બુધાણં—પોતે જાની
 છે. વોહિયાણં—જીતીને જ ની બતાવે છે. મુત્તાણં—
 પોતે કર્મથી મુક્ત છે. મોચગાણં—અનેરાને મુક્ત કરે છે.
 સવનુણં—આપ મર્જિત છે. સવદ્દરમિણં—મર્વ પદ-
 મના દેખનાર છે. અપ્રયા બોલ અરિદંત તથા સિદ્ધ
 બનેને લાગુ પડે છે. કોના બોલ નિદ્ધને લાગુ પડે છે.
 અરિદંત નેને લાયક થવાના છે. સિવ—ઉપદ્રવ રહિત.

મયલ-અચળ. મરુચ-રોગ રહિત. મળંત-અંત રહિત.
મરુચ-ક્ષય રહિત. મવાચાહ-બાધા પીડા રહિત.
મણુણરાવંતી-ફરી જેને જનમવું નથી. સિદ્ધિગઈ-
સિદ્ધની ગતી. નામધેયં-સિદ્ધનું નામ. ઠાણં-સિદ્ધનું
સ્થાનક. સંપત્તાણં-પામ્યા છે. (સિદ્ધને) નમોજિનાણં-
નમસ્કાર હોજો-પામવાના છે (અરિહંતને).

ત્રીજા નમોથુણુંમાં ગુરુવાદિકના અવકાશ મુજબ
આવડે એટલા ગુણગ્રામ કરવા અહીં પ્રતિક્રમણના છયે
આવશ્યકે પુરા થયા, પણ શરૂઆતમાં સંવર કે સામાય જે
બાંધેલ હોય તે વખત પુરો થયેથી પાળ્યા વગર છુટું
થવાય નહીં તે પાળવાની વીધી--૧ નવકાર, ૨ તિષ્ણતો
૩ ધરીયાવહી, ૪ તસ્સઉત્તરી. એમ પાઠ બોલી ધરિયા-
વહીનો કાઉસગ્ગ કરવો. પછી લોગસ્સ અને પાળવાની
વીધી બોલી પછી નમોથુણું બે બોલાય છે.

આ પાઠ બધાએ પોતાની મેજે બોલવાના છે કારણ
કે સહુનો વખત એક સાથે પુરો થનો નથી, અને
સંવરજ પાળવો હોય તો પાઠ બોલવાની જરૂર પણ નથી.
ફક્ત પાળવાની વીધી બોલે તો ચાલે. એવા નવમા
સામાયક વ્રતના - એવા નવમા સામાયક વ્રતના. પચ-
અઘ્યારા-પાંચ અતિચાર. જાણિયવા-જાણુવા. નસમાય-

રિવા-પણ આદરવા નહીં. તંજહાતેઆલોડં-તે જેમ છે તેમ કહું છું. મળદુપણિહાણે-મન માહું વરત્યું હોય. વયદુપણિહાણે-વચન માહું વરત્યું હોય. કાયદુપણિહાણે-કાયા માઠી વરતી હોય સામાઈયસસઈઅકરણ-ચાણ-સામાયક બરાબર કીધું કે નહીં તેના બરોબર બબર ન રહ્યા હોય. સામાઈયસ અળવઠિયસઈ કરણચાણ-સામાયકને પુરું થયા વિના પાળ્યું હોય તો તે. તસસ-મિચ્છામિદુક્કડં-જોહું કીધેલું નિષ્ફળ થાયો.

હવે જે પાઠ આવે છે તે તમામ જાતના પચ્ચખાણ પાળવામાં બોલાય છે. જે પચ્ચખાણ પાળવાં હોય તેનું નામ બોલીને. સમકાણં-શુભ યોગથી. ફાસિયં-જે ભાવે આદર્ય પાલીયં-તે ભાવે પાળ્યું. સોહીયં-શુદ્ધ કર્યું. તિરિયં-પાર ઉતર્યું. કિતીયં-કીર્તી કરી. આગાદિયં-અરાધના કીધી. આળાણ-વિતરાગ દેવની આજ્ઞા મુજબ. અણુપલીયં-જે ભાવે લીધું તેવે ભાવે. નમવડં-ન વરતાયું હોય તો. તસસમિચ્છામિદુક્કડં-તે પશ્ચાતાપ કરું છું, તે જોટા કીધાનું ફળ નિષ્ફળ થાયો. સામાયકમાં ચાર વિક્રયા, ચાર ક્રયા કરી હોય તો પશ્ચાતાપ કરું છું. સામાયકમાં દશ મનના, દશ વચનના, બાર કાયાના, બત્રીસ હોય માંહેલાં જે દોષ લાગ્યો હોય તે પશ્ચાતાપ કરું છું.

પ્રતિક્રમણુ પુરૂં થયા પછી પ્રતિક્રમણુનો

ભાવ દર્શાવનાર સ્તુતી.

(મુજ ઉપર ગુજરી) એ રાગ.

આ જીવ અનાડી બાળ મુરખ સરદાર
તેણે પ્રોઢાં પાપે કર્યા, તેનો નહીં પાર
મોહ મત્સર ભરીયો, ક્રોધ માનનો દરીયો
વિવેકી સરળને, સમોવડો થઈ નડીયો

શુરૂ દેવ જનમ દાતાને, દીધું દુઃખ
છકાઈ હુણીને, માન્યું મનથી સુખ
છટકાવી છોડ, લેશ શરમ નવ રાખી
પરનીદા ચાડી, અસત્ય ભાષા ભાખી
મુજ દુષણુ તે તો, બાણુ શ્રી જીનરાજ
વિતરાગી નીરાગી, બક્ષીસે મહારાજ

દયાવંત દયાળુ, તુમ મહા દરીયાવ
આ બાળકેને લેવો તમ શરણે લાવ
આ દાસ આપના, ચરણ કમળનો રાગી
આ પામરને પ્રભુ, આપથી લગની લાગી
નોધાર તણા, આધારજ આ સંસાર
અપાર અનંતા, ગુણ ન પામું પાર

દાતાર અપૂરવ, સુખ તણા દેનારા
રિપુને પણ છે, ધરાધરી કરનારા
અખ કીણુ વિધ મેળો, થાય ગરીબ નીવાજ
ગુણામ ડુખ્યાને, નાવ લીજે મહારાજ

હાલના જમાનાને અનુસરતી જીવરાશ.

આની અંદર આવતી દરેક કસુર સર્વ જીવે આ ભવે
અથવા અનેરેભવે કરેલી છે. માટે હવે તેવી કસુર
નહી કરવાનો યોગ્ય દરેક લીટી ઉપરથી લેવાનો છે
તથા ધ્યેયી કસુરની પરતાવા સહિત ક્ષમા
માગવાની છે.

(અસલની રાણી પદમાવતીની જુની જીવરાશનો રાગ.)

વિર દાદાનાં વચનો તણા, અવળા કીધા મેં અર્થ;
સુકિત કરી મન વાળીયું, વચ કીધી વ્યર્થ. તે મુજ મિત્રછામિદુષ્કર્મ
સાધુગે શિક્ષા લીધી ઘણી, ત્રણસેં સાંઠે લીન;
પણ હું વજ્ર પરથર બન્યો, થયો કાંઈ નવલિન્ન. તે. ૨
તારે દેવ આવક રહ્યો, ક્ષમા આવજ છુંસ;
લીકરીનો લીધો દોકડો, તેણે પરણ્યો થઈ ખુશ-તે. ૩

ગાય ગધેડેથી ગયો, તિર્યચથી પણ જોજ;
 એકેન્દ્રિય સમ થઈ રહ્યો, આ શું જૈન વિવેક. તે. ૪
 આવી અપાસરે માનમાં, કીધી ઠેલાઠેલ;
 સમતા ઉડાડી સર્વની, ઉલટો કીધો મેલ. તે. ૫
 જૈન થયો પણ વશ પડ્યો, પાંચે ઇંદ્રિને હાથ;
 તજવાનું તે મેં આદ્યું, આલે નાખી બાથ. તે. ૬
 ધર્મનો મર્મ જાણ્યા વિના, નિંદા કીધી અપાર;
 પરધર્મની ટાપટીપમાં, મોહ્યો વાર હજાર. તે. ૭
 શ્રદ્ધા વિન તપ વ્રત કર્યો, લાડુ લેવા ઇનામ;
 જશ મોટાઈમાં મરી રહ્યો, જે પું મોક્ષ ઇનામ. તે. ૮
 મારે મમતે કળ્યા વધ્યા, ઘર સંઘની માંય,
 નિર્જીવ વાતને કારણે, લેક પાડ્યા જ્યાં ત્યાંય. તે. ૯
 શ્રાવકનો ભવ લોગવું, કોઈ પૂર્વનાં પુણ્ય;
 પણ મેં ફર્જ તણુ કહી, ઉતાર્યું નવ ઋણ. તે. ૧૦
 ‘પુત્ર’ થઈ નવ સાચવ્યો, માત તાત વિવેક;
 નારી લઈ નોખો થયો, દીધાં દુઃખ અનેક. તે. ૧૧
 ‘બ્રાત’ થઈ મેં રાપીયાં, કલેશ દ્રેષનાં ળીજ;
 બંધુમાં છેટાં પડાવીયાં, શર્મે સમજ્યો નહીંજ. તે. ૧૨
 ‘નાથ’ થઈ નિર્લજપણે, માર્યો નારીને માર;
 શાન્તપણે શિખવ્યો નહીં, ધર્માધર્મ વિચાર. તે. ૧૩
 ‘બાપ’ બન્યો પણ બાળની, લીધી નવ સંભાળ;
 ધર્મ વિદ્યાના દાન વિણ, રાખ્યો બાળને બાળ. તે. ૧૪

'સસરો' થઈ મેં પાપીએ, વહુની લુંટી લાજ;
 ઘોળામાં નાખી ધુળ મેં, ભર્યો પાપનો ભાર. તે. ૧૫.
 'નોકર' મિમકહરામ મેં, લીધી લાંચ હરામ;
 શેઠનું કાઢયું સુક મેં, ધર્યું મહાજન નામ. તે. ૧૬.
 'દેશી' બની નવ દેશનું, કીધું કાંઈ કલ્યાણ;
 દેશના દુશ્મનથી મળ્યો, સ્વાર્થે અધ અજાણ. તે. ૧૭.
 દ્રાહી બની દેશ રાજની, બાળ બગાડી સર્વ;
 રાંક પ્રજા રખડાવી ને, ઉલટું સમજાવ્યું સર્વ. તે. ૧૮.
 લવ મુજ સ્વારથ કારણે, રાજા રૈયત મધ્ય;
 લેઠ પડાવ્યો ભુડપ લઈ, મળશે નરક સઘ. તે. ૧૯.
 'શિષ્ય' બન્યો ગુરુરાજથી, કીધાં ગર્વ ગુમાન;
 શિષ્ય ન જ્ઞાન શ્રવણે સુણ્યાં, રહ્યો છેક અજ્ઞાન. તે. ૨૦.
 આંખે ધકી મેં કોઈ દીન, ન કયું ગુરુદર્શન;
 વાંચ્યું ન સૂત્ર કે શાસ્ત્ર કાંઈ, પ્રિયામાંહી પ્રસન્ન. તે. ૨૧.
 ઠાન ઠઈ કથગી મુણી, ખારા ખારીનાં ગીત;
 શાસ્ત્ર કથા સુણનાં મને, ઉઘ આવી બચિત. તે. ૨૨.
 પ્રભુ રસને આખ્યો નહો, રસનાથી કોઈ વાર;
 પ્રભુ કીર્તન ને સ્તવનમાં, સાચવણું સુખ દ્વાર. તે. ૨૩.
 પુલ ગુલાબ અત્તર તળી, લીધી મ્હેં બહુ ગંધ;
 સંત ચરણની રજ તળી, નવ લીધી સુગંધ. તે. ૨૪.
 દાયા ઠરી દુરજાન મેં, પરનારી પલંગ;
 જપ તપ જન નવ આદર્યા, શેઠ્યો નવ સત્સંગ. તે. ૨૫.

‘વૈપારી’ થઈ મેં બહુ લખ્યાં, કુડાં નામાં ને લેખ;
તોલાં માપાં ને ત્રાજવાં, લજબો શ્રાવક લેખ. તે. ૨૬

જોલું કંઈ ને ચાલું કંઈ, કરી માલમાં લેખ;
ચાર લક્ષંગાને સાદા દઉં, આ શું જૈન વિવેક! તે. ૨૭

નિચ સંગે ચડી સ્વાર્થને, સાધ્યો મારી રાંક;
નરક ટીકીટ લીધી હાથમાં, જોયું નવટાંક નાક. તે. ૨૮

હુકમ છતે ન બાંધી શક્યો, ધર્મ ધધાની પાળ;
રંક ગળે છરી વાવરી, કંઈક ઘાલ્યા કુચાલ. તે. ૨૯

વેઠ ને વેરા વધારીયા, નાચ્યો નીચને હાથ;
થોડાં પૈસાને કારણે, ભરી નરકની બાથ. તે. ૩૦

પગ પણ વાંકા ચાલીયા, અવળા ચત્રબ્યા હાથ;
અવળાઈમાં અથડાઈ મુજો, અગ અઠારે વાંક. તે. ૩૧.

ખાળપણું જોયું જેલમાં, જોળન જોડ માંય;
ઘડપણમાં ડહો થયો, પંચુ ચાલે ન કાય. તે. ૩૨.

સ્ત્રી કરતી’તી ધર્મને, દેતી વિદ્યા દાન;
કુચી-હતી મુજ પાસ તે, અટકાવી કરી સાન. તે. ૩૩.

લોભી થઈ મેં નવ કર્યો, શ્રાવકનો ઉદ્ધાર;
જૈનશાળા આદિ નિંદીને, ભર્યો પાપનો ભાર. તે. ૩૪.

શ્રાવિકા લાલના કામમાં, કર્યો રોષ અપાર;
દેતાં દાન મેં વારીઆ, છુટું તે કેણિ વાર? તે. ૩૫.

દેખું નજરે દુઃખ પામતાં, મારાં બંધુ તિર્યંચ;
 શક્તિ છતાં મડાગાંઠ થઈ, દાન દીધું ન રંચ. તે. ૩૬
 ધન માફે તો ધર્યું રહ્યું, નાબૂં સાથ લગાર;
 તોય અટકાવ્યાં પારણાં, સંઘમાં કીધો ખાર. તે. ૩૭
 ભુખે મરે મારા બંધુઓ, ધંધા વિણ નાચાર;
 નજરે નિરાંતે નિડાળીઆ, ડગ્યો નવ તલભાર. તે. ૩૮
 હું જમ્યે જગ સઉ જમ્યું, મારે ધન સ્થાને સ્થાન;
 હું ઢાંક્યો જગ ઢાંકીયું, હું જ્ઞાનીથી જ્ઞાન. તે. ૩૯
 પેટી પટારા પૂરણુ ભર્ગા, ધન ધાને ચિકાર;
 પાછાવાજ્યાસુજ મંધુઓ, ઉઝગે દઈ ધિક્કાર. તે. ૪૦
 છટક્યા છા કરીને કહું, અતરાઈ જોગ;
 અંતરાઈ ગિયારી શું કરે, મન મેલું એ રોગ. તે. ૪૧
 અપંગ અનાથ પશુ તણી, લીરી ન મેં સંભાળ;
 અપંગ પશુ રખવાળને, ઉઝગી દીધી ગાળ. તે. ૪૨
 નરકખાતા ઘર આંગણે, ખાળકુંડી ને કુંડ;
 દુર્ગંધ દરદ વગી વધ્યાં, જેરી જંતુના ઝુંડ. તે. ૪૩.
 'જનની' બની જણવે સુરી, બાકી સમથ ન કાંઈ;
 સંતાનો વણુસી કરે, કુળ લજવી કમાઈ. તે. ૪૪.
 'વહુ' બની મેં વર વશ કીધો, નખરે નચાવ્યો હમેશ;
 માયુ સમસા સંતાપીઆ, ભજવ્યો ડાકણ વેવ. તે. ૪૫.

‘સાસુ’ બની હું પાપિણી, વહુને દીધી ગાળ;
 ઘરની બનાવી વૈતરી, ન ગણી આપણી બાળ. તે. ૪૬.
 પાણીછાણી ને રાંધણું, આદિ જે ઘર કાજ;
 વણુ જોયે જીવ જમાડીયા, વધું રોગનું રાજ્ય. તે. ૪૭.
 ‘સાધુ’ થઈ પેટ કારણે, પાળ્યો નવ આચર;
 બહેમે બધાને ભોળવ્યા, દરીએ બોળ્યું નાવ. તે. ૪૮.
 કીધો ન લેવ ઉપદેશ શુભ, શ્રમ લઈ શાસ્ત્રાભ્યાસ;
 કાંકે મોં માગ્યું મળે, બનતા સર્વે દાસ. તે. ૪૯.
 ‘ગુરૂ’ થઈ બેઠો હોંસે કરી, કોટે ઘંટીનું પડ;
 જ્ઞાન સમાધી નેવે મુકે, બુક્યો બુકાડ્યા સર્વ. તે. ૫૦.
 જંગલની બુદ્ધિ ગણી, દીધો દોકડો ખંત;
 અધશ્રદ્ધામાં ઉતરી ગયો, છેતર્યા ભગવંત. તે. ૫૧.
 પાપ કરું જાણી જોઈને, તેના ‘દોકડો’ નોય;
 શિક્ષા મળે સરકારથી, ધર્મ લીધો કેમ હોય ? તે. ૫૨.
 આજ પર્યુષણ તોય પણ, સંવત્સરી તોય;
 કોધ દ્રોહ છોડું નહીં, છુટકારો શેહોય ? તે. ૫૩.
 ભલે મોંમાં અપવાસ હો, ભલે સામાયક સોય;
 ભલે પોષો પ્રતિક્રમણ હો, પણ મમત તો હોય. તે. ૫૪.
 ભવ પુરો થવા આવીઓ, રહ્યો પાછલો પહોર;
 તોય ન સમતા દીલમાં વસી, મમતા કરી ગઈ જોર. તે. ૫૫.

ગુરુ હું તો હવે ગળગળો, આગ્યો આશ્રયે આજ;-
 કામળ કરો મુજ કાળજું, ઉગારો મહારાજ ! તે. ૫૬.
 ચાહે તો પાઓ જડીબુદ્ધિ, ચાહે દો વનવાસ;
 અંગ ઉપાંગ છે આપનાં, હું તો આપનો દાસ. તે. ૫૭.
 ‘મિચ્છાગી દુષ્કંડ’ કે’તાં ગયાં, વર્ષો મુજ અનેક;
 નાવી સરળતા મુજ અંગમાં, આ તો અચરજ છેક. તે. ૫૮.
 અનુભવ કરી ઓ આતમા ! છોડ સઘળી કુટેવ;
 ધીરે ધીરે સૌ સારું થશે, જિન દેવને સેવ. તે. ૫૯.
 ઠસોજણુ આખા વર્ષનું, રાજે જૈની ગર્થ;
 ઉડાડે આઠે દીનમાં, કરે અન્યમતિ અર્થ. તે. ૬૦.
 દેખે સુજો તેવું કહે, એ પર ધરશે ન રોષ;
 કજીઆ કઢાપા ઉજોગીએ, એમાં એનો શો દોષ ? તે. ૬૧.
 કામળ જાને જો કાળજું, છુટે હાથથી ધન;
 વગરાનો ધાય વિનાશ તો, પર્યુસણુ ધન્ય ધન્ય. તે. ૬૨.
 આવા અનર્થો ધર્મ ગયા, હવે ન કડું એક;
 તો તો પર્યુસણુ પર્વ છે, નહિતર ‘પગોજણુ’ છેક ! તે. ૬૩.
 ગાય શીજો ને સાંભળો, વને રાણી વિવેક;
 પ્રાણુજીવન તો નાગુજો, પ્રભુજી આવક ભેળ. તે. ૬૪

દેવલોકની હકીકતનું પત્રક.

દેવલોકનું નામ.	કેવા અંદ્રનો આકાર.	કટલાં વિમાન.	કાળકાળ કાળ ૧૮૮૦-૮૧ ૧૮૮૨	કાળકાળ ૧૮૮૩	કાળકાળ ૧૮૮૪	કાળકાળ ૧૮૮૫
સુધર્મા		૩૨	૨૭ સો.	૭	૫૦૦	૨
મયાત		૨૮	૨૬ સો.	" ૬	" ૬૦૦	" ૭
સનંતકુમાર.		૫૨	"	" ૬	" ૭૦૦	" ૭
મહેન્દ્ર	પૂર્ણ ચંદ્ર	૮	૨૫ સો.	૫	" ૮૦૦	૫૦
બ્રહ્મલોક.	"	૪	"	" ૪	" ૮૦૦	૫૪
લાંતક.	"	૫૦ હજાર.	૨૪ સો.	" ૪	" ૮૦૦	૫૭
મહાશુક.	"	૪૦	"	" ૪	" ૮૦૦	૧૮
સહસાર.	"	૬	"	" ૩	" ૮૦૦	૧૯
આણુંત	"	આરસો	"	" ૩	" ૮૦૦	૨૦
પાણું ત.	"	આરસો	"	" ૩	" ૮૦૦	૨૧
આરણું.	"	આરસો	૨૩ સો.	" ૩	" ૮૦૦	૨૨
અનુ.	"	આરસો	"	" ૩	" ૮૦૦	૨૨

દરેક દેવલોકમાં
દેવતા અસંખ્યા-
છે. દેવી ફક્ત
બીજા દેવલોક
સુધી જ છે

નારકીની સુકીકતનું પત્રક.

ક્રમ	નામ.	કુળ.	પટલો જોતતો પક.	કેટલા જેઝન પોતાથુ.	પાથરી	આવેશથા.			કેટલા નરકા વાસા.	
						ભુજીય	ભાગજી ધનુષ્ય	વિક્રય.		
										ભુજીય
૧	ધમા.	રતનપ્રભા.	૧૮૦૦૦૦	૧૭૮૦૦૦	૧૩	૭૫૫	૬	૧૫૫	૧૨	૩૦૦૦૦૦૦
૨	વંશા.	સકરોપ્રભા.	૧૩૨૦૦૦	૧૩૦૦૦૦	૧૧	૧૫૫	૧૨	૩૧	૦	૨૫૦૦૦૦૦
૩	સલા.	વાલુપ્રભા.	૧૨૮૦૦૦	૧૨૬૦૦૦	૯	૩૧	૦	૬૨	૦	૧૫૦૦૦૦૦
૪	અંબથા.	પંક્રભા.	૧૨૦૦૦૦	૧૧૮૦૦૦	૭	૬૨	૦	૧૨૫	૦	૧૦૦૦૦૦૦
૫	રિશ.	ધુમપ્રભા.	૧૧૮૦૦૦	૧૧૬૦૦૦	૫	૧૨૫	૦	૨૫૦	૦	૩૦૦૦૦૦
૬	મધા.	નમપ્રભા.	૧૧૬૦૦૦	૧૧૪૦૦૦	૩	૨૫૦	૦	૫૦૦	૦	૯૯૯૯૯૫
૭	માધવઇ.	નમતપ્રભા.	૧૧૮૦૦૦	૩૦૦૦	૧	૫૦૦	૦	૧૦૦૦	૦	૫

કુલકોટીપાત્રસંકેત મુદ્રિત કરેલું છે તેમજ
 કુલકોટીપાત્રસંકેત મુદ્રિત કરેલું છે તેમજ

હાજીરાના પાત્રનાં નામો આ કાગળ પર લખવામાં આવેલા છે. જેમાંથી કોઈ પણ નામનો ઉલ્લેખ નથી થયેલો તેવા નામો આ કાગળ પર લખવામાં આવેલા છે.

આર દેવલોકથી ઉપર નવ ટ્રિવેગ છે તેમાં ત્રણ ત્રીકું છે
તેના વર્ણનનું પત્રક.

કેટલાં વિમાન.	દેવતાનું આવખું.	ભોંયતળીઆં.	દેવતાની અવધેયણા.	કેટલાં જોજન- ના મહોલ
૧	૧૧૧	૨૨ થી ૨૫ સાગર	} એ હાથની	હજાર જોજનના
૨	૧૦૭	૨૫ થી ૨૮ સાગર		
૩	૧૦૦	૨૮ થી ૩૧ સાગર		

જ્યોતિષ ચક્રની ગોઠવણનો ચિતાર.	
જો. ૩	સનિશ્વર
જો. ૩	મંગળ
જો. ૩	બ્રહ્મરૂપતિ
જો. ૩	શુક્ર
જો. ૪	બુધ
જો. ૪	નક્ષત્રનાં વિ.
જો ૮૦	ચંદ્રમાનું વિ.
જો. ૧૦	સુર્યનું વિમાન
જો ૭૬૦	તારા મંડળ
૦	પૃથ્વી
૯૦૦ જોજન કુલ.	
જોજન ચાર હજાર ગાઉનો સમજવો.	

૭ કાયદા બોલતું પત્રક.

ગોત્ર	કેટલા જામ કેટલા	ઉત્તરકૃષ્ણ આયુ બ્ય કેટલું	કેટલા લાખ જોતી
પૃથ્વી કાય.	૧૨	ખાવાસ હજાર વર્ષ	૭
અગ્નિ કાય.	૭	સાત હજાર વર્ષ	૭
તેજ કાય, અગ્ની.	૩	૩ અહો- રાત્રી.	૭
વાહિ કાય.	૭	ત્રણ હજાર વર્ષનું	૭
વનરપતિ કાય.	૨૮	દશ હજાર વર્ષનું.	૨૪
નસકાય.			
જે દંદ્રી.	૭	૧૨ વરસ	૨
તેરંદ્રી.	૮	૪૯ દિવસ	૨
ચોરંદ્રી.	૯	૬ માસ	૨
પચંદ્રી ત્રીજા ચ બળચર	૧૨૧	કોડ પૂર્વ	અર્ધા ત્રીજા ચ મળીને ૪
સ્થળચર	૧૦	૩ પદ્યોપમ	
જેચર	૧૨	પલનો અસ-	
		ખાતમો ભાગ	
હિરપર	૧૦	કોડ પૂર્વ	અર્ધા ત્રીજા ચ મળીને ૪
ભુજપર	૯	કોડ પૂર્વ	
નારદી	૨૫	૩૩ સાગર	૪
કેવના	૨૬	૩૩ સાગર	૪
મનુષ્ય	૧૨	૩ પદ્યોપમ	૧૪

